

MEIDÄN POIKAMME ESPANJASSA

Toimittanut
K. E. HEIKKINEN

Kuvittanut
WILLIAM LAHTINEN

Kustantanut
FINNISH WORKERS FEDERATION, U.S.A., INC.
Publishing Department
1939

A L K U L A U S E

Espanjan kansan pitkä ja katkera taistelu itsenäisyytensä puolesta on kärsinyt raskaan takatalven. Maailman yhteen liittyneet julkiset ja salaiset fasistiset voimat, joita vilisi niin maan rajojen ulkopuolella kuin omissa riveissäkin, aiheuttivat uljaalle Espanjan kansalle katkeria jälkinäytöksiä. Toinen toistaan julmempi viesti kertoo niistä veriorgioista, joita voittajat parhaillaan toimeenpanevat ja epätoivoisista kapinallisuuden ilmaisuista, joista maksetaan joukkoteloituksilla.

Kaikesta tästä huolimatta on tätä Espanjan kansan tappiota pidettävä välinäytöksenä, sillä mikään taantumuksen voima, olipa se kuinka voimakas tahansa, ei ikuisiksi ajoiksi pysty historian väkipyörää pysäyttämään ja taaksepäin kääntämään.

Tieto Espanjan kansan noususta itsenäisyytensä puolesta herätti niin Canadassa kuin Yhdysvalloissakin suomalaisten työläisten ja farmareiden, vieläpä liberaalisen pikkuporvaristonkin keskuudessa heti ensi päivästä lähtien suurta mielenkiintoa. Joka puolella alettiin kerätä varoja Espanjan kansan hyväksi ja kun taistelu oli jonkun aikaa riehunut ja tilanne muuttui kriittilliseksi, alkoi myöskin suomalaisia virrata Espanjaan ase kädessä taistelemaan tuon kansan itsenäisyyden puolesta. Ne tekivät sen käsittäen, että Espanjan kansan taistelu kietoutui erottamattomaksi näytökseksi koko maailmanlaajuisessa asteikossa parhaillaan käynnissä olevasta yhteenotosta kansanvallan ja fasismiin kallistuvan taantumuksen välillä.

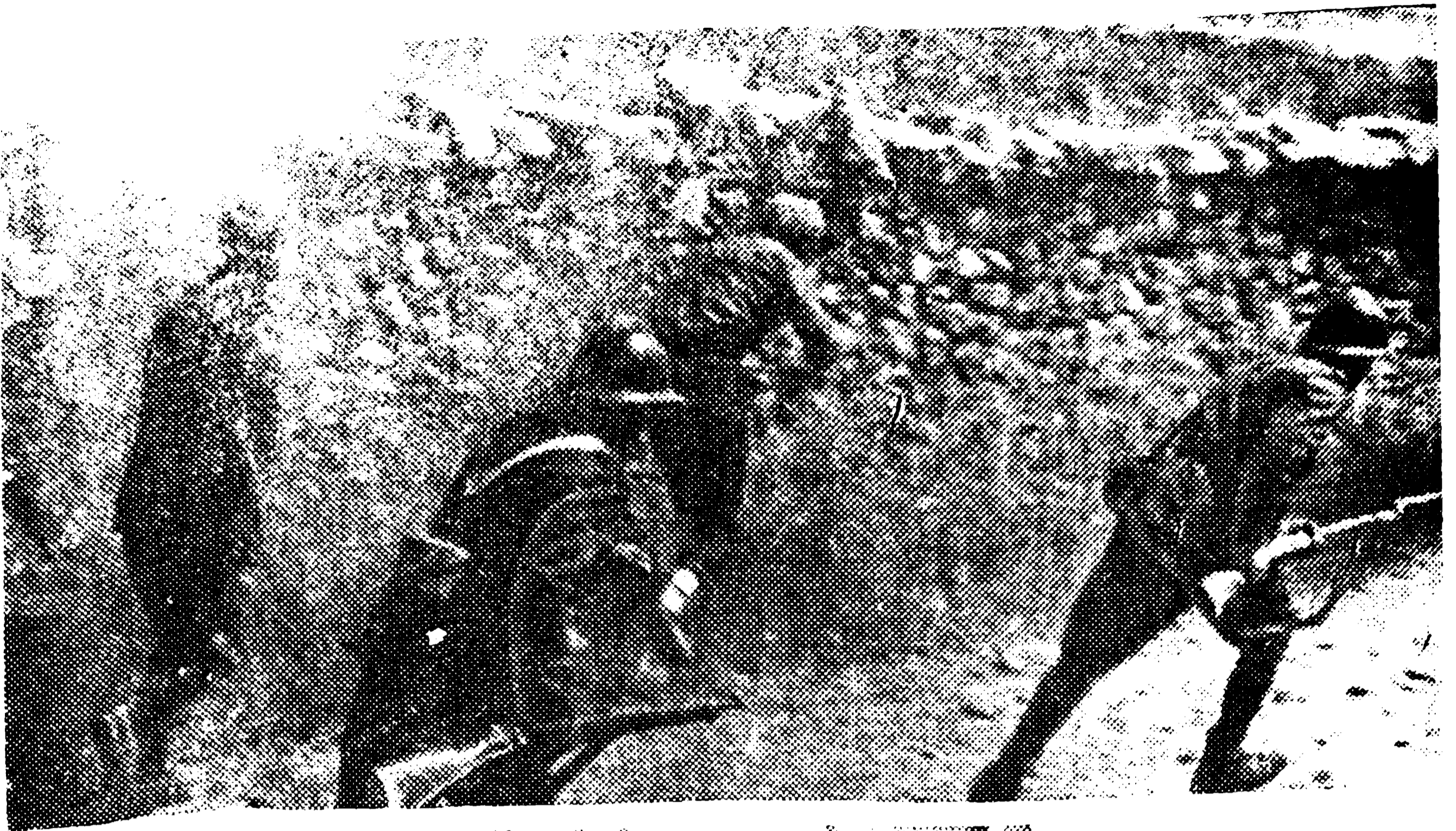
Tämä kirjanen on omistettu niille suomalaisille sankareille, jotka Espanjassa vuodattivat vertaan, ja erittäinkin niille, jotka siellä antoivat henkensä uljaasti taistelevan Espanjan kansan itsenäisyyden puolesta.

Kaikki tähän kirjaseen koottu aineisto on kerätty välittömästi Espanjasta takaisin palanneilta veteraaneilta. Käytettäväksi myönnetty tila ei kuitenkaan salli läheskään kaikkea julkaista, mitä veteraanit joko itse ovat kirjoittaneet, taikka haastatteluissa antaneet. Mutta tuo aineisto tullaan säilyttämään arkistossa tulevaisuudessa käytettäväksi.

Luvut tässä kirjasessa seuraavat taistelun historiallista kulkua. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole luoda historiaa Espanjan sisällissodasta, vaan ennen kaikkea kertomuksien muodossa tuoda esille eri puolilta maailmaa ja erittäinkin Canadasta ja Yhdysvalloista Espanjaan menneiden suomalaisten sotureiden osuutta tuossa verisessä yhteenotossa.

Luonnollisista syistä on paljon puutteellisuuksia näissä kuvauksissa. Mutta kaikista näistä puutteellisuuksista ja heikkouksista huolimatta antavat jo nämäkin rivit luonteenomaisen kuvan suomalaisista taistelijoista ja toteavat, että niiden rinnassa sykkii lämmin sydän ja suonissa punaista verta, sekä että suurin osa suomalaisista taistelijoista piirsi lähtemättömästi nimensä Espanjan historiaan.

Kunniaa kaatuneille, haavottuneille ja kaikille niille, jotka tähän taisteluun osallistuivat, tapahtuipa se sitten ase kädessä, taikka väsymättömän työn muodossa rintamalle menneiden pikku lahjoilla ilahduttamiseksi, taikka sotaorvoista huollon muodossa. T o i m i t u s.

Ylhäällä: Kansainvälisen brigadin sotilaat hyökkäävät fasisien rintamaa vastaan yön pimeydessä.

Alla: Lepohetki rintamalla. Miehet ovat kansainvälisen brigadin sotilaita.

Espanjalaisen kiitos Canadian ja Yhdysvaltain suomalaisille

Toronto, Ont., helmik. 16 p., 1939

FINNISH FEDERATION,
NEW YORK, N. Y.

Rakkaat Ystävät:—

Aivan äskettäin oli minulla kunnia puristaa kättä useiden suomalaisten vapaaehtoisten kanssa, jotka olivat palanneet takaisin Torontoon Espanjan sodasta. Minulla ei milloinkaan ole ollut tilaisuutta tavata paremman tyyppisiä miehiä. Mille tahansa yhdyskunnalle ovat ne kunniaksi.

Paitsi huomattavaa määrää miehiä, minulle tiedotetaan, että suomalaiset järjestöt niin Yhdysvalloissa kuin Canadassakin ovat lahjottaneet huomattavia summia rahaa, materiaaleja ja ambulansseja Espanjan demokration asialle. Espanjalaisena ja Espanjan hallituksen edustajana Ontariossa, Canadassa minun on hyvin vaikea löytää sanoja, jotka riittävässä määrässä ilmaisisivat niitä tunteita, jotka minulla on Suomen kansaa kohtaan näissä maissa. Haluan vakuuttaa Espanjan kansan nimessä teidän kansallenne kuolematonta kiitollisuutta kaikesta siitä, mitä olette tehneet ja tulette tekemään kansani puolesta.

Seurauksena puuttumattomuuspolitiikasta on Espanjan hallitus tällä hetkellä siinä onnettomassa asemassa, että se ei voi muuta kuin kiittää niistä arvokkaista palveluksista, joita olette sille antanut. Luulen, että ilmaisen Espanjan kansan suunnattoman enemmistön tunteita sanoessani, että silloin kun Tasavallan toiveet saavuttavat voiton, niin kaikki ne, jotka meitä ovat auttaneet, ovat sydämellisesti tervetulleita Espanjaan olemaan osallisina voiton hedelmistä. Kansainväliset ovat Espanjassa luo- neet ihmissiteet, jotka ikuisesti tulevat jäämään eläviksi ihmisten veljeyden vertauskuvana.

Uskollisesti teidän,

F. B. REA, *Espanjan varakonsuli.*

Suomalaiset vapaaehtoiset Espanjassa

*Kirj. Majuri Frank Rogers, Canadalaisen
MacKenzie-Papineau Pataljoonan sotakomissaari*

Kansainväliset brigaadit olivat kokoonpantuja miehistä, jotka olivat lähteneet kaikista maista Espanjaan auttamaan Espanjan kansaa voittamaan heidän sotaansa fasistista interventiota vastaan, sillä ne tiesivät, että kaikkien maiden edistysmielisten ja koko sivistyneen ihmiskunnan kohtalo oli Espanjassa puntarissa. Tämä jalo kansainvälisen solidaarisuuden ilmaisu ei tapaa mitään vertaistaan historiassa. Se toi 53:sta kansasta vapaaehtoisia lojalistisen Espanjan avuksi.

Tämä suuri fasistivastainen sotilasjärjestö organisoi- tiin aikana, joka ulottuu lokakuusta v. 1936 helmikuuhun v. 1937. Marraskuun 7:nä päivänä 1936 kansainväliset ensimmäisen kerran marssivat Madridin katujen halki käydäkseen taisteluun kansainvälistä fasismia vastaan koko kaupungin väestön huutaessa: "Viva los Internationales!" s.o. "Eläköön Kansainväliset!"

Tuhannet ihmiset riensivät lojalistisen Espanjan avuksi kun tieto levisi kansainvälisten brigaadien järjestämisestä. Niitä saapui korkean ammattisivistyksen saaneiden ja työläisten riveistä, työssä olevia ja työttömiä, naimisissa olevia ja yksinäisiä. Toiset olivat rikkaita, toiset pennittömiä. Joukossa oli juutalaisia ja erilaisiin kirkkokuntiin kuuluvia, tummaihoisia ja valkoihoisia, radikaaleja ja konservatiiveja. Nämä kansainväliset eivät tulleet mistään yhteiskuntaluokasta erikseen. Ne saapuivat kaikilta maailman kulmilta ja huolimatta matkavaikeuksista ja matkojen pituuksista ja huolimatta heidän hallituksiensa asettamista esteistä ne löysivät tiensä lojalistiseen Espanjaan. Niillä oli esitettävänä vain yksi vaatimus: Tulla lähetetyiksi kaikkein vaarallisimpiin, kaikkein ratkaisevimpiin paikkoihin rintamalla. Niillä oli vain yksi tunnuslause, koko Madridin tunnuslause: "No pasaran!"

Näinä kriittisinä päivinä, jolloin fasistit uhkasivat Madridia, ei ollut mitään aikaa ottaa selvää kunkin henkilöllisyydestä, taikka kansallisuudesta. Huutona oli "Rakentakaa barrikaadit! Kaivakaa ampumakaivannot! Jokainen rintamalle!" Mutta siitä huolimatta kun kolme

MAJURI FRANK ROGERS (HENDERSON)

ensimmäistä kansainvälistä pataljoonaa marssi taisteluun, ne huusivat: "Me olemme Pariisin Kommuunin ranskalaisia! Me olemme Dombrovskyn pataljoonan puolalaisia! Me olemme Edgar Andren pataljoonan fasistivastaisia saksalaisia" merkitäkseen ylpeinä osallistumisensa tähän historialliseen taisteluun.

Vasta helmikuusta lähtien, 1937 osottavat viralliset muistiinpanot suomalaisten osallistumista Espanjan sotaan. Ne saapuivat Canadasta ja Yhdysvalloista ja Lincoln Pataljoonan amerikkalaisten matkassa ne saivat ensimmäisen tulikasteensa Jaraman laakson loassa ja kylmyydessä. Kun ne taistelivat pitääkseen hallussaan linjansa Jaraman rintamalla taisteli toinen pieni suomalaisjoukkue, joka oli tullut Suomesta ja jolla oli jossakin määrin kokemusta sissisodan käynnissä, partisaaneina vihollisen linjojen takapuolella helmikuussa.

Helmikuun alkupäivistä lähtien v. 1937 aina viimei-

seen päivään asti Ebron rintamalla (syysk. 24 p., 1938) osallistuivat suomalaiset taistelijat kaikkiin kansainvälisten brigaadien taisteluihin. Jotkut taistelivat rinnan amerikkalaisten kanssa Lincoln pataljoonassa; toiset 11:n (saksalaisen) Brigaadin kanssa, jotkut canadalaisten Mackenzie-Papineau pataljoonan riveissä, niitä oli Brigaadin konekiväärikomppaniassa ja brittiläisessä pataljoonassa. Ja näiden lisäksi menivät toiset vapaaehtoisina lääkintäpalvelukseen, keittiöpalvelukseen, tykistöön, transporttiin ja yhteystoiminnan palvelukseen. Suomalaisia oli rintaman edustalla linnoitusten rakentamisessa. Monet yhtyivät suuren suomalaisen antifasistin, Toivo Antikaisen jalojen traditsioiden mukaan partisaaniryhmiin. Ja missä ikinä suomalaiset olivatkin, saattoi aina kuulla suomalaisten vapaaehtoisten kiittämistä. Rivimiehiltä saattoi kuulla huomautuksen: "Katsokaas, pojat, nuo suomalaiset ovat todella hyviä konekiväärimiehiä!"

Espanjan tasavaltaisen armeijan huomattu johtaja, kenraali Miaja, antoi suomalaisista seuraavan lausunnon:

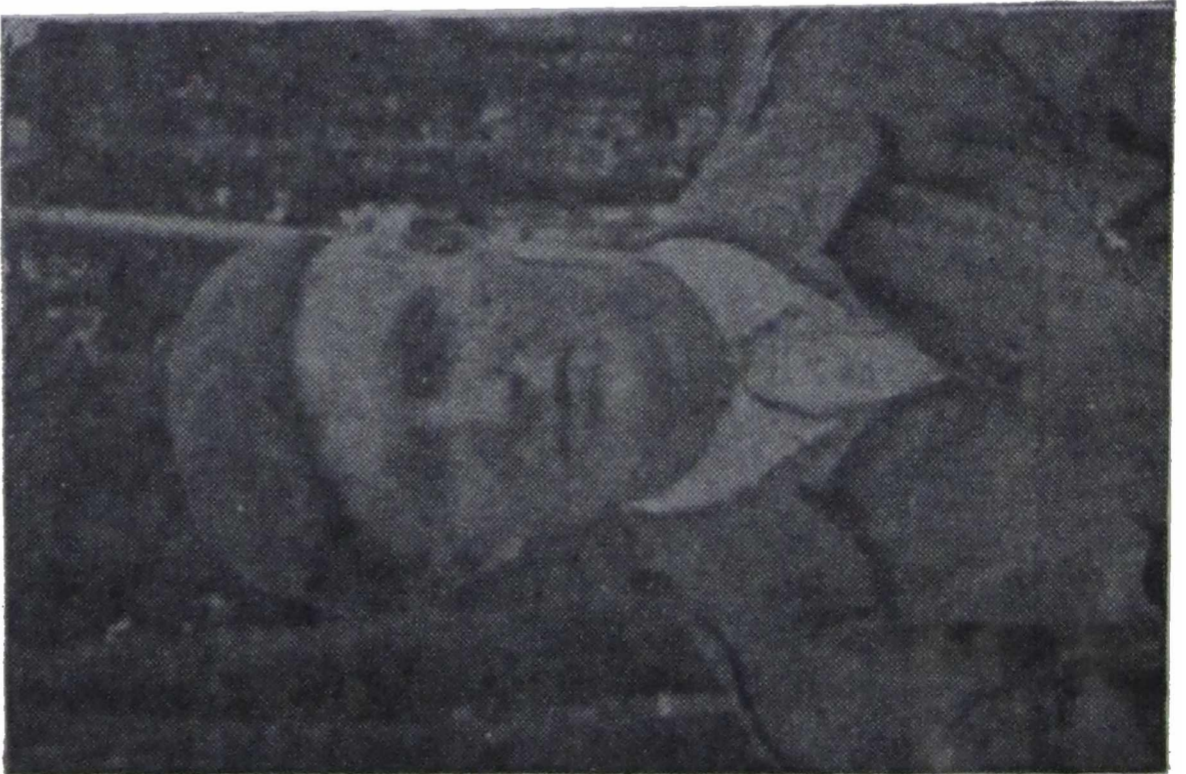
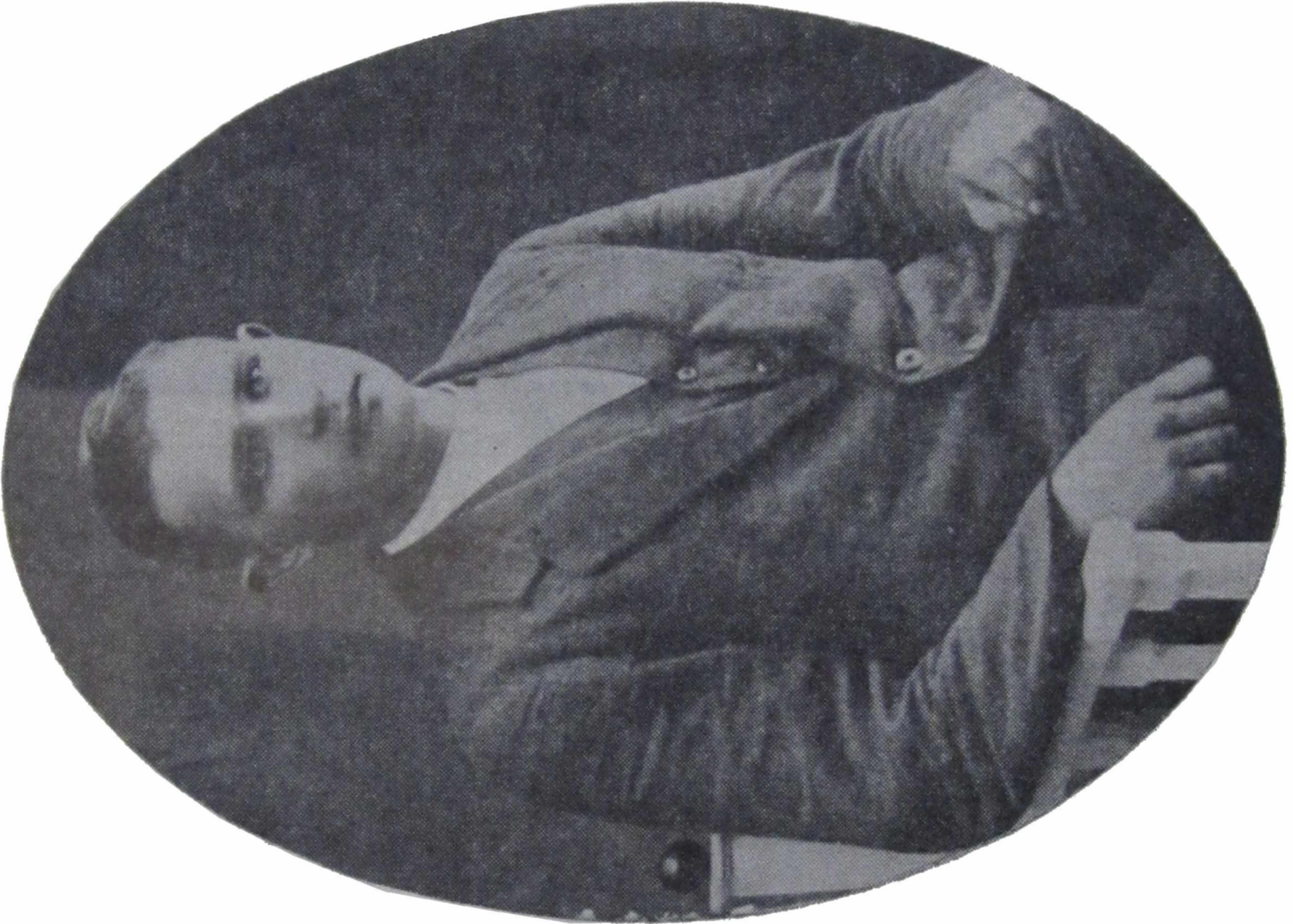
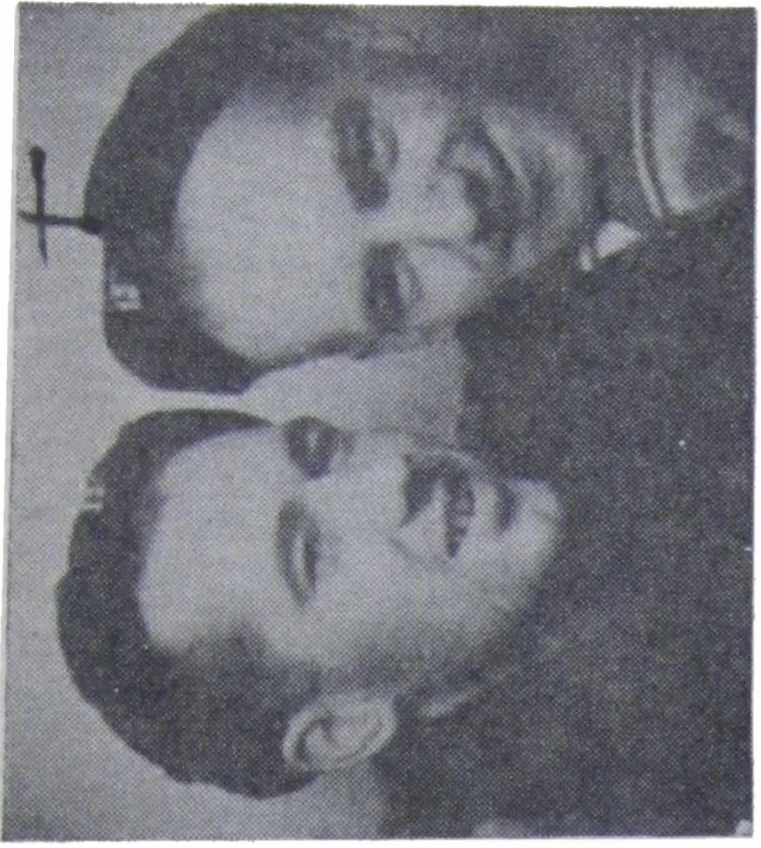
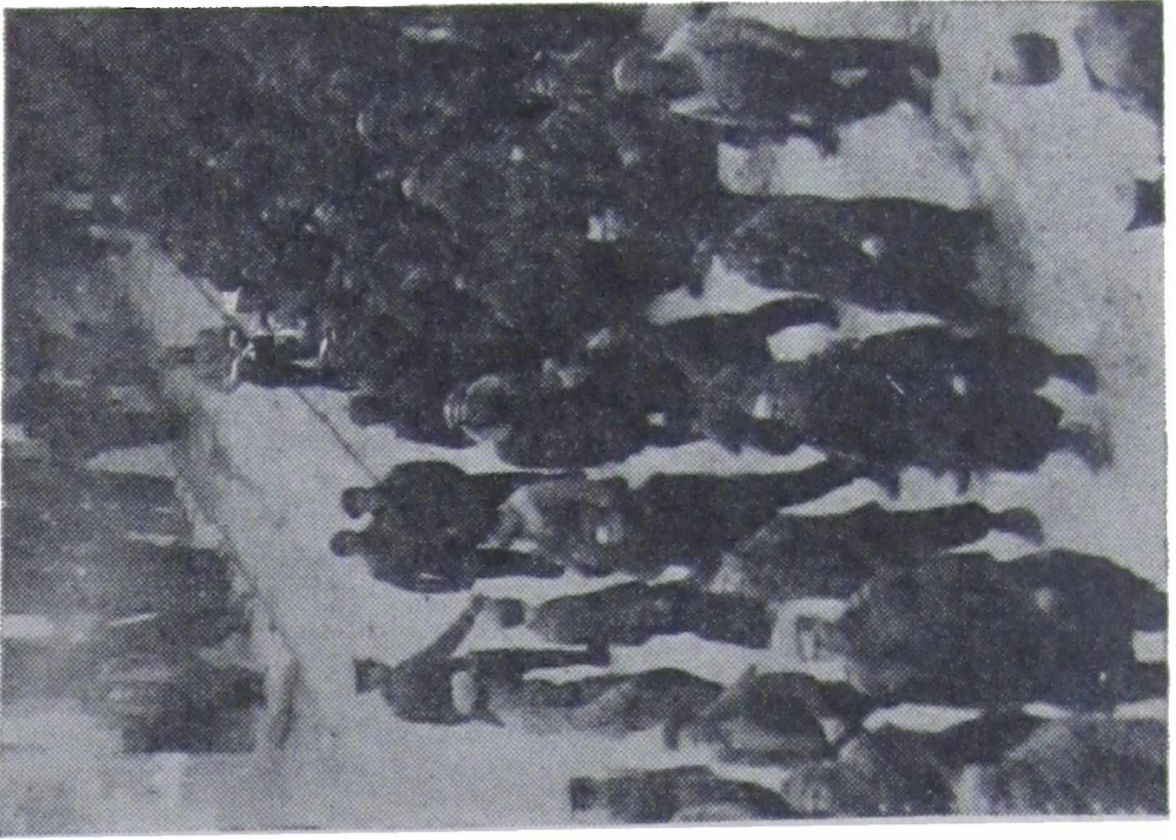
"Suomalaisilla vapaaehtoisilla on suuri annos urheutta ja ne osottavat erinomaista kylmäverisyyttä taistelun tuoksinassa."

On arvioitu, että Suomesta, Canadasta ja Yhdysvalloista meni noin 300-350 suomalaista vapaaehtoista Espanjaan.

Käsitys, että Espanjan kansan taistelu oli hänen taisteluaan, saattoi *Henry Mack'in*, Ohiota, Yhdysvalloista, autotyöläisen, jättämään työaseensa ja lähtemään Espanjaan. Hän haavottui kahdesti taistelussa, mainittiin erikoisesti urheutensa vuoksi ja kohotettiin Espanjan hallituksen alotteesta kapteenin arvoon.

Tämän Espanjan taistelun ymmärtäminen oli se, mikä saattoi *Niilo Mäkelän*, työväen järjestäjän ja metsätyöläisen lähtemään Canadasta Espanjaan ja mikä hänestä teki kapteenin. Hän kaatui taistelussa Caspen puolustuksen aikana maaliskuussa, 1938. Hän oli sankariuden ja epäitsekään uhrautuvaisuuden ruumiillistunut esimerkki taistelussa maailman demokratian puolesta. Tasavaltainen Espanja kunnioitti hänen muistoaan aset-

Ylhäällä vasemmalla: HEIKKI TUOVINEN; alhaalla: GEORGE LEIVISKA. Keskellä: luutnantti HUGO LEHTOVIRTA. Ylhäällä oikealla: luutnantti CARL R. SYVANEN ja luutnantti HENRY (MARK) BUSKA. Alhaalla: Kansainvälinen prikaati marssii Barcelonan kadulla.

tamalla hänen nimikilpensä erään katolilaisen kirkon seinään Caspanesin kylässä. Se oli myöskin tämän ymmärtäminen, mitä Espanja merkitsi Suomelle, mikä saattoi kapteeni *Gunnar Ebbin* (Paavo Koskinen) yhtymään Kansainväliseen Brigaadiin sen jälkeen kun hän oli neljä vuotta viettänyt Suomen vankilassa toimintansa vuoksi työväen järjestöissä. Niin, tämän ymmärtäminen se oli, joka saattoi 16-vuotiaan *Lehtisen* jättämään kotinsa Suomessa ja merimies *Ojasen* jättämään laivansa, joka sotatarvelastissa oli matkalla fasistiseen Espanjaan. Kumpikin he yhtyivät kansainvälisiin brigaadeihin.

Juttu on sama kaikkiin vapaaehtoiisiin nähden. Ne käsittivät, että Espanjan vapauttaminen fasistisen taantumuksen sorrosta ei ollut espanjalaisten yksityinen asia, vaan koko edistyneen ja edistysmielisen ihmiskunnan yhteinen asia.

Jos kansainvälisistä brigaadeista laadittaisi kunnialista, niin sillä tavattaisi kirjaimellisesti jokaisen vapaaehtoisen nimi, sillä tuskin oli ainoatakaan sotilasta, joka ei ainakin kerran olisi tullut haavoitetuksi — joka ei olisi ollut tulessa puolella tusinaa rintamia — tai joka ei tavalla taikka toisella kantaisi fyysillisiä merkkejä näiden kahden vuoden taisteluista rauhan ja demokration puolustamisen puolesta. Ne kaikki voittivat Espanjan kansan kunnioituksen ja rakkauden.

Silloin kun tieto levisi Barcelonan kaupungissa siitä, että kansainväliset olivat lähdössä kotiin, saapui yli miljoona ihmistä kyynelsilmin syleilemään näitä vapaaehtoisia ja sanomaan heille jäähyväisensä.

On joidenkin urheiden miesten nimiä, jotka tässä on mainittava, miesten sellaisten kuin kapteeni *Niilo Mäkelä*, *Lehtovirta*, *Mynttinen* ja *Sankari*, jotka uhrasivat henkensä "suuren peräytymisen" aikana maaliskuussa, 1938. Silloin kun toiset eivät pystyneet, taikka kun ne heikkenivät, kokosivat nämä luotettavia miehiä ympärilleen pysäyttämään fasistien hyökkäystä Caspen luona.

Emmekö mainitsisi vaatimatonta luutnantti *Henry Buskaa* ja hänen miehiään Quinton luona, missä ne valloittivat yli kolme sataa fasistia ja tekivät ne vangeikseen? Pakostakin on tehtävä kunniaa sellaisille uskollisille sotilaille kuin *Myllykangas* ja *Moninen*, jotka eivät välittäneet arvosta, enempää kuin kunniastakaan, vaan uskollisesti vain toteuttivat kaikki saamansa määräykset.

Ne kaatuivat kunnialla taistelukentällä hyökkäyksien aikana Gandesaa vastaan.

Brunetesta Ebrolle on pitkä taisteluiden kausi. Niin kersantti *Suni* kuin *Piilokin* voivat sanoa ottaneensa niistä useimpiin osaa. Entä mitä on sanottava hoikasta ja solakasta, atleettimaisesta suomalaisesta kapteeni *Henry Mackista*, joka auttoi italialaisten pakosalle lyömisessä Guadalajarassa ja taaskin auttoi heidän etenemisensä pysäyttämiseksi tuona ikimuistettavana viimeisenä päivänä tulilinjalla lähellä Corberraa? Kuka saattaa unohtaa 15:nnen Brigaadin parasta ampujaa, vaaleaveristä, kylmäveristä "soldado" *Mantaria*, Suomesta? Ja hyvähermoista *Carl Syvästä*, Astoriasta, Ore., Mac-Paps konekiväärikomppanian komentajaa, taikka *Karl Kalketta*, Buffalosta, N.Y., joka oli vähän jokaisessa tehtävässä armeijassa — missä vain miestä tarvittiin. Tänään oli hän tulkkina, seuraavana päivänä saatettiin hänet nähdä jakamassa niitä villasukkia, jotka saapuivat suomalaisilta Espanjan ystäviltä Canadasta ja Yhdysvalloista, sitä seuraavana voi hän jo olla kovassa touhussa saunan rakentamisessa espanjalaisten suureksi hämmästykseksi, jotka eivät milloinkaan sanallakaan olleet kuulleet suomalaisesta kulttuurista.

Missä taistelu oli kuumimmillaan, siellä saattoi löytää *Hautajärven*, *Heinäsen*, *Forsmanin*, *Pulkkisen*, *Päiviön*, *Lehdon*, *Siskosen*, *Ohisen*, *Jolanderin* ja monta muuta, joita on liiaksi monta tullakseen kaikki mainituiksi. Ja luutnantti *Seppänen* saattaisi kertoa teille helvetistä maan päällä, minkä hän sai kokea Sierra Pandolsissa, missä puut, kallionlohkareet ja maa paloi mustaksi karreksi taisteluiden aikana ja missä meidän toverimme kaikesta huolimatta pitivät asemansa kallioisella vuoren huipulla.

Saattaisi kirjottaa sivukaupalla jäätävästä kylmyydestä Teruelissa, tai laulaa ylistyslauluja "Ebron venemiestä," jotka veivät tasavallan hyökkäävät joukot Ebro-joen yli kuulien ja shrapnellien raesateessa. Mutta riittääköön tämä esimerkkeinä siitä, miten suomalaiset vapaaehtoiset käyttäytyivät Espanjassa. — Ne olivat saapuneet sinne taistelemaan ja — ne sen myöskin tekivät!

Kenraali Francon ystävät tekivät paljon työtä Suomessa saadakseen rekryyttejä lähtemään fasistiseen Espanjaan. Kuinka monta lähti, ei ole tiedossa. Mutta tiedetään, että suuri ryhmä suomalaisia nuorukaisia vaa-

TARJETA POSTAL

EDICIÓN DEL COMISARIADO DE LAS BRIGADAS INTERNACIONALES

HENRY MACK
Teniente-2.ª Compañía
Batallón Mac-Pap

UNO DE LA XV BRIGADA INTERNACIONAL QUE
SE HA DISTINGUIDO DURANTE LA OFENSIVA
VICTORIOSA DEL EBRO. JULIO - AGOSTO 1938

Imp. Editorial - Barcelona

HENRY MACK'IN kunniaksi julkaistu postikortti

ti oikeutta palata takaisin kotiinsa Berliinistä kesällä v. 1938. Niille oli luvattu seikkailua, hyvää aikaa ja hyvää maksua, jos ne lähtisivät Espanjaan "taistelemaan bolshivismia vastaan." Ei ole tarkoin tiedossa mitä Berliinissä tapahtui, mutta tosiasia on, että koko ryhmä kieltäytyi jatkamasta matkaansa Espanjaan. Ehkäpä ne "loistavat" esimerkit fasismista Saksassa aiheuttivat heille vatsanväännteitä, taikka ehkäpä ne täällä tulivat käsittämään, että ei ole niinkään helppoa kuolla fasismien kunnian puolesta. Joka tapauksessa ne menettelivät aivan oikein — menemällä takaisin kotiin. Ja ne paljastivat sen kautta fasismien yritykset Suomessa ja Saksan yritykset tuhota Suomen itsenäisyys samalla tavalla kuin saksalaiset fasistit ovat tehneet petturikenraali Francon avulla Espanjassa. Olkoon tämä varoituksena niille, jotka rakastavat Suomen itsenäisyyttä!

Osoitettuaan taistelun tulesa ensiluokkaisia sotilaan ominaisuuksia saivat suomalaiset vapaaehtoiset suurta luottamusta Espanjan tasavallan armeijan korkeimman johdon taholta. Suomalaisista konekiväärimiehistä tuli iskujoukkoja, joita käytettiin lyömään hyökkäyksiä takaisin siellä missä rintama uhkasi murtua. Se oli kunnias asema, mutta siitä jouduttiin myöskin maksamaan kallis hinta erittäinkin siksi, että konekiväärit muodos-

tivat tasavallan armeijan tulivoiman perustan ja niiden ääressä olevat miehet saivat kestää kaikkein kuumimmat vihollisen tulitukset.

Taistelussa maailman kansanvallan puolesta yhdisty-
nyttä fasismia vastaan osottivat nämä suomalaiset teoil-
laan, mitä tietä on kuljettava väkivoimaan turvautuvaa,
barbaarista monopolipääoman mahtia vastaan silloin kun
se tallaa jalkoihinsa kansojen oikeudet säilyttää itsenäi-
syytensä, vapautensa.

Nämä sankariteot muodostavat niin Yhdysvaltain,
Canadan kuin Suomenkin suomalaisten historian kunniak-
kaimmat lehdet. Siksi on ilolla tervehdittävä yritystä
koota muistiin tapauksia näiltä ikimuistettavilta ajoilta
ja niistä miehistä, jotka näiden ihanteiden puolesta an-
toivat kalleimpansa, nimittäin henkensä, sillä ne osotta-
vat, että suomalaista sukujuurta olevassa kansassa elää
sammumaton vapauden kaipuu ja valmeus sen puolesta
panna kaikkensa alttiiksi silloin kun tarve vaatii.

Kansakunnalle, jolla on nämä ominaisuudet, on his-
toria varannut paikkansa, sillä se voidaan tilapäisesti
lyödä, mutta sitä ei voida tuhota, sillä se elää lyötynä-
kin. Tämä antaa meille kylliksi aihetta palauttaa mieliin
Espanjassa taistelleiden suomalaisten teot ja kirkastaa
ja pitää kalliina niiden siellä ylläpitämiä perinteitä eläes-
sämme niiden jättimäisten myllerrysten keskellä, joiden
läpi maailma parhaillaan on kulkemassa.

Canadasta ja Yhdysvalloista Espanjaan

Heti Espanjan sisällissodan alkupäivistä lähtien oli
Canadan ja Yhdysvaltain suomalaisilla asutusalueilla
lämmän myötätunto Espanjan kansan taistelulle itsenäi-
syytensä ja kansanvallan puolesta yhteenliittyneitä fa-
sismin voimia vastaan. Kaukaisimmillakin tukkikämpillä
Canadassa ja etäisimmilläkin farmiseuduilla Yhdysval-
tain puolella ilmaisi tämä myötätunto itsensä suomalai-
sissa järjestöissä ja etenkin — työväenyhdistyksissä ja
naistenklubeissa avustuksen keräyksen muodossa tasa-
valtaiselle Espanjalle. Vuoden 1937 alkukuukausina al-

koi suomalaisia miehiä — yksinäisiä ja perheellisiä — liittyä kansainvälisten vapaaehtoisten riveihin ja hiljaisuudessa järjestää matkaansa Espanjaan, missä heillä oli päämääränä liittyä Espanjan tasavallan kansanarmeijan riveihin.

Vaikkakin matkan järjestämisessä Europaan oli erittäinkin Canadasta käsin pikku vaikeuksia voitettavana, niin siitä huolimatta ne eivät olleet voittamattomia. Miehet pääsivät perille ja alkoivat kirjottaa lehdissä kokemuksistaan. Yhä useampia alkoi tuntea kutsumusta panna kaikkensa alttiiksi tämän taistelun puolesta käsittäen, että kysymyksessä ei ollut ainoastaan taistelu Espanjan kansan itsenäisyydestä, vaan koko maailmaa käsittävän kansanvallan puolesta.

Niin kauan kun Ranskan raja oli auki, oli siirtyminen Ranskasta Espanjaan verraten helppoa. Pariisiin saapuvat joukot jakautuivat pieniin ryhmiin ja mikä mitäkin kulkuvälinettä käyttäen matkusti turistina etelään ja ajoi tavallisesti linja-autossa Espanjan rajan ylitse jatkaakseen siitä linja-autolla matkaa Figueran vanhaan linnoituskaupunkiin, josta muodostui saapuvien kansainvälisten sotilaiden ensimmäinen keskityspaikka. Mutta kun Ranska "puuttumattomuuspolitiikkaa" noudattaen sulki rajansa, muuttui matka Pariisista Espanjaan paljoka vaikeammaksi. Ranskan viranomaisten silmälläpito tiukkeni. Jos saatiin todisteita siitä, että jonkun matkan päämäärä oli Espanja, saatettiin hänet vangita ja tuomita eri pitkiksi ajoiksi vankilaan. Espanjan ja Ranskan raja tuli tarkoin vartioiduksi ja rajan yli kulku suuria ponnistuksia, vaaroja ja rohkeutta kysyväksi. Ranskan puolella oli rajaseudulle tultava yön pimeydessä jylhien ja jyrkkien Pyreneiden vuorten juurelle ja oppaiden johtamana oli yön aikana kavuttava vaarallisia vuoripolkuja aina lumirajalle asti, kahlattava lumisien vuorten huippujen ylitse kunnes päästiin Espanjan puolelle rajaa, jolloin Espanjan rajavartijat ottivat tulijat ystävällisesti vastaan.

Tätä Pyreneiden yli kulkua kuvaa dramaattisesti seuraava vapaaehtoisen sotilaan kertomus:

"Kun saavuimme Ranskaan, ilmoitti meille Amerikan konsuli, että Espanjan raja oli suljettu ja että yhtä hyvin voisimme palata takaisin kotiin. Saisimme palata takaisin samalla laivalla ja laivakomppanian tulisi maksaa meidän takaisinpaluumme. Mutta vaikka hän uhkasi

meitä vangitsemisella ja karkotuksella, niin emme ottaneet varteen hänen osviittaansa.

“Käsitimme, että Ranskassa oli paljon fasistien agenteja ja siitä syystä emme tohtineet itseämme ja matkamme päämäärää paljastaa. Meitä oli noin 250 miestä. Jakauduimme pieniin ryhmiin, joista kussakin oli korkeintaan 10 miestä. Matkustimme turisteina, pukeuduimme kuin turistit, varoimme mitä puhuimme ja pidättäydyimme kaikesta, mikä olisi ollut omansa herättämään epäluuloa kaikkialla kärkkävien urkkijoiden silmissä.

“Mitenkä lopulta Ranskasta Espanjaan saavumme, ei meillä ollut harmaintakaan aavistusta, mutta luotimme niihin, jotka olivat ottaneet vastuulleen meidän sinne luotsaamisen. Jonkun päivän Pariisissa olomme oli jo herättänyt huomiota ja siksi oli meidän alettava painua kohden etelää.

“Ajoimme linja-autolla Pyreneiden vuoristoon. Ryhmässämme oli kaupunkien työläisiä, intellektuaaleja, mekanikoita, j.n.e. Matkamme tapahtui yön pimeydessä. Eräällä pysähdyspaikalla kulki kuiskaus miehestä mieheen, että oli jätävä autosta pois — ja niin alkoi kävely ja kapuaminen.

“Pimeässä hamuillessamme tuli vastaan noin seitsemän jalkaa leveä kasteluoja. Oli palattava hiukan takaisinpäin, otettava vauhtia ja — hypättävä. Hyvät hypääjät pääsivät reilusti yli, mutta huonompia oli otettava toisella puolen kainaloista kiinni, että eivät horjahtaneet jyrkältä penkalta vuolaaseen virtaan.

“Mitään valoa emme saaneet käyttää ja tupakoiminen oli myöskin ankarasti kielletty, sillä tuli olisi ilmaissut meidät rajavahdeille. Kipusimme yön pimeydessä ylös jyrkkää vuorenrintettä tunti tunnin jälkeen. Välillä otettiin viitisen minuuttia henkeä takaisin ja — taas alkoi kapuaminen uudelleen. Vauhti oli nopea, sillä täytyi kiirehtiä, jos mielimme päästä rajan poikki ennen päivänkoittoa. Viivästyminen merkitsisi tappiolle joutumista, vangituksi tulemistä, kuulustelua, vankeusrangastusta, mahdollisesti karkotusta ja taasen kaiken uudelleen alusta alkamista.

“Väsyneinä ja läähättäen me ponnistelimme ylöspäin. Yksi joukostamme luhistui liikaponnistuksesta kasaan ja voimakkaampien täytyi alkaa häntä kantaa pitkin kiemurtelevaa, kapeata vuoripolkua. Ajattelimme että hän

toipuisi ennen pahimmalle kohdalle tuloa, mutta sitä hän ei tehnyt. Kun sille kohdalle tulimme, missä olisi ollut suorastaan hulluutta yrittää kavuta äkkijyrkkää vuoren seinämää ilman tulta ja köyttä sairaan miehen kanssa, etsimme hänelle suojaisan paikan, missä hän saattoi olla huomaamatta siksi kunnes tointui. Meidän toisten oli jatkettava matkaa.

“Yö kävi kylmäksi, mutta vuoren huippu ei näyttänyt tulleen yhtään lähemmäksi. Silloin tällöin jonkun jalka luiskahti. Kuului karkea kirus ja kolisten lähti kiven mukura vierimään alas vuoren seinämää. Jalkamme kävivät aroiksi ja ne tulivat täyteen naarmuja. Vaatteemme repeilivät risoiksi hamuillessamme tässä kirotussa pimeydessä huimaavien jyrkänteiden partaalla. Ja sitten alkoi puhaltaa jäätävän kylmä tuuli!

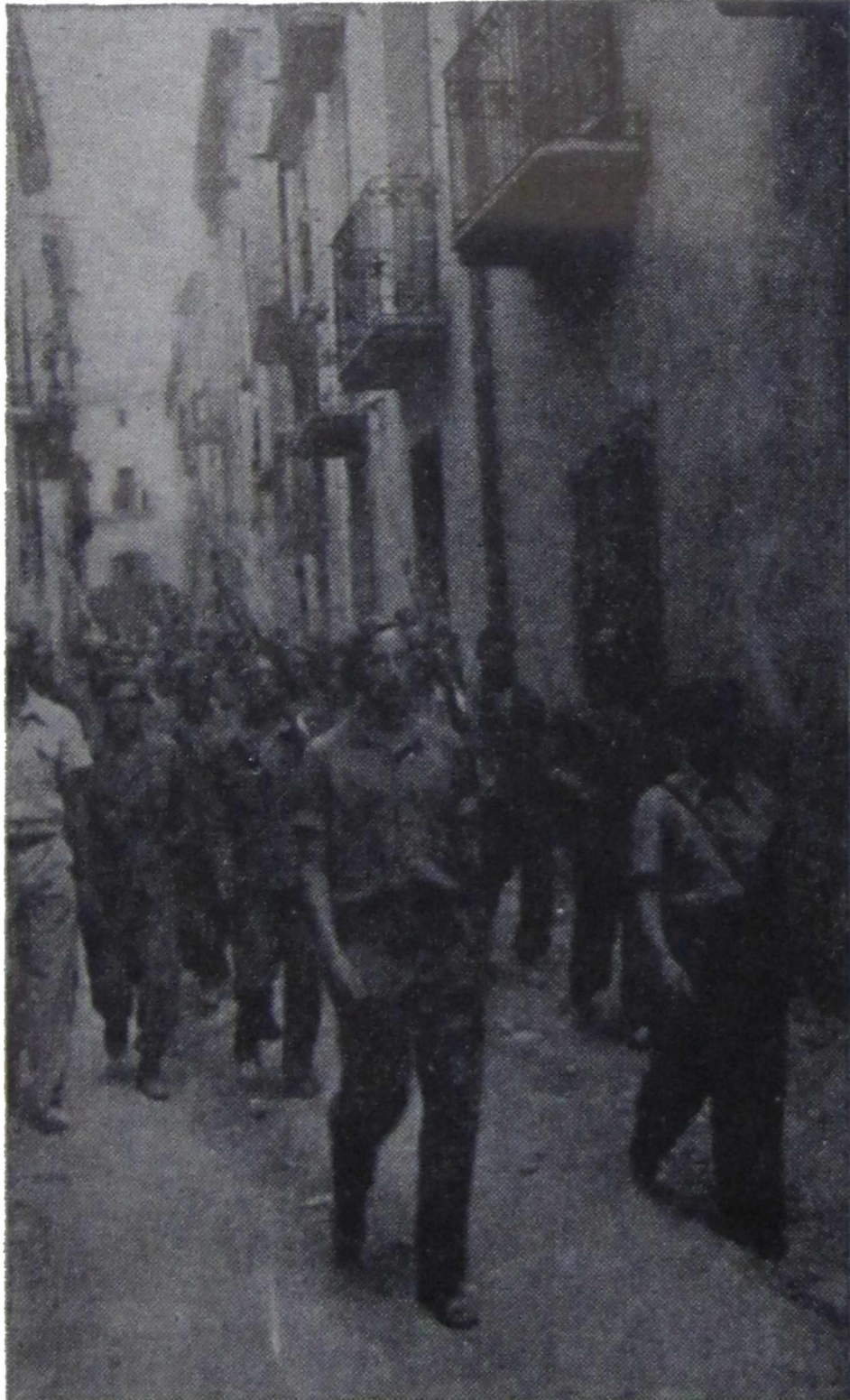
“Täten seurassimme opastamme tuhansia jalkoja yläpuolelle merenpinnan. Saavuimme lopulta lumirajalle ja alkoi syvässä lumessa rämpiminen. Ellei meitä olisi ollut kannustamassa sisäinen tuli ja päättäväisyys, niin fyysiset voimat eivät siinä olisi riittäneet.

“Olimme täten kavunneet ja kävelleet tuntikausia, kun äkkiä luminen vuoren huippu avautui eteemme. Tuuli oli kasvanut myrskyksi ja vaatteet olivat repeilleet ja miltei hävinneet meidän päältämme. Tuuli kävi niin ankaraksi, että yhteen otteeseen oli meidän maattava viitisentoista minuuttia suullamme pitäen kiinni mistä kukin sai, ennenkuin puuskan ohi mentyä opas arveli turvalliseksi yrittää jatkaa matkaa.

“Ryömimme lumessa vuoren huipun yli ja noin kilometrin matkan päässä oli kavuttava toisen, hiukan matalamman lumipeitteisen huipun yli, ennenkuin olimme Espanjan puolella rajaa. Rajan läheisyys antoi meille uutta toivoa ja uutta voimaa ja me ponnistelimme edelleen kohden päämääräämme.

“Sivuutimme rajan juuri ennen päivän koittoa. Aamuauringon valossa näytti kaikki ihanalta! Kymmeniä mailoja saatoimme nähdä edessämme sitä maata, jota olimme tulleet puolustamaan. Aurinko nousi hitaasti. Ihmeen ihana sinipunerva auer peitti kaiken. Lähestyim-

Ylhäällä: kuvia kansainvälisen prikaatin sotilaista. Alhaalla: vasemmalla kapteeni HENRY MACK marssii komppaniansa kanssa. Oikealla: FELIKS KULMALA ja luutnantti ARVID SEPPÄNEN.

me suurta, valkeata taloa, josta kataloonialainen rajapatrulli riensi meitä tervehtimään. Marssiessamme taloon lauloimme sen kuin keuhkoista lähti. Tällä välin nousi aurinko täydessä loistossaan.

“Saimme lämpimän vastaanoton ja hiukan ravintoa ja jonkun hetken levähdettyämme lähti yksi rajavartiosta meitä opastamaan Figueraan vievää tietä myöten ensimmäiseen kylään, missä vastaanottomme oli lämpöinen. Siellä toimitettiin meille kuorma-auto ja niin saimme jatkaa matkaa kyydillä tuohon historialliseen, keskiaikaiseen linnoituskaupunkiin, minkä linnoituksen komeroissa v. 1934:n taisteluiden Asturian kaivosmiehet olivat saaneet virua fasistien vankeina siksi kunnes kansanrintaman hallituksen valtion peräsimeen astuminen heidät vapautti.

“Espanjassa oli kylien läpi kulku meille riemukulkua. Miehet riensivät teiden varsille meille tervehdystään antamaan. Naiset jättivät askareensa ja tulivat oville ja akkunoihin ja pikkulasten leikki taukosi äkkiä ja kivien päälle kavuten ja pikku kätönen nyrkkiin kohotettuna ne huusivat meille “Viva!” ja “No pasaran” tervehdyksensä.”

Useita joukkueita joutui myöskin lähtemään Ranskasta Espanjaan joko laivalla tai moottorivenheillä. Tämä oli vaaroja täynnä olevaa matkustamista, sillä Saksan ja Italian sotalaivat harjottivat tällä vesistöllä “puolueettomuuden ylläpitämisen” nimessä mitä mielivaltaisinta merirosvoutta. Milloin kaapattiin vapaaehtoisia kuljettava moottorialus kiinni ja milloin torpedoi jokin Italian vedenalainen Espanjan tasavallan kauppalaivan. Niinpä upotettiin toukokuun 30 p., 1937 Cindad de Barcelona niminen kauppalaiva, jolla oli noin 300 kansainvälistä vapaaehtoista. Heistä 62 hukkui. Tällä aluksella oli myöskin useita Yhdysvaltain suomalaisia, jotka useita tunteja lauttojen varassa oltuaan pelastuivat, kuten Edward Arvola, Michiganista, Martin Kuusisto, Minnesotasta, Hjalmar Sankari, New Yorkista, j.n.e. Mikä näistä veden varaan joutuneista saapui maihin uimalla, mikä taasen paikalle tulleen kalastajavenheen matkassa ja vasta muutamien päivien kuluttua päästiin selville kuinka moni oli tuon 8:ssa minuutissa meren pohjaan menneen aluksen matkassa hukkunut.

Paitsi näitä keinoja käyttäen saapui Amerikan, Canadian ja Suomen suomalaisia Espanjaan merimiehinä,

jolloin ne karkasivat laivoistaan ja löysivät tiensä kansainvälisten brigaadien riveihin.

Välittämättä siitä millä tavalla kukin Espanjaan saapui, otettiin kansainväliset aina ystävällisesti vastaan. Maan asukkaat, miehet, naiset ja lapset jättivät jokapäiväisen työnsä rientääkseen lausumaan tulokkaat tervetulleiksi ja jakoivat heidän kanssaan niukan leipänsä ja viininsä.

Kun vapaaehtoiset saapuivat harjoitusleirille, saivat he Espanjan tasavallan univormun ylleen ja sitten alkoi sotataidon alkeiden opettelu.

Jotkut saivat harjoitusta muutaman päivän, muutamat joitakin viikkoja ja jotkut parisen kuukautta ennen rintamalle joutumista. Suurin osa Amerikan ja Canadan suomalaisista vapaaehtoisista joutui joko George Washington, Abraham Lincoln, tai MacKenzie-Papineau pataljooniin joko jalkaväki- tai konekiväärikomppanioihin, mutta monet joutuivat myöskin partisaanijoukkoihin, joitakin kymmeniä autonajureiksi joko sanitäärijoukoissa tai kuormastossa, muutamista tehtiin tykkimiehiä ja joku joutui kokkaamaankin. Suomen suomalaisia oli kokonainen komppania saksalaisessa Thälmann pataljoonassa. Mutta olivatpa suomalaiset missä tehtävässä tahansa, niin yleensä ne saavuttivat mainetta kylmäverisinä, harkitsevina, päättäväisinä ja pelottomina sotilaina ja piirsivät sellaisina lähtemättömästi nimensä Espanjan kansan historiaan sen kaikkein kriittisimmillä hetkillä, jolloin sitä vastassa oli koko maailman keskitetty taantumus.

XV Kansainvälisen Brigaadin synty

XV Kansainvälinen Brigaadi oli järjestyksessä viides kansainvälinen brigaadi. Se järjestettiin niinä viikkoina, jolloin Madridin kohtalo oli hiuskarvan varassa.

XV Kansainvälistä Brigaadia voitane sanoa englanninkieltä puhuvaksi brigaadiksi, sillä paitsi espanjankieltä, käytettiin sen hallinnassa englanninkieltä. Siihen kuului yksi brittiläinen, yksi amerikalainen (Lincoln-Washington), yksi canadalainen (MacKenzie-Papineau) ja yksi espanjalainen pataljoona, mutta alussa kuului siihen useiden kuukausien ajan keskieuropalaisia vapaa-

TAUNO LIND

Vasemmalla:

**Kapteeni
NILO JOHANNES
MAKELA**

ehtoisia, joilta fasistit olivat riistäneet kodin ja konnun ja ihmisoikeudet ja jotka olivat Espanjaan saapuneet taistelemaan fasismia vastaan, koska "pitivät parempana kuolla seisaallaan kuin elää polvillaan."

XV Kansainvälinen Brigaadi muodostettiin Albacetesissä tammikuussa 1937 ja sen joukko-osastoihin kuului kaadereita, jotka aikaisemmin toisien kansainvälisten brigaadien riveissä olivat syys- ja joulukuun välillä saaneet tulikasteensa, vieläpä miehiä, jotka olivat taistelleet jo militsia-aikakaudella tasavallan armeijassa.

Abraham Lincoln pataljoonan perusjoukko muodostui 96:sta miehestä, jotka v. 1936 joulupäivänä astuivat laivaan New Yorkin satamassa. Näistä oli osa hyvin nuoria, osa keski-ikäisiä; jotkut olivat työläisiä, toiset professionaaleja ja taiteilijoita, korkeakoulujen oppilaita ja opettajia; osa Amerikassa syntyneitä, osa latinalaisessa Amerikassa ja osa europalaisia, jotka olivat Espanjaan matkalla maksamaan Amerikan velkaa vuoden 1776 ajoilta. Tämän jälkeen alkoi vapaaehtoisia virrata Amerikasta Espanjaan ja kaikkiaan meni niitä sinne

Ilkan konekivääriryhmä muodostamisensa aikana. Ainoastaan neljä näistä palasi hengissä takaisin.

Amerikasta yli 3,800 miestä ja joitakin naisia ja niistä muodostui Lincoln-Washington pataljoona XV Kansainvälisen Brigaadin riveissä.

Canadassa otti taantumus heti alusta pitäen Francon asian omakseen. Quebecin maakunnan katolinen kirkko julisti maurit "kristikunnan taivaallisiksi pelastajiksi" ja liberaaliset ainekset hoippuroivat taantumuksen liepeillä. Toisaalta ottivat edistysmieliset ainekset Espanjan tasavallan asian omakseen ja jo syyskuussa 1936 alkoivat Canadian ammattijärjestöt merkitä virallisesti kantaansa lojalistien puolesta, sekä ilmaista haluaan mennä aktiivisesti osallistumaan taisteluun. Winnipegin työttömät esittivät Canadian pääministerille vaatimuksen varata heille vapaa matka Espanjaan ja helmikuun alussa 1937 alkoi canadalaisia työläisiä ja professionaaleja joka puolelta virrata Espanjaan, missä ne aluksi liittyivät Lincoln pataljoonaan. Mutta kun niiden lukumäärä kasvoi kylliksi suureksi, muodostettiin niistä kuuluksi tullut MacKenzie-Papineau pataljoona, joka kansainvälisistä pataljoonista sai kaikkein perusteellisimman ennakkovalmennuksen.

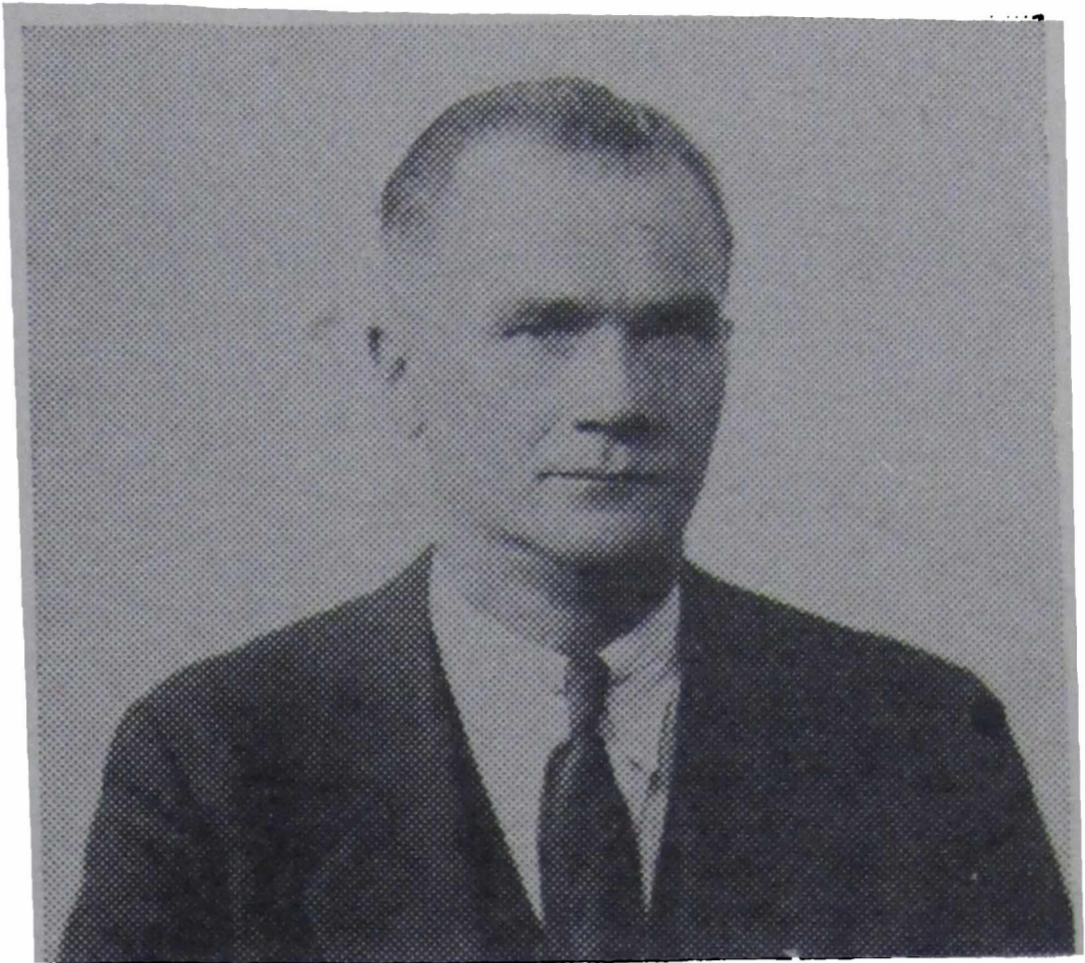
Suomalaisia, jotka aikaisemmin olivat menneet Espanjaan, kuului Lincoln-Washington pataljoonaan huomattava määrä enimmäkseen konekiväärikomppaniaan, mutta myöskin toisiin joukko-osastoihin. Kun Canadasta, Yhdysvalloista ja Suomesta alkoi tulla suomalaisia tarpeeksi, muodostivat ne erikoisen suomalaisen konekiväärikomppanian, joka tunnetaan Ilkka-Antikaisen kk. komppanian nimellä. Tämän komppanian järjesti ja harjotutti *Niilo Mäkelä*, Canadasta ja hänestä tuli myöskin sen päällikkö. Luutnantti Seppäsen muistiinpanojen mukaan sai tämä komppania harjotusta 3 kk. 7 päivää. Myöhemmin täydennettiin sitä espanjalaisilla alokkeilla.

MacKenzie-Papineau pataljoona sai komennuksen rintamalle lähtemisestä syysk. 9 p., 1937. Toivo Antikaisen nimeä kantava konekiväärijoukkue Lincoln-Washington pataljoonassa oli jo tätä ennen ollut tulossa, m.m. Jaraman, Bruneten, Quinton ja Belchiten rintamilla. Ja missä ikinä suomalaiset konekiväärimiehet esiintyivät, niittivät ne itselleen kunniaa kylmäverisellä, harkitsevalla rohkeudellaan, jota ylivoimainen vihollisen aseistus ei näyttänyt voivan järkyttää. Suotta ei toisien kansallisuuksien joukossa Mack-Papsejä nimitetty "Mad-Sapseiksi!"

Kansainväliset vapaaehtoiset ottivat sotilasjärjestöjensä nimet oman maansa vapaustaistelun historiasta. Niinpä omistivat amerikalaiset pataljoonansa, josta myöhemmin tehtiin brigaadi, Abraham Lincolnin ja George Washingtonin; canadalaiset MacKenzie-Papineau'n; saksalaiset Edgar Andre'n ja Thälmannin; keskieuropalaiset Dimitrovin; ranskalaiset yhteisrintaman nimelle, jne. Tätä traditsiota seuraten omistivat George Washington pataljoonan suomalaiset konekiväärimiehet joukkueensa Toivo Antikaisen ja MacKenzie-Papineau pataljoonan suomalainen kk.-komppania Jaakko Ilkan nimille. Myöhemmin kun näiden joukkueiden rivit taistelun tuoksinnassa harvenivat, yhdistettiin ne ja heidän joukkueensa tunnettiin Ilkka-Toivo Antikaisen nimellä, missä Suomen sorrettujen luokkien taistelun menneisyys ja nykyisyys yhdistyivät.

***Ensimmäiset
suomalaiset
Espanjassa***

Kirj. Anton Ulvi

ANTON ULVI

Ensimmäinen amerikalainen ryhmä lähti Espanjaan New Yorkista jouluk. 26 p., 1936. Meitä oli noin 100 miestä ja me todellisuudessa perustimme Lincoln pataljoonan. Minä olin silloin ainoa suomalainen tuon ryhmän matkassa.

Ranskan-Espanjan rajan yli menimme yöllä tammik. 3:tta päivää vastaan ja saavuimme Albaceteen. Silloin oli Kansainvälisessä Brigaadissa pääasiallisesti ranskalaisia, saksalaisia, italialaisia, englantilaisia ja joitakin erinäisistä Keski-Europan kansallisuuksista.

Meidät amerikalaiset lähetettiin noin 50 km. lounaaseen Albacetestä, Villanueva de Jara nimiseen paikkaan. Olimme siellä noin viikon päivät kun sinne saapui toinen amerikalainen ryhmä tuossa tammik. 15:n p. vaiheilla. Sitten alkoi joka päivä saapua pienempiä ja suurempia miesryhmiä ja helmik. 15:een päivään mennessä, 1937 oli Lincoln pataljoonassa täysi 500 miestä ja tässä joukossa kaksi suomalaista, nim. Hannes Sundström, konekiväärikomppaniassa ja minä jalkaväen komppaniassa No. 1.

Meidät kiirehdittiin rintamalle helmik. 15 p., 1937 kun fasistit yrittivät katkaista Madridiin johtavaa tietä Jaramassa. Meitä ennen oli englantilainen ja ranskalainen pataljoona lähetetty sinne helmik. 10 ja 12 p. ja ne olivat pysäyttäneet vihollisen etenemisen.

Kun me saavuimme, olivat fasistit miltei piirittäneet

erään pikkukaupungin tämän rintaman keskivaiheilla. 16 p. saavuimme rintamalle ja alotimme heti vastahyökkäyksen ja työnsimme fasisteja taaksepäin tuuma tuumalta. Helmik. 16:n ja 27:n p. välisenä aikana oli yötä päivää jatkuvaa taistelua ja tällä aikaa me saimme työnnettyä fasisteja taaksepäin noin 4-5 km. viidestä kymmeneen km. leveällä rintaman osuudella.

Tässä taistelussa, joka oli ensimmäinen johon Lincoln pataljoona osallistui, oli pataljoonamme mieshukka suuri, sillä helmik. 27 p. suoritettu miestenlasku osotti, että pataljoonassamme oli vain 150 taistelukykyistä miestä jäljellä. Taistelu muuttui tällä rintaman osuudella lopulta asemasodaksi ja pysyi sellaisena aina vuoteen 1939 asti, jolloin fasistit saivat haltuunsa koko Espanjan.

Fasistit peräytyivät Jaramassa vain pakon edessä, mutta silloinkin jokaisesta tuumasta taistellen. Niillä oli suuri määrä lentokoneita, jotavastoin meillä niitä oli hyvin vähän. Meidän tykistömme oli hyvin heikko fasistien tykistön lukumäärään nähden ja samaten oli meillä paljon vähemmän tönkkeitä kuin fasisteilla, mutta siitä huolimatta oli meidän tönkkiemme taistelukyky suurempi.

Meidän aseistuksemme päävoima oli konekivääreissä ja kivääreissä, mutta meidän konekiväärimme olivat kovin vanhanaikaiset ja menivät tämän tuosta epäkuntoon, mikä seikka tämän taistelun teki niin katkeraksi ja fasistien takaisin lyömisen niin ylivoimaisen vaikeaksi tehtäväksi.

27 p. jouduin reumatismiin vuoksi sairaalaan. Olin siellä kuukauden päivät ja kun maalisk. 4 p. tulin takaisin Albaceteen, näin siellä ensi kerran 12 suomalaista yhdessä, jotka olivat tulleet Yhdysvalloista, Canadasta, Suomesta ja Ruotsista, niiden joukossa Simo Karhu, Leppä, jne.

Tämän jälkeen alkoi suomalaisia tulla jokaisen miesjoukon matkassa edellämainituista maista ja kun Espanjasta lähdin elok. 2 p., 1938, oli siellä suomalaisia kaikkiaan 300-400 miestä.

Jaraman taistelu

“Oltuani kaksi ja puoli päivää harjoitusleirillä Espanjaan saapumiseni jälkeen,” selostaa Hannes Sundström, sai Lincoln pataljoona ensi kerran määräyksen lähteä rintamalle. Tämä tapahtui helmik. 15 p., 1937. Meidät vietiin erään mäen laitaan, jota pommitettiin yhtämittaa lentovoimilla ja tykeillä siksi ankarasti, että nimitimme tuon kukkulan “Suicide Hill’iksi,” mikä merkitsee “Itsemurhakukkula,” suomenkielellä.

Meitä suomalaisia osallistui Jaraman taisteluun alusta lähtien kaikkiaan kolme, nimittäin Anton Ulvi, joka kuului jalkaväkeen, Kauko Nihtilä, Suomesta, joka myöskin kuului jalkaväkeen ja minä olin konekiväärin matkassa.

Fasistit uhkasivat katkaista Valencia-Madrid tien ja englantilainen pataljoona oli jo helmik. 12 p. joutunut sitä puolustaessaan jonkun verran peräytymään. Ensimmäisinä päivinä kaivoimme itsellemme asemia kaiken aikaa kovan ilma- ja tykistöpommituksen alaisuudessa ja kun fasistit saivat tiedon meidän saapumisestamme rintamalle, peräytyivät ne hiukan.

Kun saavuimme “Suicide Hillille” vietiin minut ja eräs kreikkalainen suoraa päätä konekiväärin kanssa mäen laitaan “no mans landille” sillä aikaa kun pataljoonan muut miehet saivat syödä. Odotettiin näet maurien hyökkäystä. Jälkeenpäin tuli koko pataljoona meidän luoksemme ja alkoi konekivääripesäkkeiden ja ampuma-kaivantojen kaivaminen.

Mitään taistelua ei kuitenkaan sinä yönä syntynyt, mutta seuraavana aamuna saapui 12 suurta fasistien pommitustasoja meitä pommittamaan. Niillä ei kuitenkaan ollut aivan tarkkaa tietoa meidän asemistamme, sillä ne pudottivat lastinsa noin 200 metriä sivuun meistä. Ne olivat kuitenkin niin varmat meidän tuhoutumisesta, että ne siitä ilmottivat jo lehdissään. Kuitenkaan ei siinä “ilotulituksessa” tapahtunut meille muuta kuin että kaksi meidän miehistä loukkaantui lievästi. Vähän sen jälkeen hyökkäsivät meidän lentokoneemme fasistien ilmailuvoimien kimppuun ja saimme nähdä ensimmäisen ilmataistelun.

Sitä seuraavana yönä jouduimme marssimaan toisia asemia kohden taistelun riehuessa ja näimme 30-40 miestä kuolleina ja haavoittuneina erään tien varrella. Se oli

ensimäinen kerta kun saimme tuntea taistelurintaman kalman hajua ja nähdä repaloituja ruumiita ja verta.

Rintaman oikea sivusta oli noin kilometrin matkan päässä meistä ja siellä riehui taistelu. Sinne oli kuitenkin kerinnyt saapua tarpeeksi miehiä ennen meitä, joten jouduimme palaamaan takaisin entisille asemillemme "Suicide Hillille," minne jatkuvasti sateli lentokoneiden pommeja ja tykinkuulia. Menetimme 4-5 miestä 19:een päivään mennessä helmikuuta, jolloin meidät pimeän aikana siirrettiin suoraan "no mans landille," missä entuudestaan ei ollut minkäänlaisia asemia kaivettuna. Meitä vastassa olevilla fasisteilla sitävastoin oli hyvät ampu-
makaivannot ja konekivääripesäkkeet ja ne pitivät meitä vastaan koko yön yllä konekivääri- ja kivääriltä meidän kuin tuskassa kaivautuessa maahan. Aamulla oli meillä niin paljon asemia valmiina, että saatoimme alkaa vastata heidän tuleensa.

Aamuhämärissä 21 p. helmikuuta me alotimme hyökkäyksen ja paljon miehiä menettäen pääsimme etene-
mään pari sataa metriä. Erittäinkin kärsi meidän irlantilais-cubalainen komppaniamme raskaan mieshukan.

Olimme näissä asemissa helmik. 26:een päivään asti. Koko tämän ajan ammuttiin kummaltakin puolen kii-
vaasti, mutta kumpikaan puoli ei hyökännyt.

26:tta päivää vastaan yöllä siirrettiin meidät siitä noin kilometrin verran vasemmalle paikkaan, missä espanjalaiset joukot olivat kaivaneet noin pari jalkaa syvät ampumakaivannot. Polvillamme ollen jouduimme siinä koko yön kaivamaan niitä syvemmiksi ja vahvista-
maan niitä santasäkeillä, joten 26:n päivän aamuna saatoimme pesäkkeissämme ja kaivannoissamme jo seistä.

Sinä päivänä saapui meidän pataljoonaamme 80 ameri-
kალაista lisää, mutta yhtään suomalaista en niiden joukossa nähnyt. Saimme myöskin lisää ampumatarpeita ja konekiväärejä, vaikkakin viimeksimainitut olivat hyvin vanhaa tekoa. Saimme myöskin ruokaa ja jokaiselle jaettiin kannutettua lihaa ja suklaata.

27:n päivän aamuna saimme määräyksen olla valmiina hyökkäämään. Ilmeisesti fasistit olivat myöskin siitä tietoisia, sillä ne myöskin olivat valmiina ottamaan meitä vastaan.

Lähdimme painamaan eteenpäin niin kovan tulen alaisuudessa, että jouduimme jättämään useita konekiväärejä jälkeemme. Emme kuitenkaan päässeet kuin

meidän ja fasistien asemien puoliväliin, kun jouduimme etsimään suojaa. Toiset meistä joutuivat tulen alla kaivautumaan maahan ja toiset löysivät suojaa oliivipuiden takaa, ja ne, jotka olivat kerinneet lähelle fasistien asemia, olivat mennyttä miestä. Monet saivat surmansa jo noustessaan ylös asemista lähteäkseen hyökkäämään.

Illan tullen palasivat kaikki hengissäolevat takaisin. Minun oli jo päivällä joidenkin toisten kanssa onnistunut päästä takaisin meidän asemille.

Yön pimeydessä haimme kuolleemme kentältä pois ja kokosimme kiväärimme ja ampumatarpeemme. Samana yönä järjestettiin meidän joukko uudelleen. Monet komentavat upseerit olivat saaneet surmansa ja heidän tilalleen oli riveistä nimitettävä toiset.

Illalla alkoi sataa ja sadetta kesti koko yön. Kiväärit ja konekiväärit olivat siinä määrin rapaiset, että niitä oli kiireisesti alettava puhdistaa. Monen kivääri oli päivän amunnassa siinä määrin kumentunut, että niiden piippujen läpi ei sen jälkeen kuulaa saanut menemään. Kukin joutui etsimään oman keinonsa kiväärinsä piipusta ravan pois saamiseksi.

Sen päivän taistelussa oli meidän pataljoonamme menettänyt lähes pari sataa miestä kuolleissa ja lisäksi haavottuneet, joita jouduimme kantamaan kilometrin verran ambulanssien luokse. 450:stä miehestä oli aamulla laskettaissa 105 taistelukuntoista miestä jäljellä.

Tuona yönä saimme kukin vähän kylmää kahvia ja konjakkia, mikä saattoi meidän jännittyneet hermomme takaisin tasapainoon. Joukkueet muodostettiin pienemmiksi. Kun joukkueeseen normaalisesti kuuluu 12 miestä, oli näissä meidän pataljoonamme rippeissä noin 5-6 miestä kussakin ja toisissa vähemmänkin.

Aamulla saimme hiukan levähtää sateen ja ravan keskellä. Fasistit eivät hyökänneet, sillä ne olivat saaneet tuntea, että heillä oli edessään vastus, vieläpä kovakin. Ne ampuivat kyllä aika-ajoittain kiivaastikin, mutta eivät hyökänneet tällä rintaman osuudella.

Saimme kaksi päivää levätä rintaman takana reservissä kun toiset joukot ottivat meidän paikkamme. Olimme tämän ajan noin kilometrin päässä eturintamalta. Sitten jouduimme takaisin entisiin asemiimme kaivamaan konekivääripesäkkeitä ja ampumakaivantoja fasistien konekiväärien, tärkkivastaisten tykkien ja mörssärien tulen alaisuudessa.

Tätä jatkui noin 5-6 päivää. Silloin ottivat Dimitroffit meidän paikkamme ja meidät siirrettiin taasen kilometrin verran vasemmalle yön pimeydessä ja taasen alkoi polvillaan ollen pikan ja lapion heiluttaminen asemien ja pesäkkeiden kaivamisessa. Tämän jälkeen seurasi pari kertaa viikossa tulen vaihtaminen kaikilla käytettävissä olevilla aseilla, mutta kumpikaan puoli ei hyökännyt.

Olimme joutuneet englantilaisen pataljoonan vasemmalle puolelle ja tällöin tapasin ensimmäisen kerran Kauko Nihtilän, Suomesta. Hän kuului englantilaiseen pataljoonaan ja oli saapunut Tukholmasta yhdessä erään Anderson nimisen ruotsalaisen kanssa.

Maaliskuun 27 p. tekivät maurit hyökkäyksen espanjalaista pataljoonaa vastaan, joka oli meistä vasemmalla ja pakottivat sen peräytymään. Tänkit tulivat ensin vihollisen ampumakaivantojen ylitse ja niitten takana maurilainen jalkaväki. Me jouduimme sivusta käsin hyökkäämään ja lyömään ne takaisin. Maurit menettivät muutamia kymmeniä miehiä ja kaksi tänkkiä ja me saimme haltuumme toista sataa metriä niiden ampumakaivantoja, jotka ne olivat kaivaneet meidän asemiamme kohden.

Sitten seurasi taasen hiljaista ja me saimme 150 miestä espanjalaisia joukkoja pataljoonaamme, joten siitä tuli taasen täysilukuinen. Koko pataljoona järjestettiin uudelleen, mutta perusjoukkueissa ei vieläkään ollut enempää kuin 5-6 miestä kussakin.

3 p. huhtikuuta tuli taasen määräys kaivaa pesäkkeet ja ampumakaivannot syvemmiksi ja vahvistaa niitä santasäkeillä. Minusta oli tällä välin tehty konekiväärijoukkueen korpraali, joten minulla oli huoli konekiväärijoukkueesta. 4:n päivän iltana saatiin tieto siitä, että aamulla hyökätään ja klo 6 huhtik. 5:n päivän aamuna alettiin meidän puolelta kiivas tuli ja klo 9 aikaan espanjalainen komppania, Garibaldit, Dumbrovskit, meidän pataljoonamme ensimmäinen jalkaväkikomppania ja kolme tänkkiä lähti hyökkäykseen. Meidän tänkkimme tykit ampuivat vihollisen ampumakaivannot kappaleiksi ja konekiväärit, joiden matkassa olin, antoivat hyökkääjille suojelustulta ja "suolasivat" fasisteja kun ne joutuivat juoksemaan pois rikkiammutuista ampumakaivannoistaan.

Kaikki tämä tapahtui meistä vasemmalla ja meidän

tulemme tuki hyökkääjiä. Lähellä meitä meidän joukot etenivät noin 200 metriä, mutta Jaraman laaksossa oli tuo matka monta vertaa enemmän. Samana päivänä pommittivat meidän lentokoneemme fasistien hallussa olevat Jarama-joen sillat kappaleiksi.

Meidän pataljoonamme menetti 6 miestä kuolleissa. Niiden joukossa oli konekiväärikomppanian johtava kersantti, Abramovitch, Bronxista. Hän sai kuulan päänsä läpi tähystäessään minun tähystysreijästäni ja putosi aivan minun syliini kuolleen. Hänen jälkeensä tuli neekeri Oliver Law, Chicagosta, meidän konekiväärikomppaniamme komentajaksi ja minusta tehtiin ensi kerran kersantti ja sain 3 konekiväärijoukkuetta komentoni alaisuuteen. Pääampuja oli minulla cubalainen neekeri, jota tämän tuosta jouduin hillitsemään, kun hän innoissaan "rumpauksessaan" tuppasi haaskaamaan meidän kalliita panoksiamme.

Tänä päivänä saivat fasistit ammuttua yhden meidän tänkeistämme kappaleiksi, mutta miehet pääsivät siitä pois ennenkuin se syttyi tuleen ja takaisin omille linjoilleen. Sain siinä pommituksessa itsekin kerran 3-4 santsäkkiä niskaani, kun vihollisen tykinkuula osui aivan kohdalle rintavarustuksen eteen.

Fasisteilla oli kaksi ampumakaivantoketjua perättäin. Ne menettivät niistä tuona päivänä etummaisien, mutta mekään emme sitä voineet ottaa haltuumme, vaan se jäi tyhjäksi. Fasistien toinen ampumakaivantolinja oli maastonsa puolesta sellaisessa asemassa, että ne eivät sieltä pystyneet ampumaan meidän miehiä "no mans landilla." Tätä hyväksemme käyttäen voimme me kaivaa eteneviä ampumakaivantoja suoraan fasistien linjoja kohden valmistuksena uuteen hyökkäykseen.

Tähän aikaan saimme 40 miestä lisää Amerikasta ja Canadasta, niiden joukossa Jules Päiviö, Canadasta ja Steinman, Yhdysvalloista, jotka kumpikin joutuivat jalkaväkiosastoihin.

Kaivamista ja asemien vahvistamista jatkui huhtik. 29:een päivään asti, jolloin Lincolnit pääsivät 4 päivän lomalle. Menimme Alcola de Hneares nimiseen kaupunkiin, missä suoritimme vappuparaatin toukok. 1 p. Mutta saman päivän iltana saimme määräyksen palata takaisin Jaramaan, koska siellä odotettiin hyökkäystä. Lähettiin matkalle aikaisin toukok. 2:n päivän aamulla ja

myöhään illalla olimme takaisin Jaraman taistelukentällä.

Mitään hyökkäystä ei siellä kuitenkaan kehittynyt, vaan sen sijaan oli meillä edessämme yötä päivää lisää pikan ja lapion heiluttamista asemiemme vahvistamisessa. Tätä jatkui kesäk. 12:een päivään asti, jolloin me pääsimme kunnolliselle lomalle oltuamme alun toista sataa päivää Jaraman rintamalla. Meidän asemapaikkamme oli Abares niminen kylä Guadalajara maakunnassa ja olimme täällä 30:een päivään asti kesäkuuta, jolloin saimme käskyn lähteä Bruneten rintamalle.

Tällä ajalla sain tilaisuuden käydä Madridissa, missä jouduin ilmapommitukseen, jossa hotelli missä asuin meni kappaleiksi.

Tämän loman kuluessa saapui parisenkymmentä suomalaista Espanjaan ja niistä tehtiin konekiväärimiehiä George Washington pataljoonaan.

Suomalaiset Guadalajaran taistelussa

Kapteeni Henry Mack kertoo suomalaisten osallistumisesta Guadalajaran suureen taisteluun seuraavaa:

Meitä suomalaisia kuului neljä miestä Edgar Andreen pataljoonaan, nimittäin Alexius Salo, Canadasta, Simo Karhu, Jamaicasta, Paavo Pajunen, Helsingistä, Suomesta ja minä.

Olimme olleet kaksi viikkoa harjoitusleirillä kun meidät lähetettiin saksalaisten matkassa konekiväärimiehinä 11:nnen Brigaadin mukana Torija nimiseen paikkaan, noin 17 km. päähän Guadalajarasta. Saimme siellä lähellä taistelukenttää lisäharjoitusta ennenkuin meidät lähetettiin rintamalle.

Olimme rintamalla noin kaksi viikkoa, mutta sillä aikaa ei mitään mainittavampaa tapahtunut, sillä päätaistelut oli sitä ennen tällä rintamalla jo käyty, ja kun me siellä olimme, oli siellä hyvin hiljaista. Vain ajoittain sattui tykistöpommitusta ja pienempiä miesryhmiä tuli fasistien puolelta meidän puolellemme miltei joka päivä. Ne olivat miehiä, jotka fasistit olivat pakottaneet ottamaan kiväärin käteensä ja tilaisuuden tullen ne karkasivat meidän puolellemme.

Muutamaa päivää ennen meidän tältä rintamalta pois vetämistämme teki meidän puolellemme hyökkäyksen. Se onnistui oikein hyvin ja me etenimme kolmisen kilometriä. Mutta maasto oli hyvin mäkiä ja me emme kyenneet kuljettamaan ampumatarpeita riittävästi mukamme ja siitä syystä oli meidän palattava takaisin entisille asemillemme.

Me suomalaiset toimimme konekiväärimiehinä ja minä olin tämän ryhmän johtajana kersantin arvolla. Tietenkin kuului siihen miehiä lisää toisista kansallisuuksista. Tappelun jälkeen antoi komppanian komentaja erikoista tunnustusta konekiväärijoukkueelleni.

* * *

Sinä yönä kysyttiin vapaaehtoisia etsimään haavotuneita pois alueelta, jonka yli olimme hyökänneet, sillä vetäytyessämme takaisin olimme olleet pakotettuja jättämään ne jälkeemme. Simo Karhu ja minä ilmoittauduimme ja työskentelimme yhdessä monen muun samalaisen joukkueen kanssa. Toimme pois kaikki haavotuneet, jotka tapasimme ja se oli hikisin työ minkä koko Espanjassa oloni aikana jouduin suorittamaan.

Olimme niin lähellä vihollista, että saatoimme kuulla niiden puheen. Oli sysimusta yö, mutta emme voineet käyttää mitään valovälineitä, ja yllätysten varalta oli ryhdyttävä kaikkeen mahdolliseen varovaisuuteen.

* * *

Tämän jälkeen oli meillä parisen viikkoa lepoa ja lisää harjoitusta ja jotkut pojat saivat mahdollisuuden pistäytyä Madridiin.

Täältä meidät sitten lähetettiin eräaseen pieneen, Yela nimiseen kauppalaan rintamalla, lähellä Brihuejaa, Guadalajarassa, missä suurtaistelu oli käyty aikaisemmin. Silloin olivat fasistien motorisoidut kolonnat edenneet hyvin nopeasti odottamatta mitään vastusta. Ne olivat olleet niin huolettomia, että eivät olleet asettaneet edes vartiopatrulleja. Siksipä meidän puolen italialaisten, saksalaisten ja niiden matkassa muutamien espanjalaisten joukko-osastojen kävi mahdolliseksi yllättää ne täydellisesti ja kirjaimellisesti tuhota ne.

Meidän puolellemme sai suunnattoman sotasaaliin, jouskossa tykkejä, kuorma-autoja, ammuksia ja kaikellaisia sotatarpeita, yksinpä pukuvarastoja, joita me sittemmin itse käytimme. Italialaiset fasistit menettivät tässä yhteenotossa suunnattomasti miehiä ja niiden ruumisröyk-

kiöitä joutuivat meidän puolen kiivaasti etenevät miehet käyttämään tulta antaessaan suojamuurina.

Samana päivänä kun otimme nämä aseet, haavoituin minä oikeastaan siitä syystä, että emme tarkalleen tiedeet missä vihollinen oli, joten emme osanneet pitää varamme. Pajunen otti silloin minun paikkani konekivääriryhmän komentajana. Minä jouduin pariaksi kuukaudeksi sairaalaan ja meidän joukkueemme oli tuolla rintamalla vielä viikon päivät samoissa asemissa, mistä se vietiin suoraan Bruneteen.

* * *

Guadalajaran tapahtumien ajalta on suomalaisista mainittava, että kun ensi kerran menimme tuleen, sairastui Salo niin pahoin, että hänet määrättiin sairaalaan. Mutta hän — karkasi sieltä ja yhtyi jonkun päivän kulluttua meihin uudelleen eturintamalla!

Sairaalasta jouduin Tarazonan harjoitusleirille ja sieltä pariaksi kuukaudeksi upseerikouluun ja sen jälkeen noin 3 kk. harjoituttamaan alokkaita.

EINO PETAJA

Toivo Antikaisen Konekiväärirykkö Brunetessa

Jaraman taistelun ollessa käynnissä oli Lincoln Brigaadi, eli XV Kansainvälinen Brigaadi, harjoitusleirillä Madriguarasissa. Sen matkassa oli Toivo Antikaisen konekiväärirykkö, johon kuului 21 miestä.

1:seen Konekiväärirykköeseen kuului: Toivo Suni,

komentaja; Carl Syvänen, Ruohonen, Yrjö Keinänen, Wäinö Ihalainen, Alexius Salo, Räisänen, Sulo Niemi, Pyhäluoto ja Tanttila, joka toimi joukkueen politkomis-saarina.

2:sen Konekiväärijoukkueen komentaja oli Henry Bushka ja sen miehistöön kuuluivat Matti Haukkala, John Wiitaniemi, Kerkkonen, Anttila, Martti Mäki, Huosianmaa ja Jussi Savikko.

3:teen Konekiväärijoukkueeseen kuului miehiä useasta eri kansallisuudesta ja niiden yhteisenä komentajana oli ensiksi Frans Pakkala ja koko komppanian komentajana toimi Niilo Kruth, Brooklynistä.

Bruneten taistelun ensimmäisen viikon kuluessa, kun Pakkala haavottui, nimitettiin Hannes Sundström, New Yorkista, joka siihen asti toimi Washington pataljoonassa, uudelleenjärjestämisprosessin aikana näiden konekiväärijoukkueiden komentajaksi.

Paitsi yllämainittuja osallistui suomalaisia Bruneten taisteluun jalkaväessä taistellen George Leiviskä, Tauno Lind, Raatikainen, Tauno Sundsten, Steinman, Jules Päiviö, Eino Petäjä ja Frank Peterson.

Ennen Bruneten taistelua oli Toivo Antikaisen joukkue Washington pataljoonan matkassa Jaraman rintaman taustalla totuttautumassa rintamaelämään toisella linjal-la. Silloin vallitsi ankara kuumuus ja kuivuus ja vihollinen pommitti rintaman taustalla olevia viljavainioita sytytyspommeilla tarkoituksella sytyttää ne palamaan. Vastaiset mainehikkaat konekiväärimiehet joutuivat täl-löin 4 päivää auttamaan talonpoikia sirpeillä työskennellen ruista ja vehnää leikaten.

Tällöin yllätti nämä alokkaat eräänä iltana ankara rajusää ja samalla aikaa kohdisti vihollinen kovan tykkitulen niiden viiniviljelysten ja oliivilehtojen keskelle, missä XV Brigaadi oli sijoitettuna. Jokainen sekunti putoili pommeja ja XV Brigaadin tykistö koetti vastata tuleen.

Kun saapui tieto, että fasistit tulevat hyökkäämään, komennettiin miehet toiselle linjalle vastaanottamaan vihollista, sillä huhut kertoivat jo, että vihollinen oli murtautunut etulinjan läpi.

Tämä osottautui kuitenkin vääräksi tiedoksi. Kun oli sysimusta yö, satoi ja myrskysi, antoivat fasistit tulta vain siksi, että ne olivat tottuneet siihen, että tasavallan joukot silloin hyökkäävät. Mutta odotellen "ensi taiste-

lua" valvoi koko Antikaisen Konekiväärijoukkue aseidensa ääressä taisteluvalmiina suuren innostuksen vallassa.

Kun aamulla koitti kaunis päivä ja vihollista ei kuulunut, alkoi konekiväärijoukkue korjailla myrskyn kaatamia teltoja kuntoon, peseytyä ja menivätpä jotkut lähellä olevaan jokeen uimaankin.

Itapäivällä kutsuttiin miehet kokoukseen, missä yksi hyvin tunnettu päällikkö espanjan- ja englanninkielellä puhuen kiitti konekiväärimiehiä nopeasti yöllä järjestäytymisestä ja asemien ottamisesta.

Päivät kuluivat jokapäiväisissä harjoituksissa, kokouksissa ja valmennuksessa, sillä odotettiin taistelua. Eräänä päivänä sitten saivat konekiväärimiehet komennuksen: "Kaikki täysiin varusteihin ja valmiina taisteluun." Sadat kuorma-autot kulkivat virtanaan. Toivo Antikaisen konekiväärijoukkue pistettiin myöskin niihin ja lähdettiin matkaan. Kukaan ei tiennyt minne?

Matka vei ensiksi Madridin erääseen sivukaupunkiin, missä kansainväliset otettiin riemulla vastaan. Siellä tuli tieto Bruneten hyökkäyksen alkamisesta.

Washington pataljoona oli 2-3 tunnin ajan lepäämässä Madridin sivulla olevassa metsikössä, missä Espanjan parhaat pojat joitakin aikoja aikaisemmin olivat viimeisen veripisaransa antaneet Madridin puolustuksessa. Tänne saapui määräys marssin alkamisesta hyökkäykseen ja joukkoja vyöryi loppumattomiin kohden Brunetea, missä seuraavana aamuna päivän sarastaessa alkoi suurin taistelu mitä siihen mennessä oli ollut.

Täydellisen hiljaisuuden vallitessa liikkui 80,000 miestä yön pimeydessä eteenpäin kuin valtaisa jättiläiskäärme. Määräys oli, että pienintäkään valon tuikahdusta ei saanut näkyä. Siinä vyöryi eteenpäin raskaasti kuormitettuja autoja, tönkkeitä, tykkejä, jne.

Yön marssin jälkeen saapui Washington pataljoona Villanueva de Canadan luokse ja aamun sarastaessa avasi tasavaltaisen armeijan tykistö tulen vihollista vastaan. — Bruneten suurtaistelu oli alkanut.

Muiden matkassa hyökkäsi Washington pataljoona pitkin aavoja kenttiä ja mäkiä ja hyökkäys kehittyi hetki hetkeltä rajuksi taisteluksi. Tönkit ja ratsujoukot kiisivät tuulispäinä yhteenottoon ja fasistit antoivat vastaan tulta niin kiiwaasti kuin voivat. Niiden oli kuitenkin pakko joko kuolla taikka antautua ja Villanueva de Canada oli vallattu iltaan mennessä ja samaan aikaan

valtasivat toiset joukot fasisteilta toisia alueita. Niin kauaksi kuin silmä kantoi olivat ympäristön metsät, kylät ja kaupungit tulessa valaisten yötä, sillä kaikkialla tiputtivat fasistien lentovoimat pommejaan.

“Näiden pommitusten aikana kaatui ensimmäinen suomalainen, nimittäin Lind, Canadasta, noin 20 metrin päässä minusta,” kertoo Ihalainen “ja 7 amerikkalaista ja Sundsten, Detroitista, haavottui.”

Ensiavun miehet pitivät haavottuneista huolen ja pataljoona hyökkäsi eteenpäin. Hyökkäystä kesti koko yön ja päivän sen jälkeen ja fasistit peräytyivät kiivaasti ampuen.

Tähän aikaan oli hirveän kuuma ja kuivuus kiusasi koko seutua. Vihollisen kiivaan pommituksen vuoksi ei voitu rintamalle tuoda enempää ruokaa kuin vettäkään ja sotilaat joutuivat joen pohjaan kaivamaan kuoppia, joista sitten jaettiin mudan sekaista vettä sotilaille lusikalla.

Villanueva de Canadasta kulki tie Bruneteen ja sieltä kohden “Mosquito Hilliä” ja kaiken kaikkiaan edettiin 20-25 km. Taistelu kesti yhtämittaa 26 päivää, eikä siinä aikana saanut kukaan levätä. Ankarassa kuumuudessa kuivui Guadarrama joki ja hirvittävä jano kiusasi kaikkia. Jos taistelun vuoksi joskus olisi saanut nukahdtaa, niin kuumuuden vuoksi sitä ei voinut tehdä.

Toivo Antikaisen konekiväärijoukkue joutui kompaniansa kanssa milloin hyökkäämään, milloin taas lyömään takaisin vihollisen hyökkäyksiä ja — miltei yhtämittaa marssimaan. Se teki kunnan työtä vihollisen tykkitulen ja konekiväärin alaisuudessa, mutta kaikkein suurimpana kiusana olivat vihollisen lukuisat lentokoneet, jotka pommittivat raskailla pommeilla ja ampuivat konekivääreillä.

Suomalaisia kaatui Bruneten taistelun kuluessa Tauno Lind, Eino Petäjä, Van Ettenistä, N.Y. ja haavottuneiden joukossa olivat Frank Peterson, Detroitista, Frans Pakkala, konekiväärijokon komentaja ja Niilo Kruth, komppanian komentaja.

Bruneten hyökkäys oli tärkeä askel tasavallan armeijan kehityksessä, sillä aikaisemmin se oli ollut puolustusasemassa. Guadalajarassa oli se tehnyt voittoisan vastahyökkäyksen, mutta nyt se siirtyi hyökkäykseen ja otti alotteen käsiinsä. Lisäksi: Madridissa oli tasavallan armeija taistellut pataljoonilla, Jaraman luona se vei tu-

leen brigaadit, Guadalajarassa divisioonat, mutta Bruneten luona armeijan korpuukset.

Sotilaallisesti oli Bruneten luona päämääränä tunkeutua kiilan muotoisesti vihollisen hallussa oleville alueille Bruneteen asti ja sieltä kääntyä länteen päin Romanillos kukkuloille ja ottaa ne haltuunsa, sillä ne hallitsivat Navalcarño-Madridin tietä, joiden kautta fasistit pitivät yllä yhteyttä Madridin lähellä olevien joukkojensa kanssa. Tarkotus oli tämän kautta lopettaa Madridin piiritys.

“Bruneten taisteluissa osottivat suomalaiset, että he olivat hyviä konekiväärimiehiä — hyviä ampumaan ja hyviä konekiväärejä kantamaan minne kulloinkin tarvittiin — myöskin vihollisen kiivaan pommituksen alaisuudessa, jolloin vihollisen projektiilit räjähtelivät joka puolella ympärillä.

“Tämän taisteluiden sarjan aikana kunnostautui moni suomalainen. Niistä mainittakoon erikoisesti Niilo Kruth, joka tämän taistelun aikana korotettiin komppanian komentajaksi. Edelleen Matti Haukkala, Michiganista, joka niitti mainetta konekiväärinsä kanssa (hän sai sittemmin surmansa Teruelissa); George Keinänen New Yorkista ja Martti Mäki, Ylä-Michiganista ja monet muut, joiden nimet eivät muistu mieleen.

“Korkeampi päällystö osotti tämän taistelun aikana ja jälkeen avoimesti luottamustaan suomalaisiin ja alkoi niitä käyttää kaikkein vaikeimpiin tehtäviin. Hannes Sundström korotettiin Pakkalan tultua haavotetuksi Toivo Antikaisen konekiväärimiesten johtoon. Ja kun hän erikoisesti kunnostautuneena sai palkkioksi luvan matkustaa takaisin, nimitettiin Henry Bushka, Minnesotasta, konekiväärijoukkueen johtoon,” kertoo Carl Syvänen.

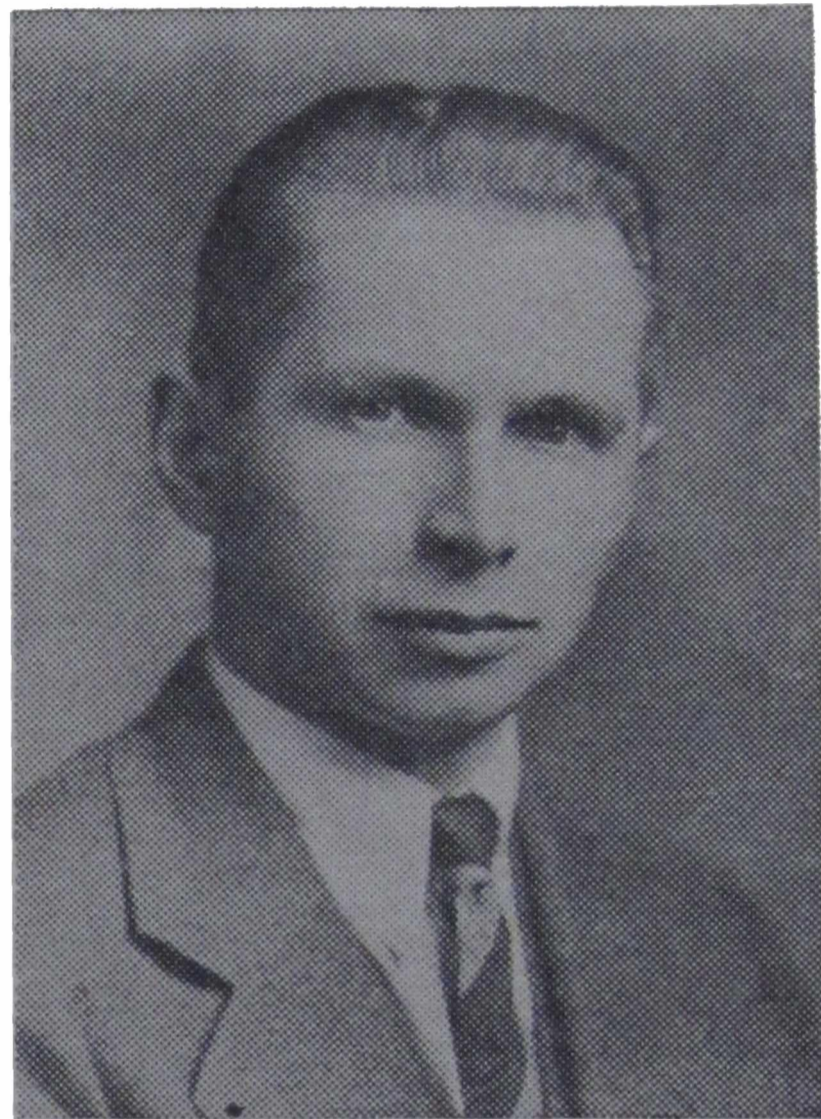
Bruneten taistelun aikana oli Toivo Antikaisen joukkue suurin suomalainen sotilaallinen komennuskunta Espanjan tasavallan armeijassa. Siitä muodostettiin taistelun kuluessa erikoinen iskujoukkue, jota lennätettiin yötä päivää paikasta toiseen Bruneten ja Romanillos kukkuloiden välillä, joka käsitti melkoisen laajan alueen.

Tämän pitkän taistelun jälkeen marssitettiin Washington-Lincoln pataljoona ja suomalaiset sen matkassa, noin 4 km. rintaman taakse, missä se sai tilaisuuden levätä maakuopissa, sillä fasistien lentokoneet hakivat erikoisella kiihkolla XV Kansainvälistä Brigaadia.

Ja kun Bruneten taistelu hiljeni ja kun tasavallan

joukkojen ampumakaivannot olivat kyllin hyvät, siirrettiin brigaadi noin 40 km. päähän Madridista reserviin, jolloin kukin vuorollaan pääsi m.m. Madridissa käymään.

***Lincoln pataljoonan
matkassa
Bruneten luona***

*Hannes Sundströmin
kertoman mukaan*

**Konekiväärikomppanian
komentaja
NIILO KRUTH**

Saavuttuaan läpi yön kestäneen marssin jälkeen Villanueva de Canadan luokse joutui Lincoln pataljoona hyökkäämään. Espanjalaiset oli lähetetty jo ennen tulleen, mutta kansainväliset muodostivat siitä huolimatta hyökkäyksen päävoiman ja tuen. Sillä kertaa olivat asiat vielä siten, että jos kansainväliset olivat matkassa, niin siitä saivat nuoret espanjalaiset joukot rohkeutta ja luottamusta itseensä.

Meidän konekiväärijoukkueemme joutui olemaan aivan eturintamalla, vaikka normaalissa oloissa konekiväärit pidetään hiukan taempana tukemassa jalkaväkeä tulellaan.

Edessämme oli Villanueva de Canada. Laskeuduimme mäkeä alas. Washingtonin pataljoona kiersi kaupungin vasemmalta puolen ja sen matkassa suomalaiset kk. miehet ja me, Lincolnit, oikealta kaupungin taakse. Siellä asettauduimme maantien varteen kummallekin

puolen tietä. Meidän joukkomme olivat niin lähellä toisiaan, vaikkakin vastakkaisella puolen kaupunkia, että meidän omat joukkomme, joilla oli kanuunoita matkassaan, ampuivat aina silloin tällöin meidän keskuutemme panoksiaan.

Tämän hyökkäyksen aikana sattui meidän konekiväärijoukkueellemme tapaus, josta kannattaa mainita. Jonkun erehdyksen, tai väärinkäsityksen seurauksena vedettiin meidät taaksepäin asemistamme, mutta sitten huomattiin erehdys ja meidät vietiin takaisin entiseen paikkaamme. Olimme olleet siitä poissa tuskin viittätoista minuuttia. Sillä aikaa oli tuskin kolmen jalan päähän siitä missä meidän konekiväärimme oli ollut, syntynyt tiehen pari metriä leveä ja puolisen metriä syvä kuoppa. Siihen oli pudonnut 4 tuuman tykin panos, ja jos me silloin olisimme olleet siinä, ei meistä varmaankaan yksikään olisi jäänyt henkiin. — Tuo erehdys pelasti meidän nahkamme!

Klo 10 aikaan heinäk. 6:n päivän iltana nostivat fasistit valkoisen lipun. Dimitrovit ja espanjalainen ratsuväki tunkeutuivat kaupunkiin. Me emme sinne menneet ollenkaan, vaan me jouduimme vartioimaan Bruneteen johtavaa tietä. Villanueva de Canadaa vastaan hyökätessä me olimme koko iltapäivän pitäneet sitä vastaan tulta yllä ja erikoisesti ampuneet kirkontornia, missä fasisteilla oli konekiväärejä meitä vastassa.

Tämän hyökkäyksen aikana menetimme melko paljon miehiä, mutta meidän pataljoonasta ei kaatunut yhtään suomalaista. Eikä meitä suomalaisia siinä montaa ollutkaan. Kaiken kaikkiaan vain kolme miestä.

Sattui sitten niin, että minä jouduin Steve Nelsonin, päällikköni, kanssa menemään kaupunkiin juuri kun Dimitrovit sinne marssivat tietä pitkin. Tällöin avasi kolme eräeseen navettarakennukseen kätkeytynyttä fasistia heitä vastaan konekivääritulen. Koko rakennus oli käsi-granaateilla hävitetty rauniokasaksi, ennenkuin nuo fasistit yltyleensä verissään ryömivät siitä ulos erästä perustuksissa olevasta aukosta ja antautuivat.

Seuraavana aamuna klo 6 aikaan määrättiin Steve Nelson ja minut menemään brigadin päämajaan, missä tapahtui miesten laskeminen ja joukkojen uudelleenjärjestely. Täällä tapasimme joukon vangeiksi otettuja fasisteja. Tässä yhteydessä sanottakoon, että me kansainväliset vain oitimme vankeja, mutta me emme niistä

huoltaneet, vaan ne luovutettiin aina espanjalaisten huostaan.

Alkoi marssi Brunetea kohden ja vasta puolivälissä pysähdyttiin erääseen maalaiskylään, missä meille annettiin ensimmäisen kerran syödä. — Ja kyllä se maittoikin!

Fasistivangit olivat sijoitetut erääseen suureen navettarakennukseen ja ne olivat peloissaan sulloutuneet kaikkein pimeimpään nurkkaan. Näki, että heille oli fasistien leirissä uskoteltu meistä mitä hirveimpiä juttuja ja ilmeisesti ne odottivat vain telotusta. Niiden oli vaikea uskoa silmiään, kun espanjalaiset sotilaat menivät heidän luokseen ja tarjosivat heille kättä. — Joukossa oli espanjalaisia fasistien puolelta, jotka olivat samoilta paikkakunnilta kotoisin kuin meidänkin espanjalaiset sotilaamme. Ei kestänyt kauaa kun sotilaamme alkoivat vangeilta tiedustella omaistensa kohtaloa ja keskustelu hälvensi vankien pelon.

Tässä samassa paikassa annettiin meille kolme uutta venäläistä konekivääriä ja sitten alettiin hyökkäys Brunetea kohden. Tällä matkalla Bruneteen tuli kolme eri kertaa noin tusinan verran fasistien pommitustasoa meidän päallemme tiputtamaan panoksiaan, mutta vaikka siinä syntyikin ankaria räjähdyksiä, niin ketään meidän joukostamme ei enempää kuollut kuin haavoittunutkaan.

Jälestäpäin sai kuulla, että Washingtonin pataljoona ei ollut yhtä hyvän onnen kanssa matkassa. Lentopommituksessa samalla matkalla menettivät ne useita miehiä sekä kuolleissa että haavottuneissa. Kuolleiden joukossa oli kaksi suomalaista, nimittäin *Koskela* ja *Lind* ja haavottuneiden joukossa *Sundsten* ja joku toinen, jonka nimeä en jaksa muistaa.

Bruneteä vastaan hyökkäsivät Lincolnit vasemmalta puolen, espanjalaisia joukkoja oli keskustassa ja Washingtonit olivat luultavasti taasen oikealla sivustalla. Tällöin joutuivat fasistit niin kiireesti peräytymään Brunetesta, että ne joutuivat jättämään jälkeensä sinne keskitetyn suuren määrän lampaita, sarvikarjaa, ruokavarastoja ja ampumatarpeita. Heinäk. 7 p. ajan oli Brunete meillä. Kiireesti kuljetettiin sillä aikaa kaikki varastot ja lampaat ja muu karja pois ja siviiliväestö evakuoitiin. Jo 8:s päivä oli meidän pakko sieltä poistua, mutta samana iltana olimme me siellä taasen takaisin karkotettuamme fasistit.

Päivää jälkeinpäin ottivat fasistit tuon rauniokasan taasen käsiinsä ja pitivät sen myöskin. Heillä oli tykistö sijoitettuna niin edulliseen paikkaan, että se kontrolloi tuota kaupunkia, ja olisi ollut meidän taholtamme sulaa hulluutta yrittää sitä pitää hallussamme yhtään kauempaa kuin mitä oli välttämätöntä meidän sotilaallisten operatsioidemme suorittamiseen, varastojen pois kuljettamiseen, sekä siviiliväestön evakuoimiseen.

Tämä rintaman osuus jätettiin espanjalaisten haltuun ja me kansainväliset lähdimme marssimaan "Mosquito" kukkuloita kohden. Edessämme oli pitkä marssi, ilma oli tukahduttavan kuuma — eikä yhtään juomavettä!

Samana iltana otimme asemat "Mosquito" kukkulaa vastapäätä ja siellä oli kaikki silloin hyvin hiljaista. Seuraavana aamuna ennen päivänkoittoa lähetettiin meidät, minut matkassa, "no mans landille" tiedustelulle. Tapasimme kaikki puhtaana ja havaitsimme, että fasistit olivat vetäytyneet kauaksi taaksepäin hyvin varustetuihin aseisiin, joissa ne olivat valmiita ottamaan meitä vastaan erinomaisen aseistuksen kanssa.

Vielä ennen aamunkoittoa koottiin miehet yhteen ja lähdettiin marssimaan. Noin klo 10 aikaan aamulla menimme Mancanares-joen poikki kahlaamossa. Olimme joutuneet marssimaan mäkeä ylös ja toista alas kohtamatta vihollista. Mutta heti kun pääsimme joen ylitse alkoi taistelu ja jokainen joutui etsimään itselleen suojaa pensaiden takaa, sekä ampumaan ja puhdistamaan seutua fasisteista.

Oli ilmeistä, että fasistien moraali ei ollut hyvä, sillä ne poistuivat erittäin hyvin rakennetuista ampumakavannoista — paremmista kuin mitä meillä tuskin milloinkaan oli — jättäen jälkeensä huomattavan määrän ampumatarpeita, ruokatarpeita (joista meitä ilahdutti erikoisesti etelä-amerikalainen kannutettu liha), aseita, kuolleita ja haavottuneita ja kaksi selkään ammuttua fasistiupseeria.

Fasistit pakenivat suin päin ja me marssimme eteenpäin "Mosquito"-kukkulan kanssa yhteen suuntaan kulkevaa harjannetta myöten. Fasistit marssivat samaan suuntaan "Mosquito"-kukulaa myöten ja me saatoimme toinen toisemme hyvin nähdä. Jälkeinpäin saimme tietää, että Washingtonin pataljoonan pojat, suomalainen konekiväärijoukkue niiden matkassa, oli niiden niskassa.

Steve Nelson oli meidän pataljoonamme politkomi-saari ja hän oli kaiken aikaa ensimmäisenä meidän konekiväärimiesten matkassa. Ja niin kummalta kuin kuulostaakin, niin konekiväärit kulkivat tässä erikoistilan-teessa kiväärimiesten etupuolella ja Steve Nelson, eräs tshekkoslovakki ja minä olimme kärjessä ensimmäisen ko-nekiväärin kanssa. Meidän pataljoonamme päällikkönä oli silloin eräs amerikalainen neekeri, nimeltä Oliver Law. Toisia suomalaisia oli tässä pataljoonassa jalka-väessä Jules Päiviö, Steinman ja Yrjö Petäjä.

Kello yhden-kahden aikaan pysähdyimme erääseen olii-vilehtoon levähtämään. Olimme tällöin kaukana hyök-käävän armeijamme kiilan etummaisimmassa kärjessä. Dimitroffit olivat kaukana meistä vasemmalla ja Wash-ingtonit kaukana oikealla ajamassa vihollista takaa — suoraan meitä kohden!

Olimme saaneet vain vähän aikaa haukata ja ne jotka olivat liiaksi väsyneitä syödäkseen, makasivat. Joi-takin oli toisesta laaksosta meistä loitommalla etsimässä juomavettä. Tällöin seuratessani vihollisen liikkeitä ha-vaitsin, että fasistit olivat saaneet tilaisuuden vetäytyä yhteen pitkän peräytymisensä jälkeen ja järjestäytyä.

Iltapäivällä kun kiikarilla tähystelin niiden liikkeitä, huomasin paljon niiden joukkoja liikkumassa meitä koh-den. Ne olivat hyvässä taistelujärjestyksessä ja tulivat nopeasti meitä päin vastakkaisella harjanteella. Meidän välissämme oli syvä laakso, mutta siitä huolimatta oli asemamme hyvin vaarallinen, sillä olimme melko kaukana harjanteen huipulta fasisteille päin kallistuvalla puolella ja heille erinomaisena maalitauluna siinä mäen-lappeessa.

Kutsuin päällikön luokseni ja konekiväärijoukkueen pääampujana pyysin luvan saada avata tulen. Kun sen sain, aloin ampua ja niin jouduin kirjaimellisesti tämän yhteenoton alkulaukaukset ampumaan.

Fasistit alkoivat myöskin ampua, mutta niillä ei vielä ollut täyttä voimaa kylliksi lähellä ja asianomaisissa ase-missa ja niin me viime nikassa saimme tilaisuuden ve-täytyä takaisin harjanteelle parempiin asemiin. Mutta me menetimme siinä 4 miestä kuolleissa ja 5 haavottu-neissa.

Suurin osa meistä pääsi joka tapauksessa harjanteen päälle ja parempiin asemiin ja täällä yhtyi meihin noin

35 espanjalaista, jotka olivat joutuneet eroon omista joukoistaan.

* * *

Tällöin sattui mielenkiintoinen tapaus. Washingtonin pataljoonan ruokatrokin ajuri, eräs amerikalainen, Brooklynistä, tulee kuorma-autoaan ajaen ja mittään aavistamatta laskee täyttä vauhtia suoraan kopiksi kohden fasistien joukkoja. Yritimme hänelle antaa merkkejä, mutta turhaan. Tällöin ei ollut muuta keinoa kuin kääntää konekivääri hänen autonsa moottoria kohden ja alkaa ampua. Ja kun hänen koneensa meni kapaleiksi, lähti hän itse kiireen kaupalla pylkkimään takaisinpäin.

Seuraavana yönä saimme sitten tilaisuuden korjata tuolta pirstaksi ammutulta kuorma-autolta kaikki ruoka-tarpeet pois.

* * *

Luokseni saapui Dan Lepo, jugoslaavilainen konekiväärikomppaniamme komentaja ja sanoi: "Siellä oliivilehdossa, missä olimme, on paljon haavottuneita ja ensiavun miehiä. Ne täytyy sieltä saada pois. Mene sinne konekiväärin kanssa antamaan niille suojelustulta niin paljon kuin voit, että saadaan ne vedettyä sieltä pois."

Lähdin sinne yksin konekiväärini kanssa mukana yksi ammukeyvyö. Melvin Anderson, eräs Amerikan ruotsalainen, raahasi jälessäni lisää ammukkeita.

Panin konekiväärini harjanteen korkeimmalle kohdalle ja aloin siitä avoimelta asemalta konekivääritulella lakaista fasistien konekivääripesäkkeitä kohden vaaka-suoraan, vuoroin hiukan nostaen, vuoroin laskien. Mutta minulle oli etuna että olin aikaisemmin kiikarilla tarkoin tutkinut missä heidän asemansa olivat kätkeytyinä.

Ensin sain tulta vastaan ankaraasti. Konekiväärini kilpi ratisi kuin peltikatto raesateella. Mutta kun fasistit saivat keskeytymätöntä tulta niskaansa, oli niiden pakko painautua alas ja vajeta ja niin meidän haavottuneet poikamme ja ensiavun miehemme pääsivät sillä aikaa siitä aivan minun ohitseni vetäytymään turvaan.

Kylläpä minun konekiväärini höyrysi, mutta miehet tulivat pelastetuiksi.

* * *

Jo päivällä aloimme kaivautua maahan ja sitä jatkettiin yötä myöten. Aamulla oli meillä hyvät asemat, mut-

ta kiilan kärjessä kun olimme, jouduimme ristitulen alaisuuteen.

Ensimmäisenä päivänä vain snaipattiin kummaltakin puolen. Mutta koko yön pommitti vihollisen lentokoneisto ja tykistö sytytyspommeilla seutua meidän takanamme, että se oli kirkkaammin valaistuna kuin kirkkaimmassa auringonpaisteessa. Mutta meidän linjojamme ne eivät pommittaneet, sillä me olimme aivan liaksi lähellä heidän omia joukkojaan, että ne ilmeisesti pelkäsivät, että omat miehensä joutuvat vaaraan.

Meillä oli hyvin pieni miesvoima; meidän ampumatarvemäärämme olivat hyvin pienet ja kaiken lisäksi olivat meidän miehemme kuoleman väsyneet. Jos fasistit tämän olisivat tiedneet, niin ne olisivat meistä hyvin helposti tehneet selvää.

Illalla saimme määräyksen tehdä hyvät konekivääripesäkkeet ja ampumakaivannot. Se piti jokaisen miehen hereillä koko yön. Heti auringonlaskun jälkeen alettiin mittailla mistä saada parhaat paikat konekivääripesäkkeille, mistä saattaa hallita seutua. Meidän ja fasistien välillä oli syvä laakso.

Siten meni päivä ja yö ja seuraavana aamuna alettiin hyökätä. Sitä ennen olimme saaneet selville, että fasistit tuona yönä olivat laskeutuneet laaksoon valmiina hyökkäämään meitä vastaan. Mutta ne saivatkin itse hyökkäyksen vastaansa ja joutuivat pakenemaan keskellä jyrkkää mäenrinnettä ylös — ilman mitään suojaa.

Minun konekiväärini oli asetettu fasistien hallussa olevaa mäkeä kohden, mutta se oli sellaisessa kunnossa, että en voinut ampua sillä laakson pohjaan, missä fasistien jalkaväkeä oli. Heidän konekiväärinsä ja tänkinsä olivat mäellä.

Meille saapui myöskin tänkkejä, mutta vihollisen onnistui hyvin ammutulla panoksella räjähdyttää niiden ampumatarvevarasto ilmaan, joten meillä ei tänkeistämme ollut juuri mitään apua.

Konekiväärikomppanian päällikkö, Lepo, määräsi vetämään konekiväärin mäen päälle, josta saattaisi hallita koko aluetta. Minulla oli kaksi muuta konekivääriä apunani.

Yöllä oli Dimitroffeja tullut meidän vasemmalle puolellemme auttamaan meitä. Tällöin sattui niin, että puolisen sataa miestä lähti juoksemaan mäkeä ylös suoraan meitä kohden. Ammuin niitä kohden ja pari niistä kaa-

tui. Tällöin päällikköni, joka pelkäsi, että ammun Dimitroffeja, kielsi minua ampumasta niitä kohden, mutta siinä samassa hän haavoittui käsivarteen ja joutui poistumaan.

Tällöin minua alkoi ihmetyttää, että tuossa joukossa, jota olin ampunut, alkoivat haavottuneet vetäytyä fasistien linjoja kohden saamatta tulta niiltä niskaansa. Juttu selvisi nyt minulle. Ne eivät olleet Dimitroffeja, vaan fasisteja, jotka yrittivät hyökätä meidän kimpuumme. Avasin uudelleen tulen niitä kohden ja heistä ei päässyt ainoatakaan takaisin. Tällöin olivat Dimitroffit ennemmin mainisemastani oliivilehdosta käsin ajamassa fasisteja pois laakson pohjalta.

Paikka missä olin, oli hyvin vaarallinen, sillä sinä aamuna kaatui edestäni kolme miestä ja neljä haavottui. Pataljoonamme päällikkö, Oliver Law, sai sinä aamuna myöskin kuulan vatsaansa ja kuoli ambulanssissa.

* * *

Tämän jälkeen eivät fasistit hyökänneet kolmeen päivään, mutta kaiken aikaa olimme siitä huolimatta heidän ristitulensa alaisuudessa.

Tällä aikaa paransimme konekivääripesäkkeitämme ja ampumakaivantojamme.

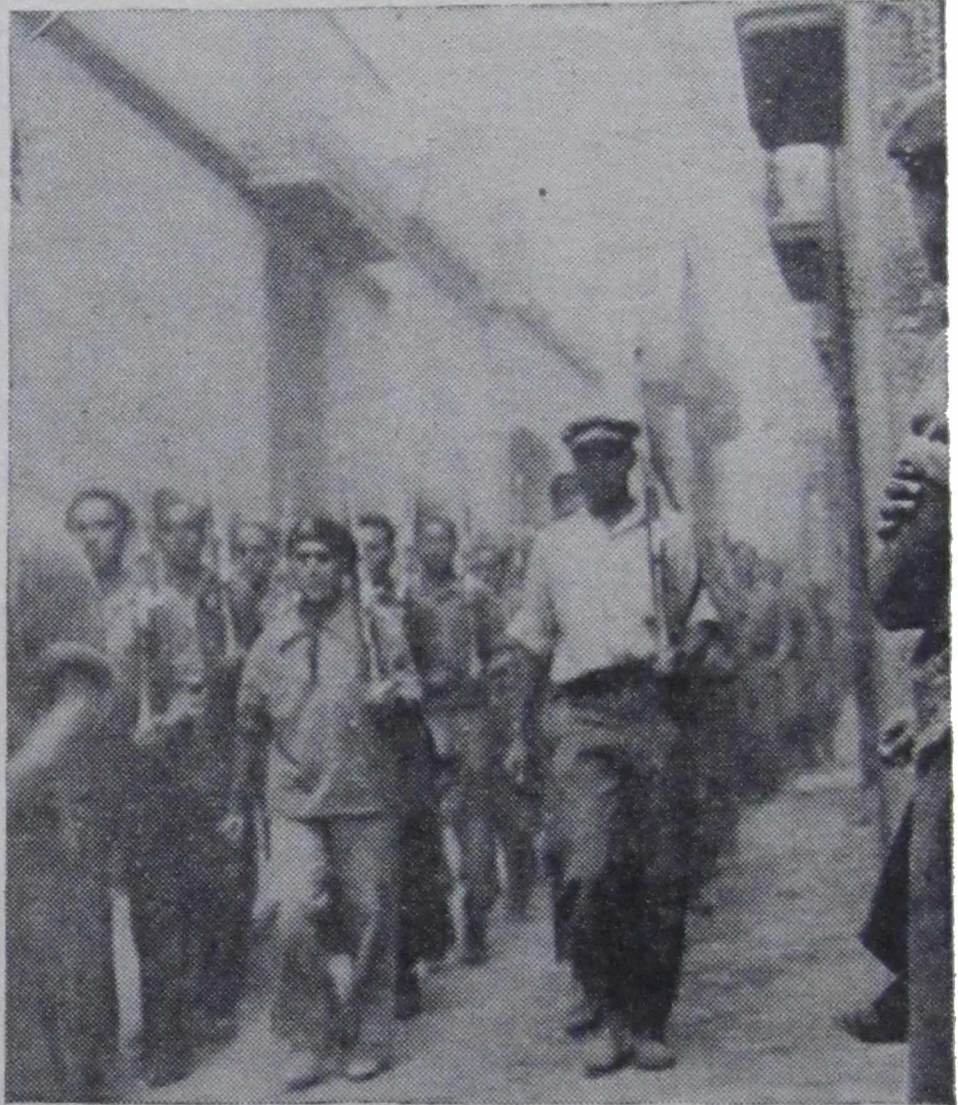
Tänä aikana menetimme myöskin yhden aasin ajureineen ja tyhjän vesitynnyrin, mutta sattui niin onnellisesti, että kaksi fasistien aasinajuria täysinäiset vesitynnyrit mukanaan ajoi pimeässä aivan kopiksi meille. — Voin vakuuttaa, että ne tulivat erittäin hyvään tarpeeseen!

Tällöin olin konekiväärini kanssa niin kaukana "no mans landilla" kaksi päivää ja kaksi yötä, että päivän aikana en yhtään voinut liikkua. Kaikki ampumatarpeet ja ruokatarpeet kannettiin meille yöllä ja meille annettiinkin silloin hyvät sapuskat — keitetyt ruuat, munia ja viiniä.

* * *

Tämän jälkeen vapauttivat meidät espanjalaiset jou-

Yläriivi: Vasemmalla Ranskassa odottamassa takaisin lähettämistä. Vasemmalta oikealle lukien: ROBERT SALO, Mich.; H. HEINÄNEN, Penn.; ERKKI AALTO, Conn.; H. FABB, N.Y.; E. MARTIKAINEN, N.Y.; J. MORA, Chicago ja SIMO KARHU, N.Y. Oikealla: SIMO KARHU. Keskirivi: Vasemmalla ERKKI MARTIKAINEN. Oikealla Mac-Paps pataljoonan kolmas komppania marssii. Vasemmalla MATTI MATTSO (keskellä). Toiset tunte mattomia. Oikealla: Suomalaisten kenttäkeittiö.

kot ja me vetäydyimme joen taakse yöllä, missä tavattiin Washington pataljoona kahden vuoren välisessä laaksossa. Siellä suoritettiin joukkojen uudelleenjärjestely, jolloin kahdesta pataljoonasta — Washingtoneista ja Lincolneista — tehtiin yksi. Eikä se sittenkään ollut muuta kuin kolmen neljännes pataljoonan vahvuinen mieslukunsa puolesta.

Suomalaiset olivat miltei kaikki konekiväärimiehiä ja kaikki olivat hyvin taistelussa kunnostautuneet. Päälylystö esitti, että meistä on tehtävä iskujoukko. Se merkitsi, että meidän oli aina oltava tulilinjalla.

Asia esitettiin ensin minulle ja minä puolestani selvitin sen suomalaisille konekiväärimiehille. Päälylystö esitti myöskin, että minusta olisi tultava tämän konekiväärijoukkueen päällikkö ja miehet ilmaisivat siihen tyytyväisyytensä, erittäinkin kun minulla oli sotahommassa enemmän kokemusta kuin heillä.

Kaikki saatiin sinä päivänä järjestykseen. Sinä päivänä olisi pitänyt levätä, jos olisimme tienneet, että samana yönä on lähdettävä pitkälle matkalle. Mutta sitä emme tienneet ja niin ilman mitään ennakkovalmistelua saimme määräyksen lähteä liikkeelle. — Ja me myös lähdimme.

Myöhään illalla marssimme kuivunutta jokipohjaa myöten, jossa oli löysä santa. Ampuma-aseet ja kaikki varusteet olivat meillä matkassa, mutta minne matkan päämäärä piti, sitä emme tienneet. Meille vain sanottiin, että matkaa oli 12 km., mutta se osottautui kuitenkin yli 15:ksi kilometriksi.

Samana päivänä olimme saaneet aaseja kantamaan konekiväärejä. Tällöin sattui, että Sunin konekiväärijoukkue oli saanut sellaisen aasinvekkulin, joka kulki silloin kun miehetkin kulkivat. Mutta silloin kun miehet istuivat, istui aasikin — konekivääri selässä. Ja aina kun tuo aasi heittäytyi istumaan, katkesivat konekivääriä kannattavat hihnat. Eikä siinä auttanut muu kuin ottaa konekivääri aasin selästä pois ja kantaa sitä itse. Sen sijaan asetettiin sen selkään ampumatarvelaatikoita, joitten hihnoja se ei saanut poikki, vaikka se heittäytyi pitkin pituuttaan makaamaan lepopaikoilla oltaessa.

* * *

Seuraavana päivänä jouduimme kävelemään erästä tietä myöten Villanueva de Pardillon luona. Lähellä kylää jokilaaksossa me levähdimme. Samana aamuna mei-

tä pommitettiin lentokoneista. Pommit putoilivat meidän keskuuteemme tappaen kaksi amerikkalaista. Kolme haavoittui näiden lisäksi ja kaksi sai hermojärityksen (shell shock) ja kaikki meidän aasimme saivat myöskin surmansa. Samana aamuna tekivät fasistit meidän omien linjojemme takana meitä vastaan vastahyökkäyksen ja me jouduimme silloin silmänräpäyksessä ottamaan asemat itsellemme ja lyömään vihollinen takaisin.

Meillä oli pieni maurijoukko vastassamme, joka yritti meitä pettää lähettämällä kolme miestä luoksemme uskottamaan meille, että he halusivat meihin yhtyä. Mutta kun me vaadimme heitä pudottamaan aseensa ennen tuloaan, eivät ne siihen suostuneet. Niillä oli juonena päästä hyvin lähelle ja sitten avata murhaava tuli ja tappaa jokaisen meistä. Mutta siinä ne erehtyivät! Ne menettivät itse 8 miestä kuolleissa ja joutuivat pylkkimään, miten saattoivat, takaisin omaistensa luokse.

Toisen kerran jouduimme ajamaan pakosalle parisen tusinaa harhailevaa italialaista fasistia.

* * *

Kun saavuimme perille, jouduimme me suomalaiset heti etulinjoille kaivautumaan maahan kahden konekiväärin kanssa kovassa tykkitulessa. Meidät oli lähetetty tänne vahvistamaan espanjalaisten linjoja.

Oli minulla siinä katsomista, että nämä minun alokaani rakensivat konekivääripesäkkeensä oikein, että meillä riitti ammuksia ja että oikeat miehet lähetettiin milloin vettä, milloin ruokaa ja milloin ampumatarpeita hakemaan!

Kun tällöin kerran tulin Sunin konekiväärijoukkueen luokse, niin tapasin vain yhden miehen pesäkkeessä. Kun odotin aikani, tulivat toiset takaisin kaikilla mukanaan voitonmerkkejä — maurilaiset hatut päässä ja armeijakirjoja ja muita asiapapereita käsissään, jotka kaikki kuuluivat maurilaisille ratsumiehille.

Maurilainen ratsujoukko oli näet hyökännyt Sunin joukkuetta vastaan ja saanut siltä tulta niskaansa. Mutta kun heidät oli lyöty takaisin, olivat meidän pojat niin riemastuneet, että olivat jättäneet vain yhden miehen konekivääriä vartioimaan ja vastoin kaikkia sotilassääntöjä itse lähteneet tutkimaan tulensa vaikutusta.

Jos vihollinen tuota varomattomuutta olisi osannut käyttää hyväkseen, olisi koko tämä rintamamme sektori joutunut vaaralle alttiiksi ja miehet olisivat saattaneet

menettää henkensä. Mutta siitä huolimatta en voinut muuta kuin naurussa suin antaa heille helvettiä ja ankarasti varottaa heitä.

* * *

Minun konekiväärini olivat noin kahden kilometrin matkalla ja joutuessani kulkemaan pesäkkeeltä pesäkkeelle jouduin siinä löysässä hiekassa koko päivän tramppaamaan mäkeä ylös, toista alas. En kerinnyt edes syömään. Ja siksi lopuksi väsyin niin, että lysähdyin kentälle makaamaan paikkaan, missä oli mukava nurmi.

Yöllä sitten heräsin siihen, että snaipparien kuulat vinkuivat korvissani ja maa pölähteli heitellen ympärilläni multaa ilmaan. "Piuuu, piuuu" korvissani vinkuen jouduin siitä kiireen kaupalla ryömimään pois valokuvallien tämän tuosta kentästä ja kivistä poukahdellessa ilmaan!

* * *

Olimme kaksi päivää samoissa asemissa lyöden tämän tuosta fasistien vastahyökkäyksiä takaisin. Me jouduimme yötä päivää olemaan koko sektorin valvovana silmänä.

Sitten tuli määräys vetäytyä takaisinpäin ja me luulimme, että pääsemme lepäämään. Mutta mitä noita joutavia! Jouduimme marssimaan takaisin "Mosquito" kukkulaa kohden!

Tällöin havaitsimme pian, että fasistit olivat ottaneet meidän entiset asemamme käsiinsä ja koko alueen aina jokeen saakka ja niin oli taasen hyökkääminen edessämme tällä jo ennestään tutulla alueella.

Siinä jouduttiin taasen menemään mäkeä ylös ja toista alas, mutta tällä kertaa emme päässeet niin pitkälle kuin edellisellä kerralla... Ja epäviisasta se olisi ollutkin, sillä maasto ei siinä suonut niin minkäänlaista suojaa. — Silloin olivat meidän pojat kiukkuisella ja hurjalla tuulella!

* * *

Saimme konekiväärin paikoilleen — yhden tuonne, toisen tänne. Hyvin harvoin näin nyt Sunin joukkuetta, vaikka se kuuluikin minun komentoni alaisuuteen. Bushka oli toisen joukkueen komentaja ja tämän joukon matkassa jouduin enimmäkseen olemaan.

Seuraavana päivänä saimme melkoisen laajan alueen takaisin fasisteilta ja silloin maurilaiset hyökkäsivät. Tällöin lähtivät meidän puolella kaikki muut pakosalle,

paitsi Suni, Keinänen ja kumppanit konekivääriensä kanssa. — Ja tietenkin joutuivat ne yksinään ja omin voiminsa konekivääreillään lyömään koko maurilaisten joukkueen takaisin, joka oli lähetetty tunnustelemaan, olisiko meistä kunnan vastusta.

* * *

Taasen meni päivä hiljaisena ja me kaivoimme konekivääripesäkkeitä ja ampumakaivantoja. Näinä päivinä menetettiin monta hyvää toveria vihollisen lähettämässä ristitulessa, ilman että olisi mitään kunnan taistelua ollut. Mutta kaatuneissa ei kylläkään ollut yhtään suomalaista. Jussi Savikko ja Tourunen vain saivat vatsansa niin onnettomaan kuntoon kurjasta rapavedestä, jota janoissaan joivat, että heidät oli lähetettävä rintaman taakse.

* * *

Tällä tavalla meni päivä toisensa jälkeen, kunnes oli kulunut 20 päivää siitä kun taistelu alkoi. Tällöin annettiin meille määräys vetäytyä reserviin. Siinä meni kuitenkin vielä eräitä päiviä, ennenkuin tämä reserviin pääseminen toteutui.

Sattui niin, että Bushka ja minä emme saaneet mitään tietoa määräyksestä vetäytyä taaksepäin ja me jouduimme 2½ tuntia myöhemmin poistumaan paikastamme hyvin vaarallisessa asemassa. Martti Mäki ja minä kävelimme ja ihmettelimme pitkän aikaa, ennenkuin sitten omin päimme päättelimme, että kyllä kai tästä on lähdettävä vetäytymään takaisinpäin, kun ketään toisia meidän miehiämme ei näy mailla halmeilla.

Oli käynyt siten, että viestintuoja, jonka oli määrä meille tuoda takaisinvetäytymisestä määräys, oli matkalla saanut kuulan rintaansa ja kuollut.

Takaisin vetäytyessämme tapasimme kaksi canadalaista, jotka niin kiireellisesti olivat lähteneet peräytymään, että olivat jättäneet konekiväärin jälkeensä. Mutta kun päällikkö oli heille oikein raskaimman jälkeen antanut ripitystä, olivat he kaiken uhalla kaksistaan lähteneet takaisin konekivääriänsä hakemaan. Näiltä saimme lopullisesti tietää, että peräytymiskäskey oli annettu.

Ennenkuin lähdimme peräytymään, ammuin kokonaisen vyöllisen kuulia fasistien linjoja kohden lakaisten leveältä, siten johtaakseni heidät harhaan. Ja kaiketi ne odottivat hyökkäystä sellaisen räiskeen jälkeen. Joka tapauksessa oli kaikki hiljaista kuin hauta ja me saimme onnellisesti itsemme ja konekiväärimme pois.

Kun pääsimme jokilaaksoon tapasimme Dumbrovskin pataljoonan keittiöpaikan soppineen, lihoineen, sigaretteineen ja yhden muulin hyljättynä oman onnensa varassa. Pistelimme jotakin kiireellisesti poskeemme ja lastasimme hämmit, leivät, sigaretit ja kahvit muulin selkään ja lähdimme sen kanssa marssimaan eteenpäin. Ja kun pääsimme laaksoon, saimme kaikki suomalaiset yhteen.

Mitä oli tapahtunut, en tiedä, mutta koko pataljoona oli hajalla, eikä kukaan näyttänyt tietävän minne mennä. Siksi esitin miehilleni, että me suomalaiset ainakin pyysimme yhdessä, jotta yhteisin voimin voimme lyödä vihollisen takaisin, jos se hyökkäisi. Niin myöskin tehtiin. Ja kun toiset näkivät meidät järjestyksessä, ei kestänyt kauaa kun koko pataljoona oli meidän ympärille kerääntynyt ja saatoimme täydessä järjestyksessä vetäytyä pari kilometriä taaksepäin vuorisolien kautta ja ottaa uudet asemat tasaisella maalla. Täällä saimme parisen tuntia levätä.

* * *

Vähän aikaisemmin kun pataljoonan päällikkö näki minulla muulin, käski hän heittää ruokatarpeet sen selästä pois ja lastata tilalle ampumatarpeita. Meidän sisäistä tilannettamme kuvaa se, että minä kieltäydyin sillä perusteella, että kenttäkeittiö oli pitkien matkojen päässä ja miehet vailla ravintoa. Ja kun siinä hetken jankattiin, antoi päällikköni minulle periksi. Ja niin siinä sitten kävikin, että ruokaa saatiin sinä yönä hyvin myöhään. Mutta koko pataljoona, joka oli äärimmäisen nääntynyt, sai hämmiä, marmelaadia ja leipää, mutta me suomalaiset joimme kahvit siitä hyvästä, että nämä sapuskat olimme pelastaneet. Yhteen espanjalaiseen päällikköön nähden vain tehtiin poikkeus siksi, että hän oli kovasti sairas ja uupunut.

Ampumatarpeet korjasi erikoinen ampumatarveauto ja ne olivat tarvittaessa paikalla. Mutta vasta kello 12 aikaan yöllä saapui ruoka-auto matkassaan teetä ja viiniä. Tällöin sai yksi minun suomalaisistani hiukan liiaksi pitkän ryypyn, että kaiken lisäksi jouduin vielä hänestäkin huolehtimaan!

* * *

Koko tämän takaisinvetäytymisen ajan olimme vihollisen lentokoneiden konekivääritulen alaisuudessa, mutta nähtävästi me siihen niin totuimme, että kukaan ei siitä enää näyttänyt välittävän mitään.

Olimme näissä asemissa 2½ päivää, kunnes toiset joukot meidät vapauttivat ja me pääsimme lopultakin reserviin oltuamme liikkeellä yhteen kyytiin 26 vuorokautta. Mutta reserviin menokaan ei ollut herkkua, sillä kaiken aikaa kun Guadarrama vuoriston kylkeä myöten marssimme, oli meillä seuralaisina 18 fasistien pommittustasoja. Ja vasta kun yksi meidän lentokonevastaisista tykeistämme sai suoran osuman yhteen niistä — suureen, pommeja täynnä olevaan Caproni pommittajaan — ja se räjähti synnyttäen suurimman lieskan taivaalle kuin mitä milloinkaan ennen olen nähnyt ja mahdollisesti tulen näkemäänkään, näyttivät fasistien lentäjät säikähtäneen ja jättivät meidät rauhassa marssimaan reservipaikkaamme.

Minulle tämä oli viimeinen taistelu Espanjassa, sillä palkkioksi hyvästä työstä annettiin minulle mahdollisuus valita minne haluan lähteä ja niin tulin takaisin sinne mistä olin lähtenytkin.

Muistelmia Bruneten taistelusta

Kirj. Carl Syvänen

Olimme marssineet öisin, levähtäen päivisin. Mutta päivät olivat liika kuumia voidaksemme kylliksi nukkua. Jalat olivat rakoilla, ruumis kolottava raskaiden aseiden kantamisesta. Nyt makoilimme nääntyneinä matkamme päässä ja odotimme huomista ja paljon puhuttua taistelua. Se oli meille ensimmäinen. Niin väsyneitä kuin olimmekin, emme saattaneet nukkua.

Syvä hiljaisuus — hetki oli lyönyt. Äänettömänä kukin ajatteli omaa ajatustaan ja kuitenkin jokaisen ajatus oli sama. — Mitä tuo mukanaan huomina? Kuinka moni meistä palaa takaisin? Katselin ympärilleni. Omituista, mutta kukaan ei koskaan ajattele omaa kuolemaansa. Aina vain toisen.

Yht'äkkiä hiljaisuus katkesi. Joku hoilasi —

*A bunch of the boys was whooping it up
In the Malamate saloon — — *)*

Alaskan "hapantaikinoiksi" (sour dough) kutsuttujen kullantseijän runon ensimmäiset säkeet, kirj. Robert Service.

ja sitten seurasi loppu Robert Servicen runosta "*The shooting of Dan McGrew*." Oli paikkaan nähden niin poikkeuksellista kuulla Alaskan "sour dough'n" laulua juoksuhaudassa Espanjassa. Alaska oli niin kaukana. Mutta se katkaisi ajatustemme suunnan.

Runon esittäjäme oli lyhyt, tanakka mies, kasvot olivat pakuroituneet ja arpeutuneet monessa nyrkkiottelussa. Hänen aikansa nyrkkeilyareenalla oli ottanut raskaan veron. Se ei ainoastaan ollut tehnyt hänestä fyysillisesti muodotonta, vaan järkyttänyt hänen aivostonsa tilaa, josta yleensä käytetään nimitystä "punch-crazy." Me nimitimme häntä "K. O." (knock out).

Hän oli pian huomiomme keskuksena. Kolmesataa paria korvia oli häneen virittynyt. Hänen äänensä tuntui soluvan ilman keskeytystä. Kun muisti petti, hän sommitteli väliin omiaan. Hänen iloisuutensa tarttui meihin, joten silloin kun käsky annettiin lähteä liikkeelle, olimme kepeällä mielellä. K. O. sai meidät unhoittamaan kuoleman ja edessä olevat kärsimykset.

Aamunkoitossa ensimmäinen kanuunanlaukaus jyrähti — ja sitten joku huusi suomeksi: "Älkää ampuko, täällä on immeisiä!" Joku nauroi. Sitten syntyi hiljaisuus, joka tuntui ijäisyydeltä — ja sitten helvetin voimat puhkesivat valloilleen: savua, huutoja, valituksia ja kuolemaa. K. O. oli ensimmäisiä kaatuneita. Fasistien luoti osui hänen vatsaansa ja hän kuoli kovissa tuskissa, mutta hilpeämielisenä loppuun asti niinkuin oli ennenkin ollut. Tämä murtunut ammattinyrkkeilijä oli fasismin vastustaja ja hänellä oli vielä paljon sisua, mutta hän kuoli ennenkuin sai aikaa jatkaa taistelua. Hän auttoi innostamaan niitä miehiä, jotka jäivät elämään ja kohottamaan Kansainvälisen Brigaadin maineeseen ja kunniaan. K. O. — teemme sinulle kunniaa — salude!

* * *

Näimme lentokoneen korkealla ilmassa. Se oli siron kaunis viiltäessään taivaan sinessä. Me näimme sen tekevän kaarroksen ja lentävän meitä kohden. Päivä oli ihana ja tyven, rintama oli hiljainen sillä hetkellä ja kaikki tuntui rauhalliselta.

Useimmat meistä olivat kokemattomia. Emme vielä osanneet pelätä lentokoneita. Taso kaarteli yläpuolellemme uudelleen. Oliko se meidän? Emme tietäneet. Myöhemmin, enempien kokemusten jälkeen, tuntisimme omamme. Mutta me olimme vielä "viheriöitä."

Äkkiä kuulimme kamalan vonkumisen. Heittäydyimme maahan. Maa tuntui aukeavan. Kovia jymähdyksiä — sitten hiljaisuus. Ilma oli savusta ja pölystä sakea. Oli vaikea mitään nähdä. Annettiin käsky lähteä liikkeelle. Pataljoona jatkoi matkaa.

Vapaaehtoiset jäivät haavoittuneita hoitamaan. Savun takia emme vieläkään nähneet kuinka suuri oli mieshukka. Savun hälventyessä näimme seuraukset. Yhdessä paikassa makasi seitsemän toveria kuolleen.

Siinä oli Van, ammottava haava päässä. Hän eli vain yhden minuutin. Muutama minuutti aikaisemmin hän oli kertonut suunnitelmistaan kotiutumisen jälkeen.

Siellä oli Howard. Vain minuutti aikaisemmin hän oli laskenut leikkiä ilmaa viiltävän lentotason kauneudesta. Siellä oli myös nuori canadalainen, jonka piti mennä avioliittoon heti kun palaa kotiin Espanjasta.

Jokainen näistä seitsemästä oli ollut elävä yksilö — omine suunnitelmineen ja unelmineen. Nyt he olivat seitsemän menetettyä, pieni osa niistä, jotka kaatuivat ja tulivat kaatumaan asiansa puolesta. Minä näin Tau-non makaavan verissään, jonka elämä vuoti kuiviin vatsaan osuneesta shrapnellista. Hän kutsui minua. "Auttakaa pojat, auttakaa minua..." Hän oli kuollut ennenkuin kerkisimme hänen luoksensa.

Tämä oli ensimmäinen kokemamme ilmapommitus, mutta ei viimeinen. Me opimme tästä tapauksesta näiden seitsemän kustannuksella, ettei olla koskaan liikkeellä, ennenkuin tiedämme kenen lentokoneet ovat yläpuolellamme.

Monen kokemattoman viimeiset sanat olivat: "Nuo ovat meidän lentokoneita!"

* * *

Kauppala oli ollut piiritettynä ja kaikki elonmerkit olivat haihtuneet. Meidän osastomme komennettiin kaupunkiin ottamaan selvää oliko vielä vastarintaa olemassa. Hajaannuimme ryhmiin, kukin joukkue ottaen kadun etsittäväkseen. Nuori espanjalainen sotilas ja minä, granaatit aseina, menimme erääseen suurehkoon taloon.

"Onko ketään yläkerroksessa?" huusi sotilas espanjaksi.

"Si, si," kuului vastaus.

"Heittäkää kiväärinne alakertaan ja tulkaa alas kädet koholla;" minä komensin.

Kivääri tuli kolisten alas ja sitä seurasi nuori, säikähtynyt fasistisotilas.

“Onko yläkerroksessa toisia?” kysyin.

“On vielä muutamia.”

“Toiset tulkaa esille samalla tavalla,” käskin uudelleen.

Tusinan kivääriä lensi kolin kolia rappusia alas. Sitteen vielä muutamia. Tuntui ettei niillä ole loppua. Mutta viimein ne loppuivat, ja kaksikymmentä-viisi sotilasta tuli esille kädet koholla ilmassa, huutaen “Viva Russo, Bajo Espana!” (Eläköön Venäjä. Alas Espanja.) He luulivat meitä venäläisiksi.

Olimme kahden ottaneet vangiksi 25 täysin aseistettua fasistia, jotka olisivat voineet pyyhkäistä meidät olemattomiin hyvin tähdätyllä käsigranaatilla.

Jos olisimme tietäneet kuinka monta vihollista oli talossa, emme olisi astuneet sisään niin rohkeasti. Se, että niin teimme, varmaankin vaikutti fasisteihin niin paljon, että he luulivat meitä paholaisiksi. He olivat puolikuo-
liaksi säikähtäneitä — Francon propagandan myrkyttämiä. Sen jälkeen olimme varovaisempia mennessämme tuntemattomiin taloihin.

Quinton ja Belchiten luona

Carl Syväsen, George Leiviskän ja Martin Mäen selostusten mukaan

Kohta Bruneten taistelun jälkeen siirrettiin Toivo Antikaisen konekiväärijoukkue Lincoln-Washington pataljoonan matkassa Aragonin rintamalle, missä tasavaltalaiset joukot alottivat uuden hyökkäyksen. Täällä osallistui Toivo Antikaisen konekiväärijoukkue Quinton ja Belchiten valtauksiin, jotka kumpikin olivat lujasti linnoitettuja fasistien asemia ja täällä esittivät suomalaiset pääosaa hyvin linnoitetun Purburrell'in linnoitetun kukkulan valtaamisessa, joka on avain Quintoon.

Quinto joutui tasavaltalaisten käsiin kaksi päivää kestäneen hyökkäyksen jälkeen ja tänä aikana vallattiin Purburrell kukkula. Pääasiallisimpana tehtävänä oli suomalaisilla konekiväärimiehillä kuitenkin Belchiten hyök-

käyksen aikana pitää tulla yllä fasistien asemia vastaan, jotta ne eivät saattaisi olla missään yhteydessä erinäisten joukko-osastojen kanssa, eikä lähettää apua eristäytyneiksi joutuneille.

Suomalaisia suosi Quinton luona erikoinen onni, sillä ne eivät menettäneet yhtään miestä enempää kaatuneissa kuin haavottuneissakaan.

Belchite joutui tasavaltalaisten käsiin viisi päivää kestäneen taistelun jälkeen ja Antikaisen konekiväärijoukkue oli asemissaan kaupungin ulkopuolella, missä sen tehtävänä oli estää fasistit tuomasta apua kaupungissa saarroksiin joutuneille joukoilleen.

Sivumennen mainittakoon, että Napoleon aikoinaan ei Espanjan sotaretkensä aikana kyennyt saamaan luonnollisen asemansa puolesta hyvin suojattua Belchiteä haltuunsa. Kaiken lisäksi oli se tällä kertaa linnoitettu kaikkien nykyaikaisen sotatekniikan sääntöjen mukaisesti.

George Leiviskä, Michiganista, kertoo Purburrell kukkulan valtauksesta seuraavaan tapaan:

“Purburrell kukkula hallitsi pääsyä Quintoon. Se oli omalaatuisensa linnoitus siinä mielessä, että se oli linnoitettu kaikilta puolilta. Suuret, pommeilta suojelevat kammiot sulkiivat sen linnoitusmiehistön sisäänsä ja toisissa linnoitetuissa syvennyksissä olivat ammuksia tykistöpatterille. Tämä linnoitus aseistuksineen uhkasi vakavasti meidän asemiamme ja hallitsi Quintoon johtavaa tietä. Lisäksi se hallitsi Quinton kaupunkia, josta kaksi XV Brigaadin pataljoonaa oli jo ottanut puolet haltuunsa.

“Kaikki nämä seikat huomioon ottaen oli Purburrell hinnasta mistä tahansa saatava meidän käsiimme.

“Auringonlaskun aikaan saapui meidän ylikomentajamme, Merriman, Brigaadin päämajasta meidän asemillemme, jotka olivat hautausmaan luona ja selosti meille tehtävän. Me, Antikaisen konekiväärijoukkue, nousimme toisten matkassa ja lähdimme hyökkäykseen.

“Purburrell kukkula hallitsi pääsyä Quintoon. Se oli edessämme syvänteen toisella puolen. Sieltä avattiin meitä kohden kiivas tykkituli, kun sitä aloimme saarto-
liikkeessä lähestyä syvänteen yli menen.

“Edellisenä iltana oli yksi kersantti 24 miehen kanssa tullut Purburrell'ista meidän puolellemme ja heiltä olimme saaneet tarvitsemamme tiedot.

“Otimme asemamme lähellä valtatieä. Koska fasis-
tien tuli kontrolloi tien tätä kohtaa, pysähdyimme. Tä-
hän aikaan olisi ollut mahdoton edetä kärsimättä suurta
mieshukkaa. Siksi palasimme hallussamme olevalle
mäentörmälle. Mutta aamun sarastus näki kolme komp-
paniaa ryömimässä tien yli, ottavan haltuunsa kappaleen
tasaista maata ja asemat syvänteessä. — Koko kukkula
oli piiritettynä.

“Vaaran paikka tiellä oli sivuutettu menettämättä yh-
tään miestä. Vihollinen oli noin 400 metrin matkan
päässä. Saimme konekiväärimme kiireesti paikoilleen ja
aloimme hyvin tähdäten ampua heitä tyhjäten lentan toi-
sensa jälkeen.

“Tällöin työntäytyivät meidän tänkkimme meidän
hallussamme olevan harjanteen yli avaten tulen vihollista
vastaan, jonka suojassa saatettiin haavottuneet kantaa
suojaan. Meidän tykistömme lähetti myöskin hyvin
tähdättyjä laukauksia fasisien linnoituksen sisään. Siel-
tä pölähteli suuria pölypatsaita ja fasisit joutuivat juok-
semaan ampumakaivannosta toiseen suojaa etsien.

“Kolme eri kertaa kohottivat fasisit valkoisen an-
tautumislipun vain vetääkseen sen uudelleen takaisin ja
alkaakseen uudelleen ampua. Ne juoksentelivat joka ta-
holle etsien ulospääsyhyökkäyksen mahdollisuutta, mutta
saivat joka puolelta tulta vastaansa. Puolisen aikaan ne
lopultakin alkoivat antautua ja miesjoukkue toisensa jäl-
keen marssi kädet ylös nostettuna meidän luoksemme.
Niitä oli kaikkiaan 250 miestä, jotka Antikaisen kone-
kiväärijoukkue riisui aseista ja lähetti jälkijoukkoihin.
Ne olivat huonosti puettuja, väsyneen ja hermostuneen
näköisiä nuoria miehiä, yltyleensä pölyn peittämiä. Suu-
rin osa niistä tervehti meitä käsi nyrkkiin kohotettuna
ja lausuen “Viva Republica!”

“Kun vankienotto oli päättynyt, lähdimme tarkastele-
maan itse linnoitusta ja sieltä löysimme muutamia fasis-
tisotilaiden itsensä tappamia päälliköitä. — Vankien pu-
heessa oli ilmeisestikin perää, että heidät oli vasten tah-
toaan pakotettu fasisien armeijaan. Linnoituksessa oli
paljon käsigranaatteja ja kaikellaista aseistusta ja am-
pumatarpeita, jotka olivat meille hyvään tarpeeseen, erit-
täinkin tykit ja mörssärit. Mutta myöskin oli siellä suu-
ri joukko haavottuneita, joista osa oli ilman hoitoa maan-
nut jo kaksi päivää ja jotka jouduttiin lähettämään apua
saamaan. Mielenkiintoista myöskin oli, että tykit ja am-

Viidennentoista Kansainvälisen Brigaadin komissarien kokous rintamalla. Vasemmalta oikealle: Majuri FRANG ROGERS, komissari ANTHONIO CABEZAS, majuri VALLEDOR, viidennentoista brigaadin komentaja, komissaari BOB COONEY, komissari JOHN GATES ja komissaari GEORGE WATT.

mukkeet olivat englantilaista tekoa ja erittäinkin ammukkeita oli vielä suuri kasa jäljellä.”

* * *

“Quinton luona sarastaa aamu kauniisti. Hetki on lyönyt, alkaa hyökkäys. Meidän tykistömme, joka on nyt voimakkaampi kuin ennen, avaa tulen ja meidän lentokoneemme kiertelevät ilmassa suojellen meitä vihollisen koneiden pommitukselta ja konekivääritulelta. Me kierämme pitkässä rivissä hyvässä järjestyksessä laajalla kentällä ja tuli kiihtyy yhtenä. Parin tunnin kuluttua on tanner yhtenä tulimerenä. Tänkit kulkevat edellä ja me jäljessä. Vain silloin tällöin kaatuu joku meidän joukostamme.

“Fasistien tykistö on vaijennut. Ilmeisesti ne ovat alkaneet peräytyä. Meidän tykistö tekee hyvää työtä ja

lentokoneiden suojassa me etenemme hiljalleen, mutta varmasti. Me suomalaiset olemme englantilaisen kompanian kanssa toisessa linjassa. Vain harvoja kaatuu meiltä, mutta useita sen sijaan haavottuu ja niille täytyy antaa ensiapua.

“Puolenpäivän aikaan saapuu tuhannen meidän ratsumiestä sapelit ojossa valmiina hyökkäämään, mutta kun heille ilmoitetaan, että fasisteilta ovat tiet katkaistut ja linnoitukset piiritetyt, joutuvat ne palaamaan takaisin.

“Meidän joukkomme ovat lähellä fasistien asemia. Meidän puolelta kuuluu huutoja “antautukaa!” Kiväärituli hiljenee, fasistien puolelta kuuluu riitelemistä ja muutamia laukauksia. Todenmukaisesti ne ampuvat toisiaan ja konekiväärituli kihtyy.

“Meidän tykkimme alkavat syytää panoksiaan fasistien konekivääripesäkkeihin. Useat tykinkuulat menevät suoraan konekivääripesäkkeiden aukoista sisään tehden valmista jälkeä.

“Taistelu kestää koko päivän. Kaatuneita on paljon, eikä niitä keritä hautaamaan. Nälkä kurnii suolissa ja jano on helvetillinen, mutta sitä ei keritä ajattelemaan. Meidän täytyy voittaa! Ja illalla antautuu kaupunki ja toinen vuorilinnoituksista.

“Meidän komppaniamme jätetään asemiin yöksi suojelemaan mahdollisilta sivustahyökkäyksiltä. Niitä ei kuulu ja seuraavana aamuna marssimme kaupunkiin, missä fasistit enää kirkosta käsin jatkavat taistelua.

“Kadut ovat täynnä hyvin nuoria italialaisia ja saksalaisia kuolleita fasistisotilaita — nähtävästi koululaisia. — Marssimme hautausmaan ohitse, missä taistelu on riehunut kiivaana. Siellä on vaateriekaleita, ruumiita, aseita ja niiden kappaleita sikin sokin ja englantilaistekoisia tykkejä.

“Pakolaisia, vanhoja miehiä, naisia ja lapsia virtaa meidän luoksemme iloisina meidän voitostamme ja valitellen fasistien harjottaman rosvoamisen johdosta. Saamme kunnolleen syödä ja hiukan levähtää ja sitten alkaa marssi toiselle kukkulalle, jossa fasistit vielä ovat herraina.

“Kun pääsemme vähän matkaa eteenpäin, alkaa kova konekiväärituli meitä kohden kirkontornista. Maasto on meidän onneksemme loivasti viettävää. Heittäydymme pitkäksemme ja ryömimme eteenpäin päästen ojaan, jota myöden alamme kiivetä hyvin jyrkkää rinnettä ylöspäin

kiskoen konekivääriä rautalangasta vetäen perässämme. Yhä vain jatkuu ammuntaa.

“Ylhäällä joudumme vuorensolaan, johon fasistit keskittivät kovan kivääritulen. Siitä oli mentävä yksi kerrallaan juosten ja onnistuimme niin hyvin pääsemään siitä kujajuoksusta, että vain muutamia haavottui.

“Joukkomme on pieni, mutta pääsimme onnellisesti ampumakaivantoihin ja löysimme sopivat pesäkkeet konekivääreillemme. Välimatka on hyvin lyhyt. Välissä on pieni laakso, mutta meidän tykistöemme antaa meille hyvää suojelustulta. Vihollisen on antauduttava ja Quinto on meidän, sillä kirkon fasisteista puhdistaminen ei ole vaikea urakka.

“Saimme syödäksemme ja sen jälkeen lähdetään meitä autoilla kuljettamaan Belchiteä kohden.”

* * *

“Taistelu Belchitestä kesti viisi päivää, mutta meidän osuutemme siinä oli vähemmän suuremmoinen. Sillä aikaa kun Dimitrovit, Lincoln-Washington pataljoona ja 24:s pataljoona tunkeutuivat taistellen kaupunkiin, oli meidän konekiväärimiesten tehtävänä pitää kaikki fasistien apujoukot loitolla.

“Sillä hetkellä, jolloin saapui tieto Belchiten antautumisesta, olimme parhaillaan vihollisen murhaavan lentokone ja tykistöpommituksen alaisuudessa. Sen piti olla alkusoittona hyökkäykselle, jolla oli määrä vapauttaa Belchitessä olleet fasistit, mutta sitä hyökkäystä ei milloinkaan tullut, sillä sillä hetkellä ei mitään fasistijoukkoja enää Belchitessä ollut olemassa. Sen linnoitusjoukkue oli jo antautunut ja sitä riisuttiin parhaillaan aseista.”

Esikunnan matkassa Quinto - Belchiten luona

Kalle Tiilikaisen kertoman mukaan:

Illalla, päivää ennen Quinton hyökkäystä, olin Hjarin asemalla vahtimassa ampumatarvejuna. Kun vaunut oli tyhjennetty palasin takaisin Lincoln-Washington pataljoonan ensimmäiseen komppaniaan ja otin paikkani määräysten mukaan. Olimme oliivilehdossa noin 4 km.

päässä Hjarin asemalta. Illallisen jälkeen kutsuttiin komppania koolle ja komppanian päällikkö, Miller, piti meille puheen, jossa hän ilmotti, että seuraavana päivänä on meillä edessämme Quinton valloitus. Hän selitti meille mitä meillä on ja mitä fasisteilla, sekä että "kylä ei ole suuri, mutta siellä on fasisteilla huomattavat vartiojoukot, vahvat linnoitukset ja hyvä aseistus. Mutta siitä huolimatta täytyy Quinton olla meidän käsissämme ennen seuraavan päivän iltaa." Samalla hän antoi ohjeet meidän tehtävistämme.

Lincoln-Washington pataljoonassa oli silloin 6-7 suomalaista, mutta Englantilaisessa pataljoonassa, joka myöskin osallistui tähän hyökkäykseen, oli silloin noin 40 suomalaista Toivo Antikaisen konekiväärijoukkueessa.

Yöllä saavuttiin kuorma-autolla Quinton mäen laitaan, missä meidän vanhat asemamme olivat. Klo 8 aikaan aamulla antoi pataljoonan komentaja, Emly, hyökkäysmääräyksen.

Meidän tykistömme oli meidän takanamme oikealla ja me lähdimme liikkeelle tykistötulen alaisuudessa käytettävässä liikuntajärjestyksessä. Marssimme noin puoli tuntia, kun saavuttiin rintamien välimaalla eräälle farmitalolle. Siinä levättiin noin 2 tuntia. Fasistit pommittivat meitä siinä tykistöllä ja me menetimme silloin useita miehiä, m.m. komppaniamme komentajan, Millerin.

Lepoajan päätyttyä lähdimme hyökkäämään Quinton kukkulaa vastaan, joka oli oikealla edessämme. Siinä oli lähinnä etupuolellamme aukea kenttä, joka kohosi arviolta 45 asteen kulmassa ja vastassamme oli kiivas konekivääri- ja kiväärituli

Päällystö näki mahdottomaksi mennä siitä kohdasta läpi ja niin suuntasimme matkamme vasemmalle kulkien noin 2 km. mäentörmän suojassa, joka suojasi meitä konekivääri- ja kivääritulelta, mutta ei tykkitulelta. Saa vuimme puolen km. matkan päähän Quinton hautausmaasta, joka oli ylävällä paikalla korkean ja vahvan muurin ympäröimänä, kuten hautausmaat Espanjassa yleensä ovat. Tuo hautausmaa valloitettiin samana iltana kiivaan hyökkäyksen jälkeen, jossa fasistit pimeän tullen peräytyivät hautausmaan takana olevaan kirkkoon, joka oli alavammalla paikalla noin 200 metrin päässä.

Jäimme siihen lepäämään yöksi, mutta yön kuluessa lähetettiin patrulleja Quintoon puhdistamaan sitä käsi-granaatteja käyttäen taloissa olevista fasistiryhmistä.

Aamun valjetessa olikin Quinto meidän, paitsi kirkko ja kylän toisessa laidassa oleva sementtitehdas. Mutta kuitenkin oli päivällä kylässä liikkuminen hyvin vaarallista, sillä kirkon kellarissa ja tornissa oli fasistisnaippareita, eikä meidän onnistunut olki- ja heinäkasoja polttamalla niitä karkottaa pois. Lopulta tuotiin kaksi 155 mm. tykkiä noin 500 metrin päähän kirkosta. Kun sitä oli puolisen tuntia pommitettu, teimme hyökkäyksen, mutta saimme vastaamme niin kiivaan konekivääritulon, että oli lykättävä valtausta tuonnemmaksi. Jatkoimme tykeillä pommitusta noin tunnin ajan lisää ja silloin varkeni kirkosta tuli. Siellä ei silloin enää ollut yhtään elävää fasistia sisällä.

Päivällä ennen pommitusta oli kirkossa ollut siviiliväestö marssinut sieltä pois ja antautunut meille ja niiden matkassa joitakin sotilaita. Vain päättävät fasistit jatkoivat taistelua ja pysyivät asemillaan.

Samaan aikaan kun kirkkoa vallotettiin, pommitettiin Quinton mäkeä, jonka nimi on Purburrell. Sen valtauksessa toimivat Lincoln-Washington ja Englantilainen pataljoona yhdessä.

Heti kun kirkko oli vallattu saapui 7 fasistien pommitustasoa pommittamaan Quintoa — tuhoten paljon asuntoja ja tappaen siviiliväkeä.

Purburrell kukkulan valtaukseseen en itse osallistunut muuten kuin että kuljetin sinne ammuksia, sillä jouduin brigaadin päämajaan tehtäviin ja siinä yhteydessä kuljettamaan 180 vankia, jotka toiset olivat ottaneet tuon linnoitetun kukkulan valtauksessa. Vangit olivat niin janoissaan tullessaan päämajaan, että keskenään tapellen tyhjänsivät niille antamani ensimmäisen vesiastian.

Samana iltana lähdettiin meitä kuljettamaan kuorma-autoilla noin 4 km. päähän Fuentes de Ebrosta, missä olimme erään mäen laidassa 3-4 vuorokautta ja sieltä kuljetettiin meidät taasen eräänä iltana kuorma-autoilla Coda nimiseen paikkaan, joka on 5 km. päässä Belchitestä. Listerin brigaadi oli sitä ennen vallottanut Codan ja kun sinne saavuimme, oli siitä jälellä vain savuavia rautioita, joiden keskellä parhaillaan poltettiin kaatuneiden maurien ruumiita.

Saavuimme Codaan aamuhämärissä ja heti kun päivä alkoi valjeta, alettiin hyökkäys Belchiteä vastaan. Edessä oli alavaa tasankomaata, missä oli siellä ja täällä oliivilehtoja. Itse Belchite on ylängöllä, jonka taustalla

ovat korkeat kukkulat. Noille kukkuloille olivat fasistit asettaneet konekiväärinsä, mistä ne sylkivät tulta meitä vastaan.

Hyökkäystä oli kestänyt jo kaksi päivää. Sen kulussa olivat meidän joukkomme edenneet Belchiten reunaan ja vallottaneet siinä olevan tiilestä tehdyn tehtaan. Tällöin komennettiin brigaadin päämajasta jokainen saata-vissa oleva mies hyökkäykseen ja niin jouduin minäkin joukkueeseen, jonka tehtäväksi tuli Belchiten kirkon valloitus. Olin siinä ainoa suomalainen.

Saavuimme tuolle mainitsemaani tehtaalle, jolle päästäksemme oli juostava yksittäin noin 100 metrin matka vihollisen konekiväärin tulen alaisuudessa. Yksinpä staapin päällikkö, majuri Merriman, osallistui henkilökohtaisesti tähän hyökkäykseen aivan kuin tavalliset rivisotilaat.

Juostessamme näimme paljon kaatuneita, mutta itse emme menettäneet siinä yhtään miestä. Tehtaalla selosti Merriman meille tilanteen ja antoi määräyksen, minkä mukaan illalla klo 6 on aloitettava hyökkäys kirkkoa vastaan. Sitä ennen puhkasimme suurella hirrellä iskien tehtaan tiiliseinästä yhden nurkkauksen, mihin asetettiin konekivääri antamaan meille suojelustulta. Jaoimme joukkomme kolmeen osastoon, joista yksi kiersi kirkon, toinen hyökkäsi suoraan kirkon sivustaa vastaan ja kolmas oli reservissä valmiina antamaan apua sinne missä sitä tarvittaisiin.

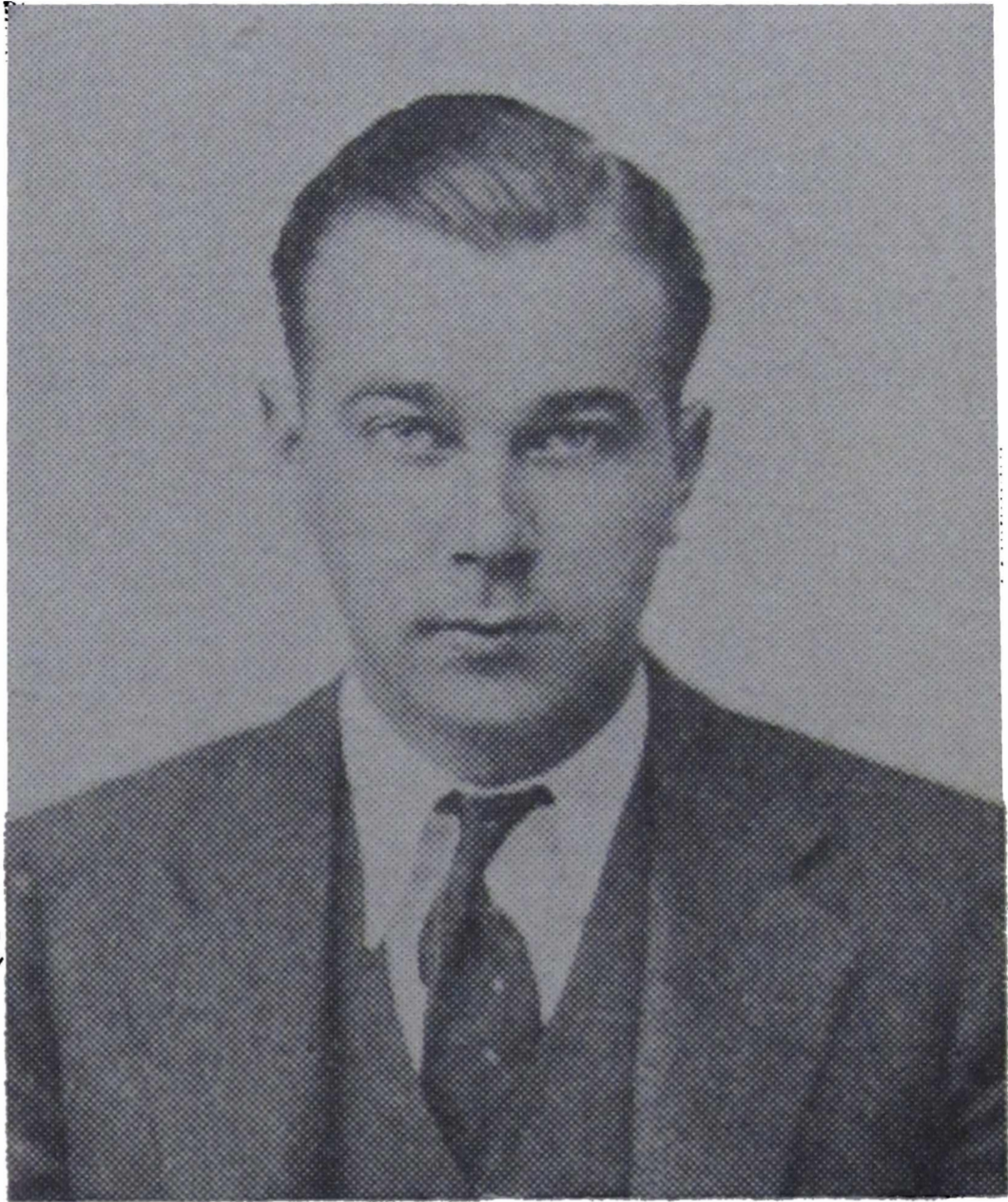
Jouduin siihen joukkueeseen, joka hyökkäsi suoraan sivustalta. Kiivaan tulen alla juosten pääsimme kirkon seinien suojaan ja särjimme hirrellä iskien kirkon sivuoven. Pääsimme kirkon käytävään ja siellä oli edessämme toisella sivustalla suuri, avonainen sivuovi. Vastakkaiselle puolelle katuja olivat fasistit asettaneet asuinrakennuksen katon rajaan konekiväärin ja kun tulimme kirkon käytävään, ampuivat ne tuon avoimen oven kautta meitä haavottaen kolmea.

Tunkeuduimme vasemmalla olevaa sivuovea myöten kirkon sisäosaan, veimme konekiväärin kirkon parvekkeelle, hakkasimme pikoilla kolon seinään, mihin sovitimme käsigranaatteja, jotka sytyttämällä saimme haluamamme kohtaan kirkon seinään aukon, mistä saatoimme kohdistaa konekiväärin tulen 30 metrin päässä asuintalon vinnillä olevaan vihollisen konekivääriin. Ja kun meidän maximimme oli kymmenisen minuuttia pitänyt mu-

siikkia yllä, vaikenivat fasistit ja asunnon seinään oli ilmaantunut suuri aukko. — Belchiten kaupunki oli meidän. Se puhdistettiin yöllä fasistien snaippareista ja seuraavana aamuna antautuivat viimeiset fasistijoukot kaupungintalolla Dimitroff-pataljoonalle.

GEORGE PULKKINEN

***Suomalaiset
Hueskan
rintamalla ja
Fuentes de Ebron
hyökkäyksessä***

Syyskuun 8 p. komennettiin MacKenzie-Papineau pataljoona ensi kerran rintamalle ja sen matkassa Ilkan konekiväärikomppania. Pataljoona vietiin pohjoiseen Hueskan sektorille, missä tätä alokasjoukkoa totutettiin rintamaelämään muutaman päivän ajan toisessa ja kolmannessa linjassa ennen iskutehtävään asettamista.

Tällä rintamalla odotettiin suurta vihollisen hyökkäystä, mutta tuli ankara sade, joka kesti monta päivää. Se liotti tiet läpikulkemattomiksi ja muutti myöskin vihollisen suunnitelmia. Hueskan hyökkäyksestä ei tullut mitään. Mutta Ilkan komppania sai omat kokemuksensa leirielämässä, sillä tottumattomina asettivat monet telttansa alankopaikkoihin herätäkseen yön pimeydessä siihen, että olivat makuuvehkeineen ja tamineineen kellumassa vedessä. Toiset saivat kokemuksensa sateessa ja pilkkopimeässä oudoilla seuduilla ruuan hakumatkoilla.

Varsinaiseen hyökkäykseen joutui MacKenzie-Papineau pataljoona ensimmäisen kerran lokak. 13 p. aamuhämärissä 1937, Fuentes de Ebron luona. Ilkan komppanian komentajan, kapteeni Niilo Mäkelän jälkeensä

jättämän selostuksen mukaan oli tämän tapauksen kulku seuraava:

“Ensimmäisen kerran kävivät ‘Mac-Papsit’ taisteluun lokak. 13 p. Fuentes de Ebron luona Bob Thompsonin komennuksen alaisuudessa. Meillä oli ollut perinpohjaisempi harjoitus kuin millään aikaisemmalla pataljoonalla ja jokainen meistä oli halukas ja innoissaan toteamaan, että me siitä olimme hyötyneet.

“Saimme ensimmäisen esimaun tulesta päivän koittaessa mennessämme mataliin yhteyskaivantoihin, jotka johtivat meidät asemillemme. Vihollisen konekiväärimiehet äkkäsivät meidän liikkeemme ja heidän antamassaan tulessa kaatui yksi meidän miehistämme ja joitakin haavoittui... Tämä tuli kohtasi meidät yllättäen, mutta se ei vähääkään vaikuttanut meidän mielialaamme, taikka kuriin, joka luonnehti kaikkia meidän tekojamme.

“Kullekin komppanialle määriteltiin asemat lähtökohdina hyökkäykselle. Kaksi jaostoa minun konekiväärikomppaniastani asetettiin ylängöille suojelemaan jalkaväkeä, kun taasen kolmatta pidettiin reservissä kaikkien mahdollisuuksien varalta.

“Hyökkäys alkoi klo 1:40 iltapäivällä. Kun meidän tänkkimme menivät meidän ampumakaivantojemme yli ja määräys annettiin hyökkäykselle, meni pataljoona — siihen luettuna staapi — yhtenä miehenä tuleen... Tämä eteneminen, joka sai erikoista tunnustusta brigadin komentajalta, Copticitla, oli suuremmoinen ja monien taisteluiden veteraanien tekojen veroinen. Meidän pataljoonamme eteni 800-900 jaardia ottaen itselleen asemat ja kaivautuen maahan eräällä hyvin tärkeällä harjanteella suoraan vihollisen linnoitettujen asemien edustalla kaupungin liepeillä.

“Kokonaisia teoksia saattaisi kirjottaa yksilöllisistä sankariteoista, joita suorittivat niin hyvin rivimiehet kuin korkeissa johtoasemissa olevat upseerit... Meillä oli ollut tarpeeksi kokeita todistaaksemme olevamme XV Brigaadin taisteluperinteiden arvoisia.”

Tämän päivän aamuhämärissä, kun pataljoona joutui yllätystuleen, oli joltakin jäänyt konekiväärin suojelukilpi kentälle. Keskellä vihollisen mitä ankarinta konekivääriltä haki sen *Yrjö Pulkkinen*, New Yorkista. Tämä sankariteko kuvataan miltei jokaisen Fuentes de Ebron taisteluun osallistuneen suomalaisen kertomuksessa.

Kapteeni NIILO MAKELÄ (villavaippa harteilla) toisten upseerien kanssa tarkastusmatkalla rintamalla.

Fuentes de Ebron hyökkäys oli hyvin verinen. XV Brigaadi kärsi siinä melkoisen mieshukan, sillä se riensi tuleen tavalla, jota sotahistoria ei milloinkaan ennen ollut tuntenut. Niinpä oli XV Brigaadin 24:s pataljoona mennyt hyökkäykseen kyytiä ottaen tuleen menossa olevien sotatankkien päällä, missä kenelläkään ei ollut niin minkäänlaista suojaa. Vihollisen asemat vallattiin käsikähmässä, joka päättyi vasta yön tullen.

MacKenzie-Papineau pataljoonan ensimmäinen suomalainen, joka kaatui tässä taistelussa, oli *Ilmari Elomäki*, Michiganista. Pataljoonan koko mieshukka oli kaatuneissa ja haavottuneissa 60 miestä.

XV Brigaadi piti näitä asemia hallussaan aina lokak. 25:een päivään asti, jolloin se vuorollaan pääsi Quintoon lepäämään. Taistelun ensimmäisen päivän jälkeisenä yönä oli aika-ajoittain kiivasta ammuntaa. Seuraavana päivänä yritti 24:s pataljoona kahden espanjalaisen pataljoonan tukemana murtaa kulkutie Saragossan ja Fuentes de Ebron välillä ja Ilkan kk.-komppania tuki tätä hyökkäystä tulellaan. Yritys ei kuitenkaan onnistunut.

Tämän lisäksi mainittakoon, että lojalisteilla oli tässä taistelussa yksi raskas tykki, joka piti yllä tulta Saragossaan, joka oli 35 km. matkan päässä.

FELIKS KULMALA

*Suomalaiset
Teruelin
puolustuksessa*

*Frank Rogers, MacKenzie-Papienau pataljoonan
sotakomissaari kertoo:*

Brigaadi oli reserviasemassa Madridin ja Guadalajaran välillä eräässä pienessä Albares nimisessä kaupungissa, ennenkuin se siirrettiin Celadesiin Teruelin rintamalla — Espanjan pohjoisnavalle.

Celadasissa olevat amerikalaiset käsittivät vain pienen osan Teruelin rintamalle keskitetyistä lojalistien sotavoimista. Suurin espanjalainen armeija mitä milloinkaan oli koottu yhteen paikkaan kasattiin tämän viholliskaupungin ympärille ja Teruelin kaupunki otettiin vähän jälkeen uudenvuoden 1938. Se oli puhtaasti espanjalainen voitto, sillä ainoatakaan kansainvälistä ei käytetty Teruelin valtaukseseen.

Franco syöksi parhaat joukkonsa ottamaan takaisin Teruelia ja meidät kutsuttiin taisteluun pysäyttämään niiden etenemistä.

Meidän poikamme olivat ensimmäisissä taisteluissaan, kun taasen vihollisella oli karastuneita sotajoukkoja ja ammattisotilaita. Fasistien joukot käsittivät pääasiallisesti maureja ja espanjalaisia ulkomaalegionalaisia ja niitä tukivat carlistirykmentit, joiden maine Espanjan perinnäisinä taistelijoina tuli osotetuksi oikeutetuksi Teruelin taistelussa.

Francon vastahyökkäyksen ensimmäisellä asteella ollessa me olimme Celadasissa, Teruelin pohjoispuolella,

missä meitä käytettiin iskubrigaadeina murskaamaan vihollisen jälkilinjoja ja tuhoamaan sen transporttia.

Se oli jännittävää ja vaarallista. Jaettuina pieniin patrulleihin me yön aikana tunkeuduimme Francon linjojen läpi kantaen matkassamme säkittäin käsigranaatteja. Ellei äärimmäisen jäätävä ilma olisi elämää tehnyt perin tukalaksi vihollisen patrulleille, niin useimmat meistä eivät milloinkaan olisi palanneet takaisin meidän linjamme pakkasen puremalle kukkulalle. Heidän patrullinsa pitivät kuitenkin parempana pysytellä kaivamis-
saan maakuopissa ja niin me saatoimme tunkeutua heidän linjojensa läpi heitä kohtaamatta.

Valikoin seitsemän-kahdeksan vapaaehtoista ja keskitimme toimintamme Francon kylää vastaan. Ennen Celadasista lähtöä oli päätetty minkä kylän kimppuun sinä yönä hyökätään ja mieheni tiesivät mitä heiltä odotetaan kun sinne päästään. Komennuksia ei ollut tarpeen antaa. Jos meidän pikku joukkomme huomattaisi, olisi meillä yksi mahdollisuus kymmenestä murtautua ampumalla läpi vihollisen linjojen takaisin Celadas kukkulalle.

Meillä oli automaattiset pistoolit ja kiväärit ja kullakin käsigranaattisäkki heitettynä olan ylitse. Tämä joukko saattoi usein saapua kaupunkien lähelle kymmenkin mailia Francon joukkojen selän takana. Kun huomasin taloja lumikenttää vastaan levittäydyimme ketjuun ja lähenimme varoen. Kun minä pysähdyin, odottivat miehet. Silloin kun minä aloin kopeloida käsigranaatteja, valmistautuivat hekin äänettömästi draamamme loppunäytöstä varten.

Yhtenä miehenä heitimme käsigranaattimme. Äännettömyyden katkaisi äkkinäinen räjähdysten yhteislaukaus ja yön pimeyden läpi viiltäytyivät granaattien synnyttämät tulikielekkeet kiviseiniä vasten. Pesäpallotreenaus tuli tässä hyvään tarpeeseen. Niin nopeasti kuin suinkin tyhjensimme granaattisäkkimme tähdäten akkunoihin ja oviin. Ja jos kuulin huutoja ja kirouksia näiden talojen sisältä, taikka näin miehiä juoksevan, tiesin että olimme löytäneet Francon tilapäisiä barakkeja ja että panoksemme olivat osuneet maaliin.

* * *

Olisimme paleltuneet kuoliaaksi Celadasissa ilman niitä ohjeita, joita olimme saaneet harjoituksissa kapteeni T. H. Wintringhamilta, englantilaiselta maailmansodan

veteraanilta. Hän tiesi pakkasesta ja miten­kä tehdä maakuoppia lumeen ja monenmoisia konsteja niiden rakentamisessa, sekä miten­kä pitää kätemme ja jalkamme sulana. Hänen kokemuksensa maailmansodan läntisellä rintamalla pelastivat meidät Teruelissa suunnattomista kärsimyksistä, missä keskimääräinen lämpö­määrä oli 20 astetta Celciusta alapuolella nollan. Kenttä oli avoin ylätasanko, eikä ollut mitään edessä, mikä olisi mur­tanut pohjoisesta tulevan tuulen voimaa.

Ensimmäinen silmäykseni Celadasiin saattoi minut värisemään kylmästä ja vieläkin saatan tuntea kylmää muistellessani, kuinka me hanhenmarssissa kahlasimme seitsemän mailia leveän, tuulen pieksemän ylätasangon poikki syvässä lumessa ja umpijään päällä kukkulalle, joka oli joka puolelta tuulille alttiina.

Lähin tie oli 7 mailin päässä ja jokainen murunen lämmintä ruokaa oli tuotava muulin selässä tuon ylätasangon poikki. Tietysti suurin osa siitä saapui perille umpijäässä.

Seistä ampumakaivannossa pitäen käsissään kivääriä sormilla, jotka kylmän vuoksi olivat kadottaneet tuntonsa ja seistä tuntikausia jäällä tähystellen lumikinoksia ja lumihuutaleita, oli koe miehuudesta. Pääasiallisesti elimme kuivalla ruualla, jäätyneellä leivällä, jäätyneillä sardiineilla ja konjakkiannoksilla. — Tuo tulinen espanjalainen konjakkiteki elämän kestettäväksi mahdolliseksi. Vaikka sen tuoma lämpö kesti vain muutaman minuutin, oli se kuitenkin tarpeeksi antamaan poikiin luottamusta ja toivoa, vaikkakin sitä kukin sai osakseen vain hyvin määrältä.

Mennessämme asemillemme Celadesis kukkulalla tapasimme espanjalaisen 129:nneen pataljoonan jätteet puolikuolleina kylmästä ja uupumuksesta ja odottamassa vapautetuiksi tulemistaan. Ne olivat rakentaneet maakuoppia, mutta ei ampumakaivantoja ja ennenkuin me saatoimme tilannetta korjata teki vihollinen hyökkäyksen suurella voimalla.

Se ei ollut mikään miellyttävä hetki, sillä meidän miehemme joutuivat ensimmäiseen tykkituleensa ja heillä oli edessään jalkaväkihyökkäys ennenkuin saivat edes aikaa tarkastaa ympärilleen ja tehdä itselleen selväksi mitä tehdä.

Epämääräisesti tiesimme missä toiset lojalistiset joukot olivat, mutta emme olleet lainkaan varmoja oikean

sivustamme asemapaikoista ja olimme hiukan huolissamme siitä, että aiheutamme paniikin omissa riveissä avaamalla niitä vastaan tulen. Kun taistelu illan suussa päättyi, ei jännitys suinkaan ollut ohitse. Oli näet rohkaistava miehiä ja alettava kaivauttaa ampumakaivantoja.

* * *

Muutamia päiviä ennen meidän Terueliin siirtämistämme annettiin Lincoln ja MacKenzie-Papineau pataljoonille hyvin vakavaluontoinen tehtävä. Vihollinen piti hallussaan kahta kukkulaa Segura de Banosen koillispuolella. Näiltä kukkuloilta ne hallitsivat meidän toisarvoisia teitämme. Nuo kukkulat päätettiin vallata, vaikka ne olivatkin kuusi mailia vihollisen linjojen selkäpuolella.

Hajaantuneina pieniin joukkoihin tunkeuduimme vihollisen linjojen läpi.

Noita kukkuloita piti hallussaan pieni sotavoima, joka oli sijoittautunut erinomaisesti barrigaadien taakse syviin ampumakaivantoihin ja kuoppiin. Kummallakin kukkulalla oli kuutisen konekivääriä ja kaksi mörssäriä. Mutta mikä tämän hyökkäyksen teki todella vaikeaksi oli maasto.

Valloittaakseen nämä kukkulat oli meidän käveltävä tai juostava avoimen kentän yli, joka oli vihollisen konekiväärien ja mörssärien ampumamatkan sisäpuolella. Jos onnistuimme pääsemään itse kukkuloiden luokse, niin jäisimme erinomaisiksi maalitauluiksi snaippareille ja konekiväärimiehille.

Canadalaiset saapuivat toisen kukkulan edustalle tuntia ennen auringonnousua. Ne lähettivät miehiä jokaiselle kukkulalta pois johtavalle polulle ja rakensivat matalia ampumakaivantoja suojakseen konekivääritulta vastaan ja olivat ennen auringon nousua valmiina esittämään fasisteille vaatimuksen joko antautumisesta, taikka taistelusta.

Kun ensimmäiset valonsäteet meidän takaamme tulivat näkyviin, avasivat ne yhteislaukauksen, joka herätti kukkulalla nukkuvan vihollisen linnoitusväen. Ehkäpä se kuullosti heistä maailmanlopulta siksi, että heidän tietojensa mukaan ei ainoakaan lojalistin ollut määrä olla neljää mailia lähempänä. Vihollinen antautui ampumaseineen sinä aamuna klo 6 ja me lähetimme linjojemme taakse 80 sotavankia vartijoiden saattamana.

Päämajan staapi piti tätä valtausta hyvin tärkeänä,

sillä näiden kukkuloiden valtaukselta riippui Teruelin meidän hallussa pitäminen staapin upseereiden arvion mukaan.

* * *

Mutta toisella kukkulalla ei vihollinen antautunut, kuten se oli antautunut canadalaisille. Ehkäpä meidän taistelumme alkuna ollut yhteislaukaus ei tällä kukkulalla ollut tehnyt yhtä mahtavaa vaikutusta. Joka tapauksessa me jouduimme tällä kukkulalla olevaa vihollista kyöräämään koko päivän. Neljä kertaa johdin meidän miehiä vuoren uurteita myöten kohden vihollisen linnoitettua huippua ja neljä kertaa olimme pakotettuja vetäytymään takaisin käsigranaattien heittomatkan ulkopuolelta. Ja kun olimme heittomatkan ulkopuolella, olimme avuttomina helvetillisessä konekivääritulussa, joka lakaisi jäisiä vuoren uurteita, jolloin jouduimme paljain käsin kaivautumaan jäähän ja lumeen etsiessämme suojaa kuulia vastaan.

Neljännän epäonnistumisen jälkeen kutsuimme koolle upseerien neuvottelun ja päätimme käyttää toista strategiaa.

Kysyin vapaaehtoisia seuraamaan itseäni pienissä ryhmissä pommittamaan vihollisen konekivääripesäkkeitä käsigranaateilla. Niin pian kun niiden vaimentamisessa olimme onnistuneet, oli muun joukon määrä hyökätä.

Piiritimme kukkulan seitsemästä kymmenen miehen joukkueilla, joilla oli käsigranaatteja aseistuksenaan. Kukin ryhmä alkoi kivuta kukkulaa ylöspäin mahallaan ryömien tuuma tuumalta.

Kun vihollinen näki meidän tulevan, ohjasi se tulensa muutaman tuuman ylös maanpinnasta. Minua seuraava ryhmä ryömi lumessa puoliympyrässä. Kuulin yhden miehistäni huudahtavan tuskasta. Kohottautuen saatoin nähdä mustat ääriiviivat vihollisen konekivääripesäkkeestä ylempänä oikealla. — Ryömimme sitä kohden.

Kukkulan kohoavassa maastossa oli välimatkaa vaikeampi arvioida kuin tasaisella maalla. En ollut varma olimmeko käsigranaattien heittomatkan päässä. Kuitenkin koetin yhtä ja se putosi heidän konekiväärinsä takapuolelle. Tämä oli merkki yleiselle hyökkäykselle. Viidessätoista minuutissa oli kukkula meidän käsissämme. Valtauksen jälkeen kannettiin noin 40 meidän miestäme pois joko kuolleina taikka haavottuneina. Vain 60 vihollista antautui, kun tuo kukkula sinä iltana vallotet-

Suomalainen snaippari Teruelissa

tiin. Loppuhyökkäys tehtiin liukkaalla, jäisellä maastolla kukkulan puolustajien pitäessä yllä konekivääritulta alhaalta päin hyökkääviä amerikalaisia vastaan. Käsi-kähmä kesti vain hetkisen. Vihollinen oli yllätetty, kykenemätön pakenemaan ja nosti kätensä ylös ylivoiman edessä ja pyysi armoa.

* * *

Francon joukot painoivat Teruelia kohden ja meitä amerikalaisia tarvittiin siellä. Meidän päämajamme muutettiin Teruelin kaupunkiin, missä leirimme oli muutamien jaardin päässä eräästä hullujenhuoneesta, missä nunnat olivat edelleen aivan etulinjojemme edessä. Tämä tapahtui tammik. 13 p.

* * *

Samaan aikaan kun amerikalainen pataljoona oli ollut ylläkerrottuja operatioita suorittamassa, oli MacKenzie-Papineau pataljoona jouluk. 31 p. saanut määräyksen siirtyä pohjoiseen Argenteen ottamaan vastaan vihollisen hyökkäystä. Se joutui siellä taistelemaan pakkasen kä-

sissä asemilla, missä Listerin miehistä oli 30 paleltunut kuoliaaksi. Noin viikon kuluttua tämä joukko joutui reserviin paikkaan, minne vihollisen tykistö tämän tuosta ampui haavottaen useita suomalaisia, niiden joukossa Yrjö Pulkkinen, joka menetti toisen käsivartensa. Tammik. 13 p. komennettiin Mac-Papsit etulinjoille Terueliin ja Niilo Mäkelä nimitettiin I jalkaväkikomppanian komentajaksi ja Leo Gordon konekiväärikomppanian komentoon. Tammik. 17 p. musteni taivas fasistien lentokoneista, heidän tykkinsä pitivät yllä helvetillistä räiskettä ja heillä oli käytettävänä satoja tönkkeitä.

Tammik. 18 p. alkoivat fasistien jalkaväkihyökkäykset, mutta ne lyötiin keskitetyllä konekivääritulella takaisin suurin tappioiden. Lojalistien tykit olivat hyvin hiljaa, sillä niiltä puuttui ammukkeita.

Tammik. 19 p. aamulla alkoi fasistien tykkituli hyvin voimakkaana. Niiden onnistui kahdella suoralla osumalla tuhota kaksi Mac-Papsien konekivääriä ja tappaa niiden miehistöt. Mac-Papsit olivat niin kutsutulla "Itsemurhakukkulalla," joka sai nimensä niistä monista haavottuneista, jotka tuona päivänä jouduttiin kuljettamaan pois, niiden joukossa useita suomalaisia ja komppanian komentaja. Mac-Papsien oli vetäydyttävä taaksepäin noin 300 metriä toiselle kukkulalle, jota ne pitivät hallussaan tammik. 29:een p. asti, jolloin ne vietiin reserviin oltuaan yhteen kyytiin 22 päivää taistelussa.

Näiden taisteluiden aikana kaatuivat John Sillanpää ja Toivo Ryynänen, Canadasta ja haavoittuneiden joukossa olivat Emil Luoma, Esko Kumpulainen, Edwin Backman, Feliks Kulmala, Canadasta ja Tuomas Rissanen, Buffalosta, N.Y.

Aragonin peräytyminen ja toinen taistelu Belchiten luona

Aragonin peräytyminen oli suuri murhenäytelmä tasavallan armeijalle. Tietenkin oli sillä vastassa ylivoimaisesti aseistettu vihollinen, mutta tämä ei olisi pystynyt pakottamaan tasavallan armeijaa sekasortoiseen pakoon, ellei sen omissa riveissä toiminut trotskilainen,

n.k. viides kolonna, olisi järjestänyt yleistä sekaannusta, jättänyt asemia puolustamatta ja summittaisella peräytymisellään saattanut suuria joukko-osastoja piiritystilaan, josta ne suurella mieshukalla joutuivat lyömään itsensä läpi ja järjestymään uudelleen.

Tämän taistelun sarjan aikana joutuivat Lincoln pataljoonan matkassa olevat suomalaiset osallistumaan toiseen Belchiten taisteluun, nimittäin Toivo Antikaisen konekivääriryhmä, kun taasen MacKenzie-Papineau pataljoonan matkassa oleva Ilkan konekiväärikomppania, johon suuri osa suomalaisia kuului, osallistui Azuran puolustukseen. Lisäksi oli pienempiä suomalaisryhmiä brittiläisen pataljoonan matkassa, brigaadin kk.-komppaniassa, sekä 11:ssä Brigaadissa.

Belchiten taistelu

Belchiten toisesta taistelusta antaa majuri Frank Rogers seuraavan kuvauksen:

Maalisk. 10 p., 1938 olin Lincoln pataljoonan matkassa lähellä Belchiteä. Kello osotti hiukan yli puolta yötä kun saimme brigaadin päämajasta seuraavan määräyksen:

“Vihollinen on murtautunut meidän linjamme läpi Belchiten pohjoispuolella Fuentes de Todos suuntaan. — Menkää vihollista vastaan. — Muodostakaa vastustuslinja. — Ilmottakaa asemanne. — Lähtekää liikkeelle heti!”

Pataljoonamme on nopeasti saatettu liikekannalle ja me alamme marssia lepopaikastamme, jona on eräs oliivilehto lähellä Belchiteä. Marssimme nopeasti kaupungin läpi ja jatkamme marssia yön pimeydessä kolmen mailia pohjoiseen päin.

Pataljoona marssii kolonnan muodossa tiellä. Edellä kulkevat tiedustelijamme ilmottavat pian joukkojen liikehtimisestä yleensä meidän suuntaamme. Emme tiedä ovatko ne vihollisen, vaiko joitakin meidän omia joukkojamme.

Jatkamme marssiamme vielä noin kilometrin verran. Kohtaamme hurjan konekivääritulon, joka poistaa kaiken epäilyksen — se on vihollinen! Hajaannumme tien kummallekin puolen suojaa etsien, jossa pienet mäennyppylät suovat meille tarpeellista suojaa. Annetaan määräys kaivautua maahan... muodostaa taistelulinja. Konekiväärin saatetaan nopeasti ampumakuntoon... am-

mumme fasisteja... ne vetäytyvät suojaan ja peräytyvät pitkän, mäkien muodostaman harjanteen taakse.

On jo aamuhämärä ja me saatamme selvästi nähdä vihollisen. Lähetämme viestinkuljettajalla brigaadin päämajaan raportin, että olemme muodostaneet puolustuslinjan, mutta emme voi sanoa kuinka kauan voimme asemamme pitää, sillä vihollinen on keskittänyt suuren voiman suoraan meitä vastaan. Näyttää siltä, että heillä on ainakin viisi miestä jokaista meidän yhtä miestä kohden.

Olemme koko aamun vihollisen kanssa kosketuksissa vaihtaen kivääri- ja konekivääritulta. Mieshukka on meillä vain vähäinen. Kello 10:een mennessä ovat fasisitit kuljettaneet paikalle kevyen tykistönsä. Shrapnellejä räjähtää meidän edessämme ja takanamme. Suuria projektiilejä (15.5) sataa kaupungin keskukseen. On ilmeistä, että vihollisen lähimpänä päämääränä on ottaa haltuunsa Belchite. Muutamia ikäloppuja lukuunottamatta oli kaupunki evakuoitu siviiliväestä. Meidän keittiömme on sijoitettu sinne. Jos tätä pommitusta jatkuu, niin puoliseksi ei tule tänään mitään mojakkaa. Mutta mitä muutamista projektiileistä. Kello 1 iltpäivällä tuodaan pataljoonalle ateria.

Nyt on noin kahden aika iltpäivällä. Eskadroona lentokoneita, joita on 21 ja jotka näyttävät Junkker mallisilta, ilmaantuu Belchiten yläpuolelle. Ne kaatavat sen päälle pommikuormansa. Kaupungista nousee suuria savupilviä ja sen rakennukset on revitty rauniokasaksi. Muutamia minuutteja myöhemmin kiittää toinen vihollisen lentokone-eskadroona meitä kohden meille tutussa järjestyksessä. Ne tulevat pommittamaan meidän asemiamme.

Tykkituli kiihtyy. Lisää lentokoneita ilmaantuu meidän yläpuolellemme. Ne kurittavat meidän asemiamme 15:n ja 21:n lentokoneen ryhmissä. Ainakin 100 lentokonetta oli vihollisella tällä rintaman sektorilla. Meidän oikealle sivustallemme ilmaantuvat tänkit. Ne etenevät hitaasti. Oliivilehtoon kätkeyty englantilainen tanskivastainen patterimme avaa tulen tönkkejä vastaan. Ne peräytyvät pois näkyvistämme.

Meidän ampumavaramme alkavat käydä vähiin... oli selvää, että me tarvitsemme apujoukkoja... Tämä ei olekaan enää mikään pikkukahakka... Jotakin suurta oli tapahtumassa. Helveti puhkesi meidän ympäril-

Luutnantti
REINO WALDEMAR KETO

Luutnantti
UOTI UNTAMO MAKELA

lämme joka puolella valloilleen, mutta me pidämme linjat hallussamme!

* * *

Viestintuoja palaa takaisin päämajasta, pääsee mahaan ryömien luoksemme ja tuo mukanaan määräyksen peräytyä uusille puolustusasemille. Se oli laatuaan ensimmäinen minkä olin saanut, mutta emme voineet pitää asemia hallussamme sellaista vihollisen suurta keskittettyä ténkkien, lentokoneiden ja tykistön voimaa vastaan. Meidän mieshukkamme oli kasvanut. Myöhemmin saimme tietää, että tämä oli alkua fasistien suurelle hyökkäykselle, joka katkaisi lojalistisen Espanjan kahtia.

* * *

Eräällä kukkulalla pataljoonan päämajassa lähellä Belchiteä yhdyin toisiin upseereihin. Miehemme juoksivat, tai kävelivät meitä kohden. Jotkut heittäytyivät pitkäkseen, kun tykinkuulat varottaen ulvahtelivat heidän takanaan. Vihollisen lentokoneet heittivät meidän niskaamme pommeja ja ampuivat konekivääreillään.

Pataljoonan staapi oli juuri poistumassa päämajastaan — hyvin edullisesta asemasta, mistä saattoi nähdä

kaikki vihollisen liikkeet, kun suuri vihollisen projektiili putoo keskuuteemme — kolmen jaardin päähän meistä... Kuuluu korvia repivä räjähdys ja ilman täyttää ruudinsavu... Ilman paine lyö minut nurin ja räiske ja ryske tunkeutuu sisääni — huumaa minut... Tunnen lämmintä verta valuvan säärtäni pitkin siinä pitkälläni maassa lojuessani.

Savun kohotessa alan katseellani etsiä toisia. Pataljoonan komissaari, De Witt Parker, jonka isä opettaa Michiganin yliopistossa, viruu kuolleena vieressäni... Osa hänen kasvoistaan oli hävinnyt. David Rees, pataljoonan komentajamme, tekee korahdellen kuolemaa. Kaksi päämajan viestinkuljettajaa on menetetty ja niiden kappaleita on siroteltuna sinne tänne ympärillämme.

Yksi ainoa staapin upseeri on jäänyt haavottumatta. Hän auttaa minut jaloilleni. Me ainoat olemme pystyssä. Mutta ei ole aikaa pitkiin ihmettelemisiin, sillä vihollisen tänkit kiitävät meitä kohden yli kentän muutaman sadan metrin päässä takanamme. Juoksemme sen kuin voimme ja minä matkassa käyttäen kivääriä kainalosauvanani veren roiskuessa joka askeleella ympärilleni.

Vihollisen jalkaväki avasi ampumalla tiensä tämän kukkulan lakeelle kävellen tänkkiensä jälessä. Konekiväärin kuulat vinkuvat korvissamme ja tykinkuulia räjähtelee edessä ja takana ja vihollisen tänkit ovat vain muutaman satasen metrin päässä takanamme. Pääsemme pois juuri parahiksi, kun vihollisen joukot ottavat haltuunsa sen kukkulan, jolla vain muutama minuutti sitten olimme olleet.

Jatkamme matkaamme Belchiteä kohden vihollisen shrapnellien räjähtäessä tusinoittain ympärillämme kummallakin puolen tietä. Konekiväärin kuulia vinkuu korvissamme. Meidän omat joukkomme peräytyvät järjestyksessä meidän edessämme. Päämajan staapi poistui viimeiseksi meidän asemiltamme.

Juostessani näen tovereitani kaatuvan koskaan enää ylös noustakseen. Lentokoneet jatkavat meidän kurittamistaan ja tiputtavat pommejaan. Raskaan tykistön suuret projektiilit räjähtelevät peräytyvien joukkojen keskuudessa lennättäen multaa korkealle ilmaan ja kavaen syviä kuoppia. Yksi putoo lähelle... Heittäydymme pitkäksemme... Se peittää meidät pölyllä ja ryönällä. Kumppanini pyrkii kohden oliivilehtoa. Koska en näe tiellä räjähtelevän projektiilejä, niin valitsen sen

kuljettavakseni. Tällä tiellä ovat toiset pataljoonamme sotilaat. Konekivääriä kiskotaan parhaillaan uuteen asemaan. Meidän yläpuolellamme kiitävät lentokoneet havaitsevat meidät. Ne sukeltavat meitä kohden sylkien raesateen tavoin konekiväärinkuulia... Hyppäämme ojaan suojaan. Konekiväärin kuula osuu yhteen miehistämme ja hän päästää verta hyydyttävän kiljahduksen. Hänen toverinsa sitovat hänen haavansa.

* * *

Jatkamme matkaamme tietä myöten Belchiteä kohden. Saavumme kaupunkiin juuri kun kuorma-autollinen haavottuneita on lähtemässä ensiavun kenttäasemalle. Minut autetaan kuorma-autoon. Meidät ladotaan toinen toisensa päälle, noin kolmisenkymmentä yhteen kuormaun. Siinä hikoillaan... sadatellaan... kiljahdellaan... itketään... mutta kukaan ei sitä huomaa. Kuorma-auto kiittää Belchiten läpi projektiilien räjähdellessä joka puolella. Panen merkille, että jokainen räjähtävä projektiili lisää automme vauhtia, sillä ajurin jännittynyt, hermostunut jalka painaa vaistomaisesti kaasutapin päälle...

Olemme pian tykkitulen ulkopuolella... Saavumme ensiavun asemalle. Lääkäri antaa meille "pistoksen" käsivarteen. Joku antaa meille ryypyn konjakkia. Meidät peitetään villapatjoilla ja siirretään toiseen kuorma-autoon... Kaikki näyttää niin rauhalliselta... Vaivun uneen.

Paljoa myöhemmin herään sievässä, puhtaassa sairaalan vuoteessa. Haavani eivät ole vaarallisia. Kolmen viikon kuluttua olen takaisin pataljoonassani... juuri parahiksi pysäyttämään vihollisen hyökkäystä. Eikä kestänyt kauaa ennenkuin saimme antaa fasisteille annoksen heidän omaa lääkettään tuossa historiallisessa, kaikki tieltään murskaavassa Ebron hyökkäyksessä, jonka tasavallan armeija alotti heinäkuussa.

Sain kokea peräytymisen surut ja menestyksellisen hyökkäyksen kuohahtelevat ilot.

*MacKenzie-Papineau pataljoona Aragonin
peräytymisessä*

Arvi Jaskari, Emil Luoma, Edwin Backman ja Esko Kumpulainen Vancouverista, B.C., ja luutnantti Seppänen antavat MacKenzie-Papineau pataljoonan taisteluista Aragonin peräytymisen aikana seuraavan kuvauksen,

joka lyö yhteen toisien samoja tapauksia selostavien kertomusten kanssa:

Maalisk. 10 p. 1938 oli MacKenzie-Papineau pataljoona reservissä noin 10 km. päässä Belchitestä oliivilehdossa suurien lentokoneiden hätyyttämänä. Pudottamallaan pommeilla ne yrittivät tuhota tuon pataljoonan ja erikoisesti ne näkyivät himoitsevan sen kenttäkeittiötä.

Pataljoona oli ollut yhtä kyytiä taistelussa, kärsinyt mieshukkaa ja odotti täydennystä. Näihin aikoihin liittyivät siihen verekseltä Canadasta tulleina Sauli Hyyppä, Heikki Jokinen, Eskel Dahl, Viljo Siltala ja Helge Marttila, Vancouverista, B.C.

Tähän aikaan oli menossa fasistien alottama suurhyökkäys Aragonin rintamalla ja MacKenzie-Papineau pataljoonan osalle tuli Azuran puolustus. Pataljoona lähti sinne maaliskuun 11:n päivän yönä.

Tällöin seurasivat Mac-Papsien raskaimmat hetket. Fasistit hyökkäsivät joka puolelta. Ilma oli kirjaimellisesti täynnä fasistien lentokoneita ja ne pommittivat ja ampuivat yhtämittaa. Samaan aikaan kylvi niiden tykistö shrapnelleja Mac-Papsien niskaan satamalla ja pataljoona oli huonoissa asemissa. Se oli niihin saapunut yöllä, eikä sillä ollut aikaa niitä vahvistaa.

Tästä huolimatta pitivät Mac-Papsit asemansa, eivätkä peräytyneet tuumaakaan, vaikka niillä oli vastassaan suuri ylivoima ja vihollisella parhaat nykyaikaiset aseet käytettävänä. — Ja ne muistivat niitä myöskin käyttää!

Tällöin kaatui *Yrjö Kyyny*, Port Arthurista.

Seuraavana yönä peräytyivät Mac-Papsit joen toiselle puolen siksi, että tasavaltalaisten rintama oli murtunut oikealla sivustalla noin 20 km. matkan päässä Belchitestä. Samasta syystä ne joutuivat jatkamaan peräytymistä ja sen yhteydessä ne tulivat eristetyiksi ja yksi konekivääriryhmä, jota johti *Kauko Nihtilä*, tuhoutui kokonaan.

Tämä kk.-ryhmä oli paikalla, mistä se ei voinut peräytyä, mutta se suojeli tulellaan pataljoonan peräytymistä vihollisen hyökätessä niin kauan kun sillä ammuksia riitti. Vancouverista olivat tässä ryhmässä *Heikki Jokinen*, komppanian lähetti; *Eskel Dahl*, parimies; *Otto Suomela* ja *Sauli Hyyppä*, konekiväärimiehiä; Yhdysvalloista *Hjalmar Sankari*, vääpeli (Eteenpäin ent. toimittaja); *Arne Mynttinen*, politkomissaari (Eteen-

**Ilkan konekivääriryhmän poliit-
komissaari AARNE MYNTTINEN**

**Vasemmalta oikealle: SIMO KARHU,
ERKKI MARTIKAINEN, FRANK
ARVOLA ja edessä GEORGE
PULKKINEN**

päin entinen liikkeenhoitaja). Kun ammuksia loppuivat, saartivat viholliset heidät ja tappoivat heti siihen paikkaan jokaisen 13 miestä.

Peräytymistä jatkettiin aina Albacete nimiseen kaupunkiin asti, jossa miehet saivat vähän ruokaa ja lepoa, mutta asemia ei ollut tilaisuus ottaa, sillä fasistien saartoliikkeen vuoksi oli pataljoona pakotettu jatkamaan peräytymistään ja Mac-Papsit ottivat asemat Hijarin kaupungista neljän km. päässä Alcanizassa, missä ne olivat jo seuraavana yönä.

Konekiväärikomppania teki täältä takaisin ristiretken Hijariin saakka, koska pataljoona oli saanut tietää, että 11:s Brigaadi siellä oli joutunut fasistien saarroksien alle. Asia olikin niin, mutta tuo brigaadi oli lyönyt itsensä saartoketjusta läpi jo ennen suomalaisten konekivääri-
miesten saapumista ja niin ollen ne palasivat takaisin samoihin asemiin missä olivat olleet ja olivat niissä yhden vuorokauden vielä sen jälkeen — tietysti tuimasti taistellen.

Mac-Papsien täällä ollessa yrittivät fasistit noin 300 miehen vahvuisen maurilaisen ratsujoukon kanssa päästä heidän selkän taakse, vaan tasavallan urhoolliset ja valppaat sotilaat kerkisivät apuun tänkkien kanssa ja

antoivat maureille viimeisen päivällisen. Koko joukkueesta pääsi vain 30 mauria pakenemaan.

Seuraavana päivänä saivat Mac-Papsit määräyksen peräytyä Alcanizaan asti ja noin 20 suomalaista sai määräyksen mennä rintamien väliin konekivääritulella suojelemaan pataljoonan peräytymistä. Mutta pataljoona ei päässytäkään Alcanizaan asti, sillä fasistit olivat onnistuneet tunkeutumaan kiilana väliin noin 5 km. päässä tuosta paikasta ja Mac-Papsit joutuivat läpi yön peräytymään vuoriston yli Caspeen noin 60 km. Mutta sekin tapahtui hyvässä järjestyksessä.

Caspeen saavuttuaan ottivat Mac-Papsit puolustusasemat kaupungin edustalla, sillä fasistit olivat ennättäneet sinne ennen heitä. Silloin oli maalisk. 14:s päivä. Näissä asemissa pitivät ne puoliaan yhden päivän, vaikka fasistien tykistö pommitti yhtämittaa ja niiden lentokoneet häiritsivät kaiken aikaa liikkeitä.

Illan suussa valmistautuivat Mac-Papsit hyökkäykseen. Suomalainen jaosto oli sijoitettu kaupungin vasempaan reunaan ja sille oli annettu määräys avustaa komppaniaa No. 2 suojelemalla sen sivustaa. Tuon komppanian tehtävänä oli vallottaa noin yhden km. päässä oleva kukkula. Mutta komppania No. 2 kulkeutui pimeässä liiaksi paljon oikealle ja tuon kukkulan valtaus jäi suomalaisten tehtäväksi. Näissä kahakoissa haavottui *Esko Kumpulainen* ja komppanian komentaja *Lehtovirta* ja *Ruuska* ja *Keinänen* kaatuivat. Mäkelään osui granaatin siru ja hänet löydettiin taistelun jälkeen tainnoksissa. Lehtovirta sai vihollisen konekiväärisuihkun rintaansa ja kuoli paikalla.

Yksi tykki piti yllä tulta kaupungista kukkulalle ja Mac-Papsit ryntäsivät suurella melulla ja Viva! Viva! huutaen rinnettä ylös, vaikka sen edessä oli kova konekivääri- ja granaattituli. Fasistit joutuivat peräytymään ja luovuttamaan Mac-Papseille neljä raskasta konekivääriä ja muutamia kevyitä konekiväärejä. Ne valloittivat suomalaiset konekiväärimiehet.

Mutta seuraavana päivänä onnistui fasistien kiilana tunkeutua tämän kukkulan ja kaupungin väliin ja Mac-Papsien oli pakko peräytyä takaisin kaupunkiin. Tämän peräytymisen aikana haavoittui *Emil Luoma*, Vancouverista, käsivarteen.

Huhtik. 1 p. oli XV Brigaadi Corberran luona, missä se täydennettiin ja Mac-Papsit siirtyivät Ebro-joen poh-

joispuolelle, missä ne ottivat asemat pitkin Ebro-joen rantaa. Tällöin järjestettiin tasavallan joukkoja yleensä uusiin puolustusasemiin, joita yötä päivää valmistettiin kovalla kiireellä. Tehtiin konekivääripesäkkeitä, kaivettiin ampumakaivantoja ja tasavallan hallitus nosti tunnuslauseen: Satatuhatta vapaaehtoista Cataloniasta kansan armeijaan! Tasavallan asema oli silloin hyvin vakava.

* * *

Niilo Mäkelän kaatumisen jälkeen tuli Gunnar Ebb (Paavo Koskinen), Suomesta Mac-Paps pataljoonan komentajaksi kapteenin arvolla ja Lehtovirran jälkeen tuli Ilkan kk.-komppanian komentajaksi Carbonelli, Cubasta.

MacKenzie-Papineau pataljoona vietiin sitten Calaset nimiseen paikkaan Cataloniassa ottamaan vastaan fasistien hyökkäystä. Täällä käytiin taistelua pari päivää ja sen kuluessa haavottui *John Erkkilä*.

* * *

Fasistit olivat kerinneet Gandesaan ennen ja yksi suomalainen joukkue joutui "no mans land'illa" piiritykseen ja takaisin Gandesaan juuri ennen fasistien sinne tuloa. Kersantti *Väinö Hoffman*, Michiganista, oli tämän joukkueen matkassa. Gandesassa ne tapasivat lojalistien kuorma-auton jolla oli raskas konekivääri ja melkoinen määrä ammuksia, mutta siinä oli koneessa pieni vika. Hoffman, joka on automekanikko, korjasi sen. Sillä ei ollut omistajaa. Joukkue nousi kiireisesti autolle ja Hoffman tarttui ohjauspyörään kiinni ja auto lähti kiitämään pois. — Juuri silloin saapui suuri fasistijoukko Gandesaan, mutta viime nikassa pääsi tämä suomalainen joukkue hengissä heidän käsistään.

* * *

Kapteeni *Henry Mack* kertoo:

Helmikuussa lähetettiin minut MacKenzie-Papineau pataljoonaan, joka oli silloin Azurassa, lähellä Teruelia. Toisia suomalaisia joukkueita oli Lincoln-Washington ja Brittiläisen patajoonan matkassa tämän rintaman eri sektoreilla.

Azurassa tekivät fasistit hyvin raivoisan hyökkäyksen meitä vastaan. Ne pommittivat ja ampuivat meitä konekivääreillä lentokoneistaan, joita taivas oli täynnä ja meidän niskaamme tuli satamalla shrapnelleja ja granaatteja niiden tykistöstä. Mutta koko päivän me pi-

dimme puoliamme, vaikkakin menetimme miehiä ras-
kaasti.

Tällöin kunnostautui *Niilo Mäkelä*, kuten tavallista, hyvin huomattavasti, mutta myöskin *Arne Mynttinen*.

Sinä yönä saimme tietää, että fasistit saartivat meitä ja että fasistijoukkojen oli onnistunut päästä meidän selkämme taakse. Siksi peräydyimme vähin äänin tuon kauppalan toiselle puolelle ja otimme asemamme eräällä korkealla kukkulalla. Siellä saimme varhain aamulla tietää, että fasistit yhä edelleen uhkasivat päästä meidän selkämme taakse ja siksi annettiin meille määräys peräytyä tasangon poikki Leceraseseen.

Silloin kun täältä peräydyimme, jäi sinne suurin osa komppanian staapista ja Nihtilän konekiväärijoukkue. Pimeässä oli se ottanut sellaisen paikan, että se fasistien hyökätessä joutui loukkuun ja tuhoutui. — Aragonin suuri peräytyminen oli alkanut.

Lecerasissa yhtyivät meihin Lincoln ja Brittiläinen pataljoona, samaten joukkueita puolalaisesta ja saksalaisesta pataljoonasta, jotka myöskin peräytyivät asemistaan. Tämä peräytyminen johtui pääasiallisesti julkeasta sabotaasista, jota harjottivat hyvin korkeassa asemassa olevat upseerit ja se johti ylimmässä sodan johdossa perinpohjaiseen puhdistukseen vihollisen agenteista.

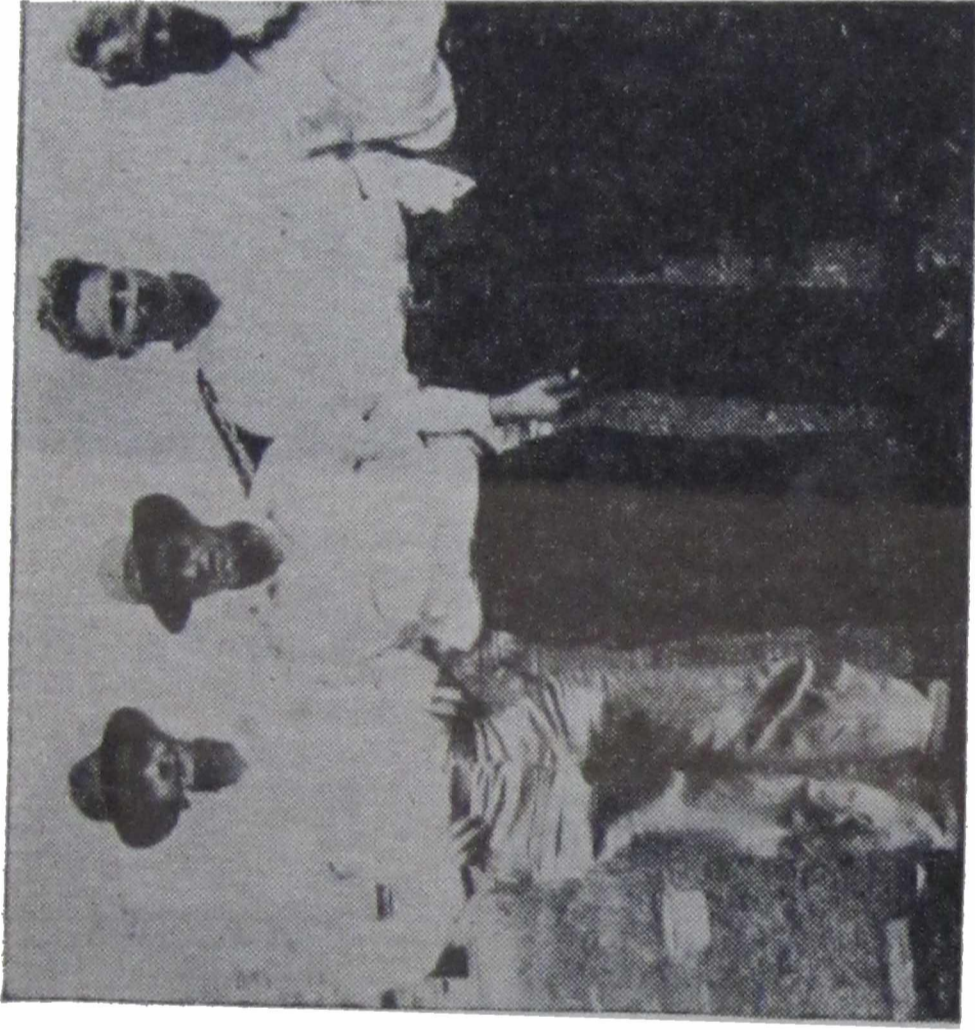
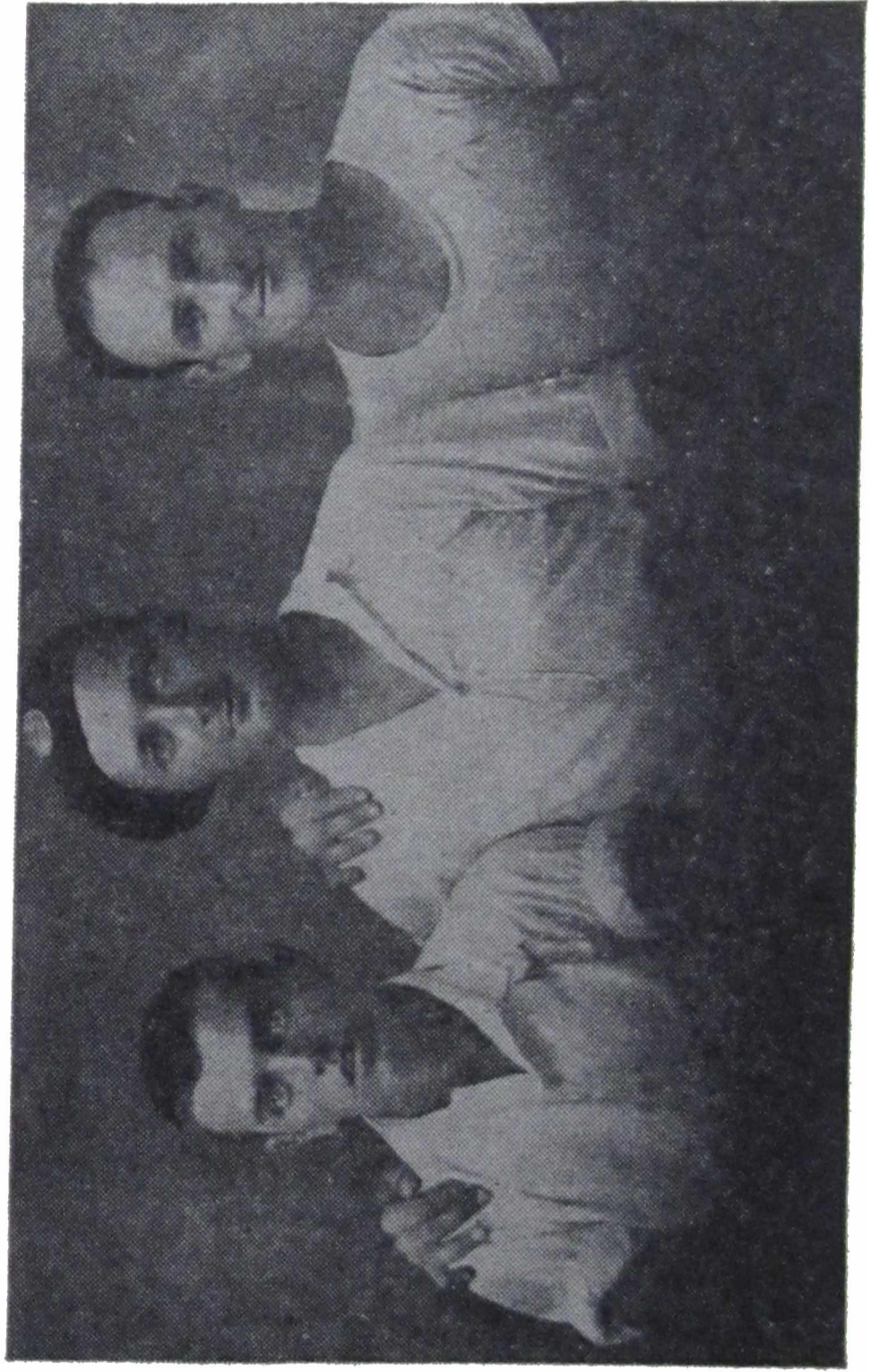
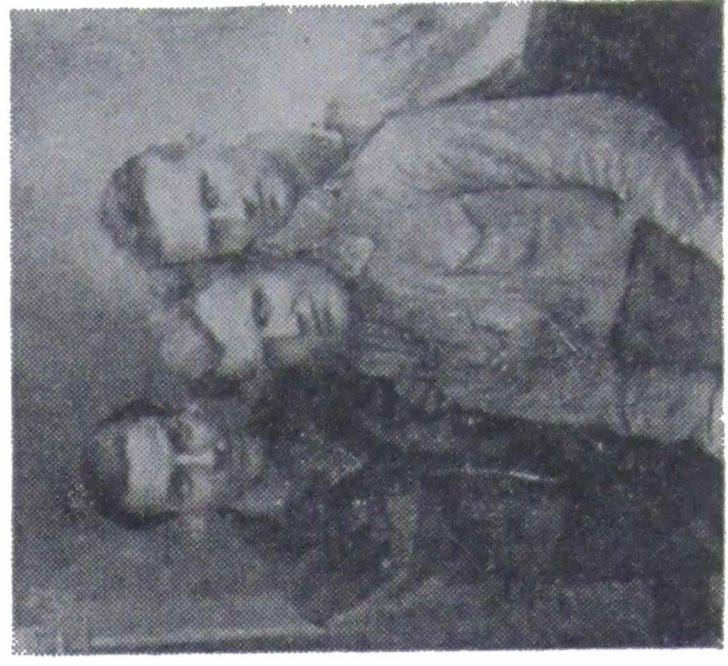
Lecerasista jatkui peräytyminen kohden Caspea ja olin tällöin Niilo Mäkelän matkassa kun hän kuolettavasti haavottui.

Caspen luona lähetettiin meidät puolustamaan Caspea ja ottamaan haltuumme eräitä kukkuloita. Tämä tapahtui iltapäivällä ja Mäkelä oli pataljoonan komentajana.

Täällä hyökkäsivät fasistien tänkit meidän kimp-
puumme ja niiden kanssa yhdessä fasistien jalkaväki. Me olimme pakotettuja peräytymään sieltä ja juuri peräytymisen alkaessa iltapäivällä haavottui Mäkelä.

Me peräydyimme järjestyksessä ja otimme uudet asemat, joita pidimme hallussamme pimeään asti ja sitten pimeän tullen hyökkäsimme takaisin Caspeen. Siellä

Ylhäällä (vasemmalta oikealle): YRJÖ KEINÄNEN; keskikuvassa vasemmalta lukien MARTTI HERMAN PILO, KAARLO MAENPÄÄ ja KALLE KERKKONEN; EINO ARMAS IHALAINEN. Alhaalla: Kansainvälisen Brigaadin sotilas; keskikuvassa: EGON NELSON (ruotsalainen); HENRY MACK ja tuntematon sotilas; oikeanpuolisessa: JOE HAUTANIEMI kahden toverinsa kanssa.

koottiin kaikki meidän miehet ja järjestettiin hyökkäämään fasisteja vastaan. Me otimme niiltä takaisin kukkulat, jotka ne meiltä olivat päivän kuluessa ottaneet, mutta yön kuluessa oli fasistien onnistunut miltei saartaa kaikki meidän joukkomme. Meidän onnistui kuitenkin lyödä itsemme heidän saartoketjunsä läpi ja peräytyä Caspen kautta.

Ensimmäisen peräytymisen aikana edellisenä iltapäivänä oli minut 35 miehen kanssa jätetty suojelemaan peräytymistä. Minulla oli jalkaväkeä ja ammuimme niin kiivaasti kuin pystyimme salataksemme joukkojemme päävoimien peräytymistä. Minun saamani määräys oli poistua asemiltamme 10 minuuttia sen jälkeen kun viimeinen mies oli poistunut ja sitten mennä oikealta käsin Caspeen ja tulla maantielle, joka oli taustalla. Tämä siksi, että ylempi johto ei ollut varma siitä, kenen käsissä Caspe silloin tulisi olemaan.

Yöllisen hyökkäyksen jälkeen meihin yhtyi muu osa pataljoonasta maantiellä ja me jatkoimme peräytymistä Bateaan, missä meille annettiin Tarasonasta tuotuja lisäjoukkoja. Jokainen pataljoona ja komppania sai niitä ja jouduimme näille alokkaille antamaan lisätreenausta.

Bateasta lähetettiin meidän pataljoonamme puolustamaan Alcanizistä tulevan tien risteystä. Minun kompaniani erotettiin pataljoonasta ja asetettiin divisioonan käytettäväksi.

Meidät lähetettiin ottamaan haltuumme kahta kukkula Caspe-Batea maantien vasemmalla puolen. Minulle sanottiin, että 11:s Brigaadi on minun oikealla puolellani ja että minun ei siitä puolesta tarvitsisi huolehtia ja että minun tulisi lähettää patrulli vasemmalle pääsemään yhteyteen Mac-Papsien ja Brittiläisen pataljoonan kanssa, joiden oli määrä olla jossakin edempänä vasemmalla. — Sen koommin en milloinkaan nähnyt sitä patrullia.

Myöhään sinä iltapäivänä kuulimme ampumista oikealta. Menin siitä ottamaan selkoa, luullen että siellä on 11:s Brigaadi. Mutta sen sijaan sainkin selville, että fasistit sieltä hyökkäsivät meidän kimppuumme.

Määräsin miehet kiireesti ottamaan uudet asemat ja tällöin saapui viestinkuljettajani ilmottamaan, että divisioonana oli antanut määräyksen peräytyä Gandesaan. Me lähdimme matkaan ja saimme tietää, että fasistit olivat meidän edestämme katkaisseet tien. Siksi lähdimme matkaan Batean vasemmalta puolen kohden Villa Albaa.

Seisomassa vasemmalta oikealla: KAUKO NIHTILÄ, HEIKKI LAPPALAINEN ja SULO TOURUNEN. Istumassa: vasemmalta oikealle: BRANNER, eestiläinen; V. VEIKKOLA ja E. RAATIKAINEN.

Bateasta poistuessamme näimme ammuketarve-kuorma-auton tulella. Meidän oli mentävä sen ohitse. Tuosta palavasta autosta sinkoilivat palamaan syttyneet ammukset kovalla räiskeellä joka taholle synnyttäen josakin määrin paniikkia, sillä monet otaksuivat, että tuo räiske johtui vihollisen pommituksesta ja kehittivät siitä mielikuvituksessaan jutun, että olimme joutuneet satimeen.

Me sivuutimme hyvin läheltä tuon palavan ammuke-
auton kantaen yhtä haavottunutta paarilla matkassamme. Sinä yönä olimme pakotettuja monta kertaa muuttamaan suuntaamme, sillä kaikkialla jouduimme kosketuksiin fasis-
tien kanssa.

Varhain aamulla oli meidän pakko luopua haavottu-
neestamme, sillä jokainen oli niin lopen uupunut, että emme enää jaksaneet häntä kantaa.

Päivän sarastaessa tulimme eräälle kukkulalle tien vieressä ja näimme pari komppaniaa fasisteja tiellä. Ne avasivat tulen meitä vastaan, huusivat meitä tulemaan alas ja antautumaan.

Kielsin miehiäni menemästä, mutta siitä huolimatta

meni joitakin, niiden joukossa pari suomalaista. Ne kaikki joutuivat heti fasistien vangeiksi.

Me sen sijaan päätimme yrittää murtautua läpi. Juoksimme yksitellen Corberraan johtavan tien ylitse. Fasistit ampuiivat meitä kohden useita yhteislaukauksia, mutta kaikkien miesteni onnistui päästä tien poikki ja me pääsimme Corberra-Mora de Ebro maantielle ja jatkoimme marssiamme kohden Mora de Ebroa.

Tällöin olivat monet miehet niin lopen uupuneita, että ne eivät jaksaneet jatkaa marssimista, vaan pyrkivät pysähtelemään ottamaan lepoa ja nukkumaan. Ne jotka sen tekivät, joutuivat joko fasistien vangeiksi, tai menettivät henkensä. Niiden joukossa ei kuitenkaan tietääkseni ollut ketään suomalaista.

Mora de Ebrossa otimme puolustusasemat yhdyttyämme toisiin joukkoihimme ja pidimme ne hallussamme siksi kunnes oli menty Ebro-joen poikki ja silta räjäytetty jälessämme.

Suomalaisia oli tässä erikoisjoukkueessa m.m. P. Leiviskä, Väyrynen, Forsman ja Antti Kiljander, joista viimeksimainittu kaatui.

* * *

11:s Brigaadi oli kokoonpantu pääasiallisesti saksalaisista ja skandinavialaisista. Siinä oli huomattava määrä tanskalaisia, mutta myöskin 14 suomalaista.

Aragonin peräytymisen alkuvaiheissa oli tämä brigaadi Hijarin luona ja toinen pataljoona, johon nämä 14 suomalaista kuuluivat, joutui paniikin valtaan. Kommentaja kutsui ensin saksalaisia ottamaan puolustusasemat ja ampumaan vihollista. Turhaan! Hän alkoi sitten huutaa tanskalaisille, mutta samalla tuloksella. Kaikki jatkoivat pakoon juoksemistaan. Lopulta hän huusi tälle pienelle suomalaisjoukolle määräyksensä ottaa asemat ja alkaa ampua. — Nämä tekivät työtä käskettyä, ottivat häthätää asemat ja avasivat tulen vihollista vastaan ja auttoivat siten tuon brigaadin pelastamista hetkellä, jolloin se oli joutunut paniikin valtaan raivoisan maurilaisen ratsuväen hyökkäyksen alaisuudessa.

Fasistien ilmapommitus Ebron hyökkäyksen aikana.

Hyökkäys Ebro joen ylitse

Aragonin rintamalla päättyi peräytyminen Ebro-joen luona, missä tasavallan armeija kaivautui maahan joen toisella ja fasistien joukot toisella puolen. Suomalaiset olivat XV Brigaadin mukana myöskin täällä. Toisissa kansainvälisissä brigaadeissa oli suomalaisia Ernst Thälmannin ja Edgar Andren pataljoonissa.

Toukokuun lopulla valmistautui tasavallan armeija hyökkäykseen Leridan rintamalla, mutta siitä oli luovuttava siksi, että vihollinen sai lojalistien riveissä piilottelevien fasistien ja trotskilaisten kautta kaikki suunnitellut ennakoitavat tietoonsa ja julkaisivat ne yksityiskohtain Italian ja Saksan lehdistöissä. Ja kun taistelua Leridan rintamalla oli kaksi päivää käyty, luovuttiin suunnitelman toteuttamisesta ja joukot, niiden matkassa suomalaiset, siirrettiin Ebron luokse, missä alettiin perusteellinen harjoitus, veneiden ja ponttoonien teko valmistuksena äkkiyllätyksellä Ebron yli hyökkäykseen, joka sitten aloitettiin heinäk. 25 p. aamuhämärissä.

XV Brigaadi oli menettänyt kuolleissa, haavottuneissa ja kadoksiin joutuneissa enemmän kuin puolet miehiään Aragonin peräytymisen aikana ja uusia alokkaita harjoitettiin kovalla kiireellä kadun välin levyisen Ebron toisella puolen, kun taasen fasistit tekivät omia varustuksiaan toisella rannalla.

Ebron yli hyökkäyksen tarkoituksena oli pakottaa fasistit luopumaan hyökkäyksestään Valenciaa vastaan, joka tällöin oli ankaran painostuksen alaisuudessa. Tässä onnistuttiinkin täydelleen ja englanninkieltä puhuvat kansainväliset joukot suorittivat yhden Espanjan sodan historian huomattavimmista teoista kulkemalla 15,000 miestä suurena joukkona leveän joen yli suoranaisesti vihollisen linnoitettujen asemien tulen alaisuudessa ilman ainoatakaan siltaa ja ilman lentokoneiden ja tykkien tukea. Tässä tilanteessa oli vihollisen täydellinen yllättäminen hyökkäyksen onnistumisen pääehtona, sillä luonnollisestikin oli vihollisen vaikea edes uneksiakaan, että tasavaltalainen armeija saattaisi niin hurjan uhkarohkeaan tekoon ryhtyä.

Pitäen yllä kiivasta konekivääriltä toisella rannalla olevia vihollisen konekivääripesäkkeitä vastaan, onnistui XV Brigaadin laskea ensimmäiset veneryhmät miehiä vihollisen puoleiselle rannalle suomalaisten merimiesten yli kuljettamina. Nämä joen yli päässeet joukot hyökkäsivät pistimet ojossa ja käsigranaatteja heittäen kauhistuneen vihollisen kimppuun. Fasistit joutuivat juoksemaan etsimään suojaa, jolloin lisää miehiä pääsi tulemaan joen yli, ennenkuin vihollinen ennätti avata tykkitulensa. Kahdessa tunnissa oli joki vallattu ja vihollista työnnettiin kiivaassa marssissa taaksepäin aina Gandesan porteille asti, missä tasavallan joukkojen eteneminen

Lincoln-Washington pataljoonan ensiavun asema Ebron hyökkäyksen aikana.

pysähtyi pääasiallisesti siksi, että siltä puuttui lentokoneita ja raskasta aseistusta, millä murtaa vihollisen lujasti linnoittamat ja ylivoimaisesti aseistetut asemat tuon kaupungin edustalla olevilla korkeilla kukkuloilla.

Franco kuljetti Valencian rintamalta nopeasti suun-

nattoman määrän aseistusta ja joukkoja ja alkoi raivoisan vastahyökkäämisen. Tasavallan joukot olivat kaukana tukiasemiltaan ja niillä oli ainoana aseistuksena vanhanaikaiset kiväärit ja ylikuormitetusti käytetyt konekiväärit ja sikäli muuta aseistusta kuin sitä Ebron yli hyökätessä viholliselta oli saatu anastettua.

Viikkokausia kesti taistelu tasavallan joukkojen ottamista asemista mitä hurjimmalla vimmallalla. Vihollinen käytti kaikkia ajateltavissa olevia aselajeja ja sotajuonia tasavallan armeijan murtamiseksi, mutta huonolla menestyksellä. Erittäinkin menetti se suunnattomasti miehiä n.k. "psykologisten hyökkäysten" järjestämisessä, joissa sen joukot liehuvin lipuin ja tiivein rivein marssivat avoimella kentällä suoraan kohden vihollista tarkoituksella murtaa sen moraalit. XV Kansainväliseen Brigadiin ei tämä kuitenkaan tehonnut. Se ei lähtenyt pakosalle, vaan päinvastoin kaatoi vihollisen joukkoja keskittyillä konekivääritulella tuhansittain.

Tämän jälkeen turvautuivat fasistit suunnattomaan tykistön ja lentovoimien ja ténkkien keskittämiseen tasavallan joukkoja vastaan, jolloin syntyivät koko sodankäynnin verisimmät taistelut Sierra Pandolsin ja Sierra Cobalsin luona.

Kesken näitä taisteluita saapui tieto siitä, että kansainväliset tullaan lähettämään takaisin kotimaahansa Espanjan tasavallan pääministerin, tri. Negrinin, Kansainliitolle antaman lupauksen mukaisesti. Kansainväliset marssitettiin takaisin Ebro-joen taakse ja kotimaahan takaisinpaluu alkoi.

Viestinkuljettajan kertomus Ebron, Sierra Pandolsin ja Sierra Cobalsin taisteluista

Kirj. Evert Karikka, MacKenzie-Papineau pataljoonan kk.-komppanian viestinkuljettaja

Heinäkuun 25 p. alkaa valjeta. Olemme viettäneet yön noin kilometrin matkan päässä jokirannasta. Saamme määräyksen lähteä.

Ryhmät asettuvat yhteen jonoon ja marssimme jokirantaa kohden.

Vihollisen tykistö ampuu harvaksen aivan kuin epäroiden. Insinöörijoukkueet ovat työskennelleet läpi yön valmistaen ja kuljettaen siltatarpeita. Meidän on määrä ylittää joki venheissä, jotka yön aikana on varattu kaislikkoon jokivarressa.

Veneet työnnetään vesille. Astumme niihin, mutta vaikeinta on saada muuleja seuraamaan veneitämme ylijoen.

Pääsemme kuitenkin onnellisesti ylitse. Harvaan asetetut vihollispatrullit ovat lähteneet nähdessään ylivoimamme. Vihollisen tykistö ampuu jo paljon tarkemmin ja näyttää että se on asemistamme selvillä. Yksi suomalainen soutaja nimeltä *Suhonen* sai surmansa itsejoella.

Lähdemme nopeasti eteenpäin. Jotkut jalkaväkikomppanioista ovat jo ylimenossa; osa konekivääreistämme ja ampumakaivannoissa käytettävistä mörssäreistä on asetettu muulien selkään. Kaksi ryhmää saa määrärauksen seurata, nimittäin komppaniat No. 1 ja No. 2. Loput ryhmistä seuraavat konekiväärikomppanian päämajaa.

Fasistien lentokone lähestyy ja tarkastelee jokivartta. Meidät nähdessään sen konekiväärit syöksevät tulta. Karotamme tuon koneen kivääritulella ja ensi kerran toteamme, että se voidaan tehdä kivääritulella — tulen ollessa järjestelmällistä ja keskitettyä.

Edessämme näemme ensimmäisiä vihollisen tykistön aikaansaannoksia. Granaatti on räjähtänyt keskellä etenevän komppanian No. 1 päämajaa. Yksi on kuollut ja useita haavottunut ja viimeksimainittujen joukossa ovat komentaja ja komissaari. Kuollut — tunnen hänet hyvin — sillä onhan hän lähetti niinkuin minäkin, toverini *Maunumäki*, Canadasta ja toinen lähetti, *Rissanen*, haavottunut. Yhdessä opettelimme lipuillapuhelua kursseilla. — Hyvä toveri — mennyt!

Puristan kivääriäni entistä tiukemmin käsissäni ja painan eteenpäin...

Pataljoonamme on saanut tehtäväkseen vallata pienen Asco-nimisen kylän vähän meistä oikealla jokirannassa. — Kylän jälellä oleva varusväki antautuu taistelutta. Ovat ampuneet komentajansa, joka pyrki pakoon. Ensiapumiehemme ja lääkäri häärivät hänen ympärillään — mutta hän kuolee heidän käsiinsä.

Siviiliväestö näyttää olevan iloissaan meidän tulostamme. Sota näyttää sille helpottavan.

Tulee määräys mennä eteenpäin. Pääsemme pienen matkaa ulos kylästä kun kuuluu huuto "avion", s.o. "lentokoneet!" — Heittäydymme maahan, muulit talutetaan oliivipuiden alle vähän suojaan. Kolme jättiläismäistä pommittajaa suuren taistelukonelaivueen seuraamana ilmestyy näköpiiriin. Niitä seuraa kymmeniä toisia. — Neljäkymmentä-kaksi laskevat pojat.

Viime minuutissa painaudun lähemmäksi maata. Tuntuu ilkeältä, aivan kuin koskisi vatsaan. — Onko mitään pirullisempaa ääntä kuin ilmapommin vingunta!

Kuuluu korvia särkevä räjähdys, taikka oikeammin räjähdysten sarja. Sitä seuraa lukemattomia isompia ja pienempiä räjähdyksiä. Taloja murskautuu, liejupaikat kohoavat joesta. — Ne pommittavat ylikulkupaikkoja. — Sota näyttää synkemmältä.

"Eteenpäin!" — Gandesaan on vielä lähes 20 km. matkaa.

* * *

Gandesan edustalla ovat konekiväärimme asetetut strategisiin mäkiin, toiset vähän taempana jalkaväen linjoista, toiset hiukan etupuolella, riippuen maastosta. Komppanian päämaja on mäen takana missä seison.

Edessäni oikealla näkyy Gandesan kaupunki. Suoraan edessäni, noin yhdeksän sadan metrin päässä on jyrkkärintainen mäennyppylä, joka estää meitä hyökkäämästä suoraan kaupunkiin. Se on vihollisen tukikohta, jonka konekiväärien ja mörssärien lukumäärästä meillä ei ole tietoa, mutta niitä näyttää olevan paljon. Näyttää vaikealta saada tuota mäennyppylää haltuunsa ilman tykistöä. — Ja meillä on koko rintamalla ainoastaan muutama tykki ja niilläkin riittämättömästi ammuksia.

Vihollisen tykistö lisääntyy. Asemistamme näemme kuinka heidän koneelliset kuormastokaravaaninsa kuljetavat lisää tykistöä, miehistöä, sekä kaikkia muita sotatarpeita linjoilleen. — Jos meillä olisi tykistöä, niin mitä suurta hallaa se saisikaan aikaan tuossa liikenteessä! Mutta ainoastaan meidän heikot lentovoimamme saattavat joskus häiritä noiden karavaanien yhtämittaista kulkua!

* * *

Katson taakseni sinnepäin mistä olemme tulleet. Näen laajat alueet, jotka ennen hyökkäystämme olivat fasis-

ARMAS RUUHONEN ja EVERT KARIKKA

tien hallussa. Nyt ne ovat meidän. Hyökkäyksemme on onnistunut. Olemme ylittäneet Ebron ei ainoastaan tällä kohtaa, vaan Välimerestä Segre-joen yhtymäkohtaan saakka. Yksi maailman sotahistorian suurimpia joen yli hyökkäyksiä on suoritettu ilman raskaan tykistön ja muun nykyaikaisen raskaan sotakoneiston apua. Meillä oli sitä vain vähän, hyvin vähän, niin vähän, että siitä tuskin kannattaa puhua.

Olemme saaneet vankeja, joilla ei ollut haluakaan koettaa päästä pakoon — espanjalaisia enimmäkseen, mutta myös maureja ja italialaisia. Saimme niitä useita satoja — joukossa yhden italialaisen kapteenin ja 40 alemmaa upseeria. Olemme saaneet tykistöä, kevyttä aseistusta, sekä muita sotatarpeita, sillä vihollisen varastot Corberan kylässä joutuivat haltuumme.

Olemme menettäneet, vaan ei turhaan. Vihollisen hyökkäys Valenciaa vastaan on pysähtynyt ja vihollisen tausta ja yhteydet ovat vaarassa ja sen sotakoneisto ja parhaat iskujoukot siirretään meitä vastaan — legionalaiset, italialaiset ja maurit. Espanjalaisiin ei vihollinen enää voi luottaa.

* * *

Maailmanhistorian raaimmat ja suurimmat ilmapommitukset ovat tapahtuneet viime päivien aikana. Vihol-

lisen pommittajat ovat pudottaneet tuhansia tonneja räjähdysaineita joka päivä. Aamun valjetessa olen nähnyt ensimmäiset jättiläiskokoiset natsijunkkarit suurilukuisen hävittäjälaivueen seuraamana tulevan kuin pelto mies työhön pellolleen ja päivänvalon häipyessä nähnyt viimeisen lähtevän jättäen jälkeensä tuhkaa, kuolemaa ja verta, silvottua ja palanutta lihaa — ihmislihaa.

Kymmeniä pikkukyliä, joita ei koskaan ennen oltu pommitettu ja joissa ihmiset luulivat olevansa turvassa, on nyt raunioina.

Illan hämärtyessä näkyy taustalla raunioiksi pommitettu Corberan kylä elävänä muistona viime päivien tapahtumista.

* * *

Saan määräyksen mennä etuvartiossa olevalle nelosryhmälle ilmottamaan, että sen tulee valmistautua muuttamaan. Vihollisen snaipparit ja konekiväärit voivat ampua useaan kohtaan polulla, jota on kuljettava, sekä mäennyppylältä, että myöskin kirkontornista, Gandesasta, mutta tuntien maaston ja pahat kohdat pääsen vauraita perille.

Pojat ovat väsyneen näköisiä. On helppo nähdä, että ne ovat todella väsyneitä. Mutta kaikkien hien ja lian tahraamilta kasvoilta kuvastuu päättäväisyys. He ovat tietoisia siitä minkä puolesta taistelevat...

Ryhmän miehistö on kokoonpantu espanjalaisista ja suomalaisista, puoliksi kumpaakin, mutta kielikysymys ei näytä tekevän kiusaa. Espanjankieltä kiusataan joukolla, mutta suomenkieliset kirosanat ovat voimakkuutensa tähden enimmän käytännössä — kaikkien kesken!

Asema sijaitsee keskellä aukeamaa. Konekivääripesäkettä on ollut mahdoton rakentaa kunnollisesti, joten konekivääri on täytynyt asettaa pienen tien sivussa sijaitsevaan penkkaan, missä auringolta ei ole minkäänlaista suojaa, eikä päivällä voi nukkua. Yöllä taasen ei siihen ole aikaa, sillä tällöin täytyy usein kaivaa parempia suojia. Ja sitäpaitsi, kun se asemansa puolesta on sellaisessa paikassa, että laaksossa mahdollisesti liikkuvat vihollispatrullit voivat sen pimeässä piirittää ja yllättää, niin siksi ei ketään — lukuunottamatta kahta aina valvovaa vartijaa — huvita nukkua.

Miehet ottavat ilolla vastaan tiedon vaihdoksesta, mutta sen täytyy tapahtua pimeän aikana, sillä päivisin liikkuvat vain lähetit ja jotkut yksilöt.

Saimme juuri määräyksen valmistautua lähtöön ja koko pataljoona pääsee levolle. Olemmekin olleet tulilinjoilla yhteen kyytiin 11 päivää.

* * *

Kaikilla läheteillä on kiire ja minulla erikoisesti, sillä olen tällä kertaa ainoa jälellä konekiväärikomppanian kolmesta lähetistä. Tänään juuri kaatui yksi meistä ja toinen haavottui neljä päivää sitten. Kaatunut oli suomalainen ja paras toverini. Hän oli aikaisemmin jo haavoittunut ja menettänyt toisen silmänsä ja lääkärin vastustelusta huolimatta tullut rintamalle takaisin. — “Yksi silmä riittää sotilaalle,” oli hänellä tapana sanoa. — Ei kenenkään kaatuminen vaikuttanut minuun niinkuin hänen, vaikka olen nähnyt ihmisten, miesten kuolevan enemmältäkkin...

* * *

Vaihtohetki lähestyy. Pataljoona 117:stä Brigaadista, espanjalaisia, saapuu paikalle. He ovat kouluutettua väkeä. Kaikki tapahtuu ilman hälinää ja pataljoonamme alkaa vähitellen kokoontua poislähtöä varten. — Nyt vasta huomaan, kuinka pieneksi se on kuivunut. Se näyttää puolta pienemmältä kuin muutama päivä sitten.

Ensimmäinen ja toinen komppania on yhdistetty, samoin kolmas ja neljäs, joten meillä on ainoastaan kolme komppaniaa tällä kertaa. Hyökkäykset tuota mäennyppylää vastaan ovat harventaneet meidän rivejämme raskaasti.

Meidän komppaniamme miesvahvuus on suunnilleen sama. Kaatuneiden ja haavottuneiden tilalle on tuotu uusia miehiä toisista komppanioista, sillä raskaiden Maximien täytyy olla toimintakykyisiä ja ne vaativat ääressään täyden miehistön...

Tulee määräys. Marssimme pois...

* * *

Sierra de Pandolsilla

Paljasta, aukeaa kalliota, josta vähäinenkin kasvullisuus on poltettu pois. — Ei missään ruohoa jälellä, enempää kuin pensaitakaan. Jokainen räjähtävä granaatti saa mustan nokipölyn liikkeelle levittäen sitä ympärille ja värjäten miehet mustiksi.

On kuuma. Pöly tarttuu kurkkuun... Emme ole saaneet vettä juuri ollenkaan kolmeen vuorokauteen. Meillä on ankara jano, mutta konekiväärit ovat myöskin janoiset ja ne täytyy asettaa etutilalle.

On pitkä matka pahaan vuoristopolkua vesipaikalle ja muulit on täytynyt käyttää ammusten kuljetukseen.

* * *

Ruumiita on joka puolella ympärillä. Osa niistä on puoliksi palaneita ja niitä on mahdoton haudata kovaan kallioon. Niistä lähtevä haju on hirvittävä. Miehillä on erikoinen hajukapseli kaulassa, joka voimakkaalla hajullaan hiukan hälventää mädänneen ihmislihan hajua.

Ihmettelemme kuinka meidän joukkomme ovat saaneet nämä kalliomäet vallattua ja epäilemme, tokko brigadimme olisi kyennyt siihen tehtävään, jonka composiinat, puhtaasti espanjalaiset joukko-osastot, ovat suorittaneet vallatessaan nämä paljaat kalliot.

* * *

Alkaa jo hämärtyä. Muulit saapuvat tuoden ruokaa ja vähän vettä. Muona jaetaan ryhmittäin. Jokaista ryhmää edustaa kaksi miestä, jotka kuljettavat ruuan ryhmiinsä. Vesi on kaikkein tärkeintä. Ryyppään sitä vähän ja maiskuttelen sillä suutani mahdollisimman kauan — vettä on vähän.

Äkkiä kajahtaa hiljaisuudessa muutamia kiväärinlaukauksia. Sitä seuraavat käsipommien jymeät räjähdykset ja konekiväärit; tykistö ja mörssärit yhtyvät ääneen ja granaatit ja mörssärien projektiilit alkavat räjähdellä ympärillämme.

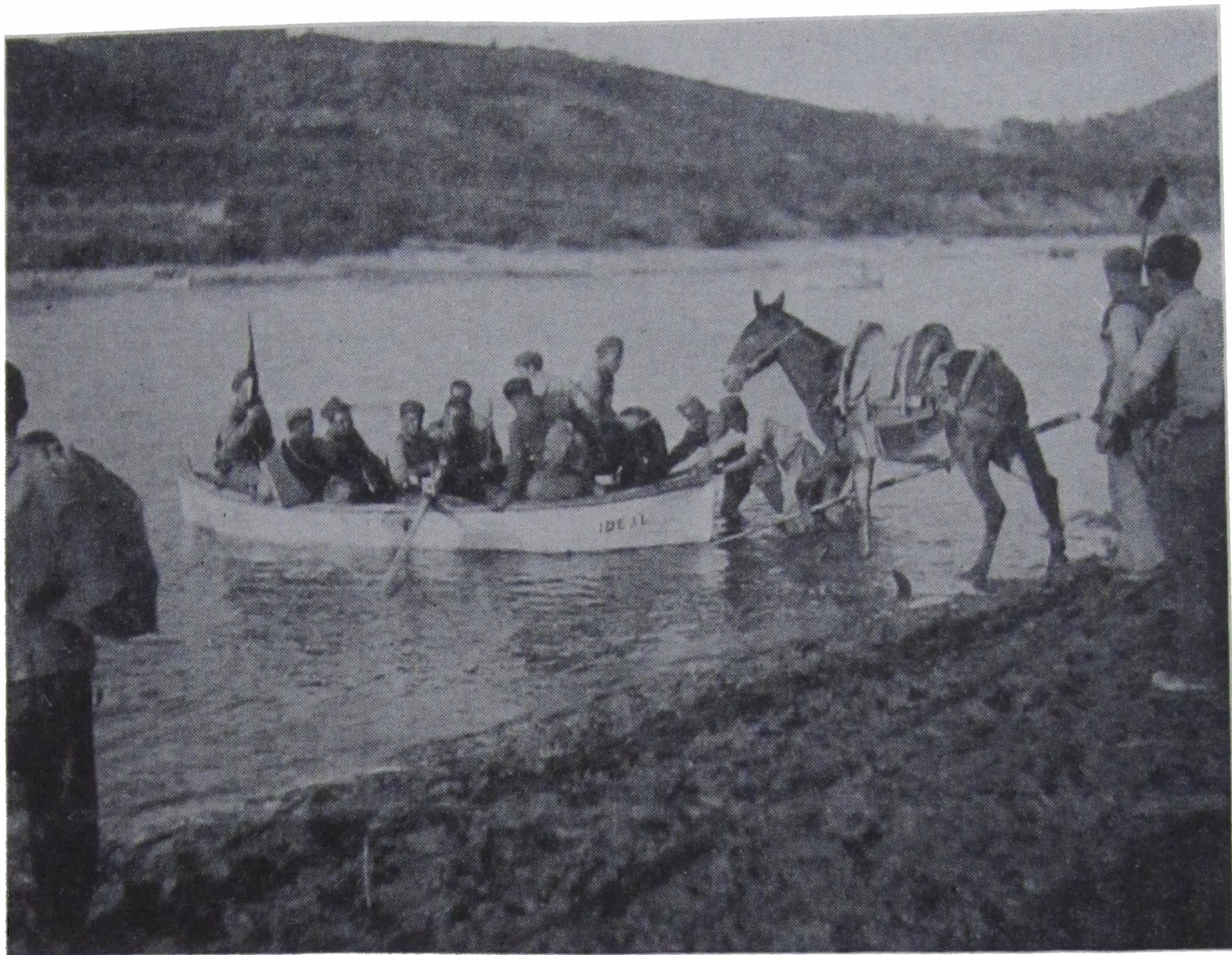
Jokainen rientää suojaan, sillä jokailtainen hornanleikki on alkanut. Vihollinen pitää tämän musiikkitunnin meille joka ilta pimeän tultua ja silloin on jokainen aselaji, mitä vastassa olevilla mäenharjanteilla on, käytännössä. Vihollinen pelkää öisiä hyökkäyksiä ja haluaa pelottaa meitä asemahdillaan.

Joudumme olemaan suojassa noin kaksikymmentä minuuttia. Sitten melu taasen lakkaa vanhan aikataulun mukaisesti. Pojat lähtevät ryhmiinsä ruokineen ja kaikki muuttuu jälleen hiljaiseksi. Ainoastaan silloin tällöin kilahtaa puhelin päämajastamme.

* * *

Ryömin kuoppaani, sillä olen hyvin väsyksissä. On pitänyt olla liikkeellä yhtämittaa viimeisten vuorokausien ajan. Päivällä olen juossut vieden määräyksiä ja öisin ollut komentajan mukana tarkastusmatkoilla jokaisen ryhmän luona.

Herään siihen, että minua ravistellaan. Otan kiväärini, patruunavyön ja käsipommit ja niin lähdemme liik-

Kansainvälisen Brigaadin viidennentoista pataljoonan joukko-osasto menossa Ebron ylitse.

keelle. Menemme ryhmästä toiseen ja parin tunnin kuluttua olemme takaisin päämajassa. Asetun istualleni nojaamaan kiveä vasten ja — nukun uudelleen.

Herään taaskin siihen, että minua kutsutaan. Nousen ja menen komentajan luokse. Kello on viisi aamulla ja puoli kuusi tulee kaikkien miesten olla valveilla ja jokaisen ryhmän olla valmiina ottamaan vastaan vihollista, sillä odotamme hyökkäystä.

“Ymmärretty, vastaan ja lähden. — Puolen tunnin kuluttua on kaikki valmiina. Jokainen silmä tähyttää kohden vihollisen asemia.

Päivä alkaa valjeta.

Kello on jo kaksitoista päivällä kun tähystäjämme huomaavat liikettä vihollisen puolella. Se liikehtii meidän oikeata sivustaamme vastaan ollen suojassa oikean sivustamme tuliaseilta. Pitkä kallioharjanne suojaa sitä.

Vihollisen tarkoituksena näyttää olevan yllätyshyökkäyksellä vallata meistä oikealla olevat asemat, johon 58:s pataljoona on sijoitettu.

Vihollisen eteneminen tapahtuu hiljaa ja peitetysti. Sen liikehtimistä on paljaalla silmällä vaikea erottaa, niin hyvin käyttää se hyväkseen kiviä ja pensaita.

Jokaiselle ryhmälle annetaan selostus tilanteesta. Kaikki tuliaseet suunnataan kohden etenevää vihollista. Ne tulevat aukeammalle paikalle mäkirinteessä jota pitkin ne etenevät. Lähimpänä sijaitsevat kaksi konekivääriä saavat käskyn alkaa ampua ja sovitun merkin mukaan toiset konekiväärit yhtyvät tuleen ja mörssärit alkavat heittää ammuksiaan vihollisen sekaan saattaen siellä tuhoa aikaan. Meidän konekivääritulemme kaataa miestä kuin heinää ja huolimatta upseeriensa yrityksistä säilyttää järjestys, syntyy vihollisen hyökkäysjoukkueessa hurja paniikki. Miehistö alkaa paeta etsien suojaa murhaavalta tulelta, joka heidät niin äkkiarvaamatta kohtasi. Mutta suojaa on mahdoton löytää paljaassa maastossa ja meidän jokainen tuliaseemme on käytännössä — kivääritkin ovat kuumina. Yksinpä komppanian päällikkökin sieppaa ylimääräisen kiväärin käteensä ja tähtää pitkin mustaa piippua laukaisten minkä ehtii.

Vihollisen hyökkäys epäonnistui täydellisesti ja suurin osa sen miehistä jäi kuolleina kentälle, jossa niitä makaa kasapäällä. Vain pienen osan onnistui päästä pakoon meidän tuleltamme.

Nyt alkavat fasistien tykistö ja mörssärit toimintansa. Tuli suunnataan suoraan meidän asemiamme kohden, sillä vihollinen on tietoinen siitä, mistä tuli tuli heidän hyökkääviä joukkojaan vastaan.

Konekiväärimme saavat käskyn vaieta, koska maalia ei ole näkyvissä ja jonkun aikaa tulitettuaan meidän asemiamme suuntaa vihollinen koko tulivoimansa meidän oikealla olevaa pataljoonaamme vastaan, joka on sijoitettu paljaalle kalliolle.

Siellä saavat vihollisen tykistö ja mörssärit suurta tuhoa aikaan meidän miehistömme keskuudessa, mutta itsepintaisesti pysyvät miehet kalliollaan ja sanitäärit ja paarienkantajat toimivat pelkäämättä auttaen, sitoen ja kantaen haavottuneita rintaman taakse.

Muutaman tunnin tykistövalmennuksen jälkeen hyökkää vihollinen uudelleen oikealla olevaa mäkeä vastaan, mutta tällä kertaa eri suunnalta, joten se ei tule meidän näkyviimme. Siksi lähetetään kaksi konekivääriryhmää ja mörssärit oikean sivustan avuksi ja vihollinen pakotetaan peräytymään kärsien suurta mieshukkaa.

Meidän puolella on myöskin menetetty miehiä — meidän komppaniastamme ainoastaan muutamia — mutta oikealla oleva pataljoonamme sen sijaan aika paljon ja näyttää mahdottomalta heidän pitää hallussaan kalliota jolla ovat, menettämättä liiaksi paljon miehiä, sillä vihollisen saksalais-italialainen tykistö on aivan liiaksi voimakas. Siksi päätetään, että meidän on mentävä eteenpäin ja vallattava vihollisen käsissä oleva harjanne, minne voi kaivaa paremmat asemat. Kaksi jalkaväkikomppaniaa meidän pataljoonastamme määrätään ottamaan haltuunsa oikealla olevat asemat sinne sijoitetun pataljoonan lähtiessä hyökkäämään.

Tuo pataljoona lähtee liikkeelle edeten mäen suojassa ilman että meidän puolelta olisi ollut mitään tykistövalmennusta. Ilta alkaa juuri hämärtyä ja vihollisen tykistö alkaa tavanmukaisen iltaseremoniansa ohjaten tulensa samaa kalliomäkeä vastaan, josta hyökkäävä pataljoona juuri on lähtenyt liikkeelle. Vihollisen tarkotuksena on ehkäistä meidän puoleltamme vastahyökkäys, joka sen tietämättä on jo todellisuudessa alkanut.

Komppaniamme saa tulitusmääräyksen ja annamme tulta suoraan eteenpäin eksyttääksemme vihollista. Tällöin alkavat äkkiä edessä vähän oikealla olevat vihollisen konekiväärin soittensa ja sitä säestävät käsipommien kumeat jysähdykset, joista toiset näyttävät räjähtelevän vihollisen asemilla. — Taistelu tuon mäkiharjanteen omistamisesta on alkanut.

On jo niin pimeä, että tämän taistelun kulusta ei näe muuta kuin tuliaseiden leimahdukset ja käsipommien räjähdykset, joista osa jo räjähtelee vihollisen asemien takana. Siitä voi päätellä, että vihollinen peräytyy. Noin tunnin ajan on taistelualue yhtenä tulimerenä. Sen jälkeen se alkaa asettua ja viimein tulee tiedotus, että Mäki No. 664 edessä oikealla on meidän hallussa. Joukkomme ottivat tuon hyvin varustetun harjanteen ilman tykistön apua — jota meillä muuten ei sanottavasti ollutkaan. — Mistä johtui meidän joukkojemme paremmuus?

* * *

Sierra de Copalsin luona

Kaunis, mäntymetsän peitossa oleva mäki. — Eilen meitä vietiin kiireisesti kuljetusautoilla etulinjoille lähelle raunioiksi ammutun Corberran kylää ehkäisemään rintamamme murtumista.

Ammuttuaan ensin savupommeja oli vihollinen savun

suojassa edennyt joukkojemme sivustalle ja sivustahyökkäyksellä saanut paikalla olevan konekiväärikomppanian saarroksiin. Mutta tämä komppania ei kuitenkaan antautunut, vaan taisteli viimeiseen saakka ja — ainoastaan neljä miestä pääsi hengissä pois tuon renkaan sisältä. Ne liittyivät meidän komppaniaamme ja jäivät siihen.

Pataljoonamme ehti ajoissa paikalle. Otimme asemat takaisin ja murtuma ehkäistiin. Yöllä tulivat toiset joukot meidän tilallemme ja meidät marssitettiin valtatie varteen. Siinä vietimme lopun yötä ja aamupäivän nukkuen maahan kaivetuissa kuopissa. Siinä saimme marsimääräyksen keskellä päivää.

Matkalla jouduimme fasistien tykistön ja ilmapommituksen alaisiksi, mutta menetyksemme olivat turhan pienet. Saavuimme tähän mäkeen juuri ajoissa ottamaan vastaan fasistien hyökkäystä.

Sen torjumisessa olimme vain apuna näihin asemiin sijoitetuille joukoille, joiden tilalle jäimme heidän lähtiessä takalinjoille lepäämään.

Pataljoonamme ja komppaniamme johdossa on tapahtunut muutoksia. Konekiväärikomppaniamme komentaja, joka minun mielestäni on paras upseeri koko brigaadissa, määrättiin pataljoonamme komentajaksi kun entinen haavottui. Ensimmäisen joukkueen johtaja kompaniassamme tuli komppanian päälliköksi. Hän on paljon kokemattomampi ja nuorempi kuin entinen, mutta toivon, että hän tulee koettamaan parastaan.

Paljon on tapahtunut niiden seitsemän päivän aikana, jotka ovat kuluneet siitä kun tulimme näihin asemiin. En silloin tiennyt, että laaksosta, joka on meidän ja fasistien linjojen välillä, tulee yksi sodan verisimmistä taistelukentistä, sillä siihen on vihollinen lykännyt miestä pataljoonan toisensa jälkeen.

Vangeilta saimme tietää, että tätä laaksoa heidän puolellaan nimitetään leskien, orpojen ja morsianten laaksoksi ja olen varmakin, että se ei kanna sitä nimeä turhaan, sillä konekiväärimme ovat täällä tehneet tehtävänsä.

Pimeässä näyttää mäkemme kummalliselta — aivan kuin muurahaiset olisivat kaivaneet siihen satoja reikiä. Ne ovat miesten itselleen kaivamia asuntoja, joissa koetetaan nukkua, tai edes muuten levätä silloin kun taistelu ei ole käynnissä.

Hälyytyksen sattuessa tyhjentyvät kuopat silmänrä-

Suomalaisten konekivääripesäke Ebron hyökkäyksen aikana.

päyksessä niiden asukkaiden siirtyessä konekivääripesäkkeihin ja ampumakaivantoihin. Näiden kuoppien välissä on kumpuja, joiden alla lepäävät suojassa ne toverit, jotka eivät enää koskaan lähde pois tältä mäeltä.

* * *

On kulunut muutama päivä siitä kun tulimme pois Sierra Copalsista. Olemme levolla, vaikka ei tämä kaiken aikaa levolta tunnu. Etulinjoille on vain parin kilometrin matka ja taistelun melske kuuluu sieltä selvästi olinpaikkaamme ja vihollisen tykistö ampuu silloin tällöin keskuuteemme sen etsiessä tykistöämme, joka on sijoitettu noin puolen kilometrin matkan päähän meidän taaksemme.

Meidän puolen tykistö on ollut aktiivisempi viime päivien aikana kuin koskaan ennen. Ensimmäisen kerran koko Ebro-hyökkäyksen aikana on sillä näyttänyt riittävän ammukkeita. Ja huolimatta vihollisen ilmailuvoimista, on tykistömme sankarillisesti täyttänyt sitä tehtävää mikä sille kuuluu.

Fasistien pommittajakoneet käyvät joka päivä pudot-

tamassa "muniaan" meidän tykistöemme asemille, mutta meidän ilmapuolustuksemme pitää nuo koneet kuitenkin niin korkealla, että niiden pommien tuottama tuho jää hyvin pieneksi.

Olemme saaneet mahtavia näytteitä siitä periksiantamattomasta taistelusta, jota pienet ilmailuvoimamme käyvät vihollistamme vastaan.

Eilen hyökkäsi kaksi nopeata taistelukonettamme äkikiarvaamatta pilvien seasta vihollisen pommittajan kimppuun pudottaen sen alas ja — saaden noin neljäkymmentä fasistien suojeluslaivueen konetta niskaansa. Mutta ne pääsivät kuitenkin pakoon. Samassa ilmestyi kahdeksantoista meidän taistelukonettamme näkyviin hyökäten suoraan päin vihollislaivuetta. Pian alkoi siinä räntinä, josta saattoi arvata yhteenoton alkaneen ja koneita alkoi tippua maahan, sillä muutaman minuutin aikana putosi kokonaista yhdeksän konetta. Ja aina kun koneet lähtivät putoamaan — useimmiten syttyen tuleen — innostuivat pojat hurraamaan, ollen varmoja siitä, että ne olivat vihollisen koneita, vaikka sellaisesta korkeudesta oli mahdoton erottaa mikä oli meidän ja mikä vihollisen. Karkeat kiroukset kuuluivat ilmoille kun nähtiin jonkun koneen ampuvan laskuvarjostimeen turvautuvaa, koneensa menettänyttä ilmailijaa. Fasistit ampuivat näet useasti itse omat lentäjänsä, kun nämä joutuivat laskeutumaan meidän alueellemme.

Vähitellen taistelevat laivueet ajautuivat kauemmaksi meidän alueellemme ja pois meidän näköpiiristämme. Meidän kohdalla näytöksen päätyttyä otimme selvää maahan pudonneista koneista ja suruksemme huomasimme, että kolme kertaa olimme hurranneet fasistien onnelle, sillä kolme pudonneista koneista oli meidän ja loput kuusi fasistien ja pommituskone seitsemäs.

Tänään taasen uusiutui ilmataistelu, mutta se käytiin niin kaukana, että emme voineet sitä seurata.

* * *

Odottaessamme illallista tuli määräys valmistautua lähtökuntoon. Kymmenen minuutin kuluessa olemme jo menossa. Marssimme illan hämyssä yli sen vuoriharjanteen, joka meidät erottaa etulinjoista. Pysähdymme tien varteen odottamaan yön tuloa ja ruokaa, mikä pian saapuukin meidän jälkeemme.

Jälkeen puolen yön lähdemme kohden Sierra de Copalsia.. Menemme samoihin asemiin, joissa olimme en-

nen levolle tuloamme olleet. Kirkkaassa kuunvalossa lähestymme muutama päivä sitten meille niin tuttuja asemia, mutta niitä on nyt mahdoton tuntea. Niissä on tapahtunut täydellinen muutos. Seitsemän vuorokautta kestänyt vihollisen miltei yhtämittäinen tykistötuli ja ilmapommitus on saanut perinpohjaisen muutoksen aikaan.

Tässä mäessä, jossa ennen kasvoi satoja mäntyjä, jotka suojasivat meitä auringolta, ei nyt ole yhtään puuta pystyssä. Ja kun katselemme kuoppiamme, jotka edellisellä kerralla kaivoimme leposuojiksemme, niin ihmettellemme miksi ne kaikki on luotu umpeen. Mutta kaivaessamme parista kohtaa paljastuu meille totuus. — Ne on täytetty kaatuneilla tovereillamme! — Jättiläismäiset ilmapommit ovat siellä täällä repineet ruumiita uudelleen näkyviin heitellen riekaleita sinne tänne ympärille ja koko ympäristön yllä lepää helvetillinen haju, mädänneen ihmislihan hajun sekaantuessa räjähdysaineiden ja ruudin, sekä palaneen käryyn muodostaen siitä todellakin sellaisen yhdistelmän, että se saattaa terveekin miehen kipeäksi.

Konekivääripesäkkeet ja muut asemat on tykistöllä ammuttu melkein olemattomiin. Niitä täytyy yön aikana kunnostaa, koska niitä huomenna varmaankin tarvitaan kipeästi, sillä fasistien puolelta karanneilta sotilailta on saatu tietää, että heidän puoleltaan alkaa suurhyökkäys huomenna aamulla. Vihollisen johto on päättänyt hinnasta mistä hyvänsä ottaa haltuunsa mäen, jota vastaan kokonaiset pataljoonat ovat kieltäytyneet lähtemästä hyökkäämään, mäen, jonka tuliaseet ovat sen edessä olevan laakson merkinneet leskien, orpojen ja morsianten laaksoksi.

Parhaat vihollisen iskujoukot on varattu tälle kohdalle. Erikoisesti on tykistöä ja tärkkeitä moninkertaisesti. Tiedämme, että heillä on suuri ylivoima miehistössä, mutta erikoisesti aseistuksessa ja siitä raskaassa aseistuksessa.

* * *

Päivä alkaa valjeta. Heti auringon noustua ilmestyvät fasistien tähystäjäkoneet taivaalle. Sen jälkeen ilmestyy kaksikymmentäyksi raskasta pommittajaa, mutta meidän ihmeeksemme eivät ne "muni" meidän niskaamme, vaan meidän linjojemme taakse.

Samassa räjähtää kuudentuuman granaatti lähellä takanamme. Selviän heti ihmettelystä. Vihollisen tykis-

ton tehtävänä näkyy olevan meidän etulinjojemme särkeminen, sillä aikaa kun vihollisen lentokoneet pitävät huolta meidän rintamamme takana olevien yhteyksien katkomisesta tarkoituksella estää ammusten saanti etulinjoille.

Yksinäistä granaattia seuraa kymmeniä jälessä ja pienempi nopea tykistö yhtyy raskaamman kenttätykistön säveleeseen. Pian on sellainen mylläkki käynnissä, jollaista en entisten kokemusteni perusteella osannut odottaakaan.

Pikatykistö ampuu säännölliseen riviin — ensin linjojemme taakse, mistä maali siirretään asemiimme saakka ja taas siitä vähän takaisinpäin. Tällä kampaussysteemillä ei jää ehjää paikkaa koko alueelle. Raskaampi kenttätykistö ei ammu aivan yhtä tarkkaan, mutta silloin tällöin jokin senkin panoksista sattuu meidän asemiimme heittäen santasäkkejä, hirrenpätkiä, kiviä ja maata kymmenien metrien etäisyyteen ja hävittäen kaiken mikä paikalle sattuu.

Fasistien mörssäreiden lukumäärä näyttää moninkertaistuneen. Heidän tänkkinsä käyttävät tykistöään vimmatusti vainoten meidän konekivääripesäkkeitämme, jotka ovat meidän asemiemme tärkeimmät tukikohdat. Kaikkialla peittää maata meidän asemillamme raskas romurautakerrostuma, johon aina tulee suristen siruja lisää toisten sattuessa ihmisruumiisiin ja toisten vain pudotessa maahan.

Näyttää että fasistien tykistöllä on kokopäiväinen kontrahti, sillä se ampuu keskeytymättä tuntikausia. Vihollisen pommittajat pitävät meidän tykistömme hiljaisena lentämällä yhtämittäisesti patterien yllä täydessä pommilastissa. Vain kerran joutavat fasistien koneet pommittamaan meidän etulinjojamme.

Meidän lentokoneemme käyvät kerran pommittamassa vihollisen asemia saattaen siellä huomattavaa tuhoa aikaan.

Noin kello 1 iltapäivällä alkaa vihollisen jalkaväki liikehtiä vasemmalla olevaa XI Brigaadin pataljoonaa, sekä oikealle sijoitettua 58:tta pataljoonaa vastaan voimakkaan tänkkiosastonsa tukemana. Noin tunnin kuluttua joutuu vasemmalle sijoitettu pataljoona peräytymään ylivoimaisen vihollisen edessä riekaleiksi ammutuista asemistaan takana oleviin vara-asemiin ja sen jälkeen suuntautuu vihollisen hyökkäyksen koko voima 58:tta pa-

taljoonaa vastaan meistä oikealla. Tänkkien suorittaessa kiertoliikettä hyökkää jalkaväki suoraan edestä.

Joutuessaan näin tukalaan asemaan peräytyy 58:s pataljoona pelastuen siten joutumasta saarroksiin.

Emme aluksi käsitä tilannetta kyllin vakavaksi, mutta kun vihollisen konekiväärit alkavat meitä ampuu selkään ymmärrämme olevamme puoliksi saarroksissa. Oikealla takanamme ovat fasistien tänkit eivät uskalla käyttää meitä vastaan tykkejään pelätessään ampuvansa omia joukkojaan, jotka ovat meistä vasemmalla, mutta sen sijaan pitävät niiden konekiväärit meitä vastaan aika räiskettä yllä.

Saamme puhelimen kautta, joka on ainoa yhteys meidän taustamme kanssa, määräyksen, että meidän on pidettävä asemat hallussamme niin kauan, että reservijoukot ehtivät miehittää uudet linjat noin 800 metriä meidän takanamme.

Vihollisen hyökkäyksen koko voima suunnataan nyt meidän asemiamme vastaan. Sen parhaat iskujoukot käyvät meidän päällemme vimmatusti ja fasistien tarkotuksena näyttää olevan meidän rintamamme täydellinen murskaaminen tällä kohdalla ja meidän on se estettävä.

Kaikesta päättäen on vihollinen tietoinen meidän apujoukkojemme tulosta ja siitä johtuu sen hyökkäyksen suuri nopeus.

Meidän mörssäreiltämme loppuvat ammuksiset. Konekiväärin ja kiväärin ammuksia on vielä jonkun verran, mutta on varmaa, että ne eivät riitä iltaan saakka. Vähäinen aseistuksemme syöksee tulta ja kuolemaa hyökkäävän vihollisen keskuuteen halvaannuttaen sen hyökkäyksen. Puolustauduttuamme näin useamman tunnin ajan tulee viimein tieto, että apujoukot ovat saapuneet uusiin linjoihin ja saamme määräyksen peräytyä.

Mutta näyttää vaikealta päästä pois tästä hevosenkengästä missä vihollisen tuliaseet pitävät kummallakin sivustalla yllä hirmutululta juuri siihen kohtaan, mistä meidän on perädyttävä.

Alamme vetäytyä taaksepäin määräystä noudattaen. Vieressäni kaatuu nuori espanjalainen. Hänen toverinsa pysähtyy silmänräpäykseksi katsomaan ja saa heti kuulaa päähänsä. Hän ei kaadu, vaan hän putoaa maahan. Odotan kuulaa ruumiiseeni jokainen hetki, mutta sitä ei tule. — Ihmettelen todella onneani kun pääsen ehjin nahoin seuraavan mäen taakse.

Paljon jäi poikia noille asemille, mutta pidimme niitä linjoja hallussamme kylliksi kauan, että rintama saatettiin pelastaa. Ne pojat, jotka kaatuivat aikaisemmin ja tässä viimeisessä taistelussa, johon pataljoonamme osallistui, eivät unhoitu koskaan. Heidän muistonsa elää aina.

Suomalaisia kaatui näissä taisteluissa useita. Muistan niistä Walter Forsmanin, Helsingistä, Suomesta; Kalle Mannisen, Suomesta; Myllykankaan, Canadasta. Kaikkiaan 7—8 suomalaista jäi näille kallioisille mäille iäksi lepäämään.

Venemiehenä Ebrolla

Jussi Holopainen, joka Erkki Hakamäen, erään toisen Ebron "venemiehen" ja Räisäsen kanssa joutui niiden 22:n matkaan, jotka palautettiin Espanjasta Suomeen, vaikka olivat joko Yhdysvalloista taikka Canadasta, kertoo suomalaisten venemiesten osuudesta Ebro-joen yli hyökkäyksessä seuraavaa:

Olin osallistunut Teruelin puolustukseen, toiseen taisteluun Belchiten luona, josta alkoi Aragonin suuri peräytyminen, Hjarin taisteluun, missä meidän onnistui tuhota noin 300 maurilaista ratsumiestä, mutta Ebron yli hyökkäyksessä ja sen jälkeen jouduin venemiehistöön, joka vei ensin hyökkäysjoukot Ebron yli ja sen jälkeen kuljetti raskaampaa aseistusta joen toiselle puolelle, rakensi siltoja ja kuljetti ampumatarpeita tuon virran poikki yli kahden kuukauden ajan.

Se ei ollut mitään tavallista soutamista edes takaisin joen poikki, sillä kaiken aikaa olimme mitä kiivaimman ilmapommituksen ja ilmasta käsin suoritettun konekivääritulen alaisuudessa. Meitä suomalaisia oli tässä tehtävässä noin kaksikymmentä miestä ja kolme meistä kaatui. Yksi näistä oli Suhonen, joka kolmantena päivänä sai pommin sirun ruumiinsa läpi ja ennätti tuskin äännähtää, kun oli jo vainaana.

Juuri kun olimme saaneet kaikki hyökkäysjoukot Ebron yli, saapui ensimmäinen vihollisen lentokone meidän yllemme valokuvaamaan meidän välineitämme ja otta-

maan selkoa asemistamme. Se tapahtui klo 12 aikaan päivällä.

Olimme silloin juuri tekemässä juoksusiltaa Ebron yli ja saaneet sen miltei valmiiksi. Tuon koneen lentäjä heitti niskaamme 5 kilon käsipommin. Se osui toisessa päässä siltaa meidän kojeihimme aivan rannassa ja särki joitakin tynnyreitä.

Tuo vaurio oli pian korjattu, mutta siltaa ei vielä keritty käyttää kun päällemme ilmaantui toistakymmentä suurta vihollisen pommittajatasoa ja niiden matkassa suuri taistelutasojen joukko saattajina.

Piilottauduimme kiireisesti toisella rannalla oleviin ampumakaivantoihin, joista aika-ajoittain ammuimme pommittajia kivääreillä. Mutta meitä oli vain pieni kourallinen ja meillä oli vielä vähemmän kiväärejä kuin miehiä, joten kirjaimellisesti emme mahtaneet hyökkääjälle niin mitään. Se hävitti meidän siltamme niin perusteellisesti, että siitä ei jäänyt muuta kuin joitakin teräsvaijereita riippumaan vastakkaisen rannan puihin. Mutta meille eivät nuo pommittajat myöskään mahtaneet mitään, jotka piilottelimme ampumakaivannoissa, vaikka kyllähän ne konekivääreistään sylkivät meidän niskaamme kuuron toisensa jälkeen.

4—5 päivän kuluttua tästä tapauksesta saimme valmiiksi toisen ja suuremman sillan. Sitä myöten kerittiin toiselle rannalle kuljettamaan joitakin panssariautoja, tönkkeitä ja tykkeitä eteenpäin hyökkäävän armeijamme avuksi, kun fasistit särkivät ylempänä Ebron juoksulla olevat patolaitteet ja sieltä tuli kohisten ja ryskätien kolmisen metriä korkea hyökylaine sellaisella voimalla, että puut, joihin siltavaijerit kummallakin rannalla olivat kiinnitetyt, katkeilivat kuin tulitikut ja virta vei meidän siltamme mennessään särkien sen pieniksi kappaleiksi.

Sen jälkeen eivät fasistit antaneet meille rauhaa päivin eikä öin. Päiväseen aikaan oli heillä toisinaan neljäkin 20-30 pommittajatasoa laivuetta meitä yhtämittaan pommittamassa. Kun yksi näistä laivueista oli meidän niskaamme lastinsa tyhjentänyt, tuli toinen kohdalle ja aloitti saman työn ja sitä jatkui pimeästä pimeään, vieläpä toisinaan öiseenkin aikaan.

Kun meillä ei ollut ainoatakaan lentokonetta käytettävänä itsemme suojelukseseen, saatoimme ammukkeita kuljettaa joen ylitse vain öiseen aikaan. Ja kun tuossa

yhtämittäisessä pommituksessa ja konekivääritylessä meiltä kaatui suunnattoman paljon muuleja, oli ammukset taistelevalle armeijallemme kuljetettava miesten selässä.

Vasta loppupuolella näimme 50-60 meidän lentokonetamme menevän Gandesaa kohden, missä ne osallistuivat taisteluun, joka niillä main oli kehittynyt hurjaksi yhteenotoksi, mutta meidän työmme suojelemiseen ei niitä riittänyt ainoatakaan. Jos meitä olisi lentovoimilla voitu kylliksi suojella, olisi se huomattavasti vaikuttanut yleiseen taistelun kulkuun, sillä silloin olisimme voineet kuljettaa tarpeellisen määrän ammuksia ja muita sotatarpeita joen ylitse. Ja täytyy sanoa, että meidän joukoissamme vallitsi silloin erinomainen taistelumoraali. Jos niillä olisi riittänyt aseita ja ampumatarpeita, niin ei olisi kestänyt kauaa kun Aragon olisi ollut meidän.

“En ole mikään puoluemies. En nytkään kuulu mihinkään puolueeseen. Olin lähtenyt Espanjaan ottamaan omakohtaisesti selvää mitä siellä on tekeillä. Joudun toteamaan, että yleisenä toivomuksena Espanjassa oli, että tasavaltainen hallitus voittaisi. Se oli myöskin minun toivomukseni. Ja parhaansa tuo hallitus teki, mutta sitä vastassa olleet voimat kasvoivat ylivoimaisiksi.

“Syyttelyt kommunisteja vastaan ovat tavanmukaisia tuulesta temmattuja juttuja, joilla koetetaan sotkea asian ydintä. Kommunistit panivat Espanjassa rintamalla henkensä alttiiksi niinkuin me muutkin, jotka tosissamme tuohon taisteluun osallistuimme. Rähiseminen jälestäpäin kommunisteista on joutavaa ja asiatonta nalkutusta,” lopetti Holopainen, joka varta vasten laivasta saapui työnsä lomassa toimitusta tapaamaan, kertomuksensa antaakseen.

Sanomalehtikirjeenvaihtaja suomalaisista sotilaista

New Yorkin Daily Workerin kirjeenvaihtaja, Joseph North, lähetti lehdelleen Ebron taistelun aikana seuraavan selostuksen:

“Kun Espanjan sodan historiaa tulevaisuudessa kir-

jotetaan, niin siinä tullaan suurella kunnioituksella muistamaan niitä amerikalaisia, canadalaisia ja suomalaisia urhoja, jotka vapaaehtoisesti ovat tähän maailman suurimpaan taisteluun demokratian ja ihmiskunnan vapauden puolesta osallistuneet.

“Minä olen usein kuullut amerikkalaisten ja canadalaisen sotilaiden kunnosta puhuttavan espanjalaisten tovereidensa rinnalla. Mutta vasta hiljattain sain omin silmin seurata heidän uljasta toimintaansa istuessani pienessä kivimajassa, jossa sijaitsi pataljoonan päämaja Ebro-joen äyräällä. Heidän päällikköinä toimivat majurit Cecil ja Rogers ja he ovat ylpeitä miehistään.

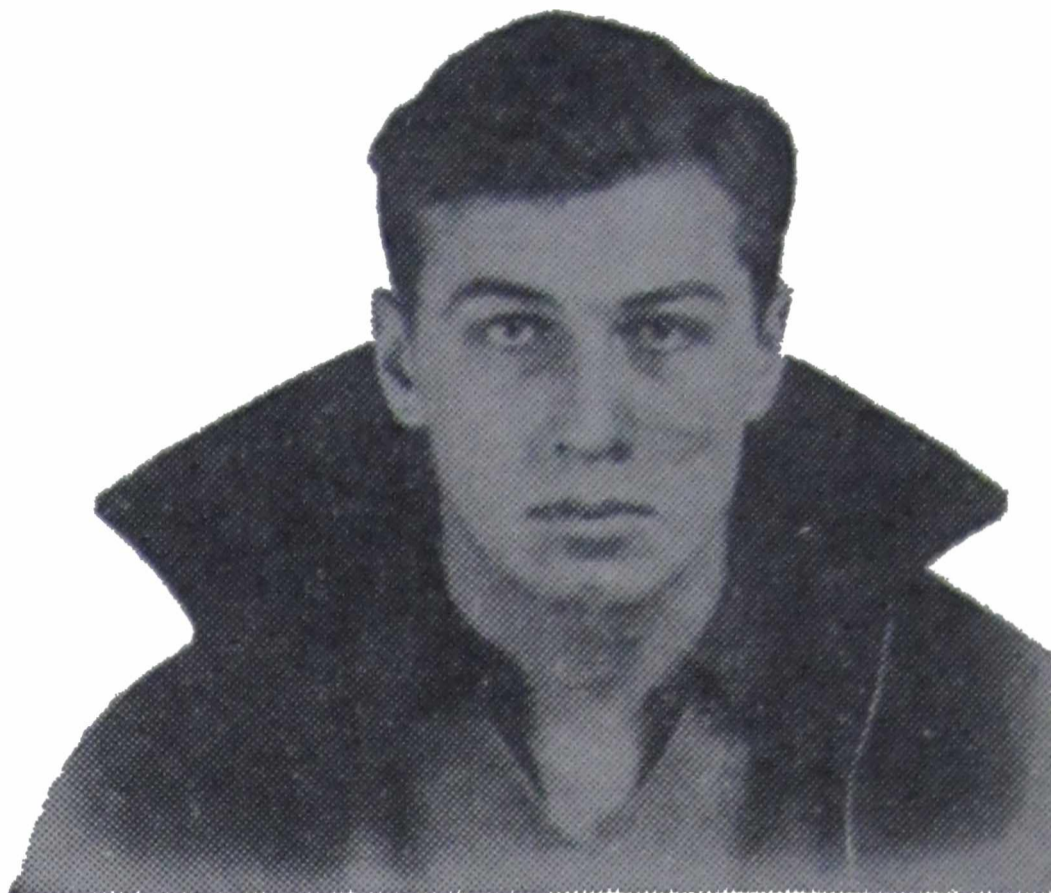
“He kutsuivat muutamia sotilaita sisään pataljoonan päämajaan ja heille annettiin määräys mennä ensimmäisinä joen ylitse Asco nimiseen kylään, joka sijaitsi joen vastakkaisella rannalla. Kahdeksantoista parhainta venemiestä sousti “Mac-Papsien” ensimmäisen joukko-osaston Ebron ylitse.

“Päälliköt lähettivät sanansaattajat eräitten miesten luokse, jotka parhaiten taistelussa olivat kunnostautuneet. Monet heistä ovat suomalaisia, Helsingistä, Suomesta kotoisin olevia ja toiset saapuneita Canadasta ja Yhdysvalloista. Ne ovat komeita, vaaleaverisiä poikia yksinkertaisessa tasavallan armeijan univormussa. Useilla heistä oli jaloissa vain espanjalaiset sandaalit ja useimmat joutuivat lähtemään taisteluun ilman nahkasaappaita taikka kenkiä.

“Parhain Ebron venemies oli Kaarlo Siironen, helsinkiläinen merimies ja Boris Karelius, joka on vasta 21-vuotias. Hän oli parhain pataljoonan tarkka-ampuja, ammatiltaan helsinkiläinen satamatyöläinen. Urhokkaita ovat myöskin Walsh Castello, canadalainen työttömien johtaja ja suomalainen Erkkilä, joka myöhemmin haavoittui Ebron rintaman taisteluissa...

“Yksi venemiestä lausui, että miesten kuljettamisessa joen ylitse ei ollut mitään vaikeuksia, mutta muulien yliviennissä se vasta pula oli. Eräs toinen Amerikan suomalainen, Henry Mack, Bessemeristä, Pa., kunnostautui myöskin loistavasti...”

Partisaanisodasta Espanjassa

**Partisaanikapteeni
BILL AALTO**

Kapteeni William Aalto (Ahlström) kertoo:

Helmikuussa 1937 valikoitiin meistä Espanjaan tulleista suomalaisista vapaaehtoisista kymmenkunta partisaanisodan käyntiin. Joukossa olivat *Untamo Mäkelä*, Canadasta, joka myöhemmin vedettiin Lincoln Brigaadin palvelukseen; *Reino Keto*, Ontariosta, *Iro Lehtikorpi*; *Gunnar Ebb (Paavo Koskinen)*, Suomesta, joka myöskin joutui Kansainvälisen Brigaadin komennuskuntaan ja saavutti suurta kuuluisuutta, *Liimatainen* ja joitakin toisia joiden nimiä en satu muistamaan ja minä.

Kun puhutaan Espanjassa vihollisen selän takana käydystä partisaanisodasta, on pidettävä mielessä, että tätä sodankäyntiä varten on tämä maa suhteellisesti pieni ja taajaan asuttu. Mitä ikinä partisaanit tekivät, oli se suoritettava öiseen aikaan. Päivisin oli oltava huolellisesti piilossa. Kaikki operatiot oli suoritettava jalkaisin, taikka veneillä.

Suomalaiset partisaanit toimivat Andaluciassa, Etelä-Espanjassa alueilla, joiden huomattavimmat keskukset ovat Seville, Cordova, Granada, Malaga, jne.

Mutta esim. Jaramassa, kun XV Brigaadi taisteli rintamalla, oli pieni partisaanijoukko vihollisen linjojen takapuolella, joukossa suomalaisia, joka kolme päivää pidi itaaliaisia apujoukkoja saapumasta Jaramaan räjäyttämällä ilmaan erään rautatiesillan. Ja kun fasistit lopulta saivat kuorma-autoja kuljettamaan joukkojaan, olivat tasavallan kansanarmeijan joukot riittävässä mää-

rin linnoittaneet asemansa estääkseen vihollisen murtautumasta läpi ja katkaisemasta Valencia—Madrid rautatietä. Tämän joukkueen matkassa oli m.m. kapteeni Gunnar Ebb.

Partisaanien tehtävä jakautui pääasiallisesti kahteen tehtävien ryhmään:

1. Saada mahdollisimman paljon häiriötä aikaan vihollisen selän takana teillä, puhelin- ja sähkösanomaverkostossa, rautateillä, voima-asemilla; tuli häiritä vihollisen transporttia, räjäyttää niiden varastoja, jne. Kaikki nämä teot olivat sopusoinnussa oman armeijan toimenpiteiden kanssa, avustivat niitä ja täydensivät niitä.

2. Syvällä vihollisen alueella oli partisaanien tehtävänä avustaa partisaanitoiminnan järjestämistä, sillä väestön suuri enemmistö näillä alueilla hartaasti odotti tasavaltaisen armeijan saapumista. Tämä väestö eli fasistien systemaattisen terrorin alaisuudessa. Se ei ilmennyt suurina joukkoteurastuksina, mutta jatkuvasti ja systemaattisesti tapahtuvana terrorina, jonka tuloksena fasistit esim. Andalucian alueella olivat ampuneet yli 100,000 asukasta, miestä, naista ja lasta.

Näillä alueilla oli väestön suuri enemmistö köyhiä työläisiä ja maanviljelijöitä. Fasistit pakottivat näitä asukkaita palvelukseensa ja pitivät niiden keskuudessa kuria yllä terrorin kautta. Paikallisesta väestöstä otettiin esimerkiksi teiden ja rautateiden vartijat. Jos jonkun vartio-osuudella jotakin tapahtui, niin ensimmäisenä joutui vartija itse ammuttavaksi. Jos hän pakeni tasavaltalaisten puolelle, niin ammuttavaksi joutuivat hänen vaimonsa, tai lapsensa, tai muut likeiset sukulaiset. Tässä suhteessa eivät fasistit antaneet mitään armoa.

Ainoana poikkeuksena oli sissijoukon hyökkäys. Jos tällaisen laukaustenvaihdon aikana joku vartijoista katosi, saattoivat hänen omaisensa pelastua, koska fasistit eivät saattaneet olla varmoja siitä, oliko vartija joutunut vastapuolen vangiksi, vai oliko hän niiden matkaan lyöttytynyt omasta alotteestaan.

Eräällä alueella onnistui meidän kolmen viikon aikana useita kertoja räjäyttää ilmaan fasistien sotatarvejunia ja joukkoja kuljettavia junia ja saimme tietää, että niiden johdosta kokonaista 11 paikallista rautatievirkaileijaa tuli ammuttavaksi.

Partisaanien tehtävät Espanjassa olivat mitä suurimmassa määrin spesialisoidut. Perustyön tästä suoritti

kunakin paikkakunnan väestö. Se seikka, että tasavaltaisilla oli laajakantoinen sissisodan käynti fasistien rintaman selkäpuolella totesi vain Espanjan kansan todellista mielialaa. Ja jos meillä olisi ollut kylliksi jakaa aseita vihollisen selän takana, olisi siellä ollut valmiina 500,000 miestä käsittävä armeija nousemaan fasisteja vastaan millä hetkellä hyvänsä. Että tätä armeijaa ei syntynyt, saamme kiittää Espanjalle "ystävällisten demokraattisten" valtojen "puolueettomuuspolitiikkaa," jolla estettiin Espanjan tasavallalta aseiden ja ampumatarpeiden saanti.

Ei ollut mitään harvinaista, että jouduin retkilläni alueille, joissa olisi tullut väestölle jakaa 2,000 kivääriä. Mutta kun niitä ei ollut tarpeeksi, saatoimme jakaa vain 100, jne.

Ensialuksi oli partisaanisodan käynti Espanjassa suuresti disorganisoitua, mutta mitä pitemmälle sitä jatkui, sitä enemmän siinä opittiin ja lopulta oli kaikki partisaanien toiminta keskitetty yhden johdon alaisuuteen aivan kuin laivaston, lentovoimien, jne. toiminta oman komennon alaisuudessa. Partisaanijoukot toimivat yleisesikunnan keskitetyn johdon komennon mukaan, josta kullakin paikkakunnalla vastaavalla armeijan ylikomennolla oli enemmän taikka vähemmän tarkka tieto ja yhteys.

Lähtiessäni ei Espanjassa enää ollut yhtään omin nokkinensa toimivaa partisaanijoukkuetta. Partisaanien työ oli mitä suurinta ymmärtämystä ja poliittista harkintaa kysyvää, sillä sen kautta rakennettiin toiminnan yhtenäisyyttä tasavallan hallituksen ja armeijan fasistien puolella asustavan Espanjan kansan kanssa.

Tämän toiminnan kautta luotiin uusi sotavoima, niin kutsuttu "kolmas tulilinja," jonka vaikutus tuntui viime aikoina jokaisen suuremman hyökkäyksen aikana, sillä samaan aikaan kun tasavallan armeija hyökkäsi vihollista vastaan edestäpäin ja sivustoilta, muodostivat partisaanit paikallisen väestön kanssa takaapäin pieniä snaipareiden joukkueita, jotka toisinaan antoivat hyvinkin tehokasta tulta fasistien niskaan ja synnyttivät sekaannusta niiden riveissä ja niiden ampumatarpeiden kuljetuksessa. Syntyi tilanteita erinäisillä paikkakunnilla, joissa fasistien pienemmät komennuskunnat eivät uskaltaneet lainkaan liikkua öiseen aikaan siinä pelossa, että joutuvat paikallisten partisaanien tuhottaviksi.

Toisaalta on myöskin pantava merkille, että fasistien

puolella opittiin myöskin. Tämä kävi selville niistä toimenpiteistä, joihin ne ryhtyivät itsensä ja kulkuvälineidensä suojelemiseksi. Jos esimerkiksi otetaan rautatiet, niin sodan alkuaikoina oli ratapenkeillä kivenmukuloita, joiden alle saattoi sovittaa huomiota herättämättä räjähdyspanoksia ja järjestää sytytys niin, että kun junan paino tuli kohdalle ja se kosketti kiveen, jonka alla panos oli, syttyi panos.

Ei kuitenkaan kestänyt kauaa kun fasistit puhdistivat rautateiltään jokaisen kivennyppylän, maalasivat ratavarren valkoiseksi, sovittivat kiskojen ympärille vähän matkaa ratapölkkyjen päähän asti punaista santaa, josta saattoi nähdä jokaisen jäljen ja varustivat jokaisen ratapölkyn suojelevilla kilvillä, joihin oli yhdistetty sähköjohto, mikä ilmaisi pienimmänkin niihin tehdyn kosketuksen. Tällaisissa oloissa vaati räjähdyspanoksen ratapenkkaan soveltaminen jo suurta kylmäverisyyttä, nopeutta ja spesialisoitua taitoa, sillä yön pimeydessäkin näkyi valkoiseksi maalatulla ratapenkalla tumma henkilö ja sileä, yksivärinen sannoitus kieli pienimmästäkin laiminlyönnistä ja taitamattomuudesta panoksen upottamisessa ja sytytyksen valmistamisessa.

Ja mitä tavallisiin maanteihin ja polkuihin tulee, hakkauttivat fasistit niiden varret puhtaiksi melko leveältä, jotta sen kautta suojelivat itseään lyhyeltä matkalta yllätysshyökkäystä vastaan. Nämä toimenpiteet pakottivat tietenkin keksimään uusia työmetodeja, mitä pisimmälle spesialisoimaan kunkin tehtävän, ja niiden täytäntöönpaneminen jäi paikallisen väestön huoleksi. Ja mielenkiintoista oli, että erittäinkin nuoret poikaset oppivat hyvin nopeasti näitä tehtäviä suorittamaan mitä suurimmalla taidolla.

Suomalaiset Espanjassa partisaanisodassa

Kirj. Majuri Frank Rogers

“Kaikkia sodassa käytyjä taisteluita ei suoriteta rintamalla. Joitakin mitä tärkeimpiä taisteluita suoritetaan rintaman takana — vihollisen rintaman takapuolella, sanoi kapteeni E. minulle eräänä päivänä, kun keskuste-

limme sodankäyntitaktiikasta eräässä ampumakaivannossa kahden taistelun välipään sattuessa.

Hän tiesi mitä hän puhui, sillä hän oli ollut useita kuukausia Espanjassa partisaanitaistelijana ennen meidän pataljoonaamme yhtymistään.

“Siis kun saavuimme Espanjaan, kysyttiin meiltä mihin palveluslajiin haluaisimme yhtyä,” jatkoi kapteeni E. juttua. “Useimmat suomalaisista tovereista halusivat tulla joko konekiväärimiehiksi tai partisaanitaistelijoiksi. Sillä tavalla minäkin tulin yhtyneeksi partisaanijoukkueeseen. Tietenkään ei siihen kaikkia hyväksytty. Tullakseen siihen hyväksytyksi täytyy olla hyvin luotettava toveri, urhoollinen, kylmästi ja nopeasti harkitseva ja päättäväinen suorittamaan sen tehtävän, mikä milloinkin määrätään, välittämättä vaarasta ja vaikeuksista.”

“Mutta mitenkä pääsitte vihollisen linjojen taakse,” kysyin?

“No, katsos,” sanoi hän leveästi ja vaatimattomasti hymyillen, “Espanjassa ei rintama, varsinkaan alkuaikoina, ollut yhtämittäinen linja. Siinä oli suuria katkelmia, varsinkin vuoristoalueella. Kukkulat ovat linnoitettuja, teitä vartioidaan ja niillä liikkuvat patrullit ja kaupungeissa ovat linnoitusjoukkueet. Mutta kun jokaisesta maakamaran metriä ei vartioida ja kun väestö on myötätuntoinen meidän asiallemme ja siitä erittäinkin talonpojat, niin ei ollut vaikeata löytää linjoissa aukkoa, joka teki meille mahdolliseksi päästä vihollisen alueelle.

“Joskus olimme pukeutuneina talonpojiksi, toisinaan rautatietyöläisiksi ja hyvin usein vedimme falangistin univormun yllemme. Kerran olin purskahtaa ääneeni nauramaan kun fasistien patrulli lähellä erästä pientä kauppalaa teki minulle kunniaa mennessäni sen ohitse erään toisen toverini kanssa falangistiupseerin univormussa.

* * *

“Kerran oli meillä tärkeä sotilaallinen tiedotus, jonka halusimme lähettää omille joukoillemme vihollisen rintaman läpi. Valitsimme parhaimman kohdan mistä pui-kahtaa vihollisen linjan läpi. Mutta ei ole kysymys ai-noastaan vihollisen välttämisestä. Partisaanisotilaalla on vaara saada kuulia omiltaan, kun hän tulee takaisin vihollisen puolelta. Siksi päätimme käyttää härkävaljakkoa ja pukeuduimme talonpojiksi. Meidän kaksi kuukautta vanha partamme antoi meille hyvän naamion. Kun

vanha härkävankkuri mennä rämisti pölyisellä tiellä si-
vuutimme monta vartiostoa, jotka tekivät meille kysy-
myksiä ja varottivat meitä menemästä liiaksi lähelle rin-
tamaa. Mutta me vastasimme että me olimme valmiita
panemaan henkemme alttiiksi viljelläksemme peltojam-
me Francon hyväksi! Heille me olimme vain myötätun-
toisia Francon seuraajia, vaikka me todellisuudessa olim-
me matkalla viemässä tasavallan armeijalle tietoja, jotka
olivat sille hyvin tärkeitä.”

“Mitenkä te työskentelitte vihollisen linjojen taka-
na?” kysyi eräs toinen toveri, jota tämä keskustelu alkoi
kiinnostaa.

“Ensinnäkin,” sanoi kapteeni E., “täytyy teidän kä-
sittää, että partisaanisodankäynti ei ole pelkästään sat-
tumavaraista, taikka kontrolloimatonta operatsiota. Ta-
vallisesti käsittää se osan koko hyökkäyssuunnitelmasta.
Kaikki yksityiskohdat suunnitellaan edeltäkäs ja saa-
tetaan tapahtumaan samanaikaisesti rintamaoperatsioi-
den kanssa.”

Muistin, että kun me ensin saavuimme Espanjaan
harjoituskentälle, niin julkaistiin Kansainvälisen Brigaa-
din sanomalehdessä seuraava uutispätkä:

“Kahdeksan miestä ja neljäkymmentä lammasta tuli
vihollisen puolelta meidän luoksemme viime yönä.”

Useimmat meistä ajattelivat, että tämä ei ollut totta,
vaan pilaa, mutta kapteeni E. kertoi, mitenkä he toivat
yli sata päätä käsittävän lehmäkarjan vihollisen linjojen
läpi tasavaltalaisten puolelle.

“Sen jälkeen kun Brunetessa olimme suorittaneet teh-
tävämme ja olimme matkalla omille linjoillemme, näim-
me kaksi fasistisotilasta vartioimassa suurta lehmäkar-
jaa. Tapasimme ne ainakin 15 kilometriä vihollisen lin-
jan takapuolella. Päätimme, että tuo karja on kuljetet-
tava meidän alueellemme.

“Oli helppo päästä eroon noista kahdesta vartijasta,
mutta varmastikaan ei ollut helppoa kuljettaa toista sa-
taa lehmää vihollisen rintaman läpi. Mutta usko taikka
et, niin me toimimme ne. Mutta mitenkä, kysy niiltä, jot-
ka olivat Brunetessa ja söivät ne.”

* * *

Partisaanisodankäynti on hyvin vaarallista kapteeni
E:nkin mukaan. Toisinaan annetaan tehtäväksi hävittää
vihollisen tiedonantovälineet — toisinaan tunkeutua sa-
takin kilometriä vihollisen alueelle räjäyttämään jokin

silta, taikka maahan kaivettu ammukevarasto, joskus saa tehtäväkseen hävittää yllätyshyökkäyksellä vihollisen päämaja — kun taasen toisella kertaa on tehtävänä ottaa joku vihollinen vangiksi ja tuoda hänet elävänä omille linjoille kuulusteltavaksi. Ja huolimatta siitä, minkä tehtävän on saanut suoritettavakseen, ei partisaanisotilas palaa takaisin ennenkuin hän menestyksellisesti on suorittanut hänelle osotetun tehtävän.

“Usein ovat partisaanisotilaat vihollisen alueella yhtä kyytiä kaksi taikka kolme kuukautta tunkeutuen vihollisen alueelle toisesta paikasta ja tullen sieltä takaisin omalle puolelle toisesta. Usein ne joutuvat kulkemaan satoja maileja ja suorittamaan monia eri tehtäviä.

“Eteläisellä rintamalla onnistui erään yhdeksän miestä käsittävän “guerilleros’in,” s.o. partisaanien joukkueen, tunkeutua aina Sevillaan asti ja räjäyttää siellä ilmaan kaksi rautatiejunaa ja yhden kuorma-auton. Tämä joukkue oli vihollisen alueella kaksi kuukautta ja palasi takaisin asemapaikalleen lukemattomien seikkailujen jälkeen — lisääntyneenä neljällä miehellä, jotka he olivat värvänneet joukkoonsa.”

* * *

Partisaaniryhmän suuruus vaihtelee, riippuen maaston laadusta ja suoritettavasta tehtävästä. Tavallisesti ne ovat järjestetyt kuin mikä muu sotilasjoukkue tahansa. Niillä on kapteeni, lääkäri, paarinkantaja, puhelinmies, ammuksien kantajat, tiedustelijat (tavallisesti miehiä, jotka vuosia ovat kysymyksessä olevalla alueella asuneet ja tuntevat sen maastosta jokaisen tuuman) ja miehiä, joilla on korkealle kehitetty ammattitaito voimakaiden räjähdysaineiden valmistamisessa ja niiden käytössä. Useimmat partisaanitaistelijat ovat tarkka-ampujia, jotka spesialisoituvat automaattisten kiväärien ja kevyiden konekiväärien käytössä. Kaikki partisaanitaistelijoiden työ ei käsitä viholliselle tärkeiden asemien sen linjojen selkäpuolella hävittämistä. Väestön keskuudessa suoritetaan poliittista työtä, jaetaan lentolehtisiä, värvätään uusia miehiä joukkoon ja organisoidaan vakituisesti toimivia sissijoukkueita. Ja kun sillä tavalla jonkun aikaa työtä on tehty jollakin paikkakunnalla, on rauhallisesti päivisin työskentelevä talonpoikaisto muutettu voimakkaaksi, hyvin aseistetuksi ‘toisen linjan armeijaosastoksi,’ joka käy vihollisen kimppuun öisin aiheuttaen sil-

le suurta mieshukkaa, hävittäen yhteyslinjoja, räjäyttäen ilmaan ammukevarastoja, jne.

On vaikea arvioida sen työn arvoa, mitä partisaanitaistelijat suorittivat vihollisen rintaman takana, mutta arviointi kymmenen kuukauden ajalta, joka ulottuu joulukuusta syyskuuhun (1936-1937) osottaa, että ne räjäyttivät ilmaan 156 junaa, 91 kuorma-autoa, 43 autoa, 7 siltaa, 69 vartiopostia, 10 rautatietä, 2 ammukevarastoa, 5 vesijohtolaitosta ja 4 sähkölaitosta. Niiden viholliselle aiheuttama mieshukka arvioidaan 10,000-15,000 kuolleissa ja haavoitetuissa.

Niin tehokasta oli tasavaltalaisten partisaanitaistelijoiden työ yhteen aikaan, että italialaiset joukot kieltäytyivät öiseen aikaan kulkemasta, peläten matkalla tulevana räjäytettyä ilmaan.

On selvää, että nämä partisaanitaistelijat eivät voi kuljettaa paljoa ruokavaroja, enempiä kuin ammukeitakaan matkassaan. Siksi kysyinkin kapteeni E:ltä: "Milloin ja missä te söitte ja mistä te saitte tarvevarastonne?"

"Useimmilla alueilla, joilla me toimimme, oli meillä yhteydet työläisten ja talonpoikain kanssa. Ne syöttivät meitä hyvin. Mutta uskot taikka et, niin vieraila alueilla me söimme paljoa paremmin, sillä silloin me emme syöneet omien tovereidemme ruokaa. Silloin me kaappasimme käsiimme vihollisen ruokavarastoja, taikka yksinkertaisesti kävelimme rikkaiden maanomistajien linnoihin öiseen aikaan ja komensimme pöydän komeaksi. Milloinkaan emme me koskeneet köyhiin talonpoikiin. Tietenkin jouduimme toisinaan olemaan useita päiviäkin syömättä, mutta sen me sitten korvasimme hyvällä aterialla rikkaan maanomistajan pöydästä."

* * *

Mutta mitenkä saattoi sinun kaltaisesi vaaleaverinen mies liikkua vihollisen alueella herättämättä epäluuloa?" kysyin.

'No, katsos, silloin minä en ollut niinkään vaalea, sillä olimme monta päivää pesemättä ja ajamatta partaamme. Ja toiseksi, Francon alueella oli niin paljon ulkomaalaisia — italialaisia, saksalaisia, maureja, portugalilaisia — jotta yksi ulkomaalainen lisää ei herättänyt sen enempiä epäluuloa. Meille tehtiin harvoin vasta-vaiteita, taikka meiltä hyvin harvoin kysyttiin mitään, sillä espanjalaiset pelkäsivät kapinallisten alueilla italia-

laisia ja saksalaisia joukkoja. Sittemmin tämä pelko muuttui vihaksi ja tämän tuosta sattui aseellisia yhteenottoja espanjalaisten joukkojen ja ulkomaisten maahanhyökkääjien välillä.”

Kapteeni E. kertoi kymmenittäin juttuja omista ja toisten partisaanien teoista, mutta kylliksi ymmärrettävästä syystä ei kaikkea voida kertoa ennenkuin sodan jälkeen on riittävästi kulunut aikaa. Mutta arvaamattoman arvokas sissijoukkojen työ jatkui — ja mitä pitemmälle Espanjan sota jatkui, sitä tärkeämmäksi tämä työ kävi, sillä kasvavassa määrässä alkoi Espanja käsittää ulkomaisen hyökkääjän todellisen vaaran merkityksen. Meidän siellä ollessamme oli Francon alueilla noin 12,000,000 asukasta ja näistä oli ainoastaan yksi miljoona tietoisia fasistien seuraajia. Loput olivat partisaaniarmeijan mahdollisia rekryyttejä “tasavallan armeijan toista rintamaa varten.”

Suomalaisen partisaanitaistelijan muistelmä

Kirj. Toivo Saari

Albacetessä oli tarkoitus järjestää kukin kansallisuus omaan joukko-osastoonsa, vaan kun meitä canadalaisia ei silloin vielä ollut muuta kuin kymmenkunta, niin me emme voineet omaa joukkuetta vielä järjestää ja siksi me yhdyimme amerikalaiseen pataljoonaan. Me suomalaiset saimme siitä heti siirron eteläiselle rintamalle erikoisjoukkueeseen, joka tunnettiin nimellä partisaanit.

Kun meille oli jonkun aikaa annettu kouluutusta tehtäväämme, jouduimme työskentelemään vihollisen selkäpuolella, mikä sinänsä oli kovin vaarallista. Mutta kun olimme äärimmäisen huolellisia ja tarkkoja, onnistuimme hyvin pienillä menetyksillä pääsemään työhömme.

Alaamme kuuluivat pääasiallisesti sähkö- ja räjähdysaineet. Ei voinut auttaa, että joskus jouduimme taisteluun jonkun pienemmän fasistiryhmän kanssa.

Tapamme oli kulkea näkymättöminä ja samalla tuottaa viholliselle tavalla taikka toisella mahdollisimman

suuria menetyksiä. Pataljoonassamme vastasi jokainen sotilas vähimmässä laskussa sataa viittäkymmentä fasistia, sillä niiden täytyi meidän vuoksemme käyttää suuria joukko-osastoja vartiossa ja siltikin onnistui meidän niiden käsien lomitse suorittaa tehtäviä, jotka vastasivat jopa tuhattakin fasistia.

Näitä eri tehtäviä saattaisi luetella kuinka pitkältä tahansa, vaan sen tekeminen veisi liiaksi paljon tilaa tässä kertomuksessa. Kerron kuitenkin yhdestä tapauksesta, joka ikuisesti pysyy muistissani ja joka samalla oli myöskin viimeinen partisaaniteko, johon osallistuin.

Olin silloin sijoitettuna lähelle Granada nimistä kaupunkia, joka kuului fasisteille Etelä-Espanjassa. Meillä oli tarkoituksena estää sotilasjunien kulku rintamalle ja siinä jouduimme miinoittamaan rautatien ja räjäyttämään junat.

Hiljaisuudessa hiivimme sopivaan paikkaan, missä rauta kiersi 6-7 jalan korkeudessa pehmeätä suota, minne junan oli helppo saada kaadetuksi liejuun.

Olin joukko-osastossamme ainoa joka tunsin sähkölaitteet, sillä toiset viisi toveriani olivat espanjalaisia ja ne eivät vielä silloin olleet tällä alalla saaneet erikoiskouluutusta. Tehtävän suorittaminen jäi näinollen minun vastuulleni.

Laitoin koneistoni asianmukaiseen kuntoon toisten pitäessä vahtia konepistoolit tarpeen varalta valmiina. Kun kojeeni olin saanut sovitettua paikalleen, suuntasimme matkamme kohden vuoristoa, joka oli puolen kilometrin päässä siitä paikasta, minne salaisuutemme oli kätkeytynä.

Kun kiipesimme ylös vuorenrinnettä, kuulimme junan puhkuvan pimeässä yössä. Vihollinenkaan ei tohtinut pitää valoja päällä. Seurasimme tarkasti ja jännittyneinä junan kulkua. — Nyt se tulee maaliin. — Odotimme sormet korvissa milloin miinamme päälle tulee niin paljon lisää painoa, että se ei sitä enää voi kestää, vaan puskee ulos kuorestaan. — Nyt se on juuri kohdalla. — "Contico!" — Se merkitsee suomeksi kirousta. — Taruin tukkaani ja revin sitä harmissani, sillä tähän mennessä olin aina saanut tehtäväni hyvin suoritettua ja onnistunut. — Pitikö sen nyt epäonnistua? — Missä vika? Koneisto oli kunnossa, mutta oliko nalli homehtunut?

"Menen tarkastamaan vaikka yksin," sanoin matkassa olevalle ryhmän kapteenille.

Tämä antoi minulle kaksi miestä matkaani, toisten kahden jäädessä vuorelle.

Astuimme hiljaisuudessa taasen paikalle missä salaisuutemme lepäsi ja pistin käteni ottaakseni miinan päältä sen verran maata pois, että olisin voinut johdon katkaista ottamalla nallijohdon pois, jolloin uudelleen olisin saattanut koneiston tutkia. Mutta tällöin kaikui yön pimeydessä komennus: "Manos a riba," mikä merkitsee "Kädet ylös!"

Silmänräpäyksessä vyöryimme ratapengertä alas ja kuulia alkoi sataa jälkeemme!

Siinä se nyt oli se minun koneistoni vika! — Ensi kerralla siinä käydessämme oli meillä vahva vartio ja fasistien vahdit, jotka meidät olivat huomanneet, eivät olleet rohjenneet itseään ilmaista. Mutta kun olimme poistuneet, olivat ne purkaneet meidän miinoituksemme ja olivat siinä hyvin onnistuneetkin tällä kertaa.

Paikalle oli kertynyt kymmenkunta ratavartijaa, jotka ampuivat meidän jälkeemme sen kuin ennättivät, mutta eivät osanneet.

Olin jo silloin vatsahaavojen vuoksi kovin sairas, joten en jaksanut seurata tovereitani ylös vuorelle ennenkuin fasistit ehtivät piirtää. Jäin matelemaan hernepeltoon, jossa kaiken lisäksi oli puolen jalkaa vahvalta vettä.

Yritin etsiä ulospääsyä, mutta silloin minua kohden aina ammuttiin.

Olin siinä ryöminyt kolmisen tuntia ja päivä oli kohta sarastamassa. Jos ennättäisi valjeta, olisi se minun varma tuhoni. — Mitä tehdä? Antautuako? Ei, se olisi häpeäksi! Ja ampuvat ne minut heti kuitenkin! Parasta yrittää murtautua läpi.

Laitoin sata panosta konepistoolini makasiiniin ja toisen sata valmiiksi, jos sattuisin tarvitsemaan. Kuljin sitten suurta vesiojaa pitkin, jossa oli vettä kainaloihin saakka. Pääsin hyvälle paikalle, josta näin useampia vahteja, jotka pitivät minua silmällä, että en voisi mennä yli kaupunkiin vievän maantien. Avasin tulen. — Ehdin ampuu noin sataviisikymmentä panosta, kun pistoolini kuumeni ja meni epäkuuntoon. Tarkastin vahteja. — Hiljaisuus sillä osalla.

Hyppäsin yli maantien, josta oli vain pari sataa metriä vuorelle, joka tarjosi minulle suojaa vihollisiani vastaan. Ajattelin myöskin, että toverini voivat sieltä kä-

sin minua suojella, jos viholliset hyökkäävät jälkeeni vuoristoon.

Pettymys! Ne kaksi toveriani, jotka olivat alhaalla mukanani, olivat kertoneet kapteenille, että he luulevat minuun sattuneen ja että todenmukaisesti makasin hernepellossa kylmänä.

Jouduin kulkemaan yksin ilman minkäänlaista asetta. Kiersin fasistien vahdit ja saavuin vihdoin jokirantaan sille kohdalle, missä meillä toisella puolella olivat hevoset. Un joen yli ja hiivin hiljaa kohden navettaa. Koputan oveen, mutta ei kuulu vastausta. Raotan hiljaa ovea ja kuiskaan hiljaa "algunas aque," s.o. onko joku täällä?

Kapteenimme hyppäsi ylös, syleili minua hetken ja sanoi: "Hoy todos Comaratas, el lomo del caballos," s.o. "Nyt, toverit, hevosten selkään! Nyt on vaarallista viipyä täällä!"

Siinä silmänräpäyksessä olimme hevosten selässä ja ne laukkasivat pitkin vuorten solia ja veivät meidät onnellisesti omille vartiokämpillemme, missä meille tarjottiin lämmintä kahvia. Hetken siinä takkavalkean ääressä itseämme kuivattuamme jatkoimme matkaa majoituspaikkaamme joksikin aikaa lepäämään.

Partisaanista sensoriksi

Wäinö Weikkola kertoo: Kun saavuimme Albaceteen, saimme yllemme sotilasvaatteet ja varusteet ja sitten lähdettiin harjoitusleirille Madrigueras nimiseen paikkaan. Mutta kun täällä olimme olleet neljä päivää, saapui sinne kaksi miestä hakemaan meitä suomalaisia Albaceteen, mistä sanoivat vievänsä meidät rintamalle.

Seuraavana aamuna lähdettiin matkaan ja päivän kulljettumme Jaen nimiseen kaupunkiin, jossa jo olivat toiset suomalaiset toverit, jotka olivat lähteneet matkalle Torontosta joitakin päiviä ennen meitä, nimittäin U. Mäkelä, U. Kuokka, J. Perälä, R. Keto ja V. Laakso, sekä Y. Korpi.

Täällä meille alettiin antaa toisellaista opetusta, sillä jouduimme sissijoukkueeseen ja harjoitusaikaa kesti noin kaksi viikkoa.

Tämä sissijoukkue kuului myöskin Kansainväliseen

Brigaadiin, mutta meidän tehtäväämme kuului toimia yksinomaan fasistien linjojen takana, tuhota siellä rautateilla kulkevat junat, kuorma-autot maanteilla, rikkoa sillat, räjäyttää tehtaat, lentokentät, tykistöpatterit ja suorittaa yleensä kaikkea sellaista, mikä oli edullista meidän joukkojemme toiminnalle rintamalla ja vahingoksi fasisteille.

Ensimmäiseen taisteluun jouduin fasistien patrullin kanssa lähellä Merida nimistä kylää, jossa menetimme yhden saksalaisen toverin arviolta noin 10 kilometrin matkan päässä fasistien rintaman takapuolella.

Kesän tullen sairastuin sisäiseen tautiin ja jouduin olemaan Orikuela nimisessä sairaalassa neljä viikkoa. Kun pääsin sairaalasta brigaadin päämajaan, vaadin matkalippua joukkoni luokse. Mutta sen sijaan määräisivät minut ensiksi lääkärin tarkastukseen ja tämä antoi lausunnon, että olin vielä liiaksi heikko rintamalle menemään ja että minun täytyy ensin voimistua. Minua pyydettiin jonkun aikaa työskentelemään sensuurissa. Tätä ennen minulta kyseltiin, olinko kuulunut mihinkään työväen järjestöihin ja puolueeseen, sekä mitenkä kauan. Niin alotin uuden tehtäväni postitoimistossa.

Ensin olin Albacetessä, vaan myöhemmin muutettiin minut Valenciaan niihin aikoihin, kun se alkoi olla etenkin öiseen aikaan täyden kuun aikana fasistien ilmapommituksen maalitauluna. Siellä kylvettiin kuolemaa oikealle ja vasemmalle.

Kaikkein suurimman uhrien lukumäärän ne aiheuttivat helmikuun 24 p. 1938 pommituksellaan. Olin juuri silloin saanut puolen päivän loman käydä kaupungissa ja juuri kun sinne saavuin, kuului hirveä räjähdys ja sireenit alkoivat soida. Katsoin ylös ja näin vihollisen lentokoneen yläpuolellani ja sitä seuraavassa silmänräpäyksessä kuului sarja räjähdyksiä.

Mitä sitten tapahtui, en tiedä, sillä olin mennyt tainnoksiin ja heräsin jonkun ajan kuluttua kadulla makaa-massa. Ympärilläni hääri espanjalaisia miliisimiehiä. En kuitenkaan ollut loukkaantunut, mutta en kuullut niin mitään. Siinä pommituksessa sai 225 henkilöä surmansa ja yli 400 haavottui.

*Autonajurina
rintamalla*

**Ambulanssiajuri
VÄINÖ TAINI**

Amerikan ja Canadan suomalaisia oli parisenkymmentä Espanjan sisällissodan rintamalla kuljettamassa kenttäkeittiöiden, kuormaston ja sairaalapalveluksen autoja. Siitä, minkä luontoisia nämä tehtävät olivat ja minkälaisiin tilanteihin autojen kuljettajat sotarintamalla joutuvat, antaa elävän kuvauksen seuraava Joe Hautaniemen haastattelu:

Maaliskuussa 1937 meni kymmenkunta Amerikan ja Canadian suomalaista transportin palvelukseen oltuaan puolitoista viikkoa jalkaväessä harjotusleirillä Madriguerasissa, Espanjassa. Meidät lähetettiin perus-autoparkiin, Albaceteen, mistä meitä lähetettiin rintaman eri sektoreille.

Kolme meistä, nimittäin Erkki Martikainen, Matti Mattson ja minä jouduimme 13:nnen Brigaadin käytettäväksi Pozo Blancon sektorilla, joka toimi Cordovan lähetyvillä etelässä. 13:s Brigaadi oli kokoonpantu miehistä, jotka olivat saapuneet Saksasta, Ranskasta ja slaavilaisista maista.

Meidän pääpaikkamme oli pienessä, rapaisessa, ikävässä, hyljättyssä Villanueva de Cordoba nimisessä kylässä, missä aina silloin tällöin suureksi yllätykseksemme tapasimme suomalaisen partisaaniryhmän miehiä, niiden joukossa kuuluksi tulleen Bill Aallon.

Täällä meidät lähetettiin 13:nnen Brigaadin eri pataljoonien palvelukseen ja niin minä jouduin kuljettamaan kenttäkeittiötä ja antamaan sen tarpeita vastaavaa palvelusta.

Olimme tällä sektorilla 5 kk. Meidän brigaadimme kanssa yhdessä toimi täällä 86:s Brigaadi, jonka riveissä oli useita Yhdysvaltain ja yksi Canadian suomalainen, nimittäin Art Siven. Amerikan suomalaisista muistan tässä yhteydessä erikoisemmin Onni Feltin ja Charlie Forssin, Detroitista ja Clarence Foresterin, Minneapolisista.

Nämä 5 kk. olimme kokonaan eristettyinä muusta maailmasta, emmekä tienneet niin mitään toisilla sektoreilla olleista suomalaisista. Maasto oli täällä täynnä melko korkeita vuoria ja niiden välissä oli laaksoja. Maan laatu oli siinä määrin kiviperäistä, että ampumakaivantojen tekemisestä ei ollut puhettakaan. Sotilaat tekivät rintamalla oksista ja lehdistä pieniä majapahasia, jotka eivät kuulia vastaan antaneet niin minkäänlaista suojaa.

Pääasiallisesti oli meillä vastassa espanjalaisia fasis-teja ja niiden joukossa pienempi määrä maureja. Sinä aikana kun täällä olimme, emme sanottavastikaan edenneet. Sotatoimet keskittyivät hyökkäysten takaisinlyömiseen ja vastahyökkäyksiin, joissa ratsuväki esitti pääroolia kummallakin puolen. Jos mieli suojaa itselleen etsiä vihollisen kuulia vastaan, niin sitä tarjosivat aino-

astaan runsaat kivet ja kallionlohkareet, joita täytyi oppia käyttämään hyväkseen.

Sodankäynnistä tällä rintamalla riittää yksi esimerkki:

Kerran onnistui meidän saattaa vihollinen uskomaan että olimme peräytymässä. Kahden vuoren välisessä laaksossa vetäytyi keskuksessa oleva jalkaväki suurella mellulla hiukan taaksepäin. Pakostakin oli vihollisen kuultava tuo elämöiminen ja meiskaus ja se tuli vakuutetuksi siitä, että meidän puolella todella peräydyttiin ja lähetti noin 250 ratsumiestä "ajamaan meitä takaa." — Nämä joutuivat huolellisesti valmistettuun ansaan, sillä kun ne pääsivät tarpeeksi pitkälle, alkoivat kummallekin puolelle kukkuloille asetetut konekiväärin laulaa ja takaa-ajajista ja niiden hevosista ei yksikään jäänyt henkiin. — Mutta tuon tapahtuman jälkeen emme vihollista myöskään onnistuneet uudelleen samallaiseen ansaan houkuttelemaan.

* * *

Kummallakin brigaadilla oli poliittiset komissaarinsa, mutta kun ne puhuivat kieliä, joita me emme ymmärtäneet, valitsimme me suomalaiset epävirallisesti itsellemme "politkomissaarin." Siksi tuli *Charlie Forss* ja hänen erikoistehtäväkseen tuli hankkia meille munia syödäksemme tehtävistä palattuamme. Mutta munat kävivät harvinaisuuksiksi. Charlien munasaalis kävi yhä pienemmäksi ja lopuksi hänen ei onnistunut niitä hankkia enää ollenkaan.

Tietenkin sai hän tästä "saamattomuudesta" meiltä helvettiä ja hän puolestaan taasen väitti, että munia ei enää koko perukalla ole saatavissa.

Me kuitenkin olimme toista mieltä, sillä olimmehan me ajaessamme autoa aina silloin tällöin sentään nähneet kanan. "Ja jos kerran on kanoja, niin täytyy myöskin olla munia," kävi meidän järkeilyämme.

Tämä tehoi, sillä saimme myöskin Charlien uskomaan, että näin täytyy asian olla ja niinpä kun hän eräänä päivänä näki kauppalassa kanan kadulla, alkoi hän sitä uskollisesti seurata. Kun kana käveli, asteli Charlie sen jäljessä. Kun kana kääntyi toiselle kadulle, kääntyi myöskin Charlie — ja niin sitten illan suussa kun tuo kana pistäytyi erästä portista sisälle, niin luikahti siitä Charlie myöskin. Hän paineli suoraa päätä asunnon ovelle, koputti sille ja joutui hetken päästä ovelle tulleelle talon emännälle kaiken espanjankielensä liikkeelle

pannen selittämään asiansa, että hän oli vailla "vuovoes," munia. Emäntä väitti, että hänellä ei ole kananmunia, mutta Charlie intti puolestaan, että hänellä täytyy niitä olla, koska hänellä kerran on kanojakin, sekä kertoi, mitenkä hartaasti hän itse oli puolen päivää seurannut yhtä hänen kanoistaan päästäkseen selville sen omistajasta.

Emäntää, joka oli huumorintajuinen, huvitti tämä Charlien koomillisuus ja järkeily siinä määrin, että hän alkoi nauraa ja hyväntahtoisesti hymyillen toi hetken päästä Charlielle "vuovoksia."

* * *

Tällä rintamalla ollessamme oli meillä kylliksi joutoaikaa ja sitä käytettiin keskusteluun ja — viisasteluun. Kun emme moneen kuukauteen olleet sigaretteja nähneet, muuttui kaikkein suosituimmaksi puheenaiheeksi juttuaaminen sigareteista.

Tietenkään ei kukaan halunnut myöntää kärsivänsä tupakannälästä, mutta sen sijaan puhuttiin siitä, onko sopivaa ja tulisimmeko käyttämään niitä ja niitä järjestyttömällä työvoimalla teetettyjä amerikalaisia sigarettilajeja. Tässä keskustelussa päästiin tyydyttävään päämäärään tavallisesti vasta silloin, kun — tahmea kuola alkoi valua jonkun suupielistä ylenmäärin kiihotetun tupakannälän tuloksena!

* * *

Onni Felt määrättiin kuljettamaan ja jakamaan gasolinia joukoille suoranaiselle taistelualueelle, missä väestö oli siirtynyt asunnoistaan pois. Kun joukot liikkivat edestakaisin, oli hänellä yksin ollessaan kaiken valtakunnan aikaa. Tämän hän käytti tyhjiksi jätettyjen kellareiden tutkimiseen ja niistä hän löysi erinomaisia konjakteja ja viinejä. Jotkut näistä olivat 200, jopa 300 vuottakin vanhoja.

Charlie, joka oli leikkisä mies, perusti amerikalaismallisen "baarin" ja kenraalikin olisi saattanut kadehtia sitä viinien moninaisuutta ja jaloutta mikä hänellä oli.

Charlie oli perivinään "maksua" ja laittoi oikein "rekisterinkin" "baariinsa," mutta tähän rekisteriin ei kartunut rahaa, vaan mitä täydellisin nimiluettelo miehistä, jotka hänen "baarissaan" kävivät, niiden joukossa partisanikapteeni Billie Aalto.

Kävi niin, että tämä nimien kerääminen muodostui ainoaksi nimorekisteriksi mitä koko sillä rintaman sektorilla miehistä pidettiin ja siksipä joutui jokainen, joka

halusi jostakin toisesta siellä olevasta miehestä jotakin tietää, menemään Charlien "baariin" tietoja itselleen hakemaan.

Tämä johti siihen, että Charlie sai nimekseen "Sheriff of los Blasques," s.o. "Los Blasques kauppalan vallesmanni" ja juuri ennenkuin hänet määrättiin ambulanssipalvelukseen eräälle toiselle rintamalle, kohottivat miehet hänet "Los Blasques kauppalan pormestariksi!"

* * *

Heinäkuussa 1937 kutsuttiin 13:s Brigaadi Bruneten rintamalle, missä oli käynnissä nopeasti liikkuva ja raivoisa taistelu. Matti Mattson ja minut siirrettiin täällä ambulanssipalvelukseen, mutta Erkki sai edelleenkin jäädä kenttäkeittiön kuljettajaksi.

Nyt alkoi hyörinä, jota kesti yötä päivää, emmekä ennen olleet tällaista sodankäyntiä kokeneet, missä kaikki nykyaikaiset hävitysvälineet olivat joukkomitassa käytännössä. Cordovan rintama oli ollut iloista "piknekiä" tähän verrattuna.

Olimme yhtämittaa tulen alla, sillä vihollisen lentovoimat ja tykistö näyttivät erikoisesti "rakastavan" kenttäkeittiöitä ja ambulanssiautoja. Ne pommittivat meitä yötä päivää. Mutta kun asemapaikkamme oli lähellä lentokonevastaista tykistöpatteria, ei vihollisen pommeista ollut niinkään suurta vaaraa kuin oman lentokonevastaisen tykistömme ampumien shrapnellien alasputoilevista sirpaleista, joita toisinaan tuli suorastaan kuurona satamalla.

* * *

Yhdestä tapauksesta on erikoisesti mainittava Bruneten taistelun aikana: Matti Mattson kuljetti kerran muutamaa haavottunutta sotilasta eturintamalta. Hän oli juuri sivuuttamassa kuuluksi tullutta Mosquito kukkulaa, kun vihollisen shrapnelli osui keskelle erästä meidän puolen miesjoukkoa tappaen ja haavottaen useita.

Matti oli yksin matkassa haavottuneidensa kanssa. Hän ajoi kiireesti ambulanssinsa vähän matkan päähän erään mäentörmän taakse pois vihollisen näkyvistä, veti niistä sairaspairit ulos ja palasi takaisin sille paikalle minne shrapnelli oli osunut vetäen sairaspairia jälessään. Sitten hän vieritti haavottuneen parille ja läksi tätä raahaamaan ambulanssinsa luokse, nosti haavottuneen omin voimin ambulanssiin, palasi takaisin onnettomuuspaikalle ja toi toisen miehen ambulanssiinsa. Täten hän

vihollisen pommituksen alaisuudessa pelasti kaksi Espanjan sotilasta ja ambulanssinsa tullakseen tästä teosta erikoisesti — ja syystä kylläkin — mainituksi.

* * *

Bruneten taistelussa tuhoutui 13:s Brigaadi miltei kokonaan. Se ei ainakaan sillä kertaa enää ambulanssiajureja tarvinnut, ja niin jouduin minäkin menemään takaisin Albaceteen saamaan itselleni uuden tehtävän. Jouduin tällöin Amerikalaisen Sairaalan palvelukseen; Matti määrättiin 15:n Brigaadin ambulanssiajuriksi ja Erkki joutui juuri uudelleen muodostetun 13:n Brigaadin tehtäviin.

Kun olin verraten kokematon tässä tehtävässä tiedustelin aluksi lääkäriltä, mikä on korkein kulkunopeus millä haavottuneita saa kuljettaa. — “Aja niin nopeasti kuin voit, vaikkapa 100 mailia tunnissa,” oli hänen vastauksensa. — Kun sain ensimmäisen kerran ambulanssini täyteen jos vaikka mihin kohtaan ruumista haavottuneita sotilaita ja kun kuulin heidän tuskaisen vaikerointinsa — käsitin mitä tuo lääkäri ohjeita antaessaan oli tarkoittanut.

* * *

Ensimmäinen ambulanssi, jota jouduin ajamaan, oli suuri, Vermontin graniittityöläisten lojalistiselle Espanjalle lahjoittama ambulanssi. Työskentelin tällöin hyvin likeisesti Art Sivenin kanssa yhdessä. Hänellä oli erikoisen tarkka suomalaisuuden vainu. Säkkipimeässä ja side silmillä olisi hän erehtymättä kertaakaan saattanut mennä satoja haavottuneita käsittävässä joukossa suoraa päätä suomalaisen parin luokse ja ensi työkseen kysyä: “Onko sinulla Eteenpäin, Työmiehen, taikka Vapauden numeroita.” — Uutiset muusta maailmasta olivat näet kaikkein kiihkeimmin haluttua tavaraa.

* * *

Tavallisesti ajatellaan, että ambulanssin ajurin tehtävään kuuluu ainoastaan pitää ambulanssinsa ohjaustangosta kiinni. Tämä on kuitenkin suuri erehdys, sillä rintamatoiminnassa tulee eteen monenmoisia tilanteita, joissa ambulanssin ajuri joutuu ensimmäisenä saatavissa olevana henkilönä apuaan antamaan. Niinpä kun hän tuo sidontapaikalle, taikka sairaalaan hyvin heikossa tilassa olevaa haavottunutta, on hän itse ensimmäinen, joka haavottuneen pelastamiseksi joutuu omaa vertaan antamaan. Itse jouduin täten Espanjassa kahdesti antamaan

vertani haavottuneen pelastamiseksi. Yksi näistä oli eräs nuori espanjalainen poika, jonka käsi jouduttiin katkaisemaan pois. Ja kun hän minut 9 kk. myöhemmin tapasi, esitti hän minut espanjalaisille tovereilleen "veljenään," koska hänellä oli minulta saatua verta suonissaan!

* * *

Myöskin sattuu hyvin useasti rintamaelämässä, että ambulanssiajuri joutuu lääkärin ensimmäiseksi apulaiseksi leikkauksissa. Niinpä sattui, että yksi meistä joutui olemaan ainoana lääkärin apulaisena kun Toivo Sorsa, Oregonista, meni hyvin vaikean leikkauksen läpi.

Räjähtävä vihollisen kuula oli tunkeutunut hänen kyljestään takapuolelta sisälle ja repinyt hänen suolistonsa kappaleiksi. Kaksi tuntia makasi hän leikkauspöydällä, jossa ympärillä hääri lääkäri ja ambulanssiajuri, jotka yhdessä joutuivat paikkaamaan hänen suolistonsa. Ja niin toivottomalta kuin se silloin näyttikin, niin tätä kirjottaessa kalastelee Toivo Columbia-joella.

* * *

Teruelin puolustuksen aikana olin kaksi vuorokautta yhteen kyytiin yhdessä toisten ambulanssiajureiden kanssa kuljettanut haavottuneita rautatieaseman platformulle. Meitä oli aina 5 kerrallaan kuormaamme tyhjentämässä. Olin kovasti uupunut kun erästä kuormaani ilta-hämärissä purkaessani olin kuulevinani heikolla äänellä nimeäni mainittavan. Ajattelin ensiksi, että se oli väsymyksestä johtuva kuulohäiriö, mutta nimeni maininta toistui. Silloin aloin hämärissä tutkia ympärilläni olevia paareja ja erästä niistä löysin George Pulkkisen. Hän oli kovin valju ja heikon näköinen ja ilmeisesti vielä huumausaineen vaikutuksen alaisuudessa. Kun kohotin peitettä, havaitsin, että hän oli jokunen hetki sitten ollut leikattavana, jolloin häneltä oli katkaistu oikea käsivarsi.

Menin suoraan päätä lääkärin luokse ja pyysin, että saisin Pulkkisen siirtää vaikeasti haavotettujen joukkoon, jotta häneen tultaisi pikaisesti lisähuomiota kiinnittämään. Hän suostui pyyntöön ja niin sai Yrjö hyvin kiipeästi tarvitsemaansa apua.

* * *

Terraconissa olin läsnä kaameassa, kolmasti perättäin uusiutuneessa Amerikalaisen Sairaalan ilmasta käsin suoritetussa pommituksessa, jossa 3 amerikalaista sairaalarakennusta tuhoutui kokonaan. Monta sataa hen-

kilöä menetti silloin henkensä, mutta kumma kyllä, ei yhtään amerikalaista.

Kun ensimmäinen hyökkäys tuli, makasin noin 400 jalan päässä ambulanssistani maassa mahallani. Tällöin osui fasistien pommi aivan ambulanssini eteen, ruhjoi sen ja peitti sen muutamalla tonnilla kiviä ja rojua, jota tuli sortuvista rakennuksista. Istuimelleni oli pudonnut noin 200 naulaa painava kivenmukura — ja olisipa siinä päähäni tullut ainakin nyrkin kokoinen reikä, jos siinä olisin sattunut olemaan!

* * *

Tuollaisen pommituksen aikana, joka kestää noin 15 minuuttia, kerkiää ihminen elämään monta ihmiselämää läpi 2,000 naulan painoisten pommien putoillessa ja räjähdellessä joka puolella kauhealla räiskeellä ja rytinällä...

Savu ei vielä ollut kerinnyt hälvetä kun juoksin sairaalaan. Siellä kuulin kaameata naisen kirkumista. Juoksin hänen luokseen. Hän ei ollut haavottunut, eikä loukkaantunut, vaan äärimäisen hysteerisessä tilassa.

Tällöin tulla lynttäsi eräs noin 80-vuotinen eukko samaan rakennukseen kantaen toisessa kädessä konjakkipulloa ja toisessa lasia. Riuhtaisin kummatkin hänen kädestään ja yritin pullosta kaataa konjakkia antaakseni sitä tuolle hysteeriselle naiselle. Käteni ei kuitenkaan totellut. Se vapisi niin, että pisaraakaan konjakkia ei mennyt lasiin.

Silloin tuo 80-vuotias eukko otti sekä pullon että lasin pois minulta ja täytti lasin tyynesti menettämättä pisaraakaan ja työnsi sen tuolle toiselle naiselle. — Teki mieleni itkeä omaa hermojännitystäni tuon iäkkään naisen rautaisen tyyneyden nähdessäni.

* * *

Juoksin heti sen jälkeen toiseen sairaalarakennukseen, missä näin yhden ensiavun miehen, jolla toinen jalka roikkui miltei eriään poikkimenneenä. Lääkäri hääri hänen ympärillään etsien apulaista leikkauksen suorittamisessa. Jouduin tuoksi apulaiseksi ja lääkäri suoritti leikkauksa tyynesti samalla aikaa kun vihollisen lentokoneet juuri suorittivat toista pommitusta ja rakennuksia sortui oikealla ja vasemmalla ja pommeja satoi taivaasta bushelikaupalla. — Mitenkä tuon kaiken itse kestin ihmettelyn vieläkin, mutta leikkaus suoritettiin loppuun joka tapauksessa.

Kun kävelin ulos, saapuivat vihollisen lentokoneet kolmannen kerran. Muistin, että entisellä kerralla olivat jotkut ajurit ja mekanikot ilmapommituksen aikana ajattelemattomasti piiloutuneet ambulanssiensa alle. Juoksin autotallille löytääkseni sen silpuksi hävitettynä ja siihen juuri vähää aikaisemmin tuodut tuliterältä uudet 5 amerikalaista ambulanssia kokonaan tuhottuina. Niiden silinteriplokeissa oli nyrkin mentäviä reikiä, kumit olivat kappaleina ja kuomut riekaleina. Ainoastaan meidän pieni koiramme makasi tuon hävityksen keskellä koskemattomana, mutta niin pelosta väristen, että se ei kyennyt paikaltaan liikahtamaan.

Kaappasin koiran kainalooni ja läksin ulos etsimään suojaa. Silloin juuri alkoi pommeja sataa yhtä kyytiä kolmannen kerran. Heittäydyin koirani kanssa mahaleni erään puolitoista jalkaa paksun tiilimuurin jätteen viereen palanen puuta suussani, jotta suuni räjähdysten aikana pysyisi auki. Tällöin osui yksi vihollisen pommeista aivan muutaman jalan päähän toiselle puolelle tuota muurin jätettä. Seurasi hirveä räjähdys ja sen paine heitti minut koirineni muutaman jalan päähän — ja tällöin muistin ensi kerran äitini!

Kun vihollisen lentokoneet olivat menneet, nousin ylös ja aloin tarkastaa paikkaa, missä olin maannut räjähdysten sattuessa. Tuosta puolitoista jalkaa paksusta muurista, joka minua oli suojannut, oli jälellä toilettipaperin vahvuinen, läpinäkyvä kalvo!

Nopean toiminnan mies

Jonkun aikaa ennenkuin suuri Ebron yli hyökkäys alkoi, menivät jotkut partisaanit, niiden joukossa *Laakso* niminen suomalainen, työskentelemään vihollisen selän taakse. Laakso oli Suomesta.

Kun ne palasivat takaisin soutuveneellä, sattui siten, että soutaja kosketti soutuessaan häneen nähden selin kokassa seisovan miehen selkään, jossa riippui käsigranaatti selkärepun päällä. Käsigranaatti syttyi ja uhkasi koko venekuntaa. Tällöin hyppäsi Laakso eteenpäin, kaappasi syttyneen käsigranaatin käteensä ja alkoi sitä heittää veneestä pois päin. Juuri tällöin tuo käsigranaat-

ti laukesi siepaten Laakson vasemman käden räjähtäessä. Mutta veneen muu miehistö pelastui vaurioitta.

Tuolla suunnattomalla rauhallisuudella ja kylmäverisyydellä oli Laakso pelastanut koko venekunnan hengen. — Nyt hän viruu kotiin palattuaan vankilassa, Suomessa, sillä hän oli Tammisaaresta päästyään "rikkonut ehdonalaisuuden ehdot!"

Suomalaisten tykkimiesten kokemuksia

Martin Kuusisto kertoo: Lähdin matkalle New Yorkista kohden Espanjaa toukok. 1 p., 1937 ja saavuin Espanjaan toukok. 30:nä p. Cinded de Barcelona nimisellä laivalla, jonka italialainen submariini torpedoi ja upotti noin 35 mailin matkan päässä pohjoiseen Barcelonasta.

Tällä aluksella oli useita suomalaisia matkalla Espanjaan, mutta kaikki pelastuivat uimalla.

Olin viikon päivät Barcelonassa, sillä tehtäväkseni tuli pitää lukua siitä, kuinka moni oli joutunut kadoksiin meitä kuljettavan aluksen upotessa.

Kaikki veden varaan joutuneet eivät suinkaan saapuneet perille yksin aikoihin, sillä monet paikalle rientäneet kalastusveneet poimivat meitä vedestä ja veivät maihin pitkin rannikkoa, mistä kesti Barcelonaan tulla useita päiviä.

Näihin aikoihin olivat Barcelonassa vielä barrikaadit jälellä juuri hiljakkoin tukahutetun trotskilaisten ja anarkistien kapinan jälkeen. Kulku kaduilla tapahtui panssaroiduissa autoissa, sillä näitten salakytien snaiparit olivat silloin vielä kätkeytyneinä rakennuksiin ja kaduilla kulkemisella oli omat vaaransa.

Barcelonasta vietiin meidät Albaceteen ja siellä minut määrättiin tykistöön, Almaso'n tykistökeskukseen. Olin Yhdysvalloissa saanut jossakin määrin harjotusta tykkiväessä ja tästä syystä jouduin Espanjassa myöskin tykistöön.

Syyskuun loppupäässä lähdimme rintamalle. Tykeistä oli puute ja me saimme odottaa tykkejämme. Ensiksi toimin ampujana, mutta myöhemmin jouduin vastuuseen

yhden raskaan tykin miehistöstä ja sen mukaan oli arvoni ensiksi korpraali, mutta myöhemmin kohotettiin minut kersantiksi 14:ssä patterissa, mikä oli laatuaan ensimmäinen, jonka miehistö oli englanninkieltä puhuvaa tasavaltalaisessa armeijassa.

Ensiksi jouduimme Badajoz maakuntaan kaakkoisosassa Espanjaa, noin 80 km. päässä Portugalin rajalta ja sittemmin sotateimiin Toledon etelä- ja länsipuolelle.

Olimme ylängöllä Toledon edustalla ja tuo kaupunki lepäsi paljon alempana laaksossa, jonka yli meillä oli hyvä näköala. Meidän etulinjamme oli vähemmän kuin 3 km. päässä Toledosta.

Mitään suurta taistelua ei sattunut sillä rintamaosuuksella, mutta kylläkin löimme takaisin useita vihollisen yrityksiä murtautua läpi meidän linjojemme.

Vihollisella oli hallussaan kaksi sillanpäätä, joita suojeli kaistale maata joen eteläpuolella. Meidän asemamme olivat Toledon länsi- ja eteläpuolella ja aina kun ne valmistautuivat hyökkäykseen, kohdistimme tulemme näihin sillanpäihin ja heidän linnoituksiinsa pakottaen heidät vetäytymään takaisin.

Maaliskuun 1:nä päivänä oli suurempi taistelu, mutta se kesti ainoastaan yhden päivän. Kummaltakin puolen tehtiin useita ratsuväkihyökkäyksiä ja kaiken aikaa oli käynnissä voimakas tykkituli ja pommituksia ilmasta käsin. Öiseen aikaan teki jalkaväki hyökkäyksiään ja näissä oli onni useimmiten meidän puolellamme tykkitulemme niitä tukiessa.

Silloin tällöin pommitimme Toledoa, erittäinkin sen ampumatarvetehtaita, jotka me kerran hävitimme kokonaan. Tämän jälkeen vihollinen rakensi nuo tehtaat kokonaan maan alle.

Olimme Toledon rintamalla siihen asti kunnes meidät lokak. 22 p. pääministeri Negrinin tekemän sopimuksen mukaisesti vedettiin pois rintamalta kokonaan. Koko ajan olimme käyneet täällä asemasotaa, missä kummallakin puolen oli lujasti linnoitetut asemat.

Seurauksena Espanjan "ystävien" puolueettomuuspolitiikasta oli meillä ainainen ampumatarpeiden puute. Milloin aloimme ampua, oli meillä aina määrätty maali. Toisinaan kun olimme parisen tuntia ampuneet ja tuhonneet maalimme, alkoi vihollinen ammunnan, jota saattoi kestää yhtämittä parikin päivää. Vihollinen ampui summassa oliivilehtoja ja mäenrinteitä. Liioittelematta saat-

taa sanoa, että jokaista meidän sataa laukaustamme kohden ampui vihollinen takaisin 4,000.

Meidän jalkaväellämme ei ollut minkäänlaisia mörssäreitä, jotavastoin vihollisella niitä oli runsaasti. Tämä antoi viholliselle huomattavan etuisuuden, sillä se saattoi ampumakaivantoihinsa kätkeyillä mörssäreillä heitellä toista kilometrin päähän meidän ampumakaivantoihimme suuria projektiilejä.

Niillä oli kaikkea sotakoneistoa riittävästi. Niillä oli useita lentokonevastaisia tykkipattereita, jotavastoin meillä ei ollut ainoatakaan. Niillä oli käytettävänään kiväärigranaatteja, joita meillä ei ollut ollenkaan. Niillä oli mitä nopeimmin toimiva, uusiaikainen raskas tykistö, jotavastoin meillä oli hitaasti toimiva, aataminaikuinen, jota jo viime maailmansodan aikana pidettiin yli aikansa eläneenä. Ainoastaan kevyt tykistö 3 tuuman kaliiberiin asti oli meidän puolellamme uusiaikainen.

Kun niiden pommittajalentokoneet saapuivat meidän yläpuolellemme, tulivat ne suuressa parvessa ja takaaajolentokoneiden suojelemina, jotavastoin meidän pommittajatasojemme oli lähdettävä hyökkäykseen kokonaan ilman suojelusta.

Aika suuri määrä fasistien puolelta tulleista tykin-kuulista ei räjähtänyt, joten meillä oli mahdollisuus niitä tutkia ja tarkastella. Ne olivat kaikki italialaista tekoa ja kantoivat vuosien 1937 ja 1938 tekomerkkejä. Sama oli asianlaita niiden käyttämiin mörssärien projektiileihin nähden. Meidän tykkiemme panoksilla oli toki tapana aina räjähtää.

Paitsi minua oli tällä rintamaosuudella minun tietääkseni vain yksi toinen suomalainen, nimittäin *Onni Kaipainen*, Port Arthurista, Canadasta. Me olimme ainoat suomalaiset koko tässä armeijan korpuksessa.

Espanjan kansa taisteli suunnattomia vaikeuksia vastaan, sillä tässä sodassa Espanjan tasavallan miesvoima oli heitettynä ensiluokkaista sotakoneistoa vastaan — mies konetta vastaan. Tämän lisäksi vallitsi suuri ruokatarpeiden puute. Etuisuutena tässä osassa maata oli se, että ilmasto oli hyvin kaunis. Talvesta ei täällä voinut puhua ensinkään.

Silloin kun me kansainväliset saavuimme tälle rintamaosuudelle, oli juuri hiljattain ollut hyökkäys tasavallan elohopeakaivantojen alueita kohden. Täytyy sanoa, että ei ollut mikään sattuma, että fasistit tuossa hyök-

käyksessä onnistuivat, sillä niiden edistymisen takeita olivat meidän puolellamme olleet trotskilaiset päälliköt suuresti avustaneet.

Vaikka täällä oli oltu useita kuukausia, eivät ne olleet kaivattaneet minkäänlaisia ampumakaivantoja. Ja kun hyökkäys alkoi, ei tietenkään tuota murhaavaa sotakoneistoa vastaan ollut niin minkäänlaista suojaa. Kerrottiin esimerkkejä pataljoonan komentajista, jotka päiväkaudet kulkivat metsästyskoiariensa kanssa linnustamassa, sen sijaan että olisivat huolehtineet pataljoonastaan.

Kun sitten Negrinin hallitus astui valtaan, toimitettiin tällä rintamaosuudella päällystön tarkistus ja siinä joutui karkeasta sabotaasista ja laiminlyönneistä huomattava määrä vangittavaksi ja osa ammuttiin. Tämän jälkeen vasta alettiin ampumakaivantoja kaivaa ja asemia linnoittaa ja rintaman taakse strategisiin paikkoihin ennakolta rakentaa asemia raskaille tykeille, joihin tarpeen tullen saattoi vetäytyä ja heti olla valmiina sylkemään tulta vihollista vastaan.

Erikoisesti nuo vastavallankumoukselliset päälliköt myöskin vihasivat kommunisteja ja heidän aikanaan oli Espanjan kompuolue ainakin tällä rintaman osuudella täydelleen maanalainen järjestö. Ei myöskään tällöin tarvinnut odottaa, että joku kommunistisuudesta epäilty olisi päässyt arvossa kohoamaan välittämättä siitä kuinka hyvä ja etevä taistelija ja johtaja hän oli. — Tämä tilanne muuttui huomattavasti sen jälkeen kun tunnetut trotskilaiset päällikkyudesta poistettiin.

Lomahetkinämme oli meillä mahdollisuus tutustua tämän alueen talonpoikaisväestöön. Vanhan hallituksen aikana olivat nämä ihmiset miltei mitään palkkaa saamatta raataneet feodaaliherroille, jotka kaikki maat täällä omistivat. Tasavaltainen hallitus oli nämä maat takavarikoinut entisiltä kreiveiltä ja parooneilta ja jakanut ne talonpoikaiston kesken ja täällä oli kohonnut huomattava määrä kollektiivisia farmeja.

Huolimatta ruokatarpeiden puutteesta, mikä meidän mielestämme oli kärkevä, vakuuttivat nämä espanjalaiset talonpojat, että he nyt, sota-aikanakin, elivät paljon paremmin kuin vanhan hallituksen aikana. Hiukan enemmän kastelulaitoksia ja tästä ihanasta Estremadurasta tulee maailman rikkain maanviljelysseutu.

Yksimielisenä oli tämä väestö tasavaltaisen hallituksen takana. Se oli päässyt eroon kreiveistä, kreivittä-

ristä, parooneista ja paroonittarista, jotka väestöä olivat nylkeneet luita myöten. Tämä yksimielisyys oli niin vakuuttava, että ei ollut epäilystäkään, etteikö tämä kansa olisi voittanut, jos se vain olisi saanut ruokaa, vaatteita ja — ennen kaikkea aseita ja ampumatarpeita. Mutta sen siltä kielsivät sille “ystävällisyyttä” teeskentelevien demokraattisten maiden fasismia suosivat hallitukset!

Muistelma Espanjasta

Kirj. Erkki Aalto

Haavoituin rintamalla lähellä Teruelin kaupunkia. Se on meille suomalaisille hyvin tuttu paikka, sillä monta meidän parhainta toveriamme jäi sinne, tovereita, joiden kanssa olimme rinta rinnan maailman demokratian puolesta taistelleet.

Vaikka haavani ei ollutkaan mikään erikoisen vaarallinen, jouduin olemaan sairaalassa pitemmän aikaa, enkä ainoastaan yhdessä, vaan useammassakin.

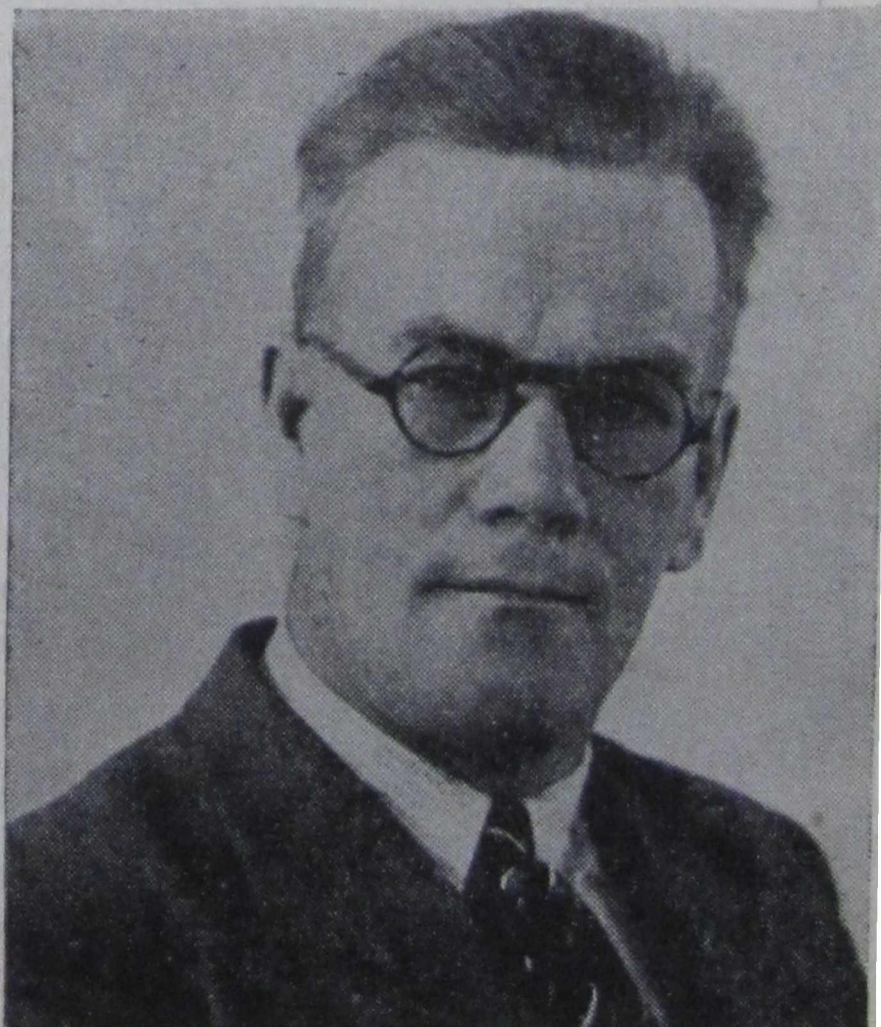
Tapauksen aikana, josta kerron, olin kansainvälisessä sairaalassa. Meitä oli siellä useampia satoja. Huhupuheita alkoi kuulua, että meidät ajotaan siirtää toiseen paikkaan. Kukaan ei siitä ollut varma, mutta kaikesta näimme, että jotakin oli tekeillä.

Tuli seuraava aamu. Saimme käskyn nousta ylös tavallista aikaisemmin, paljoa aikaisemmin kuin muina aamuina. Meille sanottiin, että “te terveemmät (joihin minäkin kuuluin) kävelette asemalle ja sairaamat tuodaan sinne ambulanssilla. — Kahden tunnin kuluttua olimme kaikki asemalla ja lähdimme matkaan.

“Kaunista seutua,” sanoo joku. Olimme näet Etelä-Espanjassa. Ja kyllä se kaunista olikin. Ei se toveri turhia haaveillut.

Päivä kuluu hiljalleen ja on jo iltapäivä käsillä kun pysähdymme eräälle asemalle, jolloin meidän joukkoomme lisätään muutamia satoja miehiä lisää. Tapaan siinä

Yläriivi vasemmalta oikealle: Luutnantti ORVO KEMPPAINEN, ruoka-alka rintamalla ja kapteeni CECIL SMITH. Keskirivi: SIMO KARHU ja eräs tshikki ja ERKKI AALTO. Alariivi: HENRY EINAR HEINÄNEN ja ROBERT SALO.

joukossa joitakin suomalaisiakin tovereita, jotka tulevat eräästä toisesta sairaalasta.

Ihmettelemme miksi tässä näin kauan tapetaan aikaa, mutta hetken mietittyämme tulee siihenkin vastaus.

Olemme nyt lähempänä rintamaa kuin aamulla ja aletaan liikkua olla enemmän varovaisia. Lukija varmaankin ymmärtää miksi. Siksi, yksinkertaisesti, että fasistien surmanlinnut saattavat tulla millä hetkellä tahansa kylvämään kuolemaa ympärilleen.

Nyt on yöllä matkustaminen varmempaa kuin päivällä ja niinpä lähdemmekin pimeän tullen liikkeelle.

Meitä on nyt kolme suomalaista matkassa. Olimme ennemmin tavanneet toisemme, joten meillä oli keskenämme paljon puhuttavaa viime päivien tapahtumista.

Kuulimme, että toiset olivat jo illallisella ja odotelimme milloin meidän vuoromme tulee.

Ilta oli kulunut jo koko pitkälle ja kello lähenteli jo varmaan kymmentä. Saimme käskyn mennä syömään.

Olimme syöneet ja olimme matkalla omaan vaunuunme kun kuulin ammuntaa. Tiedustelin tovereilta mitä se on, mutta kukaan ei tiennyt syytä. Silloin kuuluu huuto: "Fasistien lentokoneet tulevat!" En tätä ota oikein uskoakseni ennenkuin huomaa, että toiset jo etsivät suojaa mikä mistäkin. Silloin toverini sanoo minulle: "Lyö itsesi alas, silloin säästyt ainakin kuulilta."

Tein työtä käskettyä. Silloin kuului ankara jysähdys ja kohta sen jälkeen toinen ja niitä seuraa useita samallaisia perättäin.

Tuli pieni väliaika. Tiedämme nyt, että nuo pedot ovat saapuneet tavanmukaiselle kierrokselleen. On muutamia sekunteja aikaa, jonka kuluessa huomaa toisten juoksevan pois vaunusta. Epäilen mennäkö vaiko ei, ja kun päätän "ei" niin siellä jo kuulen fasistien saapuvan kohdallemme uudelleen.

Nyt ne yrittävät pudottaa jokaisen rautatievaunun katolle pienempiä pommejaan (käsipommeja). Kuuluu rätinää ja paukkinaa joka paikasta. En tiedä mikä meidän vaunua suojeli, mutta huomaamme, että siihen ei ole osunut ainoatakaan pommia, ainoastaan muutamia kuulia.

"Jo menivät pois," sanoo toverini ja menemme pois vaunusta ottamaan selvää mitä on tapahtunut. — Ja kuka voisi kuvitella sitä näkyä mikä siellä vallitsi! Lähemmäksi kaksi sataa toveria on haavottunut ja niiden vali-

tukset kuuluvat kaikkialta. Kymmeniä oli kuollut, mikä pommin sirpaleista, mikä konekiväärin kuulista.

Unhoittumattomana oli näky nuorista espanjalaisista sairaanhoitajattarista, jotka toimivat haavoittuneiden keskuudessa. Kuinka rauhallisia ne olivatkaan kaiken tämän hävityksen keskellä sitoessan haavottuneita tovereitamme!

Olimme taasen nukkuneet muutaman tunnin kun heräsimme kovaan paukkinaan. Mieleen juolahtivat edellisen yön tapahtumat. — Taas pommitusta! Ei mitään hourimista, vaan elävää todellisuutta. Tällä kertaa ne hirviöt kuitenkin eivät osanneet maaliinsa, mutta ei ole epäilemistäkään, etteikö niillä raakalaisilla ollut tarkoituksena hävittää sairaala maan tasalle ja meidät kansainväliset sen mukana.

Meillä oli taaskin onni matkassamme, mutta moni siviilihenkilö menetti siinäkin pommituksessa henkensä, jonka todistajiksi me tulimme.

Nämä fasistien raakalaisteot tapahtuivat huhtik. 9—11 p., 1938.

Sotilaspostin kuljettajana

Kirj. Simo Karhu

“Hei! Riva! Riva! Karhu! Kello on jo kolme,” huutaa toverini.

Tiesin mistä oli kysymys. Meidän on lähdettävä vieämään postia.

Olin silloin hallituksen postiajurina militaarisella osastolla ja edessä oli pitkä, edestakainen matka, joka piti suorittaa samana päivänä. Siksi piti nousta aikaisin.

Toverinani oli eräs tshekkoslovakki, erittäin reipas poika. Kymmenen minuutin kuluttua olemme matkalla Valenciasta Mursiaan, joka on 350 km. erittäin kaunista seutua.

Automme kiittää pitkin Välimeren rannikkoa. Ensimmäinen paikka, johon pysähdymme, on Tonia. Siihen oli sijoitettu kansainvälinen sairaala. Juomme siellä aamukahvia keittiössä. Kaikki tunsivat meidät ja siksi veivät meidät suoraan päätä keittiöön.

Kaataessaan kahvia puhuu kokki meille: "Meitä pommitettiin eilen."

"Montako kuoli," kysyi toverini, joka puhuu hyvin espanjankieltä.

"38 kuoli ja 196 haavottui," vastasi rauhallisesti tuo pieni espanjalainen.

"Miksi ne fasistit tätä pientä kylää vihaavat? Sik-sikö, että tämä on strateginen paikka? Mutta eihän täällä ole edes minkäänlaisia sotatarvetehtaita! Ei myöskään mitään muita tehtaita! Mutta eihän se merkitse mitään, sillä Francon politiikkanahan on alusta pitäen ollut teurastaa siviili-ihmisiä niin paljon kuin mahdollista. Siksi pudotettiin pommit keskelle Plazaa, missä naiset parhaillaan olivat suorittamassa päivittäisiä ostoksiaan."

Saimme kahvimme juotua ja jatkoimme jälleen matkaa. Pysähdyimme välillä ihailemaan auringonnousua, joka oli erittäin kaunis Välimeren rannalla. Jokaisen, joka tämän paikan läpi on kulkenut, täytyy pysähtyä sitä ihailemaan.

Toverini, joka oli erittäin hilpeällä tuulella tänä aamuna kajahutti ilmoille "Yli laaksojen ja vuorten, kulkee partisaanein tie."

Saavumme Alicanteen tavallista aikaisemmin. Postikonttori ei vielä ollut silloin auki, että olisimme voineet suorittaa asiaamme. Täytyi odottaa 15 minuuttia. Mutta kumminkaan ei tätäkään aikaa voi hukata, vaan lähdimme odotellessamme ottamaan gasoliinia.

Ehdimme mennä noin kaksi sataa metriä kun äkkiä alkaa kuulua helvetillinen tärinä. Maa vapisee kuin olisi käynnissä maanjäristys.

Pysäytämme automme ja alamme katsella ympärillemme, mutta emme saata nähdä mitään muuta kuin savua ja ruudinkäryä kaikkialla ja sitten alkaa kuulua itkua, valitusta ja huutoa. Koko kaupunki on kuin kauhea sotarintama.

Maa alkaa taasen uudestaan tärinästä hirveästi ja räjähdyksiä kuuluu joka puolelta kaupunkia. Savupatsaat kohoavat ilmaan aina sieltä minne pommit ovat pudonneet. Tätä kestää noin 10 minuuttia. Fasistien murhainnut tulevat toinen toisensa jälkeen, tipauttavat munansa ja sen jälkeen poistuvat takaisin sinne mistä ovat tulleet jättäen kaupunkiin sadottain kuolleita ja monia

satoja haavottuneita. — Tuo näky oli sanoin kuvaamaton.

Menimme uudelleen postikonttorille. Siellä on nyt kaikki toisin kuin äsken, muutamia minuutteja sitten. Toinen puoli rakennuksesta oli rauniokasana, emmekä löytäneet sieltä ketään, jolle olisimme voineet asiaamme toimittaa. Koko se osa kaupunkia oli raunioina. Ja se paikka, missä 15 minuuttia sitten olimme pysäyttäneet automme, oli syvänä, suurena kuoppana. Juuri siihen paikkaan oli pudonnut suuri pommi, missä hetkisen sitten olimme autoamme seisauttaneet. Jos emme olisi pitäneet kiirettä gasoliinin haulla, niin olisimme lentäneet riekkaleina ympäri siinä hävityksessä.

**FRANK
ARVOLA,**
pataljoonan
kokki.

Leirillä ja reservissä

H. E. Heinänen, Monessenista, Pa. antaa kuvauksen suomalaisten vapaaehtoisten leirillä reservissä olemisesta:

“Leirillä, reservissä ollessamme oli meillä säännöllisenä rutiinityönä konekiväärin tutkiminen ja maaliinam-pumiset, sekä opetteleminen maaston tuntemuksessa ja manoveerauksessa. Mutta kuitenkin jäi meille aikaa kulttuuritoimintaankin. Komissaari luki meille päivän uutiset kääntäen ne espanjankielestä suomeksi. “Sitten oli meillä myöskin seinälehti, jossa oli ajankohtaisia kirjoituksia ja kuvia.

“Me suomalaiset rakensimme saunoja viiteen eri kaupunkiin, joissa olimme reservissä. Useinkaan ei ollut tietoa siitä, kuinka kauan ollaan paikkakunnalla, mutta sauna piti olla. Ja pianhan se valmistui kun sakilla käytiin työhön käsiksi. — Ja sitten alkoi kylpeminen. — Pojat olivat punaisia kuin keitetyt kravut ja täiset paidat höyrytettiin kiukaalla.

“Espanjalaiset toverit olivat ensiksi ihmeissään mei-

dän saunomisestamme, mutta pian ne oppivat siitä itsekin pitämään...”

Tuomas Rissanen Buffalosta, mainitsee neljästä saunan rakentamisesta. Ensimmäinen rakennettiin lähelle Madridia ja “...se oli ensimmäinen minkä Espanja milloinkaan oli nähnyt. Siinä me ja koko meidän pataljoonamme sai kylpeä ja puhdistaa itsensä. Kansallisuu-teen katsomatta jokainen nautti meidän saunastamme. Sivumennen sanoen me rakensimme Espanjassa olles- samme neljä saunaa. Seuraava rakennettiin Albacrinis- sa, sitä seuraava Mas de la Matassa ja neljäs Ebro-joen rannalle.

“Suomalaiset tulivat kuuluiksi näiden saunojensa vuoksi kaikkien kansallisuuksien keskuudessa, sillä ne va- rasivat koko pataljoonalle mahdollisuuden itsensä puhdis- tamiseen. Ja siksi kun pitempi lepo hetki tuli, vapau- tettiin meidät suomalaiset vahtipalveluksesta — saunan rakentamiseen...”

Eräs toinen veteraani kertoo: “...Harjotukset olivat kyllä hikisiä Espanjan auringon alla, mutta kun tiedet- tiin, että kaikki on tarpeellista oppia tulevia taisteluita varten, niin suoritimme ne mitä suurimmalla innolla. Miesten innostusta kuvaa sekin, että m.m. vapaahetkillä oli raskas konekivääri aina heidän käsiteltävänä...”

“Mynttinen piti huolen meidän poliittisesta kasvatuk- sestamme, samoin kuin valistuksellisesta ja kulttuurisesta kehityksestämme. Hän oli todellakin isä pojilleen. Sen- pä tähden meillä olikin paljon kehittäviä keskusteluhet- kiä politiikasta, kulttuurista ja päivän tapahtumista. Mynttinen oli lauluharjotustemme sieluna, samoin kuin muissakin ajanviettopuuhiissa.

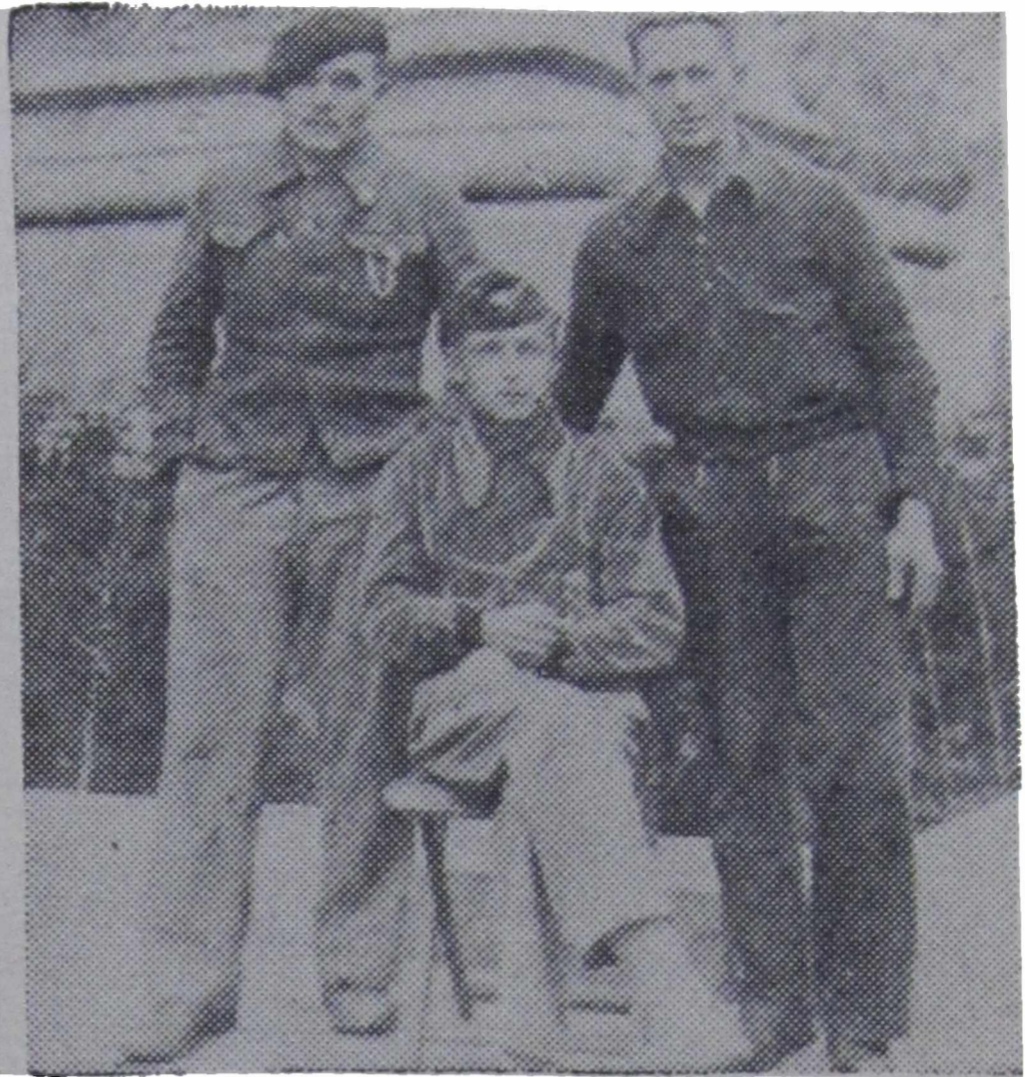
“Rovainen huolehti komppaniamme varustuksista ai- na hammasharjoihin, kenkiin ja päähineihin asti; Hjal- mari Sankari raha-asioistamme, että taskurahasta ei ol- lut puutetta, jos mieli teatteriin, tansseihin, taikka eh- kääpä ravintolaan ottamaan pienen samppanjalasin, joka maksoi ainoastaan muutaman sentin.

“Tehtävänsä kiireistä huolimatta oli Sankari myöskin seinälehtemme päätoimittaja ja säännöllisesti iltapäivän kenttäharjotuksen päätyttyä hyökkäsimme kilvan luke- maan päivän kuluessa siihen ilmestyneen uuden tekstin.

“Owen Wiiri oli maalannut seinälehtemme kummalle- kin puolelle pilaripylväät, joissa Espanjan lippu kiersi ympäri ja hän samalla huolehti lehtemme aistikkuudesta

OWEN WIIRI

Keskellä 16-vuotias LEHTINEN, nuorin suomalainen Espanjassa, toiset ovat ruotsalaisia vapaaehtoisia.

piirustuksillaan, koskettelivatpa ne sitten aselajiimme kuuluvien aseiden osia, kenttäasentoja, tai lehdessä olevia humoristisia kirjoituksia, jotka vaativat asiaa valaisevia kuvia...

“Marraskuussa, 1937 oli brigadimme sijoitettu lähelle Madridia... olimme nyt reservissä lähellä Madridia aivan linjojemme takana... Meillä oli todella hauskat päivät tuolla leirialueella. Päivittäin pääsi komppaniasta aina joku pistäytymään Madridissa — kukin vuorollaan — ja se oli miellyttävä lomahetki kullekin.

“Tänne saavuttuamme heräsi meidän suomalaisten keskuudessa heti ajatus saunasta ja sellainen tehtiinkin. Ajatelkaa kuinka helppo se oli saada aikaan! Erästä suuresta karjatalosta löysivät pojat n.s. “kodan,” tuollaisen erityisen pienen, pyöreän kivirakennuksen, jossa ennen oli kartanon eläimille keitetty appeita, s.o. valmistettu hauteita, kuinka niitä nyt nimittäisin. Tuo rakennus oli kuin tehty meidän saunarakennukseksi.

“Kiireellä käytiin toimeen ja seuraavana päivänä oli siihen muurattu oikein sisäänlämpiävä kiuasuuni. Sitä seuraavana päivänä sai kaksi miestä komppaniastamme tehtäväkseen lämmittää saunan ja kaikki toivoimme saavamme kylpeä sinä iltana. Mutta — siinä tuli pettymys.

“Saunan rakentamiseen oli pitänyt hakea lupa brigadin päämajasta asti ja kun saunamme oli valmis, tulivat tarkastajat. Pitihän päämajassakin saada tietää mikä se sellainen laitos oli, josta suomalainen “Ilkka” komppania halusi niin paljon vaivaa nähdä, että hankki sille rakennuttamisluvan.

“Tarkastajiin kuului brigadin adjutantti, brigadin lääkäri ja kaksi muuta korkeata upseeria. Pataljoonamme puolesta kuului siihen adjutantti, pataljoonamme lääkäri, komppaniastamme komppanian komentaja, Niilo Mäkelä, komppanian kirjanpitäjä, vääpeli Sankari ja poliitkomissaari Mynttinen.

“Saunamme esittelijöiksi ja samalla “kylvyn johtajiksi” tulivat kaksi edellämainittua saunan lämmittäjää, jotka jo aamulla olivat saaneet komennuksen tehtävänsä.

“Nuo “kylvettäjät” olivat tehneet tehtävänsä parhaan taitonsa mukaan mitä tulee saunan lämmitykseen, olivatpa vielä varanneet oikein vanhaan hyvään tapaan saunaryypytkin tulijoille. Kaikki todisti, että miehet olivat täysin perillä toimensa tärkeydestä. Ja heidän kunniaksensa mainittakoon, että brigadin lääkäri, annettuaan kiitettävän tunnustuksensa tälle suomalaisten erikoisharrastukselle, lausui toivomuksenaan, että suomalaiset määrättäisi jokaisella leiripaikalla rakentamaan ei ainoastaan saunan itseään varten, vaan koko brigadille. Eikä pataljoonamme lääkärin lausunto ollut suinkaan sen heikompi.

“Toiset tarkastajat pääsivät edellämainittujen kanssa saunasta siihen ymmärrykseen, että se on tarpeellinen ja välttämätön laitos, jos mieli tuhota fasismi Espanjasta ja unehtuivat pohtimaan sen suuria mahdollisuuksia Espanjan sodan voittamisessa niin pitkään, että me “Ilkan” pojat sinä iltana saimme odotella turhaan saunaan pääsemistä. Mutta seuraavana päivänä otettiin tästä pettymyksestä korvaus moninkertaisesti takaisin. Kylvettiin oikein vimmatusti.

“Mutta “sota ei siedä lepoa” ja niin kävi tässäkin. Pian siirrettiin brigadi taasen etulinjalle ja niin jäi tuo suomalaisten sauna yksikseen ja hyljättyksi tuonne Keski-Espanjan kylän laitaan lammasnavetan peränurkkaan.”

* * *

Tuomas Rissanen kertoo Vapun vietosta Ebro-joen rannalla:

“Tämä oli hyvin rauhallinen rintaman osa. Pää-

Lepohetken puhdetöitä: syöpäläisjahtia, tai paremminkin pikku francojen ahdistelua.

asiallisesti pommitti kumpikin puoli täällä toisiaan joen poikki — propagandalla.

“Toukokuun 1:nä päivänä oli meillä täällä vappujuhlamme ja urheilukilpailut — kiväärillä ampumista, konekiväärillä maaliin ampumista, käsigranaatin heittoa. Kaikissa näissä kilpailuissa ottivat suomalaiset, jotka nyt olivat järjestetyt Komppaniaamme No. 1 — kaikki palkinnot. Palkintoina oli tupakkaa ja suklaata. Tässä kilpailussa kunnostautui erikoisesti eräs hyvin vaatimaton nuorimies Suomesta, nimeltä *Asser Mantere*. Kiväärillä ampuessaan maaliin osasi hän 6:sta laukauksesta kaikki kuusi “häränsilmään,” s.o. maalin mustaan keskukseen, ja mitään erotusta ei hänelle tämän tuloksen

saamisessa tehnyt ampuiko hän istualtaan, seisoaltaan, tai ampuma-asennossa maaten.”

Suomalaiset pitävät laulamisesta ja se tuli esille myöskin Espanjassa reservissä ollessa. Mielilaulu oli ”Partisaanit.” Sitä laulettiin niin usein ja hartaasti, että on syytä se ikuistuttaa tässä:

PARTISAANIT

*Kautta laaksojen ja vuorten
kulki partisaanein tie;
lyömään joukot lahtareiden,
merenrantaan marssi vie.*

*Punaliput purppuraiset
vielä kerran hulmuaa —
lähti sissieskadroona,
tuli taistelijat maan.*

*Eikä maine päivän näiden
vaivu koskaan unholaan —
joukko partisaanein näiden
tie jo johti kauppalaan.*

*Kaatui jääkär’upseereita —
majurista kenraaliin,
metsihin ja pitkin teitä,
missä vain me taisteltiin.*

Joukon keskuudessa oli myöskin omat runoseppänsä. Niistä on erikoisesti mainittava *K. Nihtilä*, konekiväärijoukkueen johtaja, joka tuhoutui joukkonsa kanssa Aragonin suuren peräytymisen aikana. Hänen suosituimmat runonsa olivat ”Tulilinjalla” ja ”Sunnuntai Jaramalla.”

Ennen Ebron yli menoa olivat suomalaiset viikkokausia myöskin ahkerassa veneiden veistämisen touhussa ja parisenkymmentä suomalaista oli parhaiten kunnostautuneiden joukossa soutajina, kun varsinainen joen yli hyökkäys tapahtui.

Reservillä ollessaan osallistuivat kansainväliset ja suomalaiset niiden mukana kansanarmeijan sotilaiden ja siviiliväestön yhteisiin solidaarisuusjuhliin ja monissa muistelmissaan mainitsevat veteraanit näiden juhlain

keskinäisestä suuresta lämmöstä ja siitä huomiosta, mitä kansainväliset saivat osakseen.

Myöskin harrastivat kansainväliset väestön olosuhteihin tutustumista. Tästä mainitsee Tuomas Ruohonen, Canadasta, m.m. seuraavaa:

“Reservissä ollessamme tutustuimme espanjalaiseen elämään maaseudulla ja kaupungissa. Varsinkaan maaseudulla ei se ollut kadehdittavaa. Olosuhteet, joissa maalaisväestö eli, olivat hyvin yksinkertaiset. Ruokajärjestelmä ei suinkaan ollut monipuolinen. Siitä muodostivat hedelmät pääosan. Kansa eli tavallaan vieläkin feodaliaikakauden kahleissa, sillä se ei vieläkään tottumuksissaan ollut päässyt irtautumaan niistä siitä huolimatta, että elettiinkin jo kansanrintaman aikakautta. Mutta vanhoja totuttuja tapoja ei olekaan niin helppo unhottaa.

“Maaseutua, maanviljelysalueita olivat kontrolloineet rikkaat aatelismiehet vuosisatoja, ehkäpä vuosituhansia. Ne omistivat kaiken ja määräisivät kaikesta kymmenien mailien alueilla. Papisto oli toisena tekijänä kaikesta määräämässä. Työläiselle ja talonpojalle ei kuulunut mikään muu kuin uurastaminen, raskaan työn tekeminen herrojen vainioilla paahtavan auringon paistaessa orjan selkään. Tällaisista oloista juuri johtuikin kansanrintaman vaalivoitto v. 1936.”

Ripoll

(Lainaus päiväkirjasta, lokak. 15, 1938)
Kirj. Sam Sulo

Tänään iltapäivällä menimme yksi Friscon poika, yksi lontoolainen ja minä — paikallisen Frente Populairin puheenjohtajan luokse tiedustelemaan kylän menneisyyttä ja nykyisyyttä — muistiinpanoja ja kasarmikeskustelua varten.

Puheenjohtaja oli hyvin ystävällinen, elonsa ehtoopuolella oleva mies, mutta hänestä uhkui siitä huolimatta ihmeteltävän suurta intoa ja toimintatarmaa. Hän oli katalonialainen, kuten kylän varsinaiset asukkaatkin, mutta puhui virheetöntä Castilian kieltä, mitä me vain

enemmän tai vähemmän saatoimme ymmärtää. Mukanaamme silti oli tulkki, jotta keskustelu sujuisi sulavammin.

Emme olleet lainkaan vierailuasussa. Likainen ja rikkinäinen sotilaspuku oli kullakin, joilla oli ryömitetty ja maattu Gandesan kukkuloiden sorassa ja mullassa Ebron toisella puolen. Päälepäätteeksi käveli paitamme ja housujemme poimuissa kaikenkokoisia syöpäläisiä, joiden rauhatonta liikehtimistä piti silloin tällöin häiritä erehtymättömällä kädenliikkeillä, tai olkapäiden väänTELemisellä. Näitä seikkoja ei puheenjohtaja ollut huomavinaanakaan. Lohduttelimme kukin itseämme ajatuksissamme, että kyllä noita "kotieläimiä" on varmaan eksynyt myös puheenjohtajankin vaatteiden poimuihin useiden meidänkaltaisten vierailijoiden käyntien varrella. — Sota on sotaa.

Asiamme tullessa esitetyksi kehoitti puheenjohtaja meitä siirtymään tuoleinemme pöytänsä ympärille ja alkoi kohteliaasti ja hymyssäsuin vastaila seikkaperäisesti kysymyksiimme.

Iltapäivä muuttui hämäräksi ja hämärä pimeäksi ja yhä vain olimme syventyneet keskusteluun. Väliin otettiin esille paperosseja kaksi kerrallaan, katkaistiin keskeltä poikki, tarjottiin puheenjohtajalle puolikas, kierrettiin uusi savuke ja taasen jatkui keskustelu. Puheenjohtaja antoi meille mielenkiintoisia tietoja. Hän vastaili kysymyksiimme seuraavaan tapaan:

Kansanrintaman sydän sykkii täällä valkohapsisten Pyreneiden käsivarsilla yhtä voimakkaasti ja taistelu Iberian kansojen vapauden puolesta astuu yhtä uskollisesti kuin suurkaupungeissa ja rintamalla. Seutumme lukuisat tehtaot, pienuudestaan huolimatta, hyräilevät uudelle huomispäivälle ja seudun väestö, joutuen kokemaan, kuten koko kansa kokee, sotatilanteen vaikeuksia ja puutteellisuuksia, työskentelee ja elää ja odottaa sitä päivää, jolloin sota päättyisi — mutta vain tasavallan voittoon.

Sodasta huolimatta paranee väestön yhteiskunnallinen asema ja kulttuurin alalla otetaan huomattavia edistysaskeleita. Tämä pitää paikkansa eritoten juuri yhteistoiminnan alalla. Kaikki edistysmieliset ainekset työskentelevät yhdessä samaa päämäärää kohti ja henkäisevät helpotuksesta, tietäessään saavansa ensi kertaa vuos-

satain henkisen orjuuden jälkeen antaa omantuntonsa tulla vapaana ilmaistuksi.

Seudun tehtaat ovat väestön ja kansallisen yhtenäisyyden hallituksen yhteisen kontrollin alaisia. Kylässä ja ympäristössä on yhteensä viisitoista erilaista kutomotehdasta. Useat sotatarvetehtaat valmistavat tuotteita valetuista koneosista aina tankkitykkien ammuksiin saakka.

Jotkut kutomotehtaista ovat kollektivisoituja ja kaksi suurinta ammattiliittoa U.G.T. ja C.N.T. valvovat yhdessä niiden työskentelyä. Työläiset ovat kaikki union jäseniä kantaen jomman kumman liiton jäsenkorttia ja liittonsa kautta osallistuen suoranaisesti tehtaiden työskentelyn ja työsuhteiden valvontaan. Jokaisessa kollektivisoidussa tehtaassa on myös hallituksen edustaja. Joku spesialisti, tai asemaan kykenevä henkilö, joka on valittu työläisten yleisellä äänestyksellä, toimii ylivalvojana ja on vastuunalainen työstään suoranaisesti liitoille ja hallitukselle.

Osa tehtaista tunnetaan nimellä kontrollitehdas. Tehtaات ovat yksityisten omistamia, mutta työskentelevät hallituksen ja ammattiliittojen kontrollin alaisina. On olemassa vielä eräitä toisia tehtaita, jotka työskentelevät samallaisen kontrollin alaisina, mutta ovat poissaolevien yksityisomistajien omistamia. Syy miksi näitä ei ole kollektivisoitu, koituu siitä takuusta, minkä hallitus antaa yksityisomistuksen sallimisesta ja suojelemisesta huhtikuussa julkaisemassaan 13-pykäläisessä dekreetissä.

Muutamit näistä tehtaista, mitkä on luokiteltu sota-teollisuuteen, on kollektivisoitu ja työskentelevät sotaministeriön suoranaisen valvonnan alla. Ammattiliitot kontrolloivat työläisten palkat, työpäivän pituuden ja kaikki muut työskentelysuhteet. Työläiset ansaitsevat työluokansa perusteella ja työskentelevät etupäässä kuusi tai seitsemän tuntia päivässä, mutta ei missään tapauksessa kahdeksaa tuntia enempää. Tehtaات työskentelevät etupäässä joko ilta- tai aamuyöstä.

Kylän normaali asukasluku oli 9,000, mutta sodan aikana on paikkakunnalle siirtynyt asumaan 4,000 pakolaista, osa baskilaisia ja asturalaisia, osa Aragonista. Heidän huolehtimisestaan on suuri osa langennut kylän harteille, erikoisestikin heidän majoittamisessaan. Osa näistä pakolaisista, jotka ovat kaikki naisia, lapsia ja van-

huksia, työskentelee paikkakunnan ja ympäristön tehtaissa; toisista huolehtivat hallituksen ja siviiliväestön apujärjestöt.

Läheisyydessä sijaitsee myöskin lastenkoti, missä huolehditaan asturialaisista ja baskilaisista orvoista, joita kodissa on sata, alun toista. Koti on erään poissaolevan maaherran palatsimainen asuinrakennus, ympärillä ihana puutarha ja jalostettua mäntymetsää. Melkein kaikki lapset ovat alle kymmenen ikävuoden. Kyllä, teille voidaan järjestää vierailuja tehtaisiin ja lastenkotiin.

Suurin muutos mitä on tapahtunut väestön keskuudessa on heidän kapinansa kirkkoa vastaan. Aikaisemmin koko väestön elämä oli sen täydellisen vallan alla. Vichissä silloin asunut piispa omasi diktaattorin valtuudet. Valtio sääti kirkolle annettavaksi suurta veroa ja kirkko otti usein enemmänkin, eläen loisteliasta ja varakasta elämää väestön äärettömän köyhyyden keskellä. Kylän hallinto, mikä silloin muodostui rikkaista, fasistimielisistä aineksista, sai liittolaisia kirkkoherrain keskuudesta. Tämä yhdistynyt aineisto koetti myöskin 'onneaan' Francon kapinan puhjetessa, mutta väestö pian painoi heidät kansanvallan tahdon alle. Muutamat ammuttiin, koska heidän tililleen esiintyi raskaita rikoksia, joitakin tuomittiin vankilaan, mutta suurin osa laskettiin jälleen vapaalle jalalle. Tänä päivänä heitä pidetään tarkoin silmällä. Kansanvalta on aina niin armollinen ja anteeksiantava vihollisilleen ja usein joutuu siitä ankarasti kärsimään. Juuri sen tähden, kun kirkon johtoa astui kansan vihollisen leiriin, ei kirkolla tänä päivänä ole mitään myötätuntoa väestön keskuudessa. Jumalanpalvelonta on aivan vapaata, ken sitä vain haluaa harjoittaa ja kirkon kautta toimitetaan vielä paljon hautajaisia.

Hallitus takavarikoi kansalle kirkon suunnattomat rikkaudet. Ympäristöseudun kukkuloilla nähdään muinaisten kirkkojen, luostareiden ja linnojen raunioita, mutta niillä ei enää ole mitään muuta arvoa kuin muistoarvo menneisyyden ajoilta. Kylässä on vanha luostari, minkä alkuperäistä ikää ei varmuudella tiedetä. Tuhat vuotta. Ehkä alun toista. Se on nyt suljettuna ja sen kalleuksia patsaineen ja seinämaalauksineen säilytetään muistoina ja nähtävyyksinä tulevaisuuden lapsille.

Hyvästijättötilaisuudet vapaaehtoisten muistelmissa

Espanjan kansan, tasavallan hallituksen ja kansainvälisten sotilaiden välillä vallinnutta lämmintä suhdetta kuvaavat parhaiten vapaaehtoisten itsensä hyvästijättötilaisuuksista antamat selostukset. Antaaksemme asialle oikeutta lainaamme niistä muutamia näytteeksi.

Viimeinen MacKenzie-Papineau pataljoonan konekiväärikomppanian komentaja, Carl Syvänen:

“Kun olimme takaisin palaamassa, järjesti Espanjan lojalistinen hallitus meille kansainvälisille erikoisen kunniakkaan hyvästijätön Barcelonassa. Marssimme paraatimarssissa kaikkein korkeimpain hallituksen ja sotilajohtajien ohitse ja läsnä olivat tuhannet ja taasen tuhannet ihmiset tervehtimässä meitä “Viva”-huudoillaan. Meidän päällemme heiteltiin kukkasia satamalla; niitä oli niin paljon, että katu peittyi niistä kokonaan. Ja kun kukat olivat loppuneet, murtautuivat tuhannet tytöt kadun varrelle asetetun kunniavartioston läpi peittäen jokaisen kansainvälisen sotilaan suudelmillaan. — Sai silloin kerrankin suukkosia! Mutta se mitä välittömimmällä tavalla osotti meille, mitä Espanjan kansa meistä kansainvälisistä ajatteli.

“Vaikka olimmekin iloisia siitä, että saimme palata takaisin, oli meillä kaikilla todella vaikea lähteä Espanjasta erittäinkin kun se tehtävä, jota suorittamaan olimme saapuneet, ei vielä oltu toimitettu loppuun.

“Odottaessamme takaisinlähettämistä jouduimme majailemaan useissa kaupungeissa ja kauppaloissa ja joka paikassa annettiin meille erikoisen lämmin vastaanotto...”

Lutnantti Seppänen, Canada:

“Vapaaehtoisten kunniaksi järjestettyihin juhliin ja jäähyväistilaisuuksiin osallistuin useampiin. Itse kohdaltani voin sanoa juhlien vaikutuksesta joukkoihin, että ne aina muodostuivat ilon juhliksi ja että varsinainen espanjalainen väestö näiden juhlien yhteydessä halusi ilmaista mitä syvintä kiitollisuuttaan kansainvälisille heidän antamastaan avusta Espanjan kansan vapaustaistelussa.

“Vertailun vuoksi voin tässä mainita, miten paljon espanjalaiset meistä pitivät: Silloin kun fasistit lähetti-

vät 10,000 italialaista haavottunutta pois Francon joukoista, niin osottautui kansan tahto sellaiseksi, että se halusi, että italialaiset poistuisivat kokonaan maasta, kun sitävastoin kun me, hallituksen puolella olevat kansainväliset sotilaat, poistuimme, olisi se tahtonut, että me olisimme jääneet. Espanjan kansa oli omaksunut meidät veljikkeeseen sanan täydessä merkityksessä . . .”

Korporaali Isohanni, Canada:

“Kansainvälisille järjestetyissä hyvästijättötilaisuuksissa näki ja tunsu Espanjan kansan kiitollisuuden meille kansainvälisille välittömästi. Barcelonan paraati jätti mieleen ikuisen muiston — niin mahtava se oli.

“Useita eri joukko-osastoja espanjalaista sotaväkeä seiso i kunnia-asennossa meidän marssiessa ohitse. Lentokoneet leijailivat ilmassa. Kansanjoukot täyttivät katukäytävät, talojen verannat ja katot useiden kilometrien alalla ottaen meidät vastaan laulaen, eläköönhuutoja huutaen ja peittäen meidät ja kadun kukilla ja lentolehdiillä. Espanjan naiset tulkitsivat kiitollisuudentunteensa juosten meidän kaulaamme ja suudellen meitä espanjalaiseen tapaan, mitä tervehdyttä espanjalaiset käyttävät vain kaikkein likeisimpiin tuttaviiinsa nähden, joille he tuntevat olevansa syvän kiitollisuuden ja ystävyuden velassa. Tästä syvästä ystävydestä ja myötätunnosta pääsivät kansainväliset vapaaehtoiset täydessä määrässä osallisiksi. Sano i ei voi kuvailla sitä kiitollisuutta, mitä Espanjan kansa ja sen tasavaltainen hallitus meille osotti, niin syvästä se oli. Se muisto ei kuole koskaan.

“Mutta tuo tunnelma saattoi myöskin tuntemaan, että joutui jättämään jotakin, jota omatunto ei olisi sallinut — nimittäin taistelukentät, joilla olisi saanut itse kohdaltaan olla ratkaisemassa näiden rakastettavien ja kunnioitettavien ihmisten tulevaa kohtaloa. Mutta nämä muistot velvoittavat meitä yhä päättävämmiin taistelemaan Espanjan kansan vapauden ja maailman demokration puolesta niissä olosuhteissa joissa nyt elämme . . .

“Paluumatkallamme kiinnitti erikoisesti mieltä se, että jokaisella paikkakunnalla, millä vähänkin tiedettiin meidän tulostamme, olivat suuret kansanjoukot meitä tervehtimässä. Espanjaan olimme lähteneet salaa ja ani harvat tiesivät meidän lähdöstämme, mutta takaisin tullessamme ottivat suuret kansanjoukot meitä vastaan. — Tietenkin olimme siitä hämmästyneitä, mutta myöskin iloisia, sillä siinä me näimme fasistivastaisen voiman

kasvun ja sen myötätunnon, mikä on kaiken aikaa kansan syvissä riveissä ollut Espanjan kansan taistelulle vapautensa puolesta. Kansan syvät rivit tämän kautta antoivat tunnustuksen meidän teoillemme ja taistelullemme Espanjan tasavallan armeijan riveissä.”

John Keitaanranta, Canada:

“Osallistuimme moniin taisteluihin ja kostutimme verellämme Espanjan maakamaraa. Saimme mielestämme hyvän asian alulle, kun meidät määrättiin poistumaan. Espanjan hallitus halusi näyttää, että sen kansa todella itse taistelee asiansa puolesta ja varmaan olisi taistellutkin, elleivät sen “ystävät” olisi siltä kieltäneet aseita ja ellei petos omissa riveissä olisi herpaannuttanut kättä.

“Meidän kansainvälisten ei annettu taistella, vaikka me olimme saapuneet kaikista maista. Ja raskasta oli meidän lähtyä pois kesken työtämme. Mutta vaikka koko maailman fasistiset voimat yrittävät nyt painaa Espanjan kansaa vieläkin suurempaan orjuuteen kuin missä se oli, niin tuo kansa tulee vielä kerran voittamaan. Minä näin tuon kansan luonteen. Se on sitkeätä kansaa ja sillä on halua taistella. Minä näin tuon halun sekä miehissä että naisissa. Ne ilmaisivat sen, kun ne kyynel silmäkulmassa seurasivat meidän kansainvälisten marssia kun me “Partisaaneja” laulaen menimme ohi, laulua, minkä kansa oli omistanut omaksi taistelulaulukseksi.”

Luutnantti Reino Valdemar Keto, Canada:

“Barcelonan hyvästijättötilaisuudessa Espanjan tasavallan hallituksen pääministeri, tri. Negrin, antoi meille selostuksen siitä, miksi kansainväliset brigaadit oli vedetty pois tulilinjoilta ja tullaan lähettämään kotiin, sekä miten tärkeätä osaa ne olivat esittäneet taistelussa fasismin vastaan. Samalla hän kiitti meidän brigaadiamme siitä suuresta uhrautuvaisuudesta, jota se oli osottanut puolustaessaan Espanjan demokratiaa.”

Oskar Huosianmaa, Canada:

“Vapaaehtoisille järjestetyt hyvästijättötilaisuudet jättivät sen tunnelman, että espanjalaisten oli vaikea päästää meitä lähtemään.”

Tieto takaisin lähettämisestä saapuu rintamalle

Kirj. Frank Rogers

Syyskesällä eräänä tähtikirkkaana yönä, yhtenä niistä harvoista, jotka olivat rauhallisia, istuin ja kärsin sanomattomasti siitä kamalasta löyhkästä, mikä lähti taistelussa kaatuneista, hautauskunniaa vaille jääneiden sotilaiden mätänevistä ruumiista.

Espanjasta saattaa tulla kuolleiden maa, ajattelin, kaikkien kansojen edustajien hautausmaa, jotka kuolevat kuin nuo tuolla Sierra Cobalsilla.

Tämänlaiset ajatukset vaivasivat meitä viimeisinä viikkoina Espanjassa ollessamme. Emme tietenkään saattaneet ajatella lopullista häviötä. Minä puolestani ajattelin vakavasti, että tuota kansaa ei milloinkaan voida voittaa.

Tuo painostava tunne johtui enemmänkin silmien eteen haavottuneiden miesten tulemisesta, naisista, jotka kasvot kalpeina etsivät raunioista omaistensa ruumiita.

Kesä mennä laahusti aivan samalla tavalla kuin laahustivat ne talonpoikain joukot, jotka viheliäinen, pieni omaisuus matkassaan, yhdessä muun siviiliväen kanssa laahustivat eteenpäin pölyn peittämällä teillä.

Franco näytti odottavan, että meidän moraalimme murtuisi. Mutta me taistelimme, vaikka meidän ampumarpeemme kävivät päivästä päivään niukemmiksi. Sitävastoin vihollisen puolella kasvoi viikosta viikkoon lentokoneiden, ténkkien, tykkien, kaikkien sotatarpeiden voima.

Syyskuussa 1938 meidät lähetettiin reserviin lähellä Comerraa.

Meille luvattiin pitkää lepoa, sillä olimme olleet rintamalla yhtä kyytiä kolme kuukautta.

Barcelonan sairaaloista palaavat Lincoln Pataljoonan pojat toivat mukanaan huhun siitä, että kaikki ulkomalaiset tullaan vetämään pois lojalistien alueilta ja lähettämään kotiin. Samaan aikaan me kuulimme vihollisen raskaan tykistön jyrinän ja näimme kokonaisia laivastoja Italian ja Saksan lentokoneita iskevän meidän linjojamme vastaan. — Me valmistauduimme aktiivista palvelusta varten.

Viestintuojat toivat tiedon suuresta hyökkäyksestä,

jonka tarkoituksena oli työntää Listerin ja lojalistien muut iskujoukot taaksepäin. Allekirjotin marssimääräyksen. — Amerikalaiset olivat menossa taisteluun, ehkäpä viimeisen kerran.

Lähtöpäiväksemme määrättynä päivänä kertoivat sanomalehdet piirteitä Negrinin puheesta Kansojen Liiton edessä, Genevessä. "Kansainväliset tullaan vetämään pois kokonaan ja heti," hän sanoi Liitolle.

Mutta sotia ei käydä puheilla. Meitä tarvittiin heti. Jokainen mies, joka oli lukenut Negrinin selostuksen, meni vartiopaikalleen valmiina etenemään.

Me marssimme tykistö patterijärjestyksessä — miehet 10 jaardin päässä toisistaan — raskaan tykkitulen läpi. Kuuden kilometrin päässä meistä oli kovasti ahdistettu etulinjamme hitaasti peräytymässä. Kohtasimme vihollisen myöhään sen päivän iltapäivällä, pysäytimme etenemisen ja kaivauduimme maahan illan tullen.

Seuraavana aamuna alkoi Franco yleisen hyökkäyksen. Kaksi tuntia kestänyt yhtämittäinen tykistöpommitus ja ilmailuhyökkäykset ilmottivat meille hyökkäyksestä. Otin canadalaiset keskiseen sektoriin, Lincolnit oikealle ja englantilais-irlantilaiset vasemmalle. Vihollisen tänkit johtivat hyökkäystä, mikä pakotti kummankin sivustamme peräytymään.

Puolisen aikana ampuivat vihollisen tänkit meitä selkäpuolelta ja kummaltakin sivustalta. Jouduimme juoksemaan välttämällä vain minuuteilla joutumasta saarroksiin. Kolme kilometriä taempänä muodostimme uuden puolustuslinjan missä espanjalaiset joukot meidät vapauttivat seuraavana iltana. Meidän saamamme, itse Negrinin allekirjottama kirjallinen määräys, käski palaamaan takaisin Ebro-joen yli, pois taistelusta.

Meihin nähden oli sota päättynyt — mutta ei Espanjalle. Barcelonassa osallistuin pääministeri Juan Negrinin staapin upseereille järjestämään juhlapäiväliiseen. Hän kiitti meitä tasavallan auttamisesta ja lupasi huolehtia siitä, että me pääsisimme takaisin kotimaahamme ja ilmotti, että me tulemme saamaan kukin siviili-vaatteet sekä 15 dollaria miestä kohden Ranskan läpi matkustaaksemme.

Mikä sai tiedon takaisin lähettämisestä rintamalla, mikä sairaalassa, mikä eteläisellä rintamalla tykistössä ollessaan ja toiset vasta aikojen kuluttua palattuaan partioretkiltä vihollisen rintaman selkäpuolelta.

“Hyvästi, kansainväliset sotilaat!”

Tri. Negrin, Espanjan tasavallan pääministeri

Tarragonan kylässä lokak. 25 p. Tri. Negrinin, Espanjan tasavallan pääministerin, kansainvälisille sotilaille pitämä hyvästijättöpuhe kuuluu Agence France Monden uutistoimiston raportin mukaan suomennettuna seuraavasti:

“Kalliit kansainväliset ystävät, kalliit veljet, taistelukentillä kehittyneen veljeyden ikuiset veljet — taistelukentillä, joita on kostuttanut teidän verenne ja heidän ruumiinsa, jotka ovat jääneet iäksi lepäämään Espanjaan!

“Mikä erinomainen näky on nyt edessäni, kalliit veljet! Mitä tämä on, ellei koko maailman kansanäänestystä pienoiskoossa, jonka näkijät kaikki uskovat, että Espanjan asia on heidän oma asiansa, vapauden ja oikeuden asia!

“Te olette saapuneet Espanjaan puolustamaan meidän maatamme — ei mistään ylempien määräyksistä, vaan omasta tahdostanne uhraamaan sen, mikä meille kaikille on vaikein uhrattava — henkenne. Te tulitte puolustamaan silvottua oikeutta, koska tiesitte, että täällä Espanjassa on koko maailman rauha vaakalaudalla.

“Te olette näiden 53:n maan todelliset edustajat, jotka olette saapuneet tänne voidaksenne taistella espanjalaisien veljienne rinnalla. Teillä oli suuria vaikeuksia voitettavana ennenkuin pääsitte astumaan Espanjan maa-kamaralle. Tässä taistelussa maailman rauhan puolesta olette käyttäytyneet kuin urhot sen kahden vuoden ajan, minkä olette meidän kanssamme olleet ja te olette sitonneet itsenne meihin historiamme unohtumattomilla hetkillä.

“Kuinka monta kertaa te, kansainväliset vapaaehtoiset, olette suorittaneet aikakautemme kuuluisimpia tekoja, vaikka teidän lukumääränne ei koskaan ole ollut niin suuri kuin mitä vihollinen on maailmalle koettanut uskottaa. Muistan ne surulliset hetket marraskuulla, jolloin pelättiin, että Madrid voi millä hetkellä hyvänsä joutua vihollisen käsiin, tuo melkein puolueeton kaupunki! Koskaan en unhoita niitä tuskallisia hetkiä kun näin tuhansien kansainvälisten vapaaehtoisten hiljaisina, toi-

vorikkaina marssivan eteenpäin ohitse — ei laulaen, mutta astuen varmasti eteenpäin kasvoillaan järkkymätön päättäväisyyden ilme. He tulivat Valencian katuja myöten marssien kohden Madridia, joka oli vihollisen sääliättömän hyökkäyksen alaisena. He kulkivat tietoisina siitä, että se oli heidän oman henkensä vaaralle alttiiksi asettamista, ehkäpä enemmänkin — sen menettämistä.

“Tiedätte mitä tapahtui Espanjassa, sillä samaa on tapahtunut muissa maissa myös, vaikka niissä ei ole ollut tilaisuutta ryhtyä samallaisiin toimenpiteihin. Teille tunnetut ainekset onnistuivat muodostamaan tilanteen, jossa valtion perustuslaillinen hallitus — valtiopetoksen ja roistomaisten hyökkäyksien alaiseksi jouduttuaan — huomasi olevansa ilman kaikille hallituksille välttämättömyyttä puolustusta — ja sai avukseen vain sodan varalta varustamattoman kansanjoukon.

“Yhtymällä tähän laajaan, harjoittamattomaan ja hajanaiseen kansanjoukkoon olette te Espanjan kansalle osottaneet, että se ei ole ilman kannatusta. Kansamme näkee teidät, maanne todellisten edustajien, kiirehtivän puolustamaan meidän asiaamme ja yhteistoiminnallanne avustamaan suurien tehtävien järjestämistä.

“Tällä hyvästijätön vakavalla hetkellä olen iloinen, rakkaat ystävät, rakkaat veljet, palauttaessani mieleemme ne monet unohtumattomat päivät Madridissa, Yliopistokaupungissa, Guadalajarassa, Toledossa, Belchitessä, Teruelissa, Leridassa ja itäisillä rintaman osilla, sekä monissa muissa paikoissa ja taisteluissa, että en voi jatkaa niiden luettelemista, joissa te olette olleet mukana, sillä te olitte melkein kaikissa taisteluissa mukana osottaen rajatonta urhoollisuutta.

“Haluan lausua kunnioitukseni niille teistä, jotka kaatuivat ja myös olivat kanssamme. Palautan muistiimme heidät, jotka taistelussa yhdessä teidän kanssanne antoivat henkensä. Heidän vertauskuvallisia edustajiaan ovat: Hess, Karl Wolf, kenraali Luckas, Walters ja monet muut, jotka harkitulla johdolla ja innostuksellaan olivat kykeneviä kaikkein vaarallisimmallakin hetkellä teitä ohjaamaan kohti voittoja ja järjestämään horjumattomaa vastarintaa vihollisen hyökkäyksiä vastaan. Komissaarit, kuten Galo Martin, olivat todella kukistamattoman joukkonne kannatuspylväitä.

“Teidän palauttamisenne kotimaihinne on tärkeä velvollisuus, jonka asetamme itsellemme osottaaksemme epä-

rehelliselle puuttumattomuuskomitealle, että vapaaehtoisten sotilaiden pois siirtäminen Espanjasta ei ole niin suuri vaikeus tasavaltalaisille kuin mitä se on fasisteille. Espanja otti tämän kannan toivossa voida auttaa maailman rauhan palauttamista. Osaltamme olemme tämän kautta tehneet voitavamme paikallistuttaaksemme riidan ja sen kautta saavuttaaksemme oikeuteen perustuvan rauhan, josta Espanja ei luovu.

“Espanjan tasavallan hallitus haluaa teille osottaa arvonantoaan aineellisella tavalla. Teidän tarmonne ja teidän kuolleiden tovereidenne tarmo on ainaisesti osana meidän historiastamme. Espanjan tasavallan hallitus tunnustaa kansainvälisille vapaaehtoisille oikeuden sanoa, että Espanja on heidän isänmaansa ja oikeuden vaatia Espanjan kansalaisuutta sodan päätyttyä. Se olisi kunia meille kaikille.

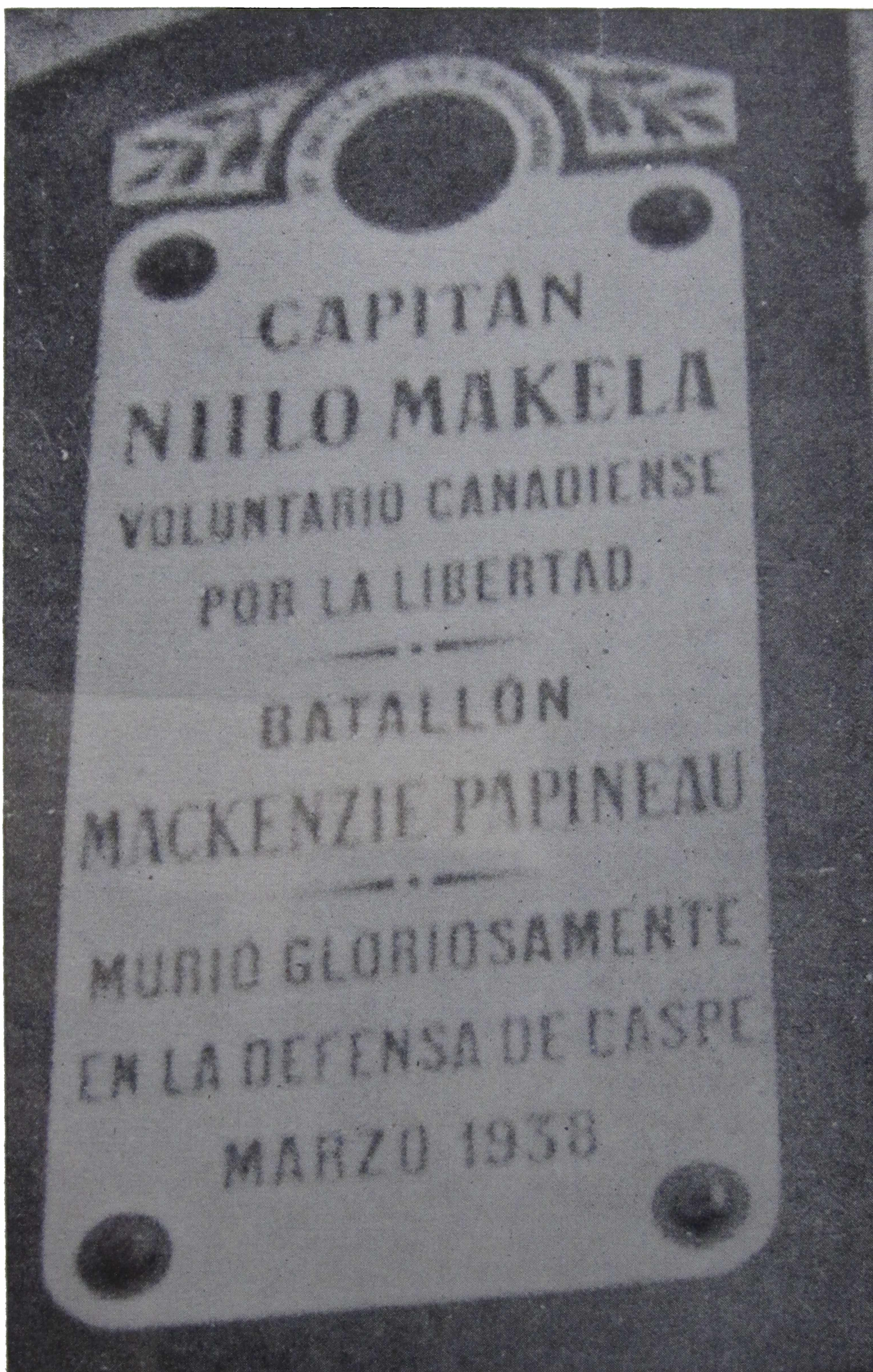
“Onnellista matkaa, kansainväliset veljet, samalla tavalla kuin tekin toivotitte itäisen armeijamme johdolle. Hauskaa matkaa ja jatkakaa taistelua omien kansallisuuksienne keskuudessa kotimaassanne selittämällä heille totuuden Espanjasta — samaan aikaan kun meidän sotilaamme taistelevat rintamalla. Kun otamme tehtävän vastaan — suoritamme sen, taikka kuolemme. Meillä on suuri tehtävä täytettävänä — Espanjan uuden tulevaisuuden rakentaminen, ihmismäisemmän ja edistysmielisemmän tulevaisuuden. Me täytämme sen. Kymmenet tuhannet, sadat tuhannet voivat kaatua, mutta kun kansa tahtoo voittaa, ei se koskaan näänny. Se voittaa, vaikka suurienkin uhrauksien hinnalla.

“Toverit, taistelijat, veljemme ja ystävämme, KAUAN ELÄKÖÖN TASAVALTA!”

Kapteeni Niilo Mäkelän muiston kunnioittaminen

Erikoisen juhlalliseksi muodostui Niilo Mäkelän muistolle Espanjan tasavallan antama kunnianosotus, kun hänen nimelleen sotilaallisella kunnianosotuksella nimettiin tori, Plaza Capitana Niilo Mäkelä, Caspanesin kylässä hänen kaatumisensa jälkeen.

Virallinen sotilaallinen muistiinpano kertoo tästä tapauksesta seuraavaa:

Nimityskilpi, joka kiinnitettiin kapteeni NILO MAKELAN kunniaksi katolilaisen kirkon seinään hänen nimelleen omistetun torin laidassa.

“Mac-Papsien muistotilaisuus”

“Kapteeni Niilo Mäkelää, entistä Mac-Papsien komentajaa ja kaikkia sotilaita, jotka pataljoonassa ollessaan ovat kaatuneet, kunnioitettiin vaikuttavalla seremonialla tiistaina illalla Mac-Pap ‘barancossa.’

“Illan hämärtyessä marssitettiin pataljoona syviin riveihin vastapäätä lippujen verhoamaa, kiillotettua graniittikilpeä, jonka pintaan oli kaiverrettu seuraava omistuskirjotus: CAPTAIN NIILLO MAKELA, Voluntario Canadiense por la Leberdad, Batallon, MacKenzie-Papineau, En la Defensa de Caspe, Marzo 1938.

“Muistokilven takana oli kumpu edustamassa niiden hautoja, jotka ovat kaatuneet sitten pataljoonan muodostamisen. Kummallakin puolen piti sotilas kohotettua suurta lippua, toinen oli Tasavallan ja toinen Catalanian lippu.

“Varakomentaja Ebb alotti seremonian suomenkielellä puhumalla kapteeni Mäkelästä ja niistä taistelutovereista, jotka kaatuivat 60:n pataljoonan matkassa. Hän sanoi: “Niilo Mäkelä oli uskollinen työväenluokan poika, todellinen toveri ja yksi eniten rakastetuista komentajista Espanjan armeijassa.

“Seuraavana puhui pataljoonan adjutanttikomissaari, Jose Ferrande Ventura ja hänen jälkeensä pataljoonan komissaari, Frank Rogers. Rogers osotti, että tilaisuus oli myöskin järjestetty luutnantti Sol Rosen kunniaksi, joka kaatui Ebron taistelussa.

“Sitten seurasivat ‘tapsin’ matalat, valittavat säveleet ja heti sen jälkeen ampui haudan ylitse kaksitoista kiväärimestä kolme yhteislaukausta.

“Tämä seremonia jätti kaikkiin läsnäolleisiin sen syvän vaikutuksen, että niitä, jotka kaatuivat Espanjassa, ei milloinkaan tulla unohtamaan.”

“Ei mitään suomalaisten vapaaehtoisten vainoamista” — Kenraali Jalander

Kirj. Frank Henderson

Canadalaisen pataljoonan sotakomissaari

Marrask. 29:nä päivänä kutsui Espanjan pääministeri, Tri. Juan Negrin, kansallisen puolustuksen ministerinä Kansainvälisen Brigaadin johtavat edustajat hyvästijättöpäivällisille, jotka Espanjan hallitus antoi ulkomaalaisten taistelijoiden kunniaksi.

Neljä amerikalaista vapaaehtoista sai kutsun: John Gates, 15:nnen Brigaadin komissaari; majuri Milton Wolf, Lincoln Pataljoonan komentaja; George Watts, Lincoln Pataljoonan komissaari ja minä, Canadalaisen MacKenzie-Papineau Pataljoonan komissaari.

Näillä päivällisillä oli minulla tilaisuus keskustella Espanjan sodan kysymyksistä suomalaisen kenraali Jalanderin kanssa, joka toimi Kansojen Liiton komissin puheenjohtajana, joka valvoi ulkomaalaisten vapaaehtoisten sotilaiden lojalistisesta Espanjasta poislähtettämistä. Päivällinen oli järjestetty Vich nimiseen linnaan, joka on erikoisen luonteenomainen vanhan Espanjan linna korkealla Aragonin vuoristossa.

Tässä hallituksen järjestämässä tilaisuudessa oli läsnä johtavia sotapäälliköitä, korkeassa asemassa olevia hallitusvirkailijoita ja jäseniä siitä Kansojen Liiton komissista, joka valvoi vapaaehtoisten poislähtettämistä. Mr. Fields, komississa oleva Yhdysvaltain edustaja, esitti minut kenraali Jalanderille. Puettuna harmaaseen Suomen armeijan univormuun, kantaen suurta sotilaallista koristetta kaulansa ympärillä, tämä kuusikymmentäviisi vuotta vanha, karkeatekoinen, naarmuja taisteluissa saanut kenraali, näytti symbolisoivan Suomen kansan sitkeyttä. Hänen tapansa ja ulkonäkönsä oli räikeänä vastakohtana toisten maiden sileäkasvoisille, aistikkaasti puetuille, hyvin kiillotetuille sotilasedustajille. Hänessä oli jotakin Suomen pohjolan metsien suuren petäjikön ominaisuutta, kun hän liikuskelii bankettisalissa.

Mr. Fields esitti meidät saksankielellä, me vaihdoimme tervehdyksen espanjankielellä ja sitten aloimme keskustelun suomeksi. Hän näytti hyvätuuliselta ja yllätetyltä tavatessaan läsnäolevista jonkun, joka saattoi puhua hänen kotimaansa kieltä.

“Vai olette te suomalainen,” sanoi hän. “Olen hyvin iloinen kohdatessani teidät, sillä Espanjan hallituksella on mitä korkeinta kiitosta suomalaisten vapaaehtoisten ominaisuuksista. Minne ikinä minä menen, kuulen että ne ovat olleet urhoollisia taistelussa ja hyviä konekiväärimiehiä. Olen juuri äskettäin ollut keskustelussa kenraali Miajan kanssa ja hän myöskin puhui minulle suomalaisten vapaaehtoisten urhoudesta ja erinomaisesta kylmäverisyydestä taistelun tuoksinassa.” Ja sitten hän jatkoi:

“Mutta ennenkuin puhun tästä sodasta, haluan teille sanoa, että minä myös olen fasistivastainen. Jo 1916 ryhdyin taisteluun tsarismia vastaan. Katsokaahan tänne,” hän sanoi, ottaen taskustaan kultakellon ja näyttäen minulle siinä olevaa omistuskirjotusta. “Tämän kellon antoivat minulle rykmenttini sotilaat aikana, jolloin useimmat toiset ammuttiin 1916:n vallankumouksen aikana.”

— — —

Keskustelumme siirtyi sotatapahtumiin — Teruelin taisteluun ja suureen Ebron yli hyökkäykseen — moneen eri taisteluun, mutta minua kiinnosti vapaaehtoisten takaisin kotimaahansa palaamiskysymys ja mikä tulisi olemaan Suomen hallituksen suhde niihin. Siksi kysyin häneltä, mikä on nyt tilanne Suomessa ja tullaanko Espanjassa olleita vapaaehtoisia vainoamaan.

“Niillä ei tule olemaan mitään vaikeuksia, ei niin kerrassaan mitään. Olen kirjottanut Suomen presidentille asiasta ja suositellut amnestiaa. Olosuhteet ovat Suomessa muuttuneet. Olen varma, että suomalaisia vapaaehtoisia ei tulla vainoamaan,” hän sanoi.

Ja myöhemmin kun tapasin suomalaisia vapaaehtoisia Ranskassa ollessani matkalla kotiin, olin yllätetty kuullessani, että Suomi oli ainoa maa, joka oli lähettänyt hallituksensa edustajan kohtaamaan vapaaehtoisiaan Espanjan rajalle ja että Suomen hallituksen varoilla annettiin jokaiselle vapaaehtoiselle uudet vaatteet Ranskassa, vaikkakin Espanjan hallitus oli niille varannut välttämättömän vaatetuksen ennenkuin ne poistuivat Espanjan kamaralta.

Tämän keskustelun aikana seisoin vastaanottohuoneen pöydän ääressä kun meille tiedotettiin, että ateria on valmiina tarjottavaksi. Kun kävelimme bankettisaliin, kysyi kenraali Jalander minulta:

“Mikä on Teidän mielipiteenne suomalaisista taiste-
lijoista? Taistelivatko ne hyvin Teidän pataljoonas-
sanne?”

“Todellakin hyvin,” vastasin. “Suomi voi olla ylpeä
Espanjassa olleista vapaaehtoisistaan. Ne ovat kaikki
todellisia suuren antifasistin, toveri Antikaisen poikia.”

Kun saavuimme päivällispöydän ääreen esitti ken-
raali Jalander minut pääministerille, Tri Negrinille ja
istuuduimme tämän ikimuistettavan juhla-aterian ääreen,
joka oli Espanjan tasavaltaisen hallituksen virallinen
jäähyväinen Kansainväliselle Brigaadille.

Kapteeni GUNNAR EBB

(Paavo Koskinen)

***Omalaatuinen
sankarien
vastaanotto***

Siitä huolimatta että Suomen kansa käy kasvavassa
määrässä voimistuvaa taistelua kansanvallan voimaan-
saattamiseksi Suomessa, on sillä omasta takaa ja omas-
sa keskuudessa vielä aivan tarpeeksi taantumuksellisia
ja fasismille myötätuntoisia voimia, jotka eivät malтта-
neet vähääkään hillitä tunteitaan silloin kun Suomesta
Espanjan kansalaissodan verikentille menneet sankarit,
luvulta noin parikymmentä, palasivat takaisin.

Espanjassa oli kenraali Jalander avoimesti ilmaissut
myötätuntonsa suomalaisille sotilaille heidän osottamansa
sotilaskunnon, tarmokkuuden ja urhouden vuoksi, josta
niitä kaikkialla jakamattomasti kiitettiin. Suoraluontoi-
selle, jäykälle sotilaille oli tämä ominaista. Edelleen

oli Suomen hallitus lähettänyt edustajansa ottamaan Suomen kansalaisia vastaan kun ne saapuivat Espanjan rajan ylitse Ranskaan. Näille sotilaille annettiin Suomen valtion puolesta uudet puvut, taskurahaa ja Suomen valtion kustannuksella ne lähetettiin takaisin Suomeen. Kaiken tämän jälkeen oli majuri Frank Rogersin (Hendersonin) seuraava, Suomesta taistelutovereiltaan saama kirje koko Amerikan ja Canadian suomalaiselle väestölle enemmän kuin yllätys:

“Hyvä toveri:

Me Espanjan suomalaiset vapaaehtoiset lähetämme tervehdyksemme sinun välitykselläsi kaikille edistystä ja rauhaa rakastaville ihmisille Amerikassa ja Canadassa.

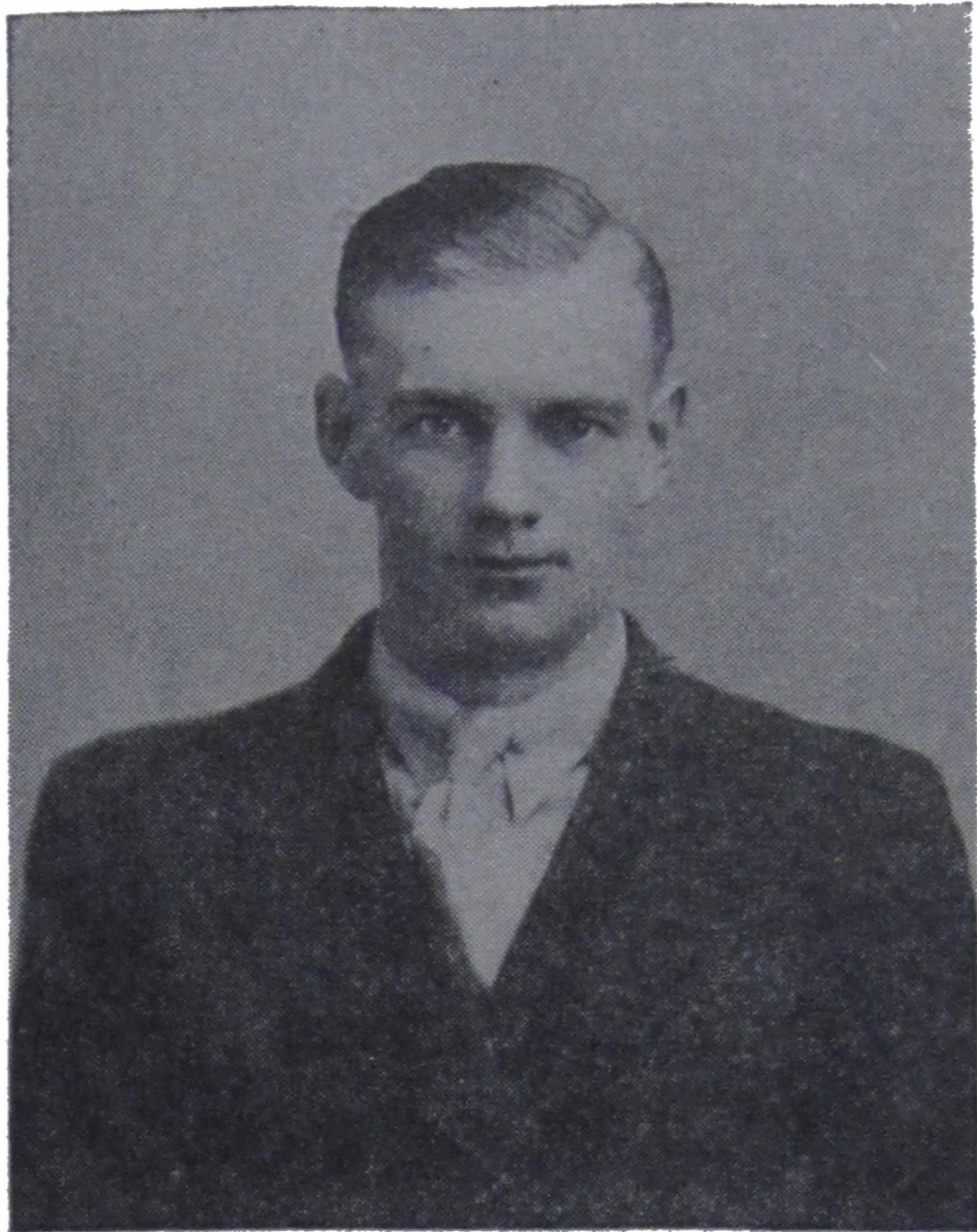
Tässä ilmoitamme että yksi meidän tovereistamme, KAPTEENI GUNNAR EBB (Paavo Koskinen), pidätettiin Helsingin laivarannassa 12-12, 1938 ja tullaan todennukaisesti lähitulevaisuudessa oikeudessa asettamaan syytteeseen valtiorikoksesta.

Lyhyesti sanottuna meidän vastaanottokuvaamme täällä Helsingissä kuuluivat poliisiautot, ihmisten patukoiminen, kuulustelut ohranassa, valokuvaukset ja sormijäljennökset. Ja vielä lisäksi laivan, jolla tulimme, piti olla rannassa 11 p. joulukuuta kello 22, johon määräaikaan oli kokoontunut hyvin huomattavat määrät takaisinpalaavien omaisia ja ystäviä vastaanottamaan. Mutta meille käsittämättömistä syistä seisotettiin laivaa kuitenkin ulkomerellä ja vasta aamulla seuraavana päivänä kello 7 — vielä pimeän aikana — saapui laiva rantaan.

Meidät otettiin omaisten taholta laivarannassa vastaan Suomen kansallislaululla. Tämän laulun aikana poliisit kuitenkin käyttäytyivät sopimattomasti, jopa raa’asti yleisöä kohtaan.”

Ylläoleva, kirjeestä esille käyvä tapaus, herättää sitäkin suurempaa ihmettelyä senkin vuoksi, että kenraali Jalander Kansojen Liiton evakuoimiskomissin jäsenenä oli vakuuttanut, että suomalaisia Espanjan sodan veteraaneja ei tulla Suomessa vainoamaan.

Luutnantti
HENRY (MARK) BUSKA

Kotimaahan paluu

Sen jälkeen kun pääministeri Negrin oli Kansojen Liitolle ilmoittanut, että kansainväliset tullaan vetämään pois rintamalta ja lähettämään kotiinsa, alkoi ryhmä toisensa jälkeen saapua kohden Ranskan rajaa ja sieltä Ranskan halki Le Havren satamaan ja kotimaahansa. Kullakin oli omat kokemuksensa. Suurin piirtein on Martin Kuusiston, Etelä-Espanjassa olleista antama kuvaus tyypillisesti yleistävä:

“Meitä kansainvälisiä oli Etelä-Espanjassa kaikkiaan 4,000 miestä. Heti kun Kansojen Liiton kansainvälinen komissi meidät oli luetteloinut poislähetettävien joukkoon, poistettiin meidät aktiivisesta rintamapalveluksesta, kuljetettiin satamakaupunkeihin, mistä meidät kauppalaivoilla kuljetettiin Barcelonaan.

“Alkumatkasta olivat tasavallan submariinit meitä saattamassa ja suojaamassa siihen asti kunnes meitä vastaanottamaan saapuivat tasavallan lento-osastot. Tämä tapahtui hetkellä, jolloin vihollinen kolkutti Barcelonan porteille.

“Meidän kuljetuksessamme kävi kaikki kellomaisella täsmällisyydellä, mikä osotti, mitenkä suurella vastuunalaisuudella tasavallan hallitus täytti meihin kansainväliin nähden antamansa lupauksen.

“Ja kun pääsimme Ranskan puolelle, niin Ranskan

hallitus varmastikin osotti tehokkuuttaan, sillä heti kun me pääsimme Ranskan puolelle, työnnettiin meidät ylimääräiseen junaan ja heitettiin tarkasti vartioituina Ranskan läpi Le Havreen 24:ssä tunnissa.

“Pariisissa meitä heiteltiin tavara-asemalta tavara-asemalle yrityksessä estää Ranskan työväestö saamasta tietää missä meitä kuljetettiin, sillä se olisi heti merkinnyt suurta mielenosotusta ja sitä ei Ranskan hallitus halunnut.

“Mutta välittämättä siitä, että meidät oli kuljetettu jonnekin kauaksi sivuraiteille, löysivät Ranskan työväenjärjestöjen edustajat meidät sekä Pariisissa että Cerebressä ja kestitsivät meitä suklaalla, tupakalla, kahvilla ja voileivillä siitäkkin huolimatta, että meidän junamme oli kummaltakin puolen ympäröity santarmiketjulla ja että meidän ei sallittu poistua junasta.

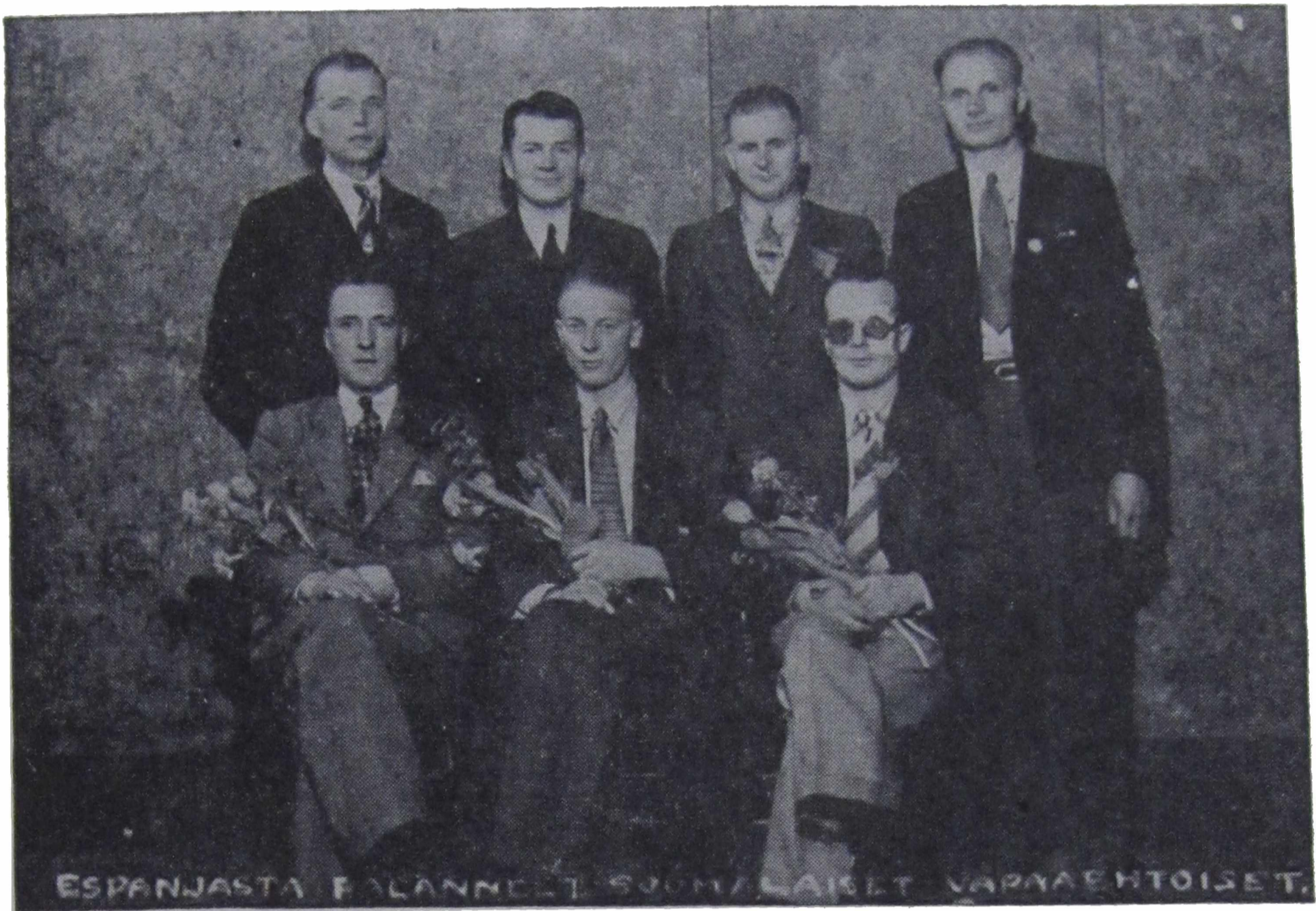
“Kun junamme saapui Le Havreen, ajettiin se rantamöljälle laivan kupeeseen ja meidät marssitettiin junasta suoraan laivaan sen jälkeen kun noin 20 tuntia olimme kirjaimellisesti olleet Ranskan hallituksen vankeina.

“Päästessämme amerikalaiselle alukselle olimme taas ystävien parissa ja amerikalaiset viranomaiset kohtelivat meitä paremminkin kuin isäukot poikiaan ja juttelivat ja hassuttelivat meidän kanssamme ystävällisesti. Aivan samalla tavalla oli Yhdysvaltain konsuli kohdellut meitä Barcelonassa, puhumattakaan Espanjan hallituksesta, jonka pääministeri, tri Negrin, löysi itselleen aikaa tulla persoonallisesti meitä satamaan vastaan ja Espanjan kansan nimessä kiittämään meitä niistä palveluksista, joita olimme Espanjalle tehneet, sekä persoonallisesti onnittelemaan laivan kapteenia, joka meidät onnellisesti oli tuonut vihollisen saartoketjun läpi.

“Tämä osotti, mitenkä hän mieskohtaisesti meistä kansainvälisistä huolehti. Tämän kautta hän jätti meihin kauniin, lähtemättömän muiston itsestään ja siitä asiasta, mitä hän kaikella tarmollaan ajoi.”

* * *

Mutta kaikki eivät päässeet näin mutkattomasti takaisin. Simo Karhu, Erkki Aalto, Henry Heinänen, Henry Mæck (Mäki), Robert Salo, Yrjö Kokkinen ja Erkki Martikainen sattuivat siihen joukkoon, joka marsien joutui tulemaan Catalonian halki Ranskan rajalle joutuakseen siellä marssimaan suoraan päätä paljaan taivaan alla olevalle keskitysleirille — keskellä talvea.

Sotarintamalta palanneita Canadian suomalaisia.

Tämä joukko joutui useita päiviä pistelemään 30-55 km. pituisia marsseja. Niitä kuvaamaan riittää seuraava katkelma:

“Ylös! kuuluu komento. — Kaikki kantamukset oli otettava matkaan ja meidän oli siirryttävä johonkin toiseen kylään. Tämä tapahtui Casa de la Salvovossa, Espanjassa 30:tta päivää vastaan tammikuussa, 1939 kello 3 aikaan aamuyöstä. Viidentoista minuutin kuluttua oli XV Brigaadista jäljellä oleva joukko valmiina lähtemään 50:n km. marssille.

“Alkoi kuulua yksitoikkoinen ‘tramp, tramp’ kun kolmimiehinen pitkä rivi marssi pitkin kuraista maantietä. Marssiminen kävi alkumatkasta jotenkin nopeaan. Ensimmäiset 20 km. menivät kuin ei mitään olisi tapahtunut, sillä olivathan pojat kaikki levänneet jo useita kuukausia ja ne, jotka olivat haavottuneita, tai muuten sairaita, saivat tilaa keittiöautoissa, jotka seurasivat brigaadia.

“Mutta 20:n km. jälkeen alkoi heikompia tippua tien sivuun — ja vielä oli 15 km. matkaa ensimmäiseen lepopaikkaan, johon oli varustettu kuumaa ruokaa. Siellä oli suunniteltu pitää muutaman tunni lepoetki.

“Pieni oli se joukko, joka jaksoi seurata etujoukkoa.

Monella olivat jalat rikki, eivätkä voineet kävellä vaikka kuinka olisivat yrittäneet. Nälkä alkoi myöskin kurnia suolistossa... Meitä oli viisi suomalaista, jotka saapuivat etummaisimpina perille. Kahdella meistä olivat jalkapohjat niin pahasti rikki, että veri nousi kenkien nauhanreijistä ylös! Tarvittiin siinä sisua kävellä sellaisin jaloin!

“‘Eipä ruoka ole koskaan maistunut niin hyvälle kuin nyt,’ tuumi joku joukosta ja totta se olikin. Kyllä se maistui.

“‘Farmoon!’ kuuluu jälleen komento. Se on merkki siitä, että kävely alkaa jälleen, vaikkakaan ei niin nopeassa tahdissa kuin mitä se oli ollut aamulla. — Raajat eivät tahdo ottaa painoa päälleen. Jalat ovat turvonneet ja pöhöttyneet muodottomiksi ja vaikka kantoaakkaa lepopaikassa oli vähennetty, niin selässä tuntui siltä kuin siihen olisi lyöty lisää painoa.

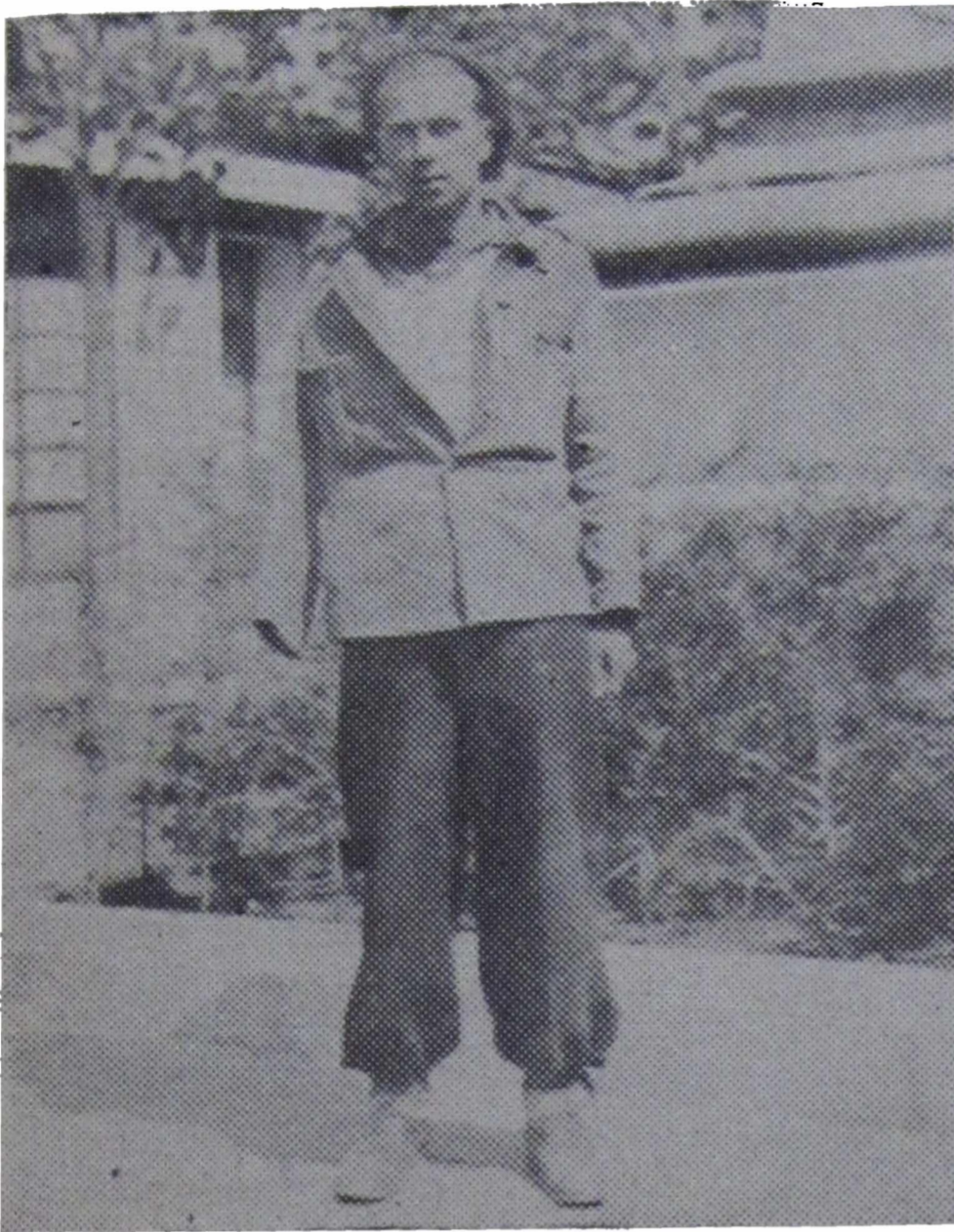
“Vihdoin alkaa jalka taipua sementtiseen tiehen ja joukko alkaa vyöryä hiljaa eteenpäin. Johdon taholta ilmoitetaan, että jäljellä on 12 km. ja vähän rapiaa päälle. — Se ‘rapia’ lisäsi matkaa ainakin 10 km.!

“Viimeinkin alkavat ensimmäiset joukot saapua perille ankarassa vesisateessa, joka loppumatkalla on jokaisen liottanut läpimäräksi. Hakemallakaan ei löydä rääsyisään kuivaa paikkaa. Täällä oli sade liottanut tiet onnettoman rapaisiksi. Niillä ei tahdo päästä minnekään. Perillä onnistuu meidän päästä erääseen koulurakennukseen, jossa on vähä pehkuja aluseksi lattialla. Peitteeksi oli vedettävä matkassa olleet likomärrät peitteet. — Niin oli alettava nukkuminen. — Jälkijoukkoja saapui perille aina seuraavan päivän iltapuoleen asti...”

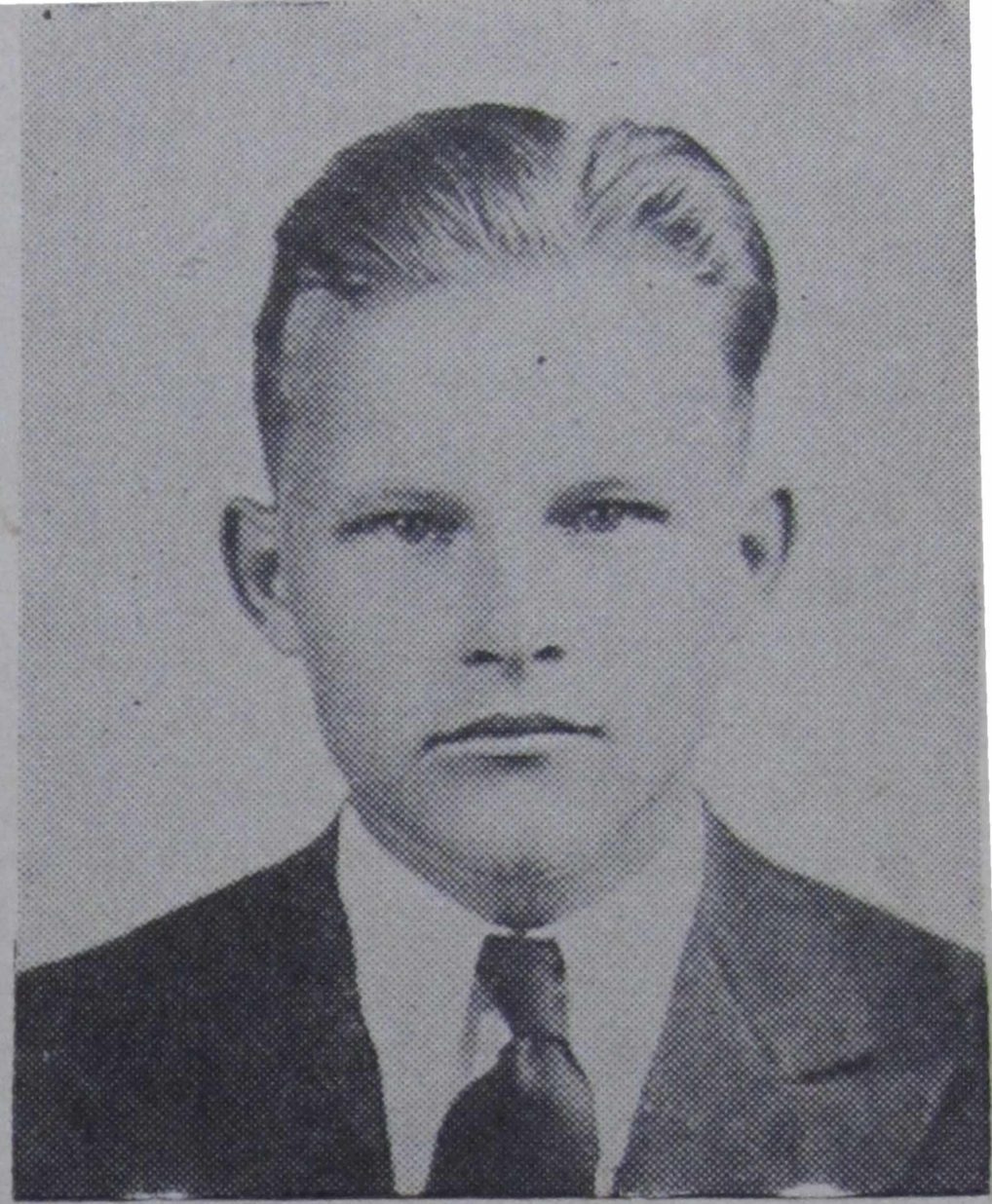
— — —

“Päästyämme 6 km. päähän Ranskan rajasta majoitimme. Edellisenä päivänä ennen meidän tuloamme oli raja avattu pakolaisille. Niitä ei kulkenut sinne ainoastaan tietä pitkin, vaan 100 metrin leveydeltä tien kummallakin puolen. Tuon kolmen vuorokauden ajan minä olimme karanteenissa, oli meillä hyvä tilaisuus seurata sitä ihmismerta, mikä siinä ohitsemme vyöryi.

“Helmikuun 7:nä päivänä aamulla saimme määräyksen valmistautua marssimaan Ranskan rajan yli. Ranska ei ollut suostunut ottamaan meitä vastaan sotilaspuvuissa. Siksi saimme ennen matkalle lähtöä jonkinlaiset siviilivaatteet yllemme. Kello yhden aikaan sivuutimme ra-

GEORGE PULKKINEN

MARTTI MAKI

japyykin, jona olivat ranskalaiset sotilaat ja ranskalaiset sotilasvirkailijat ottivat meidät haltuunsa.”

Sen jälkeen joutuivat nämä XV Brigaadin tähteet kävelemään 7 km. Ranskan sotilasvartioston saattamana. Sitten luovutettiin tämä joukko poliisivirkailijain haltuun ja marssia jatkui yhtä kyytiä klo 12:een yöllä ja päättyi — piikkilanka-aitaukseen Pyreneiden juurella avoimelle hiekkakentälle Välimeren rannalla talvisessa tuulessa ja tuiskussa — keskitysleirillä!

Francon vankileirillä

Martin Mäki kertoo:

Jouduin Francon fasistien vangiksi 12 km. päässä Gandesasta huhtik. 3 p., 1938. Peräydyimme silloin Tortosaa kohden ja olimme jakautuneina pieniin ryhmiin, jotka pyrkivät pääsemään takaisin omille linjoilleen. Meitä oli kaksi minnesotalaista yhdessä.

Matkamme kulki erään tien kautta, jonka mutkaa

fasistien tykistö pommitti niin raskaasti, että siitä ei ollut puhettakaan mennä läpi. Meidän oli pakko tuossa jylhässä vuoristossa palata takaisin ja yrittää löytää toinen tie.

Meillä ei ollut kompassia. Omista joukoistamme oli meillä hyvin vähän tietoa ja emme tienneet mitään miltä taholta vihollinen eteni.

Harhailimme useita tunteja vuoristossa, mutta joka kerta kun yritimme laskeutua alas, jouduimme äkkijyrkien syvänteiden partaalle, joista alaslaskeutuminen olisi merkinnyt itsemurhaa. Siksi oli meidän palattava takaisin sinne mistä olimme lähteneet.

Oli jo iltahämärä kun saavuimme tien lähelle, jolloin tapasimme erään talonpoikaisnaisen. Kyselimme häneltä oliko turvallista mennä eteenpäin. Emme käsittäneet, että hän ei uskaltanut meille puhua totuutta oman henkensä pelosta ja niin menimme kohden jonkun matkan päässä olevaa kolmea miestä luullen niiden olevan omamme.

Vasta kun tulimme kohdalle havaitsimme erehdyksemme. — Ne olivat hampaisiin asti aseistettuja italialaisia "Mustan liekin," "Flamme Negra," miehiä ja meillä ei ollut niin pienintäkään asetta. Pako olisi merkinnyt heti ammutuksi tulemista, sillä vain noin 50 metrin päässä heistä oli mutkan takana monia tuhansia Flamme Negran joukkoja, ratsuväkeä, jalkaväkeä, tykistöä, tönkkeitä, konekiväärejä — lyhyesti kokonainen armeijaosasto.

Meidät komennettiin nostamaan kätemme ylös ja meidän taskumme tutkittiin heti aseiden etsinnässä. Sitten saapui pari suurta italialaista fasistinroikaletta, jotka potkivat meitä takamuksille niin että emme viikkoihin kyenneet kunnolla istumaan ja tätä tehdessään ne sanoivat: "esta primera," s.o. "tämä on ensimaistiaiseksi."

Meillä oli matkassamme hiukan tasavaltalaista rahaa. Se otettiin meiltä pois, revittiin palasiksi ja heitettiin tuuleen. Sitten meidät marssitettiin päämajaan, missä meitä kuulusteltiin espanjankielellä. Meiltä tiedusteltiin mistä brigaadista ja mistä pataljoonasta olimme. Kun vastasimme "XV Kansainvälisestä Brigaadista, Lincoln-Washington pataljoonasta," oli seuraava kysymys: "Missä on teidän brigadinne?" — "Emme tiedä," vastasimme. — "Missä on pataljoonanne?" — "Emme tiedä" — "Missä on teidän tykistönne?" — "Emme tiedä."

Tämän jälkeen vietiin meidät kahden korkean upsee-

rin kuulusteltavaksi ja siellä uudistuivat samat kysymykset, paitsi että meiltä tiedusteltiin mitä kansallisuutta olimme.

Kun vastasimme — “amerikalaisia,” herätti se heissä pienen huudahduksen, mutta mitään ei meille ilmaistu siitä mitä meille tullaan tekemään. Sensijaan määrättiin meille kaksi vartijaa, meidät pantiin kuorma-autoon ja meidät vietiin muutaman kilometrin päähän, missä oli lisää italialaisia joukkoja.

Meidät käskettiin tulemaan pois autosta ja määrättiin istumaan suuren puun alle. — Olimme varmoja siitä, että meidät telotetaan, mutta lopen uupuneita kun olimme, vaivuimme kumpikin uneen siinä pilkkopimeässä istuessamme.

Heräsimme siihen että meitä ravistettiin hereille ja komennettiin uudelleen nousemaan kuorma-autoon. Nyt meidät vietiin erääseen pieneen kylään, missä meidät suljettiin pieneen navettaan, missä ennestään oli 6-7 amerikalaista sotavankia. Aamun tullen meidät sitten vietiin Calaceideen, missä meitä marssitettiin katua ylös, toista alas.

Oletimme, että ne etsivät mukavaa telotuspaikkaa ja kun saatoimme keskenämme puhua omalla kielellämme, rohkaisimme toisiamme ja päätimme kuolla pää pystyssä ja todellisina anti-fasisteina.

Lopulta meidät vietiin erääseen taloon, mikä näytti oliiviöljyn ja viinin varastohuoneelta. Täällä meidät jätettiin erään italialaisen luutnantin ja italialaisten sotilaiden vartioitavaksi.

Tällöin alkoivat fasististen naisapujärjestöjen naiset paraatinsa kadulla. Ne kiljuivat “Viva Franco!”, “Arriba Spania!”, “Muerto para Republica!”, “Muerto para Internationales!” (Eläköön Franco, eläköön Espanja, kuolema tasavallalle, kuolema kansainvälisille), jne. Hetken kuluttua saapui kolme falangistia tiedustelemaan, ketä me olimme ja kun luutnantti vastasi: “Kansainvälisiä, sotavankeja,” sanoivat ne: “Antakaa meidän pitää huoli niistä.” Se merkitsi, että ne vaativat meidän telottamista. Tähän vastasi luutnantti lyhyesti “ei” ja falangistit poistuivat.

Iltapäivällä meidät pantiin taasen kuorma-autoon ja tällä kertaa meidät vietiin Alcaniziin. Siellä jouduimme hyvin suureen kirkkoon, missä oli paljon espanjalaisia sotavankeja. Meidät erotettiin niistä ja meidän ei annettu vaihtaa espanjalaisten kanssa sanaakaan. Sitten

vartijat ryöstivät meiltä rannekellot, fountainkynät, kaikki rahat ja yleensä kaiken mitä meiltä käsiinsä saivat.

Meidät suljettiin erääseen huoneeseen, jossa oli ruumisarkuilta näyttäviä laatikoita. Ja kun ei muutakaan makuupaikkaa ollut, ryömimme kukin "arkkuumme" ja aloimme nukkua.

Pari päivää myöhemmin meidät pistettiin tavaravaunuun ja vietiin Saragosaan. Täällä tuli katolilainen pappi meidän luoksemme. Hän kerskui fasistien voitoista, sekä että kaksi päivää aikaisemmin täällä oli ollut 200 englantilaista sotavankia, niiden joukossa kapteeni Frank Ryan, matkalla Burgoseen, minne hän sanoi meidätkin vietävän sota-oikeuden eteen asetettaviksi.

Saragossassa olimme yli yön ja aamulla meidät taas marssitettiin rautatielle ja pantiin tavaravaunuun. Kun saavuimme Burgoseen, vietiin meidät sotavankien keskitysleirille, San Pedro de Cardeniaan, missä ensimmäisen yön saimme viettää navetassa, missä entuudestaan oli englantilaisia, irlantilaisia, saksalaisia ja muita kansallisuuksia.

Oli hyvin kylmä ja meillä ei ollut paljon mitään tietoa vaatteista, joten oli täysi työ pysyä jäätymättä. Nukkumisesta ei tahtonut tulla mitään, ja kaiken lisäksi ei meille annettu mitään ruuan puolta.

Aamun tullen toimitettiin vielä uusi ruumiinmukainen tarkastus, missä otettiin pois mitä aikaisemmin oli jäänyt ja sitten meidät vietiin varsinaiselle keskitysleirille, jonka käsitti suuri, v. 1711 rakennettu feodalin palatsi, jonka muurit oli rakennettu kivistä noin 7 jalkaa vahvoiksi. Tänne mahtui 6,000—7,000 miestä.

Meidät kansainväliset eristettiin tarkoin espanjalaisista ja meille annettiin tietää, että jos yritämme heidän kanssaan keskustella, niin meidät heitetään "calabosaan," s.o. kylmään ja kosteaan eristysvankilaan. Meillä kansainvälisillä oli täällä kaksi suurta kerrosta käytettävänä ja meitä oli 500—600 miestä, kaikkiaan 24 eri kansallisuutta. Joka päivä tuli uusia sotavankeja lisää eri taistelukentiltä.

Ensimmäinen kersantti, joka oli vastuussa meidän vartioimisesta, ei kovinkaan usein piessyt meitä. Häntä me nimitimme "Stickyksi." Mutta ne jotka tulivat hänen jälkeensä, olivat koko koiria. Ne pieksivät meitä huvikseen käyttäen siihen vaikka mitä tekosyytä. Yhtä näistä nimitimme "Boxeriksi" ja erästä toista "Tankeriksi,"

sillä hän oli ollut tänkin komennossa. Heillä oli erikoinen 3 jalkaa pitkä, taipuva kapula, jonka päähän oli upotettu lyijyä ja näillä kapuloilla ne meitä iskivät eritoten kun olimme menossa syömään, tai syömästä tullessamme. Silloin sai kapulasta jokainen joka kohdalle osui. Mutta lisäksi joutui yksi ja toinen erikoisen pieksemisen alaisuuteen ja näiden selkäsaunojen jälkeen oli monen pojan selkä useita päiviä mustan sininen ja verillä ja joutui liikkumaan kykenemättömänä makaamaan päiväkausia erikoisessa pienessä huoneessa, jossa oli patjat permannolla. Monet saivat näiltä raakimuksilta myöskin iskuja vasten kasvoja, jolloin kasvot turposivat ja paikat menivät rikki siinä määrin, että oli vaikea asianomaista tuntea.

Noin 15 poikaa yritti paeta ja kaksi todella siinä onnistuikin. Tällöin oli seurauksena yleinen piekseminen. Me jouduimme olemaan vuorollamme toistemme vartijoina ja auta armias vartijoiden pieksemistä silloin kun karkausyritys oli tapahtunut. Sama oli löyly niille, jotka karatessaan joutuivat kiinni ja takaisin tuoduiksi. Sekä vartijat että karkulaiset saivat yksityistä pieksentää ja päälle eristysvankilaa, josta kahdesti vuorokaudessa pääsi hetkiseksi välttämättömälle tarpeelleen.

Valistustyö ja seuraelämä vankileirillä

Pari viikkoa vankileirillä oltuamme tulimme siihen johtopäätökseen, että siellä olomme tulee pitkäaikaiseksi. Tällöin tuli kysymykseen tietojen ulkomaailmasta saaminen ja sellaisen toiminnan järjestäminen, mikä pitäisi vankien kesken moraalialla korkealla.

Sovimme siitä, että vuorollaan kukin myy toisen leipätumpustaan, joita saimme kaksi päivässä. Tästä saimme 15 sentimeriä ja sillä saatoimme ostaa yhden numeron fasistista päivälehteä kunakin päivänä. Yksi espanjankieltä osaava luki lehden ja tulkitsi sen toisille ja rivien välistä lukemalla saatoimme olla kärryillä siitä mitä maailmassa tapahtui.

Vankileirillä tapasin suomalaisia, nimittäin Helge Marttilan, Vancouverista, B. C. ja Jules Päiviön, Port Arthurin perukalta, Ontariosta, Canadasta ja muutamia päiviä myöhemmin tuotiin sinne joukko haavottuneita kansainvälisiä, joiden joukossa oli Eino Holopainen, Helsingistä, Suomesta.

Vankileirillä tapasin myöskin canadalaisen, Percy Hiltonin, joka oli joutunut vangiksi maalisk. 10:nä

päivän yönä ja joutunut ainoana amerikalaisena omin silmin näkemään kun n.k. Nihtilän konekiväärijoukkue telotettiin jouduttuaan italialaisten ja maurien ympäröimiksi sen jälkeen kun he McKenzie-Papineau pataljoonan peräytymistä olivat suojelleet ja ampuneet viimeisen panoksensa asemassa, mistä ei ollut mitään peräytymisen mahdollisuutta. Raivoissaan olivat italialaiset ja maurit ampuneet heidät viimeistä miestä myöten. Percy Hilton oli aikaisemmin aseettomana joutunut heidän vangikseen, jolloin hänet oli jätetty henkiin.

Meidät alistettiin mitä ankarimman tutkimuksen alaisuuteen, jossa meidän oli tehtävä selvää perhesuhteistamme, mitä poliittista mielipidettä ne ovat; meidät sormijäljennettiin ja meistä otettiin valokuvat edestä ja sivulta, vaatteissa ja alasti ja meidän päästämme ja jäsenistämme tehtiin vaikka minkälaisia mittauksia.

Ensiksi meille annettiin ymmärtää, että meidät tullaan lähettämään takaisin kotimaahamme, mutta kun viikko meni viikon jälkeen ja viikot venyivät kuukauksiksi, aloimme miettiä mitenkä viettää aikaamme. Joku keksi alkaa tehdä saippuapalasta shakkinappuloita ja kynällä tehtiin paperipalalle lauta. Joku toinen alkoi muovata shakkinappuloita leivänpaloista ja lopulta alettiin niitä nirhata pienistä puunpaloista ja vähän ajan kuluttua koko vankileiri pelasi shakkia ja meillä oli kilpailuja yksityisten kesken ja kansainvälisiä tournamentejä.

Myöhemmin me järjestimme keskuuteemme "San Pedro Institute of Higher Learning," s.o. "San Pedron Korkeamman Opiskelun Instituutin," jonka eri luokkiin osallistui noin 125 miestä. Meillä oli opiskelua ranskan-, venäjän-, espanjan-, englannin-, saksan- ja kreikankielissä. Lisäksi oli meillä säännöllisiä tunteja matematiikassa, geometriassa, trigonometriassa ja algebrassa; lentotaidossa, sähköopissa, journalismissa, jne.

Jotkut meidän pojistamme saivat rahaa Englannista ja sillä ostettiin paperia ja lyijykyniä. Viimeksimainitut katkaistiin kolmeen osaan, että kullekin tuli kynä, millä tehdä luentojen aikana muistiinpanoja. Luennoille mentiin aamiaisen jälkeen aamusin ja iltapäivisin ja tiedotus luentojen alkamisesta annettiin rämistämällä lusikalla peltistä ruokalautasta.

Myöhemmin saimme romaanikirjoja Englannista ja niistä järjestettiin lainakirjasto.

Laulua harjotettiin paljon meidän keskuudessamme ja aina silloin tällöin pantiin iltasin toimeksi konsertteja. Mitään soittokonetta ei meillä ollut, mutta laulamaan opetettiin sittenkin ja niin syntyi laulukuoroja useiden eri kansallisuuksien keskuuteen. Näiden kuorojen kesken järjestettiin laulukilpailuja, joissa palkintoina oli tupakkaa voittajille.

Myöskin järjestettiin erikoistilaisuuksia sellaisina päivinä kuin toukok. 1 p., toukok. 30 p., Lincolnin ja Washingtonin syntymäpäivinä, jolloin näiden päivän merkityksestä annettiin perusteellisia luentoja. Päivinä sellaisina kuin jouluna ja uudenvuodenpäivänä oli meillä kansainvälinen konsertti, jolloin esiintyivät parhaat kuorot. Ja kun Amerikan Punaiselta Ristiltä saatiin peitteitä, rakensivat muutamat ammattimiehet niistä tällaisia tilaisuuksia varten erikoisen näyttämön.

Nämä konsertit olivat siinä määrin onnistuneita ja vaikuttavia, että yksinpä fasistiset kersantit olivat niitä seuraamassa. Mutta tavallisille fasistisotilaille ei siihen tilaisuutta annettu, vaikka ne pyysivät, sillä fasistit pelkäsivät, että me niihin teemme tykkänään toisen vaikutuksen kuin mitä virallisesti heihin oli istutettu.

Mutta nämä tilaisuuksien järjestelyt eivät aina olleet vailla vastuksia, sillä fasistit pelkäsivät, että niiden kautta meidän moraalimme kohoo liiaksi korkealle ja niinpä meiltä aika-ajoin kiellettiin laulaminen kokonaan. Tapasimmepa kerran aterialta tullessamme kaikki shakkilautamme ja shakkinappulammekin takavarikoituina.

Pitääksemme keskuudessamme fyysillisen kunnan mahdollisimman korkealla, järjestimme joka aamuksi voimisteluharjoitukset suuruksen jälkeen.

Ulkopuolisesta maailmasta olivat kirjeet hyvin tervetulleita. Ne kohottivat moraalialia ja ne luettiin sakilla. Tällä tavalla onnistuimme niissä olosuhteissa järjestämään olomme niin siedettäväksi kuin mahdollista ja estämään epätoivoon ja synkkämielisyyteen vaipumisen.

Tutkimuksia oli meillä hyvin usein ja niitä johti Saksan Gestapo. Meidän oli vastattava standardikyselykaavakkeen mukaan, jossa oli 200 eri kysymystä. Sitten seurasi "On" ja "Ei" kyselykaavake ja sitten yksityinen kuulustelu, jonka toimitti kaksi Saksan natsia ja se kesti 1—2 tuntia miestä kohden. Mutta kun saksalainen oli kysymyksessä, taikka ruotsalainen, niin yksi-

tyistä kysymyksillä piinaamista saattoi kestää päivä taikka kaksi yhteen kyytiin ja uusiutua väliaikojen jälkeen.

Sotavankien vaihtaminen

14 amerikkalaista olivat ensimmäiset, jotka Franco vaihtoi lokakuussa 1938. Sitten vaihdettiin 100 englantilaista. Helmikuussa vaihdettiin useimmat ranskalaiset; huhtikuun alussa 100 englantilaista, kaikki ruotsalaiset, tanskalaiset ja 7 cubalaista — kaikkiaan 105 miestä.

Jo helmik. 24 p. saapui meidän luoksemme fasistinen luutnantti, joka ylisteli Francoa ja selitti, että meidät tullaan lähettämään takaisin. Helmik. 27 p. meille annettiin toiset vaatteet ja helmik. 28 p. meidät marssitettiin rautatien varteen, pantiin tavaravaunuun ja kuljetettiin San Sebastianiin, missä jouduimme maakunnan vankilaan. Siellä jouduimme pieneen huoneeseen, jonka lattialla jouduimme nukkumaan kuin sardiinit kannussa pää pään vieressä ja jalat toistemme jalkojen päällä. Ruuaksi saimme siellä kuumaa vettä ohraryynien kanssa, mitä nimitimme "agua sucie," s.o. "likaista vettä;" puoliseksi pienen tumpun leipää ja "aho-soppaa," joka oli tehty vedestä ja leivästä, mihin sitten oli tipautettu vähän oliiviöljyä ja kynsilaukkaa. Iltanen oli sama kuin puolinenkin.

San Sebastianissa jouduimme olemaan 53 päivää. Täältä ajalta on mainittava, että meitä ei kertaakaan piesty, mutta vartijoita oli sitä enemmän.

Täällä me sotavangit järjestimme keskuuteemme kooperatiivin. Silloin tällöin sai joku ulkoapäin rahaa. Kaikki yhdessä päätimme, että mitä ikinä rahaa kukin saa synnyinmaastaan, luovutetaan se kooperatiiville ja jaetaan kaikkien kesken tasan. Kooperatiivin tehtävänä oli järjestää ajankulua ja niin me järjestimme opiskelua espanjan- ja ranskankielissä ja luentoja merimiesammattissa, maanviljelyksessä, kooperatiivien toiminnassa, Farmer-Labor puolueesta, matkaluentoja Yhdysvalloista, jne.

Silloin kun ruokapaketteja saimme Yhdysvalloista, annettiin se kooperatiiville ja jaettiin sen jäsenten kesken ja tee ja kahvi lähetettiin keittiöön ja jaettiin erotuksetta kaikille.

* * *

Huhtik. 22 p. suoritti siviilikaarti taasen meidän keskuudessamme ruumiinmukaisen tarkastuksen. Sitten

meidät pistettiin neljään linja-autoon ja vietiin kansainvälisen sillan päähän. Meidät laskettiin ja meitä vastaan tuli englantilainen komissioneri.

Portti avattiin ja 7 cubalaista marssitettiin sillan poikki ensimmäiseksi Ranskan puolelle. Sitten seurasivat ruotsalaiset ja tanskalaiset ja viimeksi amerikalaiset. Ranskalaiset santarmit marssittivat meidät asemalle, missä meidät tapasivat Amerikan ja Ruotsin konsulit ja muutamat sanomalehtimiehet; meille annettiin suihkukylpy, ranskalainen puku, tossut, paita, hyvä ateria ja sitten meidät pistettiin junaan ja heitettiin Ranskan halki Le Havreen, minne saavuimme huhtik. 27 p:nä.

* * *

Ennenkuin lopetan kertomukseni, on minun mainittava, että vankileirillä Espanjassa ollessamme emme saaneet niin minkäänlaista lääkärinhoitoa. Meillä oli omassa keskuudessamme 5 lääkäriä, mutta niillä ei ollut niin minkäänlaista instrumenttia, eikä mitään lääkettä. Jos joku sairastui, olivat lääkärimme avuttomina. Yksikin tovereistamme sai umpisuolen lisäksi tulehduksen ja kysymyksenä oli, olisiko lääkärin — vankilatoverin — tullut suorittaa leikkaus partaveitsenterällä. Mutta kun ei ollut mitään desinfioimisainetta, ei hän sitä voinut tehdä ja niin tämä toverimme kuoli tuskiinsa ilman että häntä voitiin auttaa.

Kaikkiaan oli meidän joukossamme 20 haavottunutta ja näistä 13 kuoli — täydelliseen hoidon puutteeseen ja erinäisiin tauteihin Burgosin vankileirillä. — Sellaista oli fasistien suhde sotavankeihinsa.

Muistelmia Aragonin peräytymisen ajoilta

Olin Teruelin puolustuksen aikana Lincoln-Washington pataljoonan IV Konekiväärikomppaniassa, kertoo Jussi Holopainen, Torontosta. Meitä oli suomalaisia tuossa komppaniassa 8-9 miestä, niiden joukossa Yrjö Keinänen, New Yorkista.

Teruelista lähetettiin meidät Belchiteen, minkä luona

käydystä taistelusta alkoi Aragonin peräytyminen, joka päättyi Ebro-joen toiselle puolelle.

Peräytymistä kesti yötä päivää monta vuorokautta ja tänä aikana jouduimme kolme eri kertaa lyömään itseemme saartoketjun läpi. Sinä aikana sotkeuduin monta kertaa aivan vieraskielisten joukkoon.

Hijjarissa olimme juuri saaneet joukkomme koolle kun XII Brigaadi saapui luoksemme selittäen, että fasistit ovat lyöneet rintamamme läpi ja että on peräydyttävä. Pojat löivät raskaat konekiväärin kuorma-autoille, mutta minulla kun ei vielä ollut edes asettakaan, ei ollut aikaa päästä matkaan. Niin jouduin jalkapatikassa kävelemään.

Löysin tienpuolesta kevyen konekiväärin, josta lukko ja syöttökotelo olivat poissa ja ammuksia ei ollut yhtään. Ajattelin, että korjaan sen kun pääsen omalle puolelle, missä on puuttuvia osia ja aloin sitä kantaa. Tällöin alkoi eräs espanjalainen minulle viittoa, että siinä kohden on otettava asema ja alettava panna viholliselle vastaan. Kun en osannut espanjankieltä, kerkisin huutaa vain "jo natana," mikä merkitsee, että "minulla ei ole mitään," kun hän, jonka tehtävänä oli pidättää peräytymistä, veti kuulan kivääriinsä luullen minua saboteeraajaksi ja ojensi sen minua kohden.

Juuri samassa silmänräpäyksessä alkoivat fasistit konekiväärillä ampua mäen päältä meitä aivan meidän yläpuoleltamme. Toisella puolen tietä oli ainakin 15 metriä syvä pudotus suoraan jokeen. Ei siinä ollut aikaa jahkailemiseen. Suoraa päätä pudottauduin jokeen ja onneksi sillä kohden oli kyllyksi vettä alla. Menin pohjaan asti jalat edellä ja aloin uida toiselle rannalle.

Heti kun sinne pääsin riisuin takin päältäni ja aloin kiivetä jyrkkää mäen rinnettä ylös repien itseni kivissä ja kaktuksissa. Kun pääsin mäen päälle, tapasin siellä pitkiä rivejä omia miehiä ja sinne saapui myöskin meidän lentokoneita ja syntyi ilmataistelu, jossa kolme fasistien ja yksi meidän koneistamme putosi maahan.

Alettiin metsien halki marssia Alcanizia kohden saksalaisen luutnantin, Hermann Anocrin johdolla. Ratsumiehet saapuivat kehottamaan meitä lähtemään toiseen suuntaan, mutta kun emme tienneet, mitä ne olivat miehään, seurasimme luutnanttimme komentoa, joka vei meitä kompassin mukaan. Eikä kestänytkään kauaa, kun pääsimme tielle, jossa liikkui meidän omia kuorma-

Kansainvälistä prikaattia: virolainen, suomalainen ja neekeri.

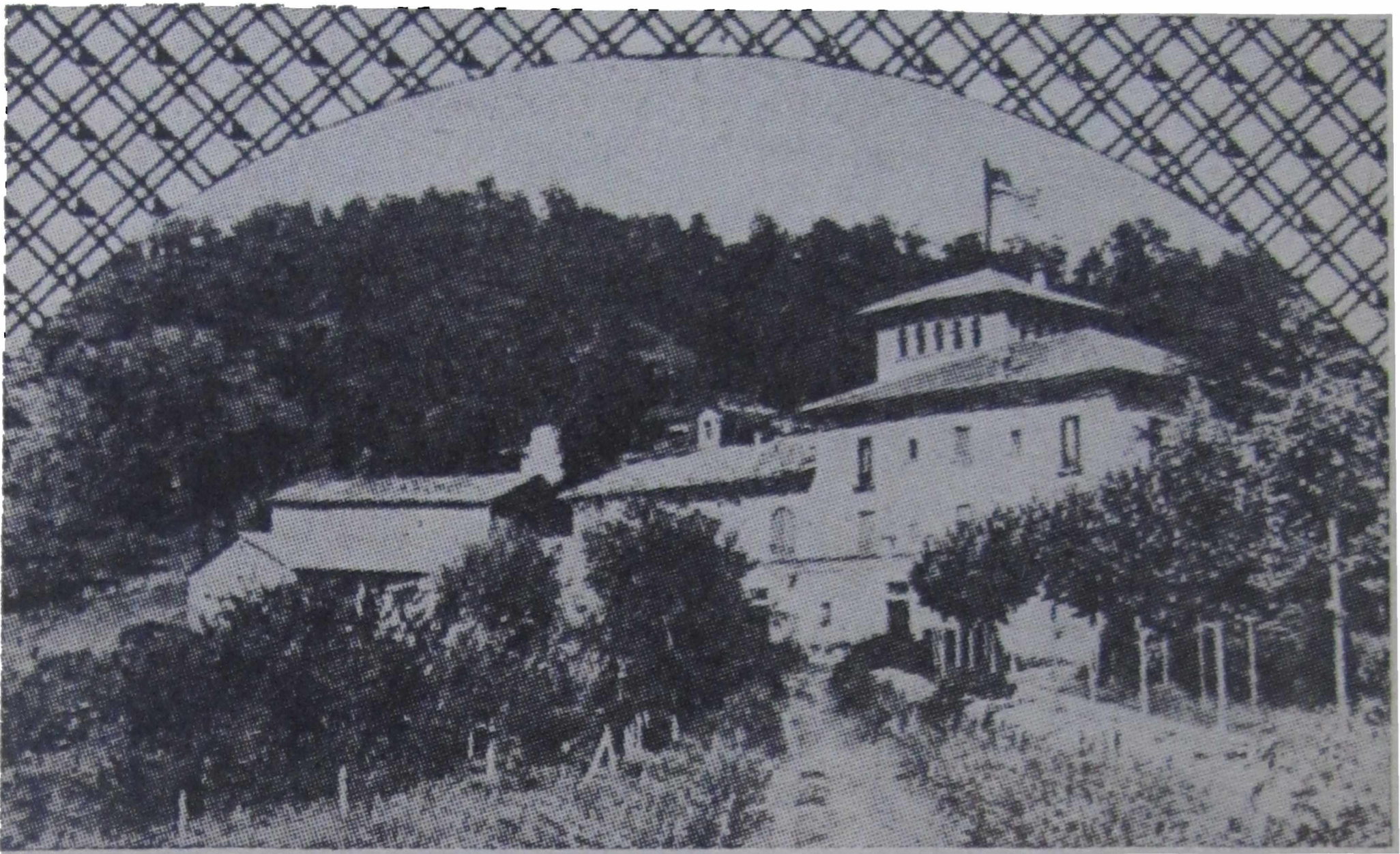
autojamme ja olimme varmoja siitä, että olimme omalla puolellamme.

Alcazinin lähellä tuli meitä vastaan eräs korkeassa asemassa oleva upseeri, joka komensi meitä kääntymään takaisin. Luutnanttimme kieltäytyi siitä sillä perusteella, että meillä ei ollut niin minkäänlaisia aseita ja tykistöjärjestyksessä me, noin 80 miestä, marssimme Alcazinin läpi. Siellä saimme aamiaisen ja sitten meidät pistettiin kuorma-autoon ja lähdimme painaltamaan takaisin Hijjariin, missä saimme vähän aseita ja aloimme kaivaa ampumakaivantoja.

Nukahdin noin puolitoista tuntia kun minut ravistettiin hereille ja sanottiin, että fasistit olivat Alcanizissa ja että me kaikki kansainväliset olemme hevosenkengän sisäpuolella. Tykistö ja tänkit lähtivät kulkemaan edellä ja englantilainen pataljoona pääsi kuorma-autoihin, mutta meidän oli taaskin — käveltävä.

Kun pääsimme 12 km. päähän Alcanizista, saimme vastaanamme kovan tykki- ja lentokonetulen ja silloin alkoi komentajamme viedä meitä suoraan vuoriston ylitse Caspea kohden.

Kuumassa ilmassa jouduimme pistelemään 25 km. ja kun päästiin perille, pistettiin linjat äkkiä kuntoon ja

Amerikalaisten perustama lastenkoti Espanjassa.

alettiin puolustautua. Meidät suomalaiset liitettiin Mac-Papseihin ja jouduin konekiväärikomppaniaan Niilo Mäkelän komennon alaisuuteen ja sitten kun hän haavottui ja kuoli, Gunnar Ebbin komentoon.

Caspen luona hyökätessä jouduimme noin 35 metrin päähän saksalaisista fasisteista pimeän aikana. Meitä oli ketjussa eräs englantilainen luutnantti, Lehtovirta, Ruuska, Myllykangas, Jussi Wiitaniemi, Antti Niemi, Patu, Ebb ja minä ja joitakin toisia. Kerkisin juuri siirtyä jonkun verran vasemmalle kun vihollisen puolelta tuli käsigranaatti, joka tappoi tuon luutnantin ja Lehtovirta ja Ruuska saivat haavoja, joihin he kuolivat.

Alempana oli joukkoja. Matkassamme oleva amerikalainen majuri käski minun mennä ottamaan selkoa siitä, keitä ne ovat. Menin. Ne olivat meidän englantilaisia joukkojamme. Käskin niiden tulla ylös ja heti aloimme hyökätä ja valtasimme mäen ja saimme käsiimme 4 raskasta konekivääriä, kaasumaskeja, eväitä ja ampumatarpeita, jotka kaikki meille kelpasivat, erittäinkin keitetyt kananmunat. Käänsimme saamamme konekiväärit vihollista vastaan ja kaipa niitä sinne mäen laitaan jäi eräitä.

Sitten aloimme kaivaa ampumakaivantoja ja kun aamu valkeni, olivat ne meillä valmiina.

Kautta rintaman oli meillä ollut määrä edetä, mutta vain me todellisuudessa olimme edenneet. Kun aamu valkeni, alettiin meitä joka puolelta ampua ja niin jouduimme kiireisesti peräytymään 2 km., jolloin fasistit saivat konekiväärinsä meiltä takaisin, sillä meidän peräytymisemme oli niin tulista, että siinä tuntuivat housutkin jalassa olevan liikaa.

Tällöin haavottui Yrjö Keinänen jalkaansa ja kun häntä eräs toveri yritti auttaa, sanoi hän vain karskisti: "Paina helvettiin ja sano toisille terveisiä." — Sen jälkeen ei hänestä ole kuultu mitään.

Tässä kahakassa kaatui joitakin toisiakin suomalaisia ja joitakin joutui vangiksi, mutta heidän nimiään en saanut tietooni.

Kolmessa vuorokaudessa peräydyimme sen jälkeen Gandesaan pistäen välillä lujasti vastaan. Kaikki olivat Gandesasta jo peräytyneet pois kun me sinne saavuimme. Täällä tapasimme meidän oman kuorma-auton, jolla oli raskas konekivääri ja kuulia. Joku matkassamme ollut amerikalainen automekanikko korjasi tuon pikkuvian nopeasti, pistimme omat 2-3 konekivääriä kärryille ja lähdimme ajamaan. Fasistit olivat silloin miltei meidän ympärillämme ja pääsimme Ebron sillan yli juuri viime nikassa kun meidän puolen asturialaiset sen räjäyttivät ilmaan.

Ebron yli takaisin hyökätessä olin koko ajan soutajana.

Sotaorpo: Amerikan suomalaisten naistenklubien ottolapsi.

FRANK PETERSON

Keskitysleirin elämästä demokraattisessa Ranskassa

Kirj. Simo Karhu

Aurinko nousi idästä vanhan tapansa mukaan helmi-kuun kahdeksannen päivän aamuna 1939. Yö oli ollut erittäin kylmä ja maassa oli kuuraa. Keskitysleirillä oleva joukko alkoi hiljalleen nousta ylös toinen toisensa jälkeen ja viimein oli koko joukko liikkeellä. Miehet komennettiin kolmimiehiseen rivistöön ja jaettiin komppanioihin. Sen jälkeen saimme kukin kupillisen mustaa kahvia ja palasen leipää. Tämän jälkeen saimme määräyksen marssia komppania kerrallaan meille kansainvälisille Espanjan sotilaille varattuun piikkilankahäkkiin. Sinne matkalla meidät tarkastettiin perinpohjin. Meiltä otettiin pois kaikki teräaseet, kuten linkkuveitset ja sen semmoiset, joita Ranskan hallituksen poliisit eivät katsoneet terveelliseksi meidän kantaa. Jos joku napisi vastaan, sai hän niskaansa marokkolaisen sotilaan, joka otti asianomaista niskasta kiinni ja potkaisu takapakoille ja heitti sitten surkeilematta piikkilanka-aitauksen sisäpuolelle.

Kun olimme päässeet piikkilanka-aitaukseen, aloin minä parin muun toverin kanssa katsella ympärillemme ja arvailla mitä tämän jälkeen tulee tapahtumaan, sekä tuumailta yhtä ja toista keskenämme. Viimein tulimme siihen johtopäätökseen, että ei tämä taida enää tästä tämän kummemmaksi muuttua. Niinpä aloimme kaivaa itsellemme makuukuoppaa matkassa olevilla soppakupeilla.

Työ kävi erittäin nopeaan, sillä olihan meillä tämänlaisen pesänteossa jo kahden vuoden kokemus Espanjassa, vaikkakin sillä puolen rajaa niitä olimme tehneet toista tarkotusta varten. Siellä näitä kuoppia teimme konekivääripesäkkeiksi. Kun meillä konekiväärejä ei enää ollut, niin teimme nyt santaan kuoppia — makuusijoiksemme ja suojaksi kylmiä tuulia vastaan.

Aika kului tässä puuhassa päivällistunnille asti ja aloimme odottaa ruoka-aikaa.

Päivällistä ei kuitenkaan kuulunut, eikä myöskään illallista ja niinpä saimme tyytyä siihen mitä pohjatuuli meille toi tullessaan.

Pimeän tullen vetäydyimme pesäämme ja aloimme valmistaa itsellemme vuodetta missä nukkua. — Kyllä tämä oli ihanaa perhe-elämää talven keskellä Välimeren rannalla demokraattisessa Ranskassa keskitysleirillä, tuumaili vierelläni oleva toveri ja alkoi kuorsata. — Siihen loppui sen päivän työ.

Seuraavana aamuna kun nousimme oli maa valkoinen. Ensin otaksuimme, että yöllä oli satanut lunta. Se ei kuitenkaan ollut lunta, vaan ainoastaan kuuraa, jonka yön kylmyys oli tuonut tullessaan.

Nyt jo saatiin vähän leipää ja mustaa kahvia. Se maistui erittäin hyvälle ennen kaikkea siksi, että ei kahdenä sitä edellä käyneenä päivänä oltu syöty niin kerrassaan mitään. Saimme myös päivällisen ja illallisen ja sitä komentoa sitten jatkui päivästä toiseen ja jatkuu yhä edelleenkin...

Ruokajärjestelmässämme sattui eräs välikohtaus, jonka mainitsemista ei mitenkään voi sivuuttaa. Ne soppat, joita olimme neljä ensimmäistä päivää syöneet, olivat vain puoliksi Ranskan hallituksen antamia. Toiseksi puoleksi ne olivat meidän omia, Espanjan puolelta tuomia ruokavaroja.

Kahdestoista Kansainvälinen Brigaadi oli tuonut tullessaan suuren kuorma-auton täynnä kaikellaista ruokatavaraa ja lisäksi kaksi muulia ja tuo brigaadi alkoi

ruokkia meitä kaikkia kansainvälisiä. Lihavarat eivät kuitenkaan kestäneet muuta kuin kaksi päivää ja silloin tuli eteen kysymys mistä saada soppaneuvoja. Ja kun muuta ei ollut tähtäimessä, niin kokki päätti tapattaa muulit ja keittää niiden lihasta soppa.

Niin tehtiinkin. Mutta kaikeksi onnettomuudeksi pistivät teurastajat lihat vartaaseen roikkumaan. Tällöin tulivat paikalle ranskalaiset viranomaiset, jotka veivät lihat pois selittäen, että "Ranskassa ei saa syödä muulin lihaa!"

Kaikki napsivat vähän vastaan, mutta eihän se mitään auttanut. Muulinlihan viejät sanoivat tuovansa oikeata lihaa tilalle mojakkalihoiksi, mutta syystä taikka toisesta tuon lupauksen täyttäminen unohtui ja niin jäimme kaikki ilman lihaa. Viimein muisti kokki, että nuo virkailijat eivät olleet ottaneet muulien päitä, eikä kavioita mukaansa. Hän kaivoi esille santaan haudatut päät ja kaviot ja tarkasteli niitä vähän aikaa. Viimein väänsi hän mustia viiksiään ja virkkoi sitten englanninkielellä: "We make soup anyhow." — Ja soppaa hän keittikin näistä muulinpäistä ja kavioista — lähes 39,000:lle miehelle, vaikka kyllähän se jyrkänpuoleisesti kylläkin vedelle maistui...

— Olimme juuri syömässä tätä muulinpäistä valmistettua mojakkaa, kun paikalle saapui kansainvälinen komissi työtään valmistelemaan. Syystä taikka toisesta tuo komissi alkoi tarkastaa meidän syöntihommaamme, sekä minkälaista ruokaa me syömme. Yksi komissin jäsenistä katseli kauan erään toverin lautasta ja kysyi viimein, eikö siinä ollut lihaa ollenkaan. Tämä toveri vastasi, että eihän sitä voinut olla, kun veivät meiltä lihat pois.

Viimein kysyi tuo komissin jäsen, mistä tuo mojakka oli valmistettu. Siihen joku joukosta hyvin rauhallisesti vastasi: "Muulien päistä, sekä muulien kavioista."

Tämän enempää ei tuo komissin jäsen kysellyt, vaan sanoi, että heille oli vakuutettu, että kansainväliset saavat kunnollista ruokaa.

Tuosta komissin käynnistä oli sen verran apua, että seuraavana päivänä oli jo jonkun verran parempia soppaneuvoja ja muutenkin muuttui ruokatarpeiden saanti säännöllisemmäksi.

* * *

Tupakkaa ei meille sallittu tuoda, vaikka sitä varmastikin meille olisi tuotu vaikka kuinka paljon, jos

olisi sallittu. Viranomaiset sen kuitenkin jyrkästi kielsivät.

Pyreneiden vuorialueella on meren rannalla hyvin vaihteleva ilma helmikuussa. Välillä on sateista ja tuulee ja välillä on kylmää, vieläpä pakkastakin. Aamulla saattaa olla kirkas ilma, mutta jo parin tunnin kuluttua voi olla rankka sade, joka tulee kovan tuulen mukana.

Millaiseksi se tekee elämän ihmisille, jotka ovat pakotettuja viettämään yöt päivät toisen toisensa jälkeen avoimella hiekkatasangolla pieniin santakuoppiin kaitautuneina on helppo kuvitella. Se oli kaikkea muuta mutta ei ihmiselämää.

Luontokappaleillekin varataan katto pään päälle huonon ilman vallitessa, mutta meille, jotka olimme taistelleet maailman kansanvallan puolesta tasavaltaisen Espanjan puolesta — ei edes sitäkään sallittu! Siksipä lukumäärämme harvenikin täällä leirillä nopeasti. Keskimäärin kuoli tällä leirialueella 20-30 miestä joka päivä suorastaan nälkään ja kylmyyteen.

* * *

Aluksi oli meitä kaikkiaan 35,000-40,000 miestä, espanjalaiset siihen luettuina. Kun viikon päivät olimme olleet avotaivaan alla, saimme vähän lautoja, joista saimme rakentaa jonkinlaisia sateensuojan tapaisia haavotuneille ja sairaille.

Sotilaskuri ja mielivalta meni joissakin kysymyksissä niin pitkälle, että sitä ei tahdo voida millään uskoa. Leirialueelle ei päässyt kukaan ulkopuolinen ihminen — ei edes Yhdysvaltain konsulikaan, vaikka hän kahdesti yritti päästä meitä tapaamaan. Selvää on, että eivät tänne päässeet silloin muutkaan siviili-ihmiset.

* * *

Mitä ikinä tietoja saimme, tulivat ne maanalaisia teitä muun maailman tapahtumista ja selvää on, että ne olivat aivan liian riittämättömiä, eivätkä tyydyttäneet meitä.

Olimme kaiken aikaa tietoisia siitä, että meidän amerikalaisen puolesta työskennellään ja että me jollakin lailla pääsemme ulos tästä leirielämän helvetistä. Siitä puhui meidän johtomme, sekä arveli, että poispääsemiseen menee kuitenkin jonkun aikaa.

Tämä toive toteutuikin, sillä Amerikan konsuli sai

meidät pois täältä maalisk. 1 p., jolloin hän meille ilmoitti, että meidät tullaan siirtämään jonnekin Pohjois-Ranskaan ja että me sen jälkeen saamme matkustaa takaisin Amerikkaan.

* * *

Lähtö ei leiriltä kuitenkaan ollut niinkään helppoa kuin mitä sen piti olla. Kun lähdön hetki tuli, saimme olla kolmimiehisissä riveissä useampia tunteja, ennenkuin leirin viranomaiset meidät päästivät ulos piikkilanka-aitauksesta.

Jokainen meidät tällöin taasen tarkastettiin yksitellen — ehkäpä siksi, että meidän matkassamme ei lähtisi mitään leirin omaisuutta! Tämän lisäksi oli jokaisen annettava selostus ei ainoastaan omasta syntymästään ja syntymäpaikasta, mutta vielä isänsä syntymästä ja poliisilaitos vaati täydellistä sukuluetteloä. Sen jälkeen otettiin paperille sormenpäamerkit kuin rikollisista ainakin.

Tässä hommassa meni koko päivä ja oli todella pidettävä kiirettä, että ennätimme siihen paikkaan, minkä komitea ja Yhdysvaltain konsuli meille edeltäkin oli määritellyt, sillä meidän täytyi mennä noin 30 kilometriä junan lähtöpaikalle. Kuitenkaan ei tuota välimatkaa tarvinnut kävellä, vaan meidät pantiin kuorma-autoihin ja poliisivartiosto kuljetti meidät 15 kilometriä ja jätti meidät sitten tielle. Meille onneksi saimme kuitenkin jatkaa matkaamme samalla kulkuneuvolla määräpaikkaan asti.

Päästyämme Carperon asemalle, joka on 4 kilometrin päässä Espanjan rajalta, astuimme junaan, joka meidät vei Pariisiin. Junaan oli meille varattu ruokaa, tupakkaa, leivoksia, jne. ja uteliaita ihmisiä kerääntyi asemalle katsomaan meidän lähtöämme.

Me emme olleet mitään ihania katseltavaksi, sillä olimme likaisia ja laihoja kuin hautuumaalta karanneita luurankoja. Sivistysihmistä ei meissä tuon leirielämän jälkeen ollut rahtuakaan jäljellä.

Mutta eivät ihmiset sitä meissä katselleet. Ne käsittivät, että me olemme osa heistä ja että meillä oli sama vihollinen kuin heilläkin, ja että meillä kummallakin oli samat ilot ja surut. Tämän nämä ihmiset meille myöskin avoimesti ilmaisivat.

Kun olimme saaneet syödä illallisen, oli lähtöaika käsissä. Menimme vaunuihimme ja jonkun minuutin ku-

luttua lähti juna kiitämään kohden Pariisia ja sinne raitapenkereelle jäi tuo meille myötätuntoinen ihmisjoukko nyrkki pystyyn korotettuna ja "Kansainvälistä" laulua.

Matkalla järjestettiin olo siten, että jokainen vuorolleen sai nukkua muutaman tunnin, sillä oli oltava 13 tuntia matkalla. Käytettävänäimme oli Ranskan nopein pikajuna.

Kellon ollessa puoli yhdeksän aamulla saavuimme Pariisiin etelä-asemalle. Kun hetken aikaa silmäilimme ympärillemme, niin havaitsimme, että olimme taaskin poliisiketjun ympäröiminä. Poliisit kuljettivat meidät aseman takapihalle, minne jonkun aikaa odotettuamme saapuivat linja-autot, jotka meidät kuljettivat pohjoiselle asemalle, mistä juna lähti meitä kuljettamaan edelleen Le Havrea kohden neljän tunnin odotuksen jälkeen. Täksi odotusajaksi pistettiin meidät erikoiseen säilytyspaikkaan, mikä teki sen vaikutuksen, että siinä säilytetään Pirunsaarelle kuljetettavia rikosvankeja.

Uteliaat ihmiset halusivat tulla meitä tervehtämään, mutta sitä ei poliisi missään nimessä sallinut.

Lopulta saimme luvan siirtyä junaan ja niin päästiin lähtemään pois Pariisista ja tyytyä siihen mitä Pariisiin "mukavuuksista" olimme ehtineet nähdä näissä vankila-aitauksissa tasavallan valppaan poliisin silmälläpidon alaisuudessa.

Kun saavuimme Le Havreen, oli meille varattu sellainen yllätys, että emme olleet sitä osanneet kuvitella. Täällä ei meitä enää ollut santarmi vastassa, vaan saimme vapaasti liikkua! Meille oli varattu erittäin komea hotelli vastapäätä asemaa. Sinne ei ollut matkaa enempää kuin 75 tai 100 metriä asemalta.

Jotkut meistä ihmettelivät hotelliin menoa. Olivat kaikei niin jo tottuneet taivasalla tuulien ja sateiden pieksettävänä olemiseen! Mutta mitä ihmettelmistä siinä oli, sillä kaikesta oli käteinen raha ennakolta meidän puolestamme maksettu, vakuutteli eräs matkatoveri joukosta. Sain myöhemmin tietää, että tämä oli meidän joukkomme lakimies, Nelson.

Kumminkin kävi niin, että kun hotelliin pääsimme, niin emme siellä saaneet olla kauempaa kuin että kukin saimme tietoomme huonenumeroimme. Sitten saimme mennä ulkona odottavaan suureen autoon, joka meidät vei suoraa päätä — saunaan. Tämä ei kuitenkaan ollut

suomalainen sauna, vaan sellainen tussisauna. Siellä sitä sitten pestä reuhkastiin eri tavalla ja kyllä se myöskin pitkästä aikaa hyvälle tuntuikin! Tuli siinä mieleen New Yorkin Työn Temppelein saunakin, sillä mielessä oli saada kunnan löyly myöskin. Joka tapauksessa emme näin perusteellista pesua olleet saaneet sitten kuin jouluna eräässä paikassa Espanjassa, missä me olimme rakentaneet itsellemme oikein suomalaisen saunan.

Kun olimme itsemme pesseet, saimme aatamin puvussa mennä ottamaan vastaan vaatetusta alusvaatteista aina pitkään palttooseen asti ja vanhat, likaiset ja täiset vaatteemme oli meidän jätettävä jälkeemme. Niistä ei saanut ottaa mitään matkaan.

Tämän jälkeen meidät vietiin parturiin ja vasta sen jälkeen kun sauna, räätäli ja parturi meistä oli tehnyt sivistysihmisiä jälleen, saatoimme lähteä takaisin hotelliin.

Tuossa muutaman tunnin aikana olimme niin paljon muuttuneet ulkonäöltämme, että emme millään tahtoneet tosiamme tuntea! Myöhemmin pariisilaiset sanomalehdetkin olivat siitä ihmeissään, että meistä niin lyhyessä ajassa tuli nykypäiväisiä gentlemanneja.

Osittainen luettelo Espanjassa olleista, kaatuneista ja haavottuneista suomalaisista

Kaikkien käytettävissä olevien lähteiden kautta on saatu tietää seuraavien suomalaisten olleen Espanjan taistelurintamilla. Mutta katsoen siihen, että siinä tilanteessa, mihin ne saapuivat, ei ollut puhettakaan täysien nimiluetteloiden laatimisesta, on luonnollista, että tähän luetteloon ei kaikista ponnistuksista huolimatta ole kyetty saamaan muuta kuin osa Espanjan suomalaisista sotaveteraaneista:

GUNNAR EBB (Paavo Koskinen), kapteeni, Suomi.

HENRY MACK, kapteeni, Bessemer, Pa.

NIILO KRUTH, komppanian komentaja, haavottui Brunetesissa.

FRANK ROGERS, MacKenzie-Papineau pataljoonan poliittinen komissaari, majurin arvolla, haavottui Belchiten luona.

CARL R. SYVÄNEN, luutnantti, viimeinen MacKenzie-Papineau'n konekiväärimiesten komentaja, Astoria, Ore.

UOTI UNTAMO MÄKELÄ, Canada, luutnantti sissijoukoissa.

NIILO JOHANNES MÄKELÄ, Canadasta, kapteeni, yksi Mac Kenzie-Papineau pataljoonan organisoijista, kaatui Caspen luona.
REINO WALDEMAR KETO, Canada, luutnantti.
ARVID SEPPÄNEN, Canada, luutnantti.
F. PAKKALA, Toivo Antikaisen Konekiväärijoukkueen komentaja, haavottui Brunetessä.
BILL AALTO, kapteenin arvolla partisaanijoukkueissa, New York City, yksi mainehikkaimpia partisaanipäälliköitä.
HENRY BUSHKA, luutnantti, Cromwell, Minn., Toivo Antikaisen Konekiväärijoukkueesta, kaatui Aragonin peräytymisen aikana.
HUGO LEHTOVIRTA, luutnantti konekiväärikomppaniassa, kaatui ennen Ebrolle peräytymistä.
JULES PÄIVIÖ, luutnantti, joutui fasistien vangiksi ja vapautui sodan päätyttyä.
MARTIN KUUSISTO, tykistö-kersantti, Duluth, Minn.
TOIVO SUNI, kersantti, Fort William, Ont.
KALLE KALKE, kersantti, Buffalo, N. Y.
HJALMARI SANKARI, kersantti, New York, kaatui Aragonin peräytymisessä.
ARNE MYNTTINEN, politkomissaari Ilkan konekiväärijoukkueessa, New York City, kaatui Aragonin peräytymisessä.
HANNES SUNDSTRÖM, kersantti, New York City, Toivo Antikaisen konekivääriryhmien komentaja Brunetessä.
WÄINÖ HOFFMAN, konekivääriryhmän komentaja Englantilaisessa pataljoonassa.
REINO TANTTILA, komppanian politkomissaari Englantilaisessa pataljoonassa, haavottui Teruelin luona ja kuoli sairaalassa.
ORVO KEMPPAINEN, Newport, N.H., kävi upseerikoulua, mutta vedettiin kesken koulunkäynnin luutnantiksi rintamalle.
MARTTI MÄKI, kersantti, Superior, Wis., joutui fasistien vangiksi ja vapautui 13 kk. jälkeen vankilasta.
SIMO KARHU, kersantti, Jamaica, L.I., N.Y., joutui Ranskassa keskitysleirille ja oli viimeisiä lähtemään Ranskasta.
WÄINÖ HOFFSTRÖM, kersantti, Ewen, Mich.
RALPH WOIMALA, kersantti, Superior, Wis.
JUHO FRANK SILLANPÄÄ, korpraali, Canada, sai surmansa Teruelissa.
WALTER FORSMAN, korpraali, Suomi, kaatui Gandesassa.
JOHN WIITANIEMI, konekivääriryhmän johtaja, Toronto, Ont., osallistui puoleenkymmentä taisteluun.
SAM SULO, Sudbury, Ont.
JOHN ERKKILÄ, Duluth, Minn., haavottui Calacetessä ja kaatui myöhemmin.
ERICK HAKAMÄKI, East Lake, Minn.
WILJO SILTALA, Vancouver, B.C., kaatui samana päivänä kun kansainväliset kutsuttiin pois.
LEO HAUTAHARJU, Port Arthur, Ont.
EVERT KARIKKA, konekiväärikomppanian lähetti. Vancouver, B. C.
WÄINÖ HYLKINEN, Port Arthur, Ont., esikunnan lähetti.
FRANK PYHÄLUOTO, Port Arthur, Ont., kaatui samana päivänä kun kansainväliset kutsuttiin pois.
OSCAR HUOSIANMAA, konekiväärimiehenä Kansainvälisen Brigaadin riveissä Jaraman taisteluista lähtien.
MARTTI HERMAN PIILO, Port Arthur, Ont., oli kaikissa taisteluissa Fuentes de Ebrolta lähtien haavoittumatta kertakaan.
EDWIN BACKMAN, Vancouver, B.C.
ASSER MANTERE, Suomi.
KALLE TIILIKAINEN, New York.

VEIKKO JOHANSON, Toronto, Ont., kaatunut.

HANNES JOHANSON, Toronto.

YRJÖ KEINÄNEN, New York City, jäi haavottuneena taistelukentälle Caspen luona; erikoisen pidetty sotilas kylmäverisen urheutensa vuoksi.

P. LEIVISKÄ, Suomi.

GEORGE LEIVISKÄ, Ylä-Michigan.

ANTTI KILJANDER, Suomi, kaatui Bateassa.

TAISTO TUOMAS RISSANEN, Buffalo, N.Y., haavottui viimeksi Caspessa.

ILMARI SIPPONEN. jäi uupuneena jälkeen ja sai ilmeisesti surmansa.

ALEKSIUS SALO, Canada, haavottui.

ERKKI AALTO, Canterbury, Conn.

JACK STEEL, Conn., kaatui Ebrolla.

HEIKKI TUOVINEN, Port Arthur, Ont., haavottui kahdesti; osallistui lukuisiin taisteluihin.

UUNO MAUNUMÄKI, Port Arthur, Ont., komppanian lähetti, kaatui Ebrolla.

ARVI MYLLYKANGAS, Canada, kaatui Ebron taisteluissa.

KALLE MANNINEN, Suomi, kaatui Ebron taistelussa.

SUHONEN. Suomi, kaatui soustaessaan Ebrolla.

ARVI MIKKOLA, merimies, Suomi, kaatui Sierra Pandolsilla.

UUNO KUOKKA, Toronto, Ont.

VALO LAAKSO (Jaakonsaari), Canada.

TOIVO SAARI, Canada.

JOHN KEITAANRANTA, Canada.

GEORGE ALBERT PULKKINEN, New York City, menetti oikean käsivartensa Teruelin luona.

MATTI ELOMÄKI, Port Arthur, Ont., Ilkan Konekiväärikomppaniasta, kaatui Fuentes de Ebrolla.

WAINÖ RUUSKA, Port Arthur, Ont., haavottui.

KALLE KERKKONEN. Toronto, Ont., osallistui moniin taisteluihin haavottumatta kertaakaan.

MATTI HAUKKALA, Ironwood, Mich., kunnostautui erikoisesti Brunetessa, kaatui Teruelin luona.

TAUNO LIND, Nakinasta, Ont., ensimmäinen joka Toivo Antikaisen joukkueesta kaatui Bruneten luona.

E. RAATIKAINEN, Canada, haavottui.

AARNE STEINMAN, Detroit, Mich.

TAUNO A. SUNDSTET, Detroit, Mich., haavottui.

ARTHUR JOHNSON, Toronto, Ont., lääketieteen ylioppilas, haavottui.

EINO TORNIKOSKI, Toronto, Ont. (synt. Takalammella, Suomessa), konekiväärin mies, joutui fasistien käsiin Calsciten taistelussa ja sai surmansa.

VILPAS LAHTI, konekivääri- ja mörssärimies.

ANTTI WILJO KETO, Port Arthur, Ont., haavottui viimeisenä päivänä ja kuoli haavoihinsa.

ANTON ULVI, New York City.

OWEN WIIRI, New York City, sai Shell Shockin taistelussa.

ERKKI MARTIKAINEN, Jamaica, N.Y.

SUVANIEMI.

ROBERT SALO, Rudyard, Mich.

WM. KETOLA, Angora, Minn.

OIVA HALONEN, Seattle, Wash.

CLARENCE FORESTER, Minneapolis, Minn.

OSCAR AHO, Duluth, Minn.

ONNI FELDT, Detroit, Mich.

RAGNAR PYLKKI, High Bridge, Wis.

KENNETH FORESTER, Superior, Wis.

OIVA WEST, Maynard, Mass.

YRJÖ KOKKINEN, Canterbury, Conn.

MATTI MATTSON. Fitchburg, Mass.

FRANK ARVOLA, White Pine, Mich., pataljoonan kokki.

EINO PETÄJÄ, Van Etten, N.Y., kaatui.
 CHARLES FORS, Sokerisaari, Mich., kaatui.
 OSMO BACKMAN, Chicago, Ill., kadoksissa.
 EINO ARMAS IHALAINEN, Spencer, N.Y.
 JOE HAUTANIEMI, Fitchburg, Mass.
 WALTER KUKKOLA, Cromwell, Minn., kaatui.
 KALLE HEIKKI LAPPALAINEN, East Holden, Me.
 AUGUST KORPI, New York City.
 HENRY EINAR HEINÄNEN, Monessen, Pa.
 WERNER WIHELÄ, Oulu, Wis., kuoli sairaalassa.
 AXEL REINHOLM, Blackberry, Minn.
 WÄINÖ TAINI, New York City.
 LAURI LAUKKANEN, Superior, Wis., kaatui.
 YRJÖ JOHN AALTO, New York City.
 ERLAND JÄRVINEN, New York City.
 TOIVO SORSA, Astoria, Ore., haavottui.
 OSCAR PAAVO, Canterbury, Conn., kaatui.
 ERIK MATSON, New York City.
 ANTON KANERVO, New York City.
 OLAVI KANTOLA, Superior, Wis., kaatunut.
 STANLEY ETELÄ, New York City.
 LEO RIUTTA (Tauno Fabritius) loukkaantui Gandesan luona, joutui matkustamaan Mexicoon.
 SAULI HYYPPÄ, Vancouver, B.C., kaatui Aragonin peräytymisessä.
 ESKIL DAHL, Vancouver, B.C., kaatui Aragonin peräytymisessä.
 HEIKKI JOKINEN, Vancouver, B.C., synt. pohjois-Pirkkalassa, Suomessa, komppanian lähetti, kaatui viestiä kuljettaessaan.
 OTTO SUOMELA, Vancouver, B. C., synt. Ylistarossa, Suomessa, kaatui Aragonin peräytymisessä.
 ANTTI NIEMINEN, kaatui.
 EMIL KOSKELA, Toronto, haavottui vaikeasti Brunetessa.
 MATTI ISOHANNI, Cochrane, Ont.
 WILHO PÄÄKKÖ, Tammisaaren valtiollinen, kaatui Azuran luona suojellessaan pataljoonan peräytymistä.
 WÄINÖ WEIKKOLA, Sudbury, Ont.
 VEIKKO LINDFORS, Minn.
 FELIKS KULMALA, Canada, haavottui ilmapommituksessa.
 TOIVO RYYNÄNEN, Canada, haavottui ilmapommituksessa ja kaatui Teruelissa.
 M. SIREN, New York City.
 KAARLO MÄENPÄÄ, Canada.
 MATTI JOUTSEN, Canada.
 WILJO LEPPÄNEN, Port Arthur, Ont.
 WILJO SALMINEN, Port Arthur, Ont.
 JUHO PERÄLÄ, Port Arthur, Ont.
 MATTI RASMUS, Port Arthur, Ont.
 YRJÖ KORPI, Port Arthur, Ont.
 ARVI JASKARI, Vancouver, B.C.
 ESKO KUMPULAINEN, Vancouver, B.C.
 SULO TOURUNEN, Canada, kaatui.
 KAUKO NIHTILÄ, Suomi, konekivääriryhmän komentaja, kaatui Aragonin peräytymisen aikana.
 ANDREW ESKO, kadoksiin joutuneiden listalla.
 S. MARTINSON, kadoksiin joutuneiden listalla.
 I. MATTSON, kadoksiin joutuneiden listalla.
 HELGE MARTTILA, kadoksiin joutuneiden listalla.
 WÄINÖ PALEN, kadoksiin joutuneiden listalla.
 ALEX PUTTONEN, kadoksiin joutuneiden listalla.
 OTTO SUOMELA, kadoksiin joutuneiden listalla.
 S. WIRTANEN, kadoksiin joutuneiden listalla.
 H. TUOVINEN.
 IVAR BACKMAN, haavottunut.
 E. HAUTAJÄRVI, haavottunut.

EINO JUNKALA, haavottunut.	PAUL WIRTA, Aberdeen, Wash.
ERO LOJANDER, haavottunut.	TENHO, saapui Espanjaan Bruneten taistelun aikoihin.
N. LEHTO, haavottunut.	KYYNY, Port Arthur, Canada,
E. MERISALO, haavottunut.	synt. Suoniemellä, Suomessa,
EINAR NURMISALO, haavottunut.	haavottui kuolettavasti Azuran luona.
FRANCIS HANSON, haavottunut.	ERKKI POIKOLAINEN, Yhdysvalloista.
KALLE HUHTALA, haavottunut.	WAYRYNEN.
KARL KIISKINEN, haavottunut.	ONNI NIKKANEN.
O. OLAVI, haavottunut.	KAARLO SIIRONEN, Helsinki.
ARMAS OJANEN, haavottunut.	BORIS KARELIUS, partisaani.
JOHN OLSON, haavottunut.	IVO LEHTIKORPI, partisaani.
LAURI RÄISÄNEN, haavottunut.	LIIMATAINEN, Suomi, partisaani.
A. ROVAINEN, haavottunut.	MONINEN.
KARL SISKONEN, haavottunut.	MANTARI, Suomi.
ALBERT SALO, haavottunut.	OHINEN.
EINAR STEIN, haavottunut.	LEPPÄ.
B. TUOMINEN, haavottunut.	PETE OJALA, Brooklyn, N.Y.
ARMAS RUOHONEN. Canada.	JOHN EDWIN HUTTUNEN, Wakefield, Mich.